

UČEBNÍ TEXTY PRO PŘÍPRAVU NA ZVLÁŠTNÍ ČÁST ÚŘEDNICKÉ ZKOUŠKY

PRO OBOR STÁTNÍ SLUŽBY Č. 26

„SYSTEM VEŘEJNÉ SPRÁVY
A VŠEOBECNÁ VNITŘNÍ SPRÁVA“

Aktualizované vydání 6/2025

MINISTERSTVO VNITRA
ČESKÉ REPUBLIKY

1. Dělbba moci v České republice, zákon o zřízení ministerstev a jiných ústředních orgánů státní správy České republiky

Základní právní předpisy:

- [Ústavní zákon č. 1/1993 Sb.](#), Ústava České republiky
- Usnesení předsednictva České národní rady č. 2/1993 Sb., o vyhlášení Listiny základních práv a svobod
- [Zákon č. 2/1969 Sb.](#), o zřízení ministerstev a jiných ústředních orgánů státní správy ČR

Obsah:

Po nastudování následujících pasáží budete schopni odpovědět na otázky:

1. Jak lze definovat pojem „veřejná moc“ a čím se odlišuje od tzv. „soukromé moci“?
2. Jaká je podstata přímého a nepřímého výkonu veřejné moci?
3. Kterému orgánu náleží v ČR zákonodárná moc? Blíže jej charakterizujte a popište jeho pravomoci s důrazem na legislativní proces.
4. Kterým orgánům byla v ČR svěřena výkonná moc? Popište je a charakterizujte jejich činnost.
5. Znáte soustavu soudů v ČR? Blíže ji charakterizujte.
6. Které další subjekty disponují v ČR veřejnou mocí?
7. Co je tzv. kompetenční zákon?

1.1 Jak lze definovat pojem „veřejná moc“ a čím se odlišuje od tzv. „soukromé moci“?

Blíže viz:

- *Ústavní zákon č. 1/1993 Sb., Ústava České republiky* (zejména čl. 2, odst. 3 a 4),
- *Usnesení předsednictva České národní rady č. 2/1993 Sb., o vyhlášení Listiny základních práv a svobod* (zejména čl. 2, odst. 2 a 3 a čl. 4).

Moc obecně = schopnost působit na chování lidí (i proti jejich vůli). V tomto smyslu je podstatný vztah moci k autoritě, která vyplývá z uznávání hierarchických vztahů a jejich alespoň částečné akceptace subjekty, které se v hierarchickém systému nacházejí.

Pro veřejnou moc je důležité formulovat její vztah k donucení. Na jedné straně je možnost donucení esenciální vlastností veřejné moci, na druhé straně nemá být donucení uplatňováno jako běžný způsob realizace moci. Má být pouze krajním prostředkem ve smyslu **zásady přiměřenosti** (používání nejšetrnějších prostředků, které ještě vedou k dosažení daného cíle, zejména k vynucení chování souladného s právem).

Veřejná moc se od té soukromé liší **okruhem subjektů** a **odlišným vztahem k právu**. Veřejná moc se zásadně podílí na tvorbě a aplikaci práva, **může tedy obecně zavazovat**. Tato možnost je podstatná proto, že v moderní společnosti je právo jediným prostředkem, kterým lze zavazovat všechny subjekty, a to bez ohledu na řídicí vztahy nebo jiné specifické vazby.

Veřejná moc může, v souladu s Ústavou ČR, **jednat jen na základě zákona**. Lze ji uplatňovat jen **v případech, mezích a způsoby, které stanoví zákon**. Občan naproti tomu může činit, co není zákonem zakázáno, a nikdo nesmí být nucen činit, co zákon neukládá.

1.2 Jaká je podstata přímého a nepřímého výkonu veřejné moci?

Ústavní soud uvádí, že **veřejná moc je taková moc, která autoritativně rozhoduje o právech a povinnostech subjektů, ať již přímo, nebo zprostředkovaně**. Subjekt, o jehož právech nebo povinnostech rozhoduje orgán veřejné moci, není v rovnoprávném postavení s tímto orgánem a obsah rozhodnutí tohoto orgánu nezávisí od vůle subjektu (usnesení Ústavního soudu ze dne 25. listopadu 1993, sp. zn. II. ÚS 75/93).

Veřejná moc zahrnuje tedy i takovou moc, která zasahuje do právních poměrů subjektů jiným způsobem, než je autoritativní (jednostranné) a „přímé“ rozhodování o právech a povinnostech subjektů např. v oblasti veřejné správy (vydání správního rozhodnutí) nebo v oblasti rozhodování soudů. Veřejná moc se uplatňuje i při takových postupech orgánů veřejné moci, kdy je zasahováno do právních poměrů subjektů i **nepřímo (zprostředkovaně)**.

„**Přímým**“ rozhodováním orgánů veřejné moci je **například vydání správního rozhodnutí** jako výsledek správního řízení (územní rozhodnutí, stavební povolení atd.). **Charakteristickým znakem přímého rozhodování orgánů veřejné moci je mj. konkrétnost věci a konkrétnost adresátů** správního aktu.

Zprostředkovaným výkonem veřejné moci, kterým se zasahuje do práv a povinností subjektů **nepřímo**, je **zejména ústavodárná a zákonodárná činnost** Parlamentu (přijaté zákony jakožto obecně závazné právní předpisy zavazují neurčitý okruh subjektů v obecně vymezených záležitostech).

Z výše uvedeného mj. vyplývá, že **orgán veřejné moci** vystupuje vůči subjektu, o jehož právech nebo povinnostech rozhoduje, **v mocensky nadřazeném postavení**. Tato skutečnost však neznamená, že může rozhodovat svévolně. V souladu s principy právního státu musí především respektovat právní základ své činnosti a práva jejích adresátů.

1.3 Kterému orgánu náleží v ČR zákonodárná moc? Blíže jej charakterizujte a popište jeho pravomoci s důrazem na legislativní proces.

Blíže viz *Ústavní zákon č. 1/1993 Sb., Ústava České republiky* (zejména hlava druhá).

Zákonodárná moc v ČR náleží pouze jedinému (státnímu) orgánu, kterým je **Parlament**. Jen Parlament může v ČR přijímat zákony (ústavní zákony, zákony, popř. zákonná opatření Senátu). Je tvořen dvěma komorami, a to **Poslaneckou sněmovnou** (200 poslanců) a **Senátem** (81 senátorů).

Právo volit do Parlamentu má každý občan ČR, který dosáhl věku **18 let**. Do Poslanecké sněmovny může být zvolen každý občan ČR, který má právo volit a dosáhl věku **21 let** (v případě Senátu **40 let**).

Obě komory mají odlišný obsah a rozsah svého podílu na zákonodárné činnosti. **V případě běžných zákonů schvaluje zákony PS prostou většinou, tedy nadpoloviční většinou přítomných poslanců.** Poslaneckou sněmovnou schválené zákony se postupují do Senátu. V případě, kdy **Senát zamítne** návrh schválený PS, **nebo** návrh **schválí s vlastními pozměňovacími návrhy, může PS setrvat** na původním návrhu, avšak musí tak učinit **nadpoloviční většinou hlasů všech poslanců (absolutní většinou).**

Senát nelze uvedeným způsobem přehlasovat při schvalování Ústavy, ústavních zákonů a Listiny základních práv a svobod (LZPS), při přijímání volebních zákonů, mezinárodních smluv a zákonů upravujících jednací řády PS a S a vzájemný styk obou komor. Ke schválení Ústavy, ústavních zákonů a LZPS je navíc zapotřebí dosažení tzv. **kvalifikované většiny (třípětinové většiny všech poslanců a třípětinové většiny přítomných senátorů).**

Pouze PS schvaluje zákon o státním rozpočtu a pouze S schvaluje zákonná opatření Senátu, která se přijímají v době, kdy je PS rozpouštěna a která musí být následně schválena nově zvolenou PS.

Obě komory Parlamentu jsou **usnášeníschopné** za přítomnosti **alespoň jedné třetiny svých členů.**

Do zákonodárného procesu vstupuje také **prezident republiky, který může vyslovit odůvodněné veto** ke schváleným zákonům. Toto veto **může být „přehlasováno“ PS za stejných podmínek jako nesouhlas Senátu.** Prezidentské veto **nelze použít u Ústavy, ústavních zákonů a LZPS.**

Kromě legislativní pravomoci mají komory **Parlamentu** rovněž pravomoci **kontrolní a kreační.** **Kontrolní pravomoci se vztahují zejména k vládě** a projevují se mj. možností vyžadovat účast členů vlády na jednání a možností interpelovat vládu (klást členům vlády dotazy s kvalifikovaným režimem jejich vyřizování a projednávání). **Kreační pravomoc** spočívá v účasti Parlamentu, nebo jeho komor, na ustavování orgánů, jmenování a odvolávání jejich členů a funkcionářů.

Parlament má ještě **další pravomoci, např. schvalování mezinárodních smluv uvedených v čl. 49 Ústavy** (ty musí být ratifikovány prezidentem republiky s kontrasignací předsedy vlády), **vyhlášení válečného stavu** nebo **vyslovování souhlasu s vysláním ozbrojených sil ČR mimo její území.**

1.4 Kterým orgánům byla v ČR svěřena výkonná moc? Popište je a charakterizujte jejich činnost

Bližší viz Ústavní zákon č. 1/1993 Sb., Ústava České republiky (zejména hlava třetí).

Ústava do moci výkonné zařazuje **prezidenta republiky a vládu** (v rámci vlády dále zmiňuje ministerstva a jiné správní úřady a také státní zastupitelství). Sídlem většiny ústředních orgánů moci výkonné je **Praha** (např. ministerstva).

Vztah mezi zákonodárnou a výkonnou mocí je v ČR založen na systému **parlamentní republiky, který se vyznačuje zejména odpovědností vlády vůči Poslanecké sněmovně** a převážně **reprezentativním postavením prezidenta republiky** (což však neznamená, že by prezident neměl reálné pravomoci).

1.4.1 Prezident republiky

Pravomoci prezidenta republiky lze rozdělit do dvou skupin v závislosti na tom, zda k určitému aktu je či není nutná **kontrasignace** (spolupodpis) předsedy vlády nebo jím pověřeného člena vlády.

Pravomoci **nepodléhající kontrasignaci** předsedy vlády (nebo jím pověřeného člena vlády) jsou ty, u nichž se projevuje povaha úřadu prezidenta jako „rozhodce“, tj. toho, kdo řídí a popřípadě tlumí politické spory. Např. **jmenování a odvolávání předsedy a dalších členů vlády a přijímání jejich demisí, svolávání zasedání PS a její rozpouštění, jmenování soudců Ústavního soudu, jmenování předsedy a místopředsedů Nejvyššího soudu, jmenování prezidenta a viceprezidenta Nejvyššího kontrolního úřadu, jmenování členů Bankovní rady České národní banky atd.**

Rozdělení pravomocí na kontrasignované a nekontrasignované ovlivňuje rovněž případný souhlas nebo jiné spolupůsobení dalšího ústavního orgánu (např. souhlas Senátu se jmenováním soudců Ústavního soudu, nebo jmenování prezidenta a viceprezidenta Nejvyššího kontrolního úřadu na návrh PS). Kontrasignace při jmenování členů vlády není vyžadována, neboť takové jmenování může prezident republiky provést jen na návrh předsedy vlády.

1.4.2 Vláda

Vláda je vrcholným orgánem výkonné moci. Skládá se z předsedy vlády, místopředsedů vlády a ministrů. Vláda je **odpovědna Poslanecké sněmovně**.

Předsedu vlády jmenuje prezident republiky a na jeho návrh jmenuje ostatní členy vlády a pověřuje je řízením ministerstev nebo jiných úřadů. Vláda jako kolektivní orgán rozhoduje ve sboru. Předseda vlády zejména řídí schůze vlády a vykonává obecné vedení a koordinaci vládní činnosti. Má rovněž specifické ústavní pravomoci, zejména výlučné navrhování, jmenování a odvolání členů vlády, nebo kontrasignaci aktů prezidenta republiky.

Velká část výkonu státní správy spočívá na **správních úřadech** (ministerstva, jiné ústřední správní úřady a územní správní úřady), které **lze zřídit a jejich působnost stanovit pouze zákonem**.

1.5 Znáte soustavu soudů v ČR? Blíže ji charakterizujte.

Blíže viz *Ústavní zákon č. 1/1993 Sb., Ústava České republiky* (zejména hlava čtvrtá).

Soudní moc vykonávají jménem republiky **nezávislé soudy**, přičemž i samotní **soudci jsou při výkonu své funkce nezávislí**, jsou **vázáni pouze zákonem**.

Soudcovská nezávislost je garantována především přímým zákazem zasahovat do této nezávislosti činností orgánů veřejné moci nebo i např. uplatněním petičního práva. Dále nemožností zbavit soudce funkce nebo rozhodnout o uplatnění kárných prostředků jinak než v kárném řízení, ve kterém mohou rozhodovat pouze jiní soudci. Za garanci lze pokládat i jmenování soudců bez časového omezení a jejich přiměřené materiální zajištění a společenské postavení.

Ústava v rámci soudní moci **upravuje soustavu „obecných“ soudů a specifického soudního orgánu, jenž do soustavy „obecných“ soudů nespadá a kterým je Ústavní soud**. Sídlem vrcholných orgánů justice je **Brno** (Ústavní soud, Nejvyšší soud a Nejvyšší správní soud).

Ústavní soud je soudním orgánem **ochrany ústavnosti**. Ve své činnosti je **vázán pouze ústavním pořádkem a zákonem o Ústavním soudu**. Skládá se z **15 soudců**, kteří jsou jmenováni na dobu **deseti let**. Soudce Ústavního soudu **jmenuje prezident** republiky se souhlasem Senátu.

Ústavní soud rozhoduje například:

- o **zrušení zákonů nebo jejich jednotlivých ustanovení**, jsou-li v rozporu s ústavním pořádkem,
- o **zrušení jiných právních předpisů nebo jejich jednotlivých ustanovení**, jsou-li v rozporu s ústavním pořádkem nebo zákonem (např. rušení právních předpisů územních samosprávných celků),
- o **ústavní stížnosti orgánů územní samosprávy proti nezákonnému zásahu státu** (tzv. „komunální“ ústavní stížnost),
- o **ústavní stížnosti proti pravomocnému rozhodnutí a jinému zásahu orgánů veřejné moci do ústavně zaručených základních práv a svobod**,
- **spory o rozsah kompetencí státních orgánů a orgánů územní samosprávy**, nepřísluší-li podle zákona jinému orgánu, atd.

Ústavní soud má postavení „**negativního**“ zákonodárce - **může zákon zrušit, ale na rozdíl od Parlamentu jej nemůže nahradit svým rozhodnutím**. Pozitivní zákonodárnou činností ovlivňuje prostřednictvím nálezů, kterými zrušuje zákon. V nich uvádí také příčiny nesouladu dosavadní úpravy s ústavním pořádkem a v souvislosti s tím případně i požadavky na novou právní úpravu, které mají zabránit opětovnému nesouladu s ústavním pořádkem.

Soudy mají **poskytovat ochranu práv** v oblasti: **civilní** (základním právním předpisem je **občanský soudní řád**, podle kterého soudy v občanském soudním řízení projednávají a rozhodují spory a jiné právní věci, které vyplývají z občanskoprávních, pracovních, rodinných a obchodních vztahů, pokud je podle zákona neprojednávají a nerozhodují o nich jiné orgány), **správní** (postup soudů, účastníků řízení a dalších osob ve správním soudnictví zde upravuje **soudní řád správní**) a **trestní** (postup orgánů činných v trestním řízení, kterými jsou státní zástupce, policejní orgán a soudy, je upraven **trestním řádem**; jen soud rozhoduje o vině a trestu za trestné činy).

Soustavu soudů tvoří **Nejvyšší soud, Nejvyšší správní soud, vrchní, krajské a okresní soudy** (v obvodu hlavního města Prahy působnost krajského soudu vykonává Městský soud v Praze a působnost okresních soudů vykonávají obvodní soudy; v obvodu města Brna vykonává působnost okresního soudu Městský soud v Brně). **Správní soudnictví vykonávají krajské soudy a Nejvyšší správní soud**. Mezi soudy vyššího a nižšího stupně **nejsou v rozhodovací činnosti žádné vztahy nadřízenosti a podřízenosti** (a to právě s ohledem na ústavně garantovanou nezávislost soudů a soudců).

1.6 Které další subjekty disponují v ČR veřejnou mocí?

1.6.1 Samospráva

Blíže viz <i>Ústavní zákon č. 1/1993 Sb., Ústava České republiky</i> (zejména čl. 8 a hlava sedmá).

Veřejnou mocí disponuje v zákonem stanoveném rozsahu i **územní a jiná samospráva a některé další nestátní subjekty**.

Územní samospráva má mezi nestátními subjekty **specifické postavení** jak z ústavního hlediska, tak z pohledu struktury veřejné moci. V ústavním smyslu je třeba uvést čl. 8 Ústavy („**Zaručuje se samospráva územních samosprávných celků.**“) a hlavu sedmou, ale relevantní jsou i některá další.

Územní samospráva se liší od jiných subjektů vykonávajících veřejnou moc rovněž tím, že **výkon veřejné moci je hlavní a pravidelnou součástí její činnosti**, zatímco jiné subjekty vykonávají veřejnou moc pouze v souvislosti s jinými svými základními úkoly.

1.6.2 Další subjekty vykonávající veřejnou moc

Blíže viz *Ústavní zákon č. 1/1993 Sb., Ústava České republiky* (zejména hlava pátá a šestá).

Státními orgány uvedenými v Ústavě ČR a disponujícími v zákonem stanoveném rozsahu veřejnou (státní) mocí jsou **Nejvyšší kontrolní úřad (NKÚ)** a **Česká národní banka (ČNB)**.

Podle Ústavy ČR je **NKÚ** nezávislý orgán, který vykonává kontrolu hospodaření se státním majetkem a plnění státního rozpočtu. Postavení, působnost, organizační strukturu a další podrobnosti stanoví zákon č. 166/1993 Sb., o Nejvyšším kontrolním úřadu.

ČNB je ústřední bankou státu a orgánem vykonávajícím dohled nad finančním trhem. Hlavním cílem její činnosti je péče o cenovou stabilitu. ČNB je právnickou osobou, které jsou svěřeny kompetence správního úřadu v rozsahu stanoveném zákonem č. 6/1993 Sb., o ČNB, a zvláštními právními předpisy.

1.7 Co je tzv. kompetenční zákon?

Blíže viz *Zákon č. 2/1969 Sb., o zřízení ministerstev a jiných ústředních orgánů státní správy ČR* (zejména § 1, 2, 14 a část třetí).

Působnost ministerstev a jiných ústředních správních úřadů je stanovena především v „kompetenčním zákoně“ (zákon č. 2/1969 Sb., o zřízení ministerstev a jiných ústředních orgánů státní správy ČR, ve znění pozdějších předpisů.

14 ústředních orgánů státní správy („ústřední správní úřady“), v jejichž čele je člen vlády:

- Ministerstvo financí,
- Ministerstvo zahraničních věcí,
- Ministerstvo kultury,
- Ministerstvo práce a sociálních věcí,
- Ministerstvo zdravotnictví,
- Ministerstvo spravedlnosti,
- Ministerstvo vnitra,
- Ministerstvo průmyslu a obchodu,
- Ministerstvo pro místní rozvoj,
- Ministerstvo zemědělství,
- Ministerstvo obrany,
- Ministerstvo dopravy,
- Ministerstvo životního prostředí
- Ministerstvo školství, mládeže a tělovýchovy.

17 dalších ústředních správních úřadů (v jejichž čele není člen vlády a jejichž postavení upravují zvláštní zákony):

- Český statistický úřad,
- Český úřad zeměměřický a katastrální,
- Český báňský úřad,
- Úřad průmyslového vlastnictví,

- Úřad pro ochranu hospodářské soutěže,
- Správa státních hmotných rezerv,
- Státní úřad pro jadernou bezpečnost,
- Národní bezpečnostní úřad,
- Energetický regulační úřad,
- Úřad vlády České republiky,
- Český telekomunikační úřad,
- Úřad pro ochranu osobních údajů,
- Rada pro rozhlasové a televizní vysílání,
- Úřad pro dohled nad hospodařením politických stran a politických hnutí,
- Národní úřad pro kybernetickou a informační bezpečnost,
- Národní sportovní agentura.
- Digitální a informační agentura

Kompetenční zákon v dalších ustanoveních **vymezuje okruhy působnosti jednotlivých ministerstev**. V této souvislosti lze např. zmínit, že podle § 12 odst. 3 **Ministerstvo vnitra plní koordinační úlohu v oblasti organizace a výkonu veřejné správy**.

Kompetenční zákon **upravuje rovněž zásady činnosti ústředních správních úřadů**. Ministerstva a ostatní výše uvedené ústřední správní úřady například:

- **plní v okruhu své působnosti úkoly stanovené v zákonech a v jiných právních předpisech** a úkoly **vyplývající z členství ČR** v Evropské unii a v ostatních **integračních seskupeních a mezinárodních organizacích**, pokud jsou pro ČR závazné,
- **řídí se ve veškeré své činnosti vedle právních předpisů rovněž i usneseními vlády,**
- **zkoumají společenskou problematiku v okruhu své působnosti, analyzují a činí opatření** k řešení aktuálních otázek; **zpracovávají koncepce** rozvoje svěřených odvětví
- předkládají za svěřená odvětví **podklady potřebné pro sestavení státních rozpočtů**
- **připravují návrhy zákonů a jiných právních předpisů** týkajících se věcí, které patří do jejich působnosti, jakož i návrhy, jejichž přípravu jim vláda uložila,
- si **navzájem vyměňují potřebné informace a podklady**; nižší orgány státní správy jim podávají zprávy a sdělují údaje, které si příslušná ministerstva vyžadují v rozsahu nezbytně nutném pro plnění svých úkolů.

REKAPITULACE

Veřejná x soukromá moc se liší okruhem subjektů a odlišným vztahem k právu.

Veřejná moc se zásadně **podílí na tvorbě a aplikaci práva, může tedy obecně zavazovat**.

Přímý x nepřímý výkon veřejné moci:

- **přímý** - charakteristickým znakem je mj. konkrétnost věci a adresátů správního aktu (například vydání správního rozhodnutí),
- **nepřímý** - zasahuje do práv a povinností subjektů zprostředkovaně (zejména ústavodárná a zákonodárná činnost Parlamentu).

Zákonodárná moc (legislativa) státu v ČR náleží **Parlamentu**, který sestává ze dvou komor:

- Poslanecká sněmovna (200 poslanců, min. 21 let)
- Senát (81 senátorů, min. 40 let)

Zákonodárný proces (běžné zákony): PS schvaluje nadpoloviční (prostou) většinou přítomných – Senát může zamítnout/schválit s vlastními pozměňovacími návrhy – PS může Senát přehlasovat nadpoloviční většinou všech poslanců (absolutní většinou) a setrvat na původním návrhu.

Pouze PS schvaluje zákon o státním rozpočtu a pouze S schvaluje zákonná opatření Senátu.

Prezidentské veto může být „přehlasováno“ PS za stejných podmínek jako nesouhlas Senátu. Prezidentské veto nelze použít u Ústavy, ústavních zákonů a LZPS.

Výkonná moc (exekutiva) státu v ČR náleží **prezidentovi** republiky a **vládě**.

Pravomoci prezidenta republiky

- kontrasignované,
- nekontrasignované (ty, u nichž se projevuje povaha úřadu prezidenta jako „rozhodce“).

Vláda je vrcholným orgánem výkonné moci, je odpovědná Poslanecké sněmovně.

Soudní moc (judikativa) je vykonávána jménem republiky **nezávislými soudy**, i **soudci** jsou při výkonu své funkce nezávislí, jsou **vázáni pouze zákonem**.

Ústava v rámci soudní moci upravuje **soustavu „obecných“ soudů a specifického soudního orgánu**, jenž do soustavy „obecných“ soudů nespadá a kterým je **Ústavní soud**.

Soustavu soudů tvoří Nejvyšší soud, Nejvyšší správní soud, vrchní, krajské a okresní soudy.

Ústavní soud je soudním orgánem **ochrany ústavnosti** („negativní zákonodárce“). Ve své činnosti je **vázán pouze ústavním pořádkem a zákonem o Ústavním soudu**. Skládá se z **15 soudců**, kteří jsou jmenováni na dobu **deseti let**.

Obecné soudy působí v oblasti:

- civilní (občanský soudní řád),
- správní (soudní řád správní),
- trestní (trestním řádem).

2. CHARAKTERISTIKA VEŘEJNÉ SPRÁVY V ČR (POJEM VEŘEJNÉ SPRÁVY, STÁTNÍ SPRÁVA A SAMOSPRÁVA, DEKONCENTRACE A DECENTRALIZACE, STRATEGICKÉ DOKUMENTY)

Základní právní předpisy:

- [Ústavní zákon č. 1/1993 Sb.](#), Ústava České republiky
- [Zákon č. 2/1969 Sb.](#), o zřízení ministerstev a jiných ústředních orgánů státní správy České republiky

Obsah:

Po nastudování následujících pasáží budete schopni odpovědět na otázky:

1. Co je veřejná správa a jaké je její základní dělení?
2. Jaké typy subjektů vystupují v české veřejné správě?
3. Jak můžeme definovat pojmy působnost a pravomoc správního orgánu?
4. Co je podstatou funkčního a strukturního pojetí veřejné správy?
5. Jaké jsou hlavní rozdíly ve výkonu státní správy a samosprávy?
6. Jak lze definovat pojmy decentralizace, dekoncentrace a subsidiarita?
7. Jaké jsou nejdůležitější strategické dokumenty týkající se veřejné správy v ČR?

2.1 Co je veřejná správa a jaké je její základní dělení?

Blíže viz [Ústavní zákon č. 1/1993 Sb.](#), [Ústava České republiky](#) (zejména čl. 2).

Veřejná správa (VS) bývá klasicky definována jako **správa veřejných záležitostí ve veřejném zájmu**.

Obecně lze veřejnou správu dělit na:

- **Státní správu**
 - ústřední – celostátní působnost (ministerstva, ústřední správní úřady)
 - územní – teritoriálně omezená působnost (např. finanční úřad Jihočeského kraje)
- **Samosprávu**
 - územní (obce, kraje)
 - profesní (např. Česká lékařská komora)

VS je **podzákonná činnost, může být vykonávána jen na základě pravomoci a působnosti určené zákonem**. Platí zde princip, že **co není zákonem výslovně dovoleno, je zakázáno**. Zákonné limity mohou být vymezeny s **rozdílnou mírou volnosti**. Nejobecnější vymezení se vztahuje k samostatné

působnosti samosprávy, naproti tomu rozhodování o právech a povinnostech fyzických a právnických osob musí být stanoveno zcela konkrétně z hlediska hmotně právního základu i procesní regulace.

V rámci VS lze vydávat, za podmínek stanovených Ústavou a zákony, **podzákoné právní předpisy**. Tím může **VS zavazovat**, na rozdíl od soukromé správy, **i subjekty, které jí nejsou podřízené a ani k ní nemají jiný specifický vztah**. VS může **právo rovněž aplikovat** (nejčastěji v rámci správního řízení, ve kterém se rozhoduje o právech a povinnostech fyzických a právnických osob).

2.2 Jaké typy subjektů vystupují v české veřejné správě?

V rámci subjektů VS je nutné rozlišovat **nositele** veřejné správy a **vykonavatele** veřejné správy. Toto rozlišení má své **faktické dopady** např. i **v otázce odpovědnosti za škodu způsobenou při výkonu vrchnostenské veřejné správy**, což je záležitost upravená v zákoně č. 82/1998 Sb., o odpovědnosti za škodu způsobenou při výkonu veřejné moci rozhodnutím nebo nesprávným úředním postupem.

2.2.1 Přehled nositelů veřejné správy

Nositel veřejné správy je za výkon VS plně odpovědný. Přijímá práva a povinnosti z výkonu VS plynoucí. Disponuje právní subjektivitou, tedy způsobilostí k právům a povinnostem.

Nositelé VS v ČR:

- **stát - hlavní nositel VS**; vykonává VS **pouze jako státní správu**, a to buď **přímo** prostřednictvím svých orgánů (výkonné, ale i např. soudní), nebo **nepřímo** prostřednictvím nestátních subjektů VS (např. územních samosprávných celků), na něž byl výkon státní správy zákonem přenesen
- **územní samosprávné společenství** – jde o **specifický druh veřejnoprávních korporací**, ve kterých se **členství fyzických osob odvozuje od bydliště** na určitém území (v ČR obce nebo kraje); vykonávají také VS jako svou hlavní, pravidelnou činnost
- **jiné veřejnoprávní korporace** - profesní komory, jejichž členství se váže na výkon určitého povolání – např. Česká advokátní komora, Exekutorská komora České republiky
- **subjekty práva soukromého** - pokud jim působnost v oblasti VS svěřil zákon anebo vrchnostenský akt vydaný na základě zákona (správní rozhodnutí, autorizace); např. **právníky/fyzické osoby, které provozují stanice technické kontroly na základě oprávnění krajského úřadu** nebo fyzické osoby vykonávající tzv. **veřejné stráže** (myslivecká, lesní a rybářská stráž) a **notáři**

2.2.2 Vykonavatelé veřejné správy

Blíže viz *Ústavní zákon č. 1/1993 Sb., Ústava České republiky* (zejména čl. 79 a čl. 105).

Tím, kdo v rámci subjektu VS **fakticky vykonává**, je **konkrétní správní orgán**. V případě státu je vykonavatelem VS např. ministerstvo, v případě územního samosprávného celku jeho orgán (obecní úřad, rada kraje atd.). Vykonavatelé VS (s výjimkou fyzických osob pověřených výkonem VS) **právní subjektivitu nemají**.

S vymezením vykonavatelů VS úzce souvisejí pojmy **správní orgán** a **správní úřad**. Oba pojmy mají svůj vlastní obsah, **nelze je zaměňovat nebo ztotožňovat**.

- **Správní orgán** zahrnuje obecně **všechny orgány VS**, tj. jak státní orgány, tak i orgány územních samosprávných celků a orgány jiných subjektů, které vykonávají veřejnou správu.
- **Správní úřad** je pojem užší, který je přiřazován **pouze orgánům státu v oblasti moci výkonné** a v tomto smyslu je tedy podmnožinou pojmu správní orgán. Jde např. o ministerstvo, finanční úřad, úřad práce. Mezi správní úřady naopak nelze řadit např. obecní nebo krajské úřady, neboť jsou to orgány územních samosprávných celků.

Je prakticky nemožné podat taxativní výčet všech vykonavatelů VS v ČR, s jistou mírou zjednodušení lze **rozlišovat následující vykonavatele VS**:

- **správní úřady nebo jiné orgány státu** - vláda, ministerstva, jiné správní úřady, státní fondy
- **s celostátní působností přímo řízené vládou** - v jejich čele nestojí člen vlády; výčet viz § 2 kompetenčního zákona – např. Český statistický úřad nebo Český báňský úřad
- **s celostátní působností přímo řízené ministerstvy** - např. Česká obchodní inspekce, Česká inspekce životního prostředí, Státní energetická inspekce
- **s omezenou územní působností** - např. na území kraje, okresu či jiného správního obvodu – obvodní báňské úřady, katastrální úřad, veřejné sbory (ozbrojené – policie x neozbrojené - hasiči), veřejné ústavy a podniky
- **orgány územních samosprávných celků** - zastupitelstvo, rada, starosta/primátor/hejtman, úřad/magistrát, obecní policie apod.
- **orgány jiných samosprávných společenství**
 - orgány samosprávných komor (výčet a kompetence jednotlivých orgánů samosprávných komor stanoví zákon, kterým byla příslušná komora zřízena)
 - orgány vysokých škol (výčet a kompetence jednotlivých orgánů vysokých škol stanoví zákon č. 111/1998 Sb., o vysokých školách a o změně a doplnění dalších zákonů)
- **ostatní vykonavatelé**
 - orgány právnických osob soukromého práva vykonávajících VS (konkrétní orgány vyplývají z právní formy příslušné právnické osoby soukromého práva – např. jednatel v případě s.r.o.)
 - fyzické osoby vykonávající VS (zde v zásadě dochází ke splynutí pojmů „subjekt VS“ a „vykonavatel VS“)

2.3 Jak můžeme definovat pojmy působnost a pravomoc správního orgánu?

Působnost správního orgánu = vymezení okruhu záležitostí, které má vykonávat (rozhodovat).

Rozlišujeme:

- **územní**
 - celostátní (na celém území státu)
 - místní (na části území státu – např. území obce nebo kraje)
- **věcná**
 - všeobecná (správní orgán vykonává působnost na více úsecích VS – např. obecní úřad nebo krajský úřad)

- dílčí (správní orgán je specializován pouze na určitý úsek VS – např. úřad práce ČR, katastrální úřad, zvláštní orgán obce)

Pravomoc správního orgánu = **soubor právních prostředků, kterými je správní orgán vybaven k výkonu své působnosti**. Např. vydávání právních předpisů, správních rozhodnutí, výkonu kontroly.

Působnost a pravomoc může správnímu orgánu **stanovit pouze zákon**. Ve výjimečných případech je působnost stanovena na základě zákona – např. statuty územně členěných statutárních měst a statutem hlavního města Prahy, což jsou obecně závazné vyhlášky, na jejichž základě dochází k přenosu některých působností z orgánů města na orgány městských částí nebo městských obvodů. Působnost obcí může být ovlivněna rovněž veřejnoprávními smlouvami uzavřenými v souladu se zákonem.

2.4 Co je podstatou funkčního a strukturního pojetí veřejné správy?

Rozlišuje se podle toho, **zda je výkon VS pro daného nositele hlavní a pravidelnou činností či nikoliv**.

Funkční pojetí VS – v tomto smyslu náleží do VS činnost všech nositelů VS.

Strukturní pojetí VS – zahrnuje do VS **pouze subjekty, které ji vykonávají jako hlavní činnost**, tedy stát a územní samosprávu. V rámci státu je potom nutné zahrnout pouze správu prováděnou orgány výkonné moci státu. Ve **strukturním smyslu nepatří do organizace VS např. problematika veřejných zařízení** - veřejných škol, kulturních, zdravotních a sociálních institucí, neboť jejich hlavní funkcí není výkon VS, ale poskytování příslušných veřejných služeb. Stejně tak sem nelze řadit **ani správu soudů**.

2.5 Jaké jsou hlavní rozdíly ve výkonu státní správy a samosprávy?

V rámci veřejné správy je nezbytné odlišit **státní správu** a **samosprávu**.

Státní správa

- **hierarchicky organizovaná činnost, založená na vztazích nadřízenosti a podřízenosti**
- orgány státní správy mají jen omezenou autonomii rozhodování, jejich **rozhodnutí jsou zpravidla přezkoumatelná vyšším orgánem státní správy**, a to nejen z hlediska souladu se zákonem, ale i z hlediska souladu s interními akty vyšších orgánů
- převládá zde **jmenovací princip** při ustavování orgánů, **volba je výjimečná**
- v rozhodování se častěji uplatňuje **monokratický princip**, i když jsou rovněž případy využití principu kolegiálního (vláda, státní komise nebo výbory)

Samospráva

Blíže viz *Ústavní zákon č. 1/1993 Sb., Ústava České republiky* (zejména hlava sedmá).

- **absence vertikální hierarchie, neboť nižší samospráva není podřízena samosprávě vyšší ani orgánům státu**
- disponuje **autonomií rozhodování**, rozhodnutí samosprávy jsou **přezkoumatelná pouze z hlediska souladu se zákonem**
- převládá zde **princip volební**
- obvyklé je **kolektivní rozhodování**, i když existují rovněž monokratické orgány samosprávy, např. starosta obce

Územní samospráva je zakotvena v Ústavě ČR v hlavě sedmé, která říká, že územní samosprávné celky jsou územními společenstvími občanů, která mají právo na samosprávu. Stát může do jejich činnosti zasahovat jen v případě, vyžaduje-li to ochrana zákona, a jen způsobem stanoveným zákonem.

2.6 Jak lze definovat pojmy decentralizace, dekoncentrace a subsidiarita?

Centralizace a decentralizace vysvětlují vztahy mezi státem a samosprávou, případně mezi vyšší a nižší samosprávou.

Při **centralizaci VS** se **soustředí moc u jednoho subjektu VS (na vyšší úrovni, případně v centru)**. Centrální subjekt potom zasahuje z pozice nadřazenosti do veškeré správní činnosti. Naopak **decentralizace** znamená **přesun moci na jiný subjekt** (např. přenos ze státu na od něj odlišné veřejnosprávní korporace). Je-li VS decentralizována, mohou jiné orgány rozhodovat rámci působnosti a pravomoci svěřené jim právním předpisem, samostatně, bez zásahů centrálního subjektu. V Evropě dnes **převládají decentralizační procesy**, což v sobě nese prvky přiblížení výkonu VS občanům a zvýšení její dostupnosti.

Koncentrace představuje **soustředění výkonu VS v rámci organizační struktury jednoho veřejnomocenského subjektu**. **Dekoncentrace** je tedy rozdělení výkonu VS na více organizačních jednotek v rámci organizační struktury jednoho subjektu. Rozlišujeme **horizontální** a **vertikální** dekoncentraci. Při **horizontální** dekoncentraci **dochází k přesunu kompetencí na větší počet orgánů na stejném stupni** (např. rozdělení výkonné moci mezi jednotlivými ministerstvy jako organizačními složkami státu na stejné úrovni). Při **vertikální** dekoncentraci **dochází k přesunu kompetencí z vyšších orgánů státní správy na nižší**, je však zachován hierarchický vztah (např. vztah mezi ministerstvem zdravotnictví a krajskými hygienickými stanicemi).

Přechodným případem mezi decentralizací a dekoncentrací je **přesun kompetencí ze státu na samosprávu nebo z vyšší na nižší samosprávu v oblasti přenesené působnosti samosprávného orgánu**. Z věcného hlediska jde o dekoncentraci, neboť v přenesené působnosti se nižší orgán musí řídit i interními akty vyšších orgánů, organizační a personální stránka je však i při výkonu přenesené působnosti založena na principu decentralizace. Samosprávný orgán si sám určuje, v jaké organizační struktuře a jakými zaměstnanci bude přenesenou působnost vykonávat.

Subsidiarita je pojem, kterého je v současné době využíváno pro postižení optimálních vztahů mezi různými úrovněmi správy. V zásadě **představuje subsidiarita limitovanou decentralizaci**. Při uplatnění principu subsidiarity se **preferuje svěřením záležitostí do kompetence nižšího orgánu**, případně orgánu samosprávy, avšak za předpokladu, že tento nižší orgán, resp. orgán samosprávy má adekvátní předpoklady k realizaci příslušných kompetencí. Subsidiarita proto v sobě obsahuje jednak decentralizační komponent, jednak komponent přiměřenosti.

2.7 Jaké jsou nejdůležitější strategické dokumenty týkající se veřejné správy v ČR?

2.7.1 Klientsky orientovaná veřejná správa 2030

Aktuálním strategickým dokumentem rozvoje veřejné správy je koncepce Klientsky orientovaná veřejná správa, dále jen „Koncepce“, která byla schválena usnesením vlády č. 562 ze dne 25. května 2020. Jde o desetiletý dokument, který by měl být jako celek naplněn do roku 2030. Koncepce je realizována na základě celkově **tří akčních plánů**, které její opatření konkretizují. (První akční plán na léta 2021 – 2023, další na roky 2024 – 2026 a třetí na období 2027 – 2030).

Vizí Koncepce je dosáhnout v roce 2030 takové VS, která bude **maximálně klientsky orientovaná** a bude vytvářet podmínky pro další zvyšování kvality života obyvatel a růst prosperity ČR. Vize je rozpracována v **pěti strategických cílech** (Pro klienta dostupné a kvalitní služby VS, Efektivně fungující systém VS, Efektivně fungující instituce VS, Kompetentní lidské zdroje, Informování a účastníci se občané) a **šestnácti specifických cílech**, např. zlepšení vzájemné koordinace i řízení veřejné správy, zefektivnění kontrol veřejných prostředků, posílení meziobecní spolupráce, zvýšení dostupnosti i kvality služeb poskytovaných VS či zvýšení odborných kompetencí úředníků územních samosprávných celků.

Na základě usnesení vlády č. 217 ze dne 3. dubna 2024 vzala vláda na vědomí plnění Akčního plánu na léta 2021 až 2023 a schválila Akční plán na léta 2024-2026. Zároveň vláda schválila totožným usnesením materiál s názvem „**Doplnění koncepce Klientsky orientovaná veřejná správa**“. Tento materiál obsahuje nová opatření, která byla do Koncepce vložena v rámci příprav Akčního plánu na léta 2024-2026. **Takovou oblastí je například zlepšení komunikace s podnikateli ve veřejné správě nebo vytvoření informačního systému správy voleb.**

Akční plán na léta 2021 až 2023 byl velmi rozsáhlý. K jeho výstupům patří například **příprava nového institutu společenství obcí** v oblasti meziobecní spolupráce, který se od 1. ledna 2024 stal součástí právního řádu ČR. Dalším důležitým výstupem byly **základní studie v oblasti inovací, resp. možného využití umělé inteligence v podmínkách veřejné správy**. V neposlední řadě bylo v rámci Akčního plánu 2021 až 2023 publikováno několik studií **týkajících se kompetenčních otázek územních samosprávných celků a jejich možných změn.**

K nejvýznamnějším výstupům Akčního plánu náleží rovněž **analýza tzv. Big dat mobilních operátorů** (dle pohybu neindividualizovaných SIM karet na území ČR), na jejímž základě bude možné přistoupit k dalším reformním krokům v oblasti územního rozmístění služeb veřejné správy (např. výdej dokladů, kapacita čističky odpadních vod atd.). Smyslem této analýzy bylo zjistit, jaké jsou hlavní dojížděkové proudy v ČR.

2.7.2 Strategie regionálního rozvoje ČR 2021+

V listopadu 2019 vláda schválila Strategii regionálního rozvoje ČR 2021+ (SRR21+), kterou připravilo Ministerstvo pro místní rozvoj. Dokument **stanovuje hlavní cíle v oblasti regionální politiky v horizontu příštích 7-10 let**. Ty mohou regiony využít ve svých rozvojových záměrech. Regionální politika a veřejná správa jsou vzájemně provázané oblasti. Obě se týkají území a obě ke své realizaci využívají rovněž územní samosprávné celky, dobrovolné svazky obcí a společenství obcí.

Základním principem SRR 21+ je její rozdělení na 5 územních oblastí. Právě z této územní dimenze vychází specifické regionální cíle a odpovídající akční plány. Územní dimenze SRR 21 se týká **metropolití,**

aglomerací, regionálních center, strukturálně postižených krajů a hospodářsky a sociálně ohrožených území.

Prostřednictvím realizace opatření navrhovaných v SRR21+ by mělo dojít k postupnému snižování územních odlišností, k posílení regionální konkurenceschopnosti a k nalézání řešení, která podporují udržitelný rozvoj.

2.7.3 Strategický rámec Česká republika 2030 (Úřad vlády)

Dokument, který byl schválený usnesením vlády č. 292 ze dne 19. dubna 2017, **vytváří rámec pro ostatní strategické dokumenty na národní, krajské i místní úrovni.** Jeho naplnění by mělo zvýšit kvalitu života v ČR a nasměrovat zemi k **rozvoji, který bude udržitelný po sociální, ekonomické i environmentální stránce.** Implementační plán k tomuto strategickému materiálu byl vypracován v říjnu 2018. Česká republika 2030 formuluje své cíle v **6 klíčových oblastech:** Lidé a společnost, hospodářský model, odolné ekosystémy, obce a regiony, globální rozvoj a dobré vládnutí.

2.7.4 Fiskálně strukturální plán České republiky 2025 až 2028 (Ministerstvo financí)

V roce 2024 předložila Česká republika svůj **první střednědobí plán.** Plán se řídí nařízením Evropského parlamentu a Rady (EU) 2024/1263 o účinné koordinaci hospodářských politik a mnohostranném rozpočtovém dohledu a o zrušení nařízení Rady (ES) č. 1466/97. Přijímá tak roli koordinace hospodářských politik členských států v rámci Evropské unie a přispívá k mnohostrannému dohledu dle Smlouvy o fungování Evropské unie.

2.7.5 Národní plán obnovy (koordinátor Ministerstvo průmyslu a obchodu)

V roce 2021 připraven také **Národní plán obnovy (NPO),** který je detailním plánem reforem a investic finančně podpořených z nového unijního **Nástroje pro oživení a odolnost.** Národní plán obnovy definuje nezbytné reformy a investice a Evropská unie poskytne finanční zdroje pro jejich realizaci. NPO nemá za cíl konzervovat stávající stav, ale přinést ČR zlepšení v mnoha směrech. **V rámci NPO jsou financovány rovněž mnohé aktivity týkající se rozvoje veřejné správy (např. rozvoj státní služby).**

2.7.5 Hospodářská strategie ČR (Ministerstvo průmyslu a obchodu)

Rozvoj veřejné správy může rovněž nepřímo ovlivnit hospodářský rozvoj České republiky. Proto je oblast veřejné správy rovněž součástí Hospodářské strategie „Česko do top 10“, která byla schválena usnesením vlády č. 695 ze dne 10. října 2024. Veřejné správě je věnována **část 1.5 s názvem „Kvalita veřejných institucí“.** Strategické i specifické cíle této oblasti jsou záměrně identické s cíli Koncepce. Obě strategie se tak vzájemně doplňují.

Prioritními opatřeními části 1.5 Hospodářské strategie je *„vytvoření dopadové studie v oblasti státní služby a nastavení dopovídajícího akčního plánu, který reflektuje aktuálně zjištěné potřeby a doporučení OECD směrem k efektivnější veřejné správě v České republice“* a *„motivovat obce ke spolupráci prostřednictvím společenství obcí. Rozšířit kompetence společenství obcí, které vykonávají vlastním jménem a na vlastní odpovědnost“.*

2.7.7 Předchozí koncepční materiály MV týkající se rozvoje veřejné správy

A. Strategický rámec rozvoje veřejné správy

Strategický rámec rozvoje veřejné správy, dále i SRRVS, který byl realizován v letech 2014 až 2023, představoval **nejdůležitější koncepční dokument stanovující směr dalšího rozvoje VS v daném období**. Vznikl jako reakce na nejpálčivější problémy české VS plynoucí z nedokončení komplexní reformy VS z let 1997 – 2003 a také jako potřeba zajistit **plnění předběžných podmínek stanovených Evropskou komisí pro čerpání prostředků z evropských fondů**. Dokument byl schválen usnesením vlády ze dne 27. srpna 2014 č. 680, v roce 2016 proběhla aktualizace tohoto strategického materiálu.

Globálním cílem SRRVS bylo zvýšit kvalitu, efektivitu a transparentnost VS, pomocí cíleného zásahu zaměřeného na vybraná slabá místa VS, při naplňování principů dekoncentrace, decentralizace a subsidiarity.

SRRVS přispěl k rozvoji veřejné správy v České republice. K jeho nejdůležitějším výstupům patří například: **realizace nového územně správního členění v České republice prostřednictvím zákona č. 51/2020 Sb., o územně správním členění státu, zavedení tzv. výkonového financování některých agend vykonávaných v přenesené působnosti nebo podpora meziobecní spolupráce**. Z hlediska rozvoje digitalizace přinesl SRRVS zejména **Portál občany, Portál veřejné správy či rozvoj datových schránek**.

Na základě usnesení vlády č. 680 ze dne 27. srpna 2014 byla zřízena **Rada vlády pro veřejnou správu**, která je odborným poradním orgánem vlády pro oblast rozvoje, organizace a působnosti VS. Projednává mj. návrhy dlouhodobých strategií a koncepcí, výhledů a směrů rozvoje VS.

Veřejná správa = správa veřejných záležitostí ve veřejném zájmu. Dělení:

- **Státní správa**
 - ústřední – celostátní působnost (ministerstva, ústřední správní úřady)
 - územní – teritoriálně omezená působnost (např. finanční úřad Jihočeského kraje)
- **Samospráva**
 - územní (obce, kraje)
 - profesní (např. Česká lékařská komora)

Subjekty VS:

- **Nositel** (stát, územní samosprávné společenství, jiné veřejnoprávní korporace, subjekty práva soukromého)
- **Vykonavatel** (vymezení složitější)

Působnost správního orgánu = **vymezení okruhu záležitostí, které má vykonávat** (rozhodovat).

- **územní** (celostátní X místní)
- **věcná** (všeobecná X dílčí)

Pravomoc správního orgánu = **soubor právních prostředků, kterými je správní orgán vybaven k výkonu své působnosti.**

Funkční X strukturální pojetí VS se rozlišuje podle toho, **zda je výkon VS pro daného nositele hlavní a pravidelnou činností či nikoliv.**

Státní správa

- **hierarchicky organizovaná činnost, založená na vztazích nadřízenosti a podřízenosti**
- **rozhodnutí jsou zpravidla přezkoumatelná vyšším orgánem státní správy, a to z hlediska souladu se zákonem, a s interními akty vyšších orgánů**
- **převládá zde jmenovací princip při ustavování orgánů, volba je výjimečná**
- **častěji monokratický princip rozhodování, i když jsou rovněž případy využití principu kolegiálního (vláda, státní komise nebo výbory)**

Samospráva

- **absence vertikální hierarchie, chybí zde vztah nadřízenosti/podřízenosti**
- **disponuje autonomií rozhodování, rozhodnutí jsou přezkoumatelná pouze z hlediska souladu se zákonem**
- **převládá zde princip volební**
- **obvyklé je kolektivní rozhodování, i když existují rovněž monokratické orgány samosprávy, např. starosta obce**

Centralizace – moc se soustředí u jednoho subjektu VS (na vyšší úrovni/v centru).

Decentralizace - přesun moci na jiný subjekt.

Koncentrace - soustředění výkonu VS v rámci organizační struktury jednoho veřejnomocenského subjektu.

Dekoncentrace - rozdělení výkonu VS na více organizačních jednotek v rámci organizační struktury jednoho subjektu (**horizontální X vertikální** dekoncentrace).

Při uplatnění **principu subsidiarity** se preferuje svěřeni záležitostí do kompetence nižšího orgánu, případně orgánu samosprávy.

Nejdůležitější strategické dokumenty týkající se veřejné správy v ČR:

- Klientsky orientovaná veřejná správa 2030 (Ministerstvo vnitra)
- Strategie regionálního rozvoje ČR 2021+ (Ministerstvo pro místní rozvoj)
- Strategický rámec Česká republika 2030 (Úřad vlády)
- Fiskálně strukturální plán České republiky 2025 až 2028 (Ministerstvo financí)
- Národní plán obnovy (koordinátor Ministerstvo průmyslu a obchodu)
- Hospodářská strategie ČR (Ministerstvo průmyslu a obchodu)

DOPLŇUJÍCÍ STUDIJNÍ MATERIÁLY

- Břeň, J.: Základní charakteristika veřejné správy. Institut pro veřejnou správu Praha, 2014
- Strategický rámec Česká republika 2030, usnesení vlády č. 292 ze dne 19. dubna 2017
- Usnesení vlády č. 562 ze dne 25. května 2020 Koncepce Klientsky orientovaná veřejná správa 2030 a Akční plán na léta 2021-2023 ke koncepci Klientsky orientovaná veřejná správa 2030
- Usnesení vlády č. 217 ze dne 3. dubna 2024 Doplnění koncepce Klientsky orientovaná veřejná správa 2030, vyhodnocení Akčního plánu na léta 2021-2023 ke koncepci Klientsky orientovaná veřejná správa 2030 a Akční plán na léta 2024-2026 ke koncepci Klientsky orientovaná veřejná správa 2030.
- <http://svs.institutpraha.cz/> – Slovník nejčastěji používaných pojmů ve veřejné správě
- <https://www.cr2030.cz/>
- <https://mmr.gov.cz/cs/microsites/uzemni-dimenze/regionalni-rozvoj/strategie-regionalniho-rozvoje-cr-2021>
- <https://mv.gov.cz/clanek/koncepce-klientsky-orientovana-verejna-sprava-2030.aspx>
- <https://planobnovy.gov.cz/>
- https://mpo.gov.cz/assets/cz/rozcestnik/pro-media/tiskove-zpravy/2024/10/Hospodarska-strategie-Ceske-republiky_Cesko-do-top-10---ebook.pdf
- <https://www.kamdojizdime.cz/>
- <https://www.mfcr.cz/cs/rozpocetova-politika/makroekonomika/fiskalne-strukturalni-plan-a-konvergenčni-program/2024/fiskalne-strukturalni-plan-ceske-republiky-pro-obd-57403>

3. ÚZEMNÍ ČLENĚNÍ ČR (KRAJE, OBCE, OKRESY, SPRÁVNÍ OBVODY)

Základní právní předpisy:

- Ústavní zákon č. 1/1993 Sb., Ústava České republiky
 - [Ústavní zákon č. 347/1997 Sb.](#), o vytvoření vyšších územních samosprávných celků a o změně ústavního zákona České národní rady č. 1/1993 Sb., Ústava České republiky
 - [Zákon č. 51/2020 Sb.](#), o územně správním členění státu a o změně souvisejících zákonů (zákon o územně správním členění státu)
 - [Zákon č. 314/2002 Sb.](#), o stanovení obcí s pověřeným obecním úřadem
-

Obsah:

Po nastudování následujících pasáží budete schopni odpovědět na otázky:

1. Jaký je rozdíl mezi územním členěním státu a územní organizací státu?
 2. Jaké známe typy státoprávního uspořádání?
 3. Co je podstatou územně správního členění státu?
 4. Jaké je státoprávní uspořádání České republiky?
 5. Jaké je územně správní členění České republiky?
 6. Jaká je územní působnost českých specializovaných orgánů státní správy?
 7. Jaké je územní členění české soudní soustavy?
-

3.1 Jaký je rozdíl mezi územním členěním státu a územní organizací státu?

Územní členění státu spadá pod širší pojem tzv. **územní organizace státu**. Územní organizace státu zahrnuje systém vztahů mezi státem jako celkem, resp. jeho ústředními orgány, a územními orgány.

Územní organizace státu je spojena s vertikální dělbou moci ve státě. V tomto smyslu rozlišujeme:

- **státoprávní uspořádání** (někdy označováno také jako územně politické členění),
- **územně správní členění státu**.

3.2. Jaké známe typy státoprávního uspořádání?

Klíčová je existence jedné nebo naopak více státností v rámci daného státu. Podle uvedeného kritéria rozlišujeme **unitární** a **složené státy** jako základní formy státního zřízení.

3.2.1 Unitární státy

- **unitární stát** (např. Česká republika) – jedna státnost včetně jediné nedělené suverenity, jeden systém nejvyšších státních orgánů, jedna ústava, jeden právní řád a jediné státní občanství

- **unitární stát s autonomními oblastmi** (např. Španělsko s Kanárskými ostrovy a Dánsko s Grónskem a Faerskými ostrovy) – přechodná forma mezi unitárním a složeným státem, kdy určitá část státu disponuje vlastními zákony, autonomními orgány (v podstatě parlament a vláda) a správní organizací, nemá ale vlastní státnost a suverenitu. O míře svěřené autonomie rozhodují ústřední orgány státu, nikoli sama autonomní oblast.

3.2.2 Složené státy

Charakteristická je existence dvou nebo více státností, suverenita státu, tedy právo vykonávat neomezeně moc na území státu, je dělená mezi složený stát a jeho členské státy, existuje zde dvojitá soustava nejvyšších státních orgánů (tedy orgánů složeného státu a orgánů členských států), charakteristické je rovněž dvojitá státní občanství a dvojitá ústavnost. Vztah mezi členským a složeným státem je definován ústavou, kterou nelze jednostranně měnit, což rovněž znamená, že členové nemohou složený stát jednostranným rozhodnutím opustit, či naopak být vyloučeni.

- **federace** (např. Německo, Belgie, USA) Její charakteristika odpovídá výše uvedenému vymezení složeného státu; federace lze rozlišovat podle toho, zda je jednotlivým členským státům přiznávána omezená mezinárodní subjektivita – tzv. mezinárodní federace (takové členské státy mohou vlastním jménem uzavírat mezinárodní smlouvy v rozsahu stanoveném federální ústavou), či nikoliv – tzv. vnitrostátní federace. Rozlišujeme různé typy federací, např. symetrické (rovné postavení členských států – USA, Švýcarsko) a asymetrické (rozdílné postavení členských států – Rusko).
- **reálná unie** (dnes již neexistuje, historicky např. Rakousko-Uhersko v letech 1867 až 1918) – je volnějším spojením než federace; má výrazněji od sebe oddělený systém nejvyšších státních orgánů, má společnou hlavu státu a společnou správu některých celostátních záležitostí (např. zahraniční věci, obranu a finance), na kterých se členské státy reálné unie dohodly.

3.2.3 Svazy států

- **konfederace** (dnes již v čisté podobě neexistuje, historicky např. Švýcarsko v letech 1815 až 1848) – představuje volný svazek států, jehož členské státy nadále zůstávají subjekty mezinárodního práva; právním základem konfederace je mezinárodní smlouva, přičemž neexistuje občanství konfederace, nýbrž jen občanství jednotlivých států
- **personální unie** (v současnosti se tomuto zřízení nejvíce podobá svazek Commonwealth, sdružující bývalé britské kolonie, jejichž oficiální hlavou státu je stále britský panovník) – označuje dva nebo více samostatných států (monarchie), které jsou spojeny pouze osobou panovníka; personální unie tak sama o sobě mezinárodněprávní subjektivitu nemá

3.3 Co je podstatou územně správního členění státu?

Vztah mezi ústřední mocí a územními orgány, tj. **1) míra decentralizace, 2) počet stupňů veřejné správy a 3) uplatnění ekvivalentního nebo rozdílného členění státní správy a samosprávy.**

- 1) Z pohledu **míry decentralizace** nacházíme dnes zejména v Evropě celou škálu variant vztahů mezi ústřední mocí a územními orgány. Decentralizací se rozumí přesun funkcí a kompetencí na nižší orgány nebo na menší organizační jednotky. Převažujícím je vývoj směrem k formám s **výraznější decentralizací**. Tento vývoj se odráží i v mezinárodněprávní oblasti, kde lze v této

souvislosti připomenout zejména *Evropskou chartu místní samosprávy*, která upravuje zásady vztahů mezi státem a územními samosprávnými společenstvími.

- 2) **Počet stupňů územně správního členění** je závislý především na velikosti států. Nejčastější je dvoustupňové a třístupňové uspořádání. Příkladem třístupňového je uspořádání *obec-kraj-stát*.
- 3) Ve většině států je snaha o **soulad mezi územně samosprávným členěním a všeobecným územním členěním pro státní správu**. Také v těchto případech však dochází k situacím, kdy na určitém stupni případně existuje pouze samospráva nebo častěji pouze státní správa.

3.4 Jaké je státoprávní uspořádání České republiky?

Blíže viz *Ústavní zákon č. 1/1993 Sb., Ústava České republiky* (zejména čl. 1 odst. 1, čl. 11, čl. 99 – 105).

Vydeme-li z výše uvedeného rozboru územní organizace státu, lze ČR charakterizovat jako **unitární a decentralizovaný stát** (existuje tedy – na rozdíl od federativních států – pouze jedna soustava nejvyšších státních orgánů, jedno státní občanství, jeden právní řád apod.).

Skutečnost, že ČR je unitárním státem, vychází z čl. 1 odst. 1 Ústavy ČR (dále jen „Ústava“), kde je mj. uvedeno, že ČR je „*svrchovaný, jednotný a demokratický právní stát*“ a dále z čl. 11 Ústavy, ve kterém je zakotvena **nedělitelnost území** slovy „*území ČR tvoří nedílný celek, jehož státní hranice mohou být měněny jen ústavním zákonem*“. Decentralizovaná podoba ČR je způsobena existencí územní samosprávy (obecní a krajské), která je na ústavní úrovni zakotvena v hlavě 7. Ústavy (čl. 99 až čl. 105).

3.5 Jaké je územně správní členění České republiky?

Územně správní členění České republiky je zakotveno v právních předpisech nejvyšší právní síly a přímo souvisí rovněž s Ústavou ČR. Právní předpisy upravující územně správní členění České republiky jsou založeny na rozsáhlých geograficko-správních analýzách. Stávající jednotky územního členění České republiky tak spočívají na přirozených vazbách geografických regionů a ve své většině odpovídají přirozeným dojížděnkám obyvatel.

1) V souladu s Ústavou ČR jsou **základními** územními samosprávnými celky **obce** a **vyššími** územně samosprávnými celky **kraje**. Ty byly zřízeny ústavním zákonem č. 347/1997 Sb., o vytvoření vyšších územních samosprávných celků

2) Podle **zákona č. 51/2020 Sb.** o územně správním členění státu, se území České republiky pro výkon státní správy člení na správní obvody krajů. Správní obvod kraje s výjimkou správního obvodu hlavního města Prahy se člení na správní obvody obcí s rozšířenou působností. Správní obvod obce s rozšířenou působností je vymezen výčtem území obcí a vojenských újezdů. Území obce a území vojenského újezdu je vymezeno hranicí jednoho nebo více souvislých katastrálních území. Územně správní členění na **správní obvody krajů** a **správní obvody obcí s rozšířenou působností** nazývá zákon jako „**ZÁKLADNÍ ÚZEMNĚ SPRÁVNÍ ČLENĚNÍ**“. Prostřednictvím správních obvodů obcí s rozšířenou působností jsou rovněž vymezeny i okresy. V hlavním městě Praze jsou na úrovni okresů vymezeny prostřednictvím správních obvodů městských částí obvody. Vymezení okresů je podle zákona tzv. **DALŠÍ ÚZEMNĚ SPRÁVNÍ ČLENĚNÍ**.

Všechny územně správní jednotky definované zákonem č. 51/2020 Sb., jsou vzájemně skladebné, tj. větší celky obsahují menší jednotky beze zbytku. Po mnoha letech koncepčních a přípravných prací¹, které měly řešit poměrně četné anomálie v podobě územní neskladebnosti, je území České republiky od 1. ledna 2021 až na nepatrné výjimky, např. Turnovsko, skutečně územně skladebné. I tato skutečnost přispěje k optimalizaci výkonu veřejné správy.

3) Zmíněný zákon č. 51/2020, (dále i zákon o ÚSČ), stanoví jako základ územněsprávního členění státu celkem **205 správních obvodů obcí s rozšířenou působností** (tzv. SO ORP). Úřady obcí ORP mají oproti ostatním obecním úřadům vybrané kompetence v přenesené působnosti navíc². Obce s rozšířenou působností vykonávají svou činnost nejen pro správní obvod své vlastní obce, ale i pro další (vyhláškou 346/2020 Sb. definované) obce ve svém správním obvodu.

V hlavním městě Praze na základě zákona č. 131/2000 Sb., o hlavním městě Praze vykonává tzv. přenesenou působnost **22 městských částí**, které disponují obdobnou přenesenou působností jako obce s rozšířenou působností. Ne však zcela shodnou.

Některé zákonem stanovené obce (Černošice, Brandýs nad Labem-Stará Boleslav, Nýřany a Šlapanice) mohou vykonávat svou působnost na svých pracovištích v jiných městech. Těmito městy jsou Praha pro Černošice a Brandýs nad Labem-Stará Boleslav, Plzeň pro Nýřany a Brno pro Šlapanice.

Zákon o ÚSČ stanovuje jako druhou úroveň základního členění státu správní obvody krajů, které jsou shodné se samosprávnými kraji a jejich území je vymezeno prostřednictvím SO ORP. Dále pak zákon o územně správním členění státu vymezuje 76 okresů, které jsou rovněž vymezeny SO ORP a 10 obvodů hlavního města Prahy. Okresy mají v současné době roli zejména územního vymezení bez všeobecné působnosti státní správy. Díky tomuto nastavení by do budoucna změny v SO ORP měly dodržet zachování skladebnosti a mít vliv i na změny okresních hranic.

Základní územní samosprávné celky – obce

Blíže viz *Zákon č. 314/2002 Sb., o stanovení obcí s pověřeným obecním úřadem a stanovením a Zákon č. 51/2020 Sb., o územně správním členění státu (zejména § 3)*

Obce mají **stejné postavení v samosprávě**, jejich postavení **ve státní správě je však různé** (viz níže *Spojený model výkonu veřejné správy*). Na základě této různosti vzniká další členění z hlediska územní organizace k výkonu veřejné správy. Význam různosti ve výkonu přenesené státní správy obcí se zvýšil po reformě veřejné správy v letech 2002–2003, kterou byly zrušeny okresní úřady, a převážná část jejich působnosti přešla na nově vytvořenou kategorii obcí s rozšířenou působností (tzv. obcí III. typu). Správní obvody obcí s rozšířenou působností jsou vymezeny přímo výčtem obcí, a to ve vyhlášce č. 346/2020 Sb.). Ostatní územní jednotky jsou tak vymezeny na jejich základě.

¹ Ke stažení např. zde: <https://www.mvcr.cz/clanek/vystupy-strategickeho-ramce-rozvoje-verejne-spravy.aspx?q=Y2hudW09NQ%3d%3d>.

² Dle rozsahu výkonu přenesené působnosti jsou v ČR rozlišovány 3 typy obcí: I. typ – obce se základním rozsahem státní správy v přenesené působnosti, II. typ - obce s pověřeným obecním úřadem, III. typ – obce s rozšířenou působností.

Vyšší územní samosprávné celky – kraje

Blíže viz:

- *Ústavní zákon č. 347/1997 Sb., o vytvoření vyšších územních samosprávných celků a o změně ústavního zákona České národní rady č. 1/1993 Sb., Ústava České republiky (§ 1 – 4).*

Území krajů jsou v ústavním zákoně č. 347/1997 Sb. vymezena prostřednictvím území jednotlivých okresů (v případě hlavního města Prahy jeho územím). Obě tyto územní jednotky (okresy a kraje) jsou pak zákonem č. 51/2020 Sb., vymezeny výčtem správních obvodů ORP, které je tvoří. Ty jsou tedy základní stavební jednotkou systému.

Změna příslušnosti konkrétní obce ke krajům či okresům je tak prováděna prostřednictvím změny příslušnosti k SO ORP. Pro změnu je tak vždy nutné změnit vyhlášku č. 346/2020 Sb., která vymezuje příslušnost obcí k SO ORP. V případě, že by změna příslušnosti k SO ORP znamenala rovněž změnu hranic krajů, musí tato změna být vždy provedena zvláštním zákonem.

Zákonem č. 129/2000 Sb., o krajích (krajské zřízení) a zákonem č. 131/2000 Sb., o hlavním městě Praze **jsou území vyšších územních samosprávných celků označena pro potřeby výkonu státní správy** (tj. výkonu přenesené působnosti svěřené jejich orgánům na základě čl. 105 Ústavy) jako **správní obvody**, a to s odkazem na čl. 100 odst. 1 věta druhá Ústavy.

[Mapa aktuálně platného územněsprávního členění státu](#)

Spojený model výkonu veřejné správy

V ČR existuje **spojený model výkonu veřejné správy**, tedy model, ve kterém **samosprávy (kraje a obce) vykonávají značnou část funkcí státní správy, a to jako přenesenou působnost**. V tomto modelu je obtížné striktně rozlišit územní uspořádání státní správy a územní uspořádání samosprávy.

Za součást všeobecného územního členění státu je proto třeba pokládat rovněž členění na **správní obvody pro výkon přenesené působnosti**, pokud mají charakter všeobecného členění a nevztahují se pouze k jednomu oboru státní správy. Jak už bylo uvedeno, doplňuje se toto členění s členěním podle krajů.

Pozn.: Každý stát má specifický model výkonu veřejné správy. Opakem spojeného modelu fungujícího v Česku, je oddělený model výkonu veřejné správy, který využívá např. Slovensko ale i mnoho jiných zemí. V takovém modelu úřady samosprávných celků vykonávají pouze samostatnou působnost (samosprávu) a agendy státní správy jsou vykonávány soustavou specializovaných úřadů, které mají specifické členění.

3.6 Jaká je územní působnost českých specializovaných orgánů státní správy?

Specializované orgány státní správy mohou být z hlediska své působnosti uspořádány buď s využitím všeobecných správních obvodů (podle zákona č. 51/2020 Sb.), nebo podle členění daného zvláštními zákony. Vedle zákonného uspořádání má pro faktický výkon státní správy v území význam rovněž **vnitřní organizační členění státní správy** dané interními normativními akty, případně i právními předpisy, avšak bez stanovení správních obvodů. Takovým způsobem jsou zřízeny **pobočky nebo detašovaná pracoviště některých orgánů státní správy v území**.

Dále jsou uvedeny příklady členění používaných v některých oborech státní správy:

- **14 katastrálních úřadů** (viz zákon č. 359/1992 Sb., o zeměměřických a katastrálních orgánech),
- **14 hasičských záchranných sborů krajů** (viz zákon č. 238/2000 Sb., o Hasičském záchranném sboru České republiky a o změně některých zákonů),
- **14 krajských hygienických stanic** (viz zákon č. 258/2000 Sb., o ochraně veřejného zdraví a o změně některých souvisejících zákonů),
- **7 státních oblastních archivů** – správní obvody státních oblastních archivů jsou vymezeny územím jednoho až třech krajů (viz zákon č. 499/2004 Sb., o archivnictví a spisové službě a o změně některých zákonů),
- **8 obvodních báňských úřadů** – správní obvody obvodních báňských úřadů jsou vymezeny územím jednoho až dvou krajů (viz zákon České národní rady č. 61/1988 Sb., o hornické činnosti, výbušninách a o státní báňské správě),
- **14 krajských vojenských velitelství** [viz zákon č. 585/2004 Sb., o branné povinnosti a jejím zajišťování (branný zákon)],
- **14 krajských ředitelství Policie České republiky** (viz zákon č. 273/2008 Sb., o Policii České republiky),
- **14 finančních úřadů** (+ Specializovaný finanční úřad, který vykonává působnost na celém území České republiky; viz zákon č. 456/2011 Sb., o Finanční správě České republiky),
- **7 krajských pracovišť České správy sociálního zabezpečení (ČSSZ) + 84 Okresních správ sociálního zabezpečení + Ústředí ČSSZ** (viz zákon č. 582/1991 Sb., o organizaci a provádění sociálního zabezpečení)
- **14 krajských Úřadů práce + generální ředitelství Úřadu práce** (viz zákon č. 73/2011 Sb., o Úřadu práce České republiky a o změně souvisejících zákonů)

Pozn.: Výše uvedené úřady se dále vnitřně člení na různé formy územních pracovišť, která konkrétní agendu ve vztahu k občanům zejména vykonávají. Příkladem lze uvést 94 katastrálních pracovišť katastrálních úřadů, 201 územních pracovišť finančních úřadů, 229 kontaktních pracovišť úřadů práce apod.

Specializované členění se uplatňuje i rámci přenesené působnosti samosprávy pro určité konkrétní obory. Uplatňují se správní obvody **stavebních úřadů** a správní obvody **matričních úřadů**, které jsou součástí vybraných obecních úřadů. Správní obvody stavebních úřadů nebyly doposud řádně vymezeny

(nebyla vydána vyhláška k zákonu č. 183/2006 Sb., tzv. stavební zákona) a přetrvává tak tak stav provizorního vymezení. Správní obvody matričních úřadů jsou určeny a jejich správní obvody vymezeny vyhláškou Ministerstva vnitra č. 207/2001 Sb., kterou se provádí zákon č. 301/2000 Sb., o matrikách, jménu a příjmení a o změně některých souvisejících zákonů.

Výše popsaná nejednotnost členění ve vybraných oborech státní správy plyne ze skutečnosti, že **některá členění vychází přímo ze zákona, jiná z vyhlášek a některá upravují pouze interní předpisy.**

3.7 Jaké je územní členění české soudní soustavy?

V případě **soudů** (a rovněž **státních zastupitelství**³) se u **krajských soudů (krajských státních zastupitelství)** naopak nadále vychází z již neplatného územního členění platného z roku 1960.⁴ Členění soudní soustavy je definováno zákonem č. 6/2002 Sb., o soudech a soudcích, který obsahuje zcela autonomní uspořádání soudních obvodů nezávisle na jiných právních předpisech upravujících územní členění České republiky. Konkrétně lze tedy uvést, že vedle Nejvyššího soudu, Nejvyššího správního soudu, Vrchního soudu v Praze a Vrchního soudu v Olomouci:

- na území **kraje** vykonává působnost **7 krajských soudů** (a 7 krajských státních zastupitelství) a **Městský soud v Praze**, který má postavení krajského soudu (a Městské státní zastupitelství v Praze),
- na území **okresů** vykonává působnost **75 okresních soudů** (a 75 okresních státních zastupitelství) a dále v obvodu města Brna vykonává působnost okresního soudu **Městský soud v Brně** (a Městské státní zastupitelství v Brně); v obvodu hlavního města Prahy působnost okresních soudů vykonávají **obvodní soudy pro Prahu 1 až pro Prahu 10** (a obvodní státní zastupitelství pro Prahu 1 až pro Prahu 10).

POSLEDNÍ VÝVOJ

Ke dni 1. ledna 2021 nabyl účinnosti zákon č. 51/2020 Sb., o územně správním členění státu. Nový zákon (zrušení zákona č. 36/1960 Sb., o územním členění státu) – zrušeny tzv. staré kraje (7 + hl. m. Praha) řeší několik problémů současného administrativního členění státu, ukotvuje jeho základní jednotky a ruší některé další legislativní předpisy s cílem definovat členění státu přehledně v jediném zákonu. Správní obvody obcí s rozšířenou působností jsou základními jednotkami územně správního členění, se kterými stát do budoucna počítá jako se stěžejními pro výkon všeobecné veřejné správy. Naopak s okresy počítá již jen jako s evidenčními územními jednotkami.

³ Neboť podle zákona č. 283/1993 Sb., o státním zastupitelství, ve znění pozdějších předpisů, se sídla státních zastupitelství a obvody jejich územní působnosti shodují se sídly a obvody soudů.

⁴ Definovaného již zrušeným zákonem č. 36/1960 Sb.

REKAPITULACE

Součástí platného právního řádu ČR je v současnosti níže uvedená koncepce administrativního členění státu:

1) Podle zákona č. 51/2020 Sb. se území České republiky člení:

- na správní obvody **krajů (14)**,
- správní obvod kraje s výjimkou správního obvodu hlavního města Prahy se člení na **správní obvody obcí s rozšířenou působností (205)**,
- správní obvod obce s rozšířenou působností je vymezen výčtem území **obcí a vojenských újezdů (6 254 + 4)**,
- prostřednictvím správních obvodů obcí s rozšířenou působností jsou vymezeny **okresy (76)**,
- v hlavním městě Praze jsou na úrovni okresů vymezeny prostřednictvím správních obvodů městských částí obvody **(Praha 1 až Praha 10)**.

2) Ústavní zákon č. 347/1997 Sb. vytvořil s účinností od 1. ledna 2000 celkem 14 vyšších územních samosprávných celků, kterými jsou:

- Hlavní město Praha,
- Středočeský kraj se sídlem v Praze,
- Jihočeský kraj se sídlem v Českých Budějovicích,
- Plzeňský kraj se sídlem v Plzni,
- Karlovarský kraj se sídlem v Karlových Varech,
- Ústecký kraj se sídlem v Ústí nad Labem,
- Liberecký kraj se sídlem v Liberci,
- Královéhradecký kraj se sídlem v Hradci Králové,
- Pardubický kraj se sídlem v Pardubicích,
- Kraj Vysočina se sídlem v Jihlavě,
- Jihomoravský kraj se sídlem v Brně,
- Olomoucký kraj se sídlem v Olomouci,
- Moravskoslezský kraj se sídlem v Ostravě,
- Zlínský kraj se sídlem ve Zlíně.

3) Zákon č. 314/2002 Sb., o stanovení obcí s pověřeným obecním úřadem stanovuje 388 obcí s pověřeným úřadem (tzv. obce II. typu). 205 obcí s rozšířenou působností (obce III. typu) stanovuje zákon č. 51/2020 Sb., o územně správním členění státu.

DOPLŇUJÍCÍ STUDIJNÍ MATERIÁLY

- Břeň, J.: Základní charakteristika veřejné správy. Institut pro veřejnou správu Praha, 2014.
- Haklová, J., Samková, P., Kuš, P.: 333 cvičení z veřejné správy. Institut pro veřejnou správu Praha, 2014.

Užitečné webové stránky:

- Odkaz na přehlednou storymapu k tomuto tématu:
 - <https://storymaps.arcgis.com/stories/210471a0957444ba99e17418559214f3>

4. ÚSTAVNÍ ZÁKLADY ÚZEMNÍ SAMOSPRÁVY (ÚSTAVNÍ ZAKOTVENÍ ÚZEMNÍ SAMOSPRÁVY, VZTAH STÁTU A ÚZEMNÍ SAMOSPRÁVY, SOUDNÍ OCHRANA ÚZEMNÍ SAMOSPRÁVY, VOLBY DO ZASTUPITELSTEV OBCÍ A KRAJŮ, MANDÁT ČLENA ZASTUPITELSTVA)

Základní právní předpisy:

- [Ústavní zákon č. 1/1993 Sb.](#), Ústava České republiky
 - Usnesení předsednictva České národní rady č. 2/1993 Sb., o vyhlášení Listiny základních práv a svobod
 - [Zákon č. 128/2000 Sb.](#), o obcích (obecní zřízení)
 - [Zákon č. 129/2000 Sb.](#), o krajích (krajské zřízení)
-

Obsah:

Po nastudování následujících pasáží budete schopni odpovědět na otázky:

1. Které části Ústavy ČR se věnují územní samosprávě a jak ji definují?
 2. Které další zákony (dokumenty) upravují územní samosprávu?
 3. Jakým způsobem může zasahovat stát do činnosti územních samosprávných celků?
 4. Jaké prostředky ochrany práva na územní samosprávu mohou ÚSC využít?
 5. Jak dlouhé je funkční období zastupitelstva a jak probíhají volby do nového zastupitelstva?
 6. Kdo může být zvolen do zastupitelstva, jak vzniká a zaniká mandát člena zastupitelstva?
-

4.1 Které části Ústavy ČR se věnují územní samosprávě a jak ji definují?

Blíže viz:

- [Ústavní zákon č. 1/1993 Sb., Ústava České republiky](#) (zejména čl. 101, 104),
- [Zákon č. 128/2000 Sb., o obcích](#) (zejména § 5),
- [Zákon č. 129/2000 Sb., o krajích](#) (zejména § 1).

Územní samosprávu lze v obecné rovině charakterizovat jako **správu záležitostí, které se týkají určitého území a jeho obyvatel, vykonávanou obyvateli (občany) tohoto území prostředky, které**

k této správě zákon vymezuje. Jedná se o správu, která je vykonávána relativně **nezávisle na státu** a jeho orgánech. Vzhledem k významu územní samosprávy je její základní **zakotvení součástí českého ústavního pořádku.**

Pojem **územní samospráva** je užíván ve dvou významech. 1) Jako označení **organizační**, tedy pro určení subjektů, které vykonávají samosprávnou činnost (obce a kraje) a 2) jako označení **činnosti**, které tyto subjekty vykonávají.

Ústava poskytuje právní základ pro existenci územní samosprávy v ČR. Vymezuje postavení územních samosprávných celků (ÚSC; tj. obcí a krajů) v ústavním systému i vazbu na stát.

Vnitřnímu uspořádání jednotlivých ÚSC se však Ústava věnuje jen okrajově, resp. jen co do nezbytného základu. **Ústava především taxativně nevymezuje jednotlivé obecní či krajské orgány. Jediným orgánem obce nebo kraje, s jehož existencí počítá, je zastupitelstvo** (čl. 101 odst. 1 a 2). To chápe jako orgán, který vykonává samosprávu, tedy jako orgán, který je oprávněn rozhodovat o všech samosprávných záležitostech (viz čl. 101 odst. 1, podle níž je obec samostatně spravována zastupitelstvem). S existencí jiných orgánů Ústava nepočítá a ponechává na zákonodárci jaké konkrétní orgány obcí a krajů na úrovni běžného zákona stanoví, tedy jak je označí, jaké jim dá pravomoci a jak tyto orgány budou ustavovány.

Zákon o obcích kromě zastupitelstva obce **počítá dále s radou obce, starostou obce a obecním úřadem.** Zvláštní zákony mohou umožnit zřízení tzv. **zvláštních obecních orgánů** (např. komise pro projednávání přestupků, zřizovaná podle zákona č. 250/2016 Sb., o odpovědnosti za přestupky a řízení o nich). Samostatným orgánem je též **obecní (městská) policie**, zřizovaná podle zákona č. 553/1991 Sb., o obecní policii.

Zákon o krajích kromě zastupitelstva kraje dále předpokládá existenci **rady kraje, krajského úřadu, hejtmána a zvláštních orgánů.**

Ústava předpokládá, že působnost zastupitelstev může být stanovena pouze zákonem (čl. 104 odst. 1). Pokud jde o vztah zastupitelstva obce a zastupitelstva kraje, resp. obecně o vztah mezi samosprávou obecní a krajskou, východiskem je pravidlo plynoucí z čl. 104 odst. 2 Ústavy, podle něhož **zastupitelstvo obce rozhoduje ve věcech samosprávy, pokud nejsou zákonem svěřeny zastupitelstvu vyššího ÚSC.** Jinak řečeno platí, že **obecní samospráva a krajská samospráva nejsou při výkonu samosprávy ve vzájemném vztahu nadřízenosti a podřízenosti.** Záležitosti obecní samosprávy nepatří do samosprávy krajské a naopak. V praxi může docházet k určitému zájmovému překryvu (např. regionální silnice je v zájmu celého kraje, její vedení skrze území konkrétní obce však již nemusí být v zájmu této obce). Tyto překryvy jsou řešeny ve zvláštních právních předpisech (např. v oblasti územního plánování závazností vyšší územně plánovací dokumentace).

Ústavní pořádek definici samosprávy z hlediska činnosti (označované jako samostatná působnost) **neobsahuje**, vymezují ji jednotlivé zákony upravující postavení územních samosprávných celků. **Např. zákon o obcích** charakterizuje samosprávu (samostatnou působnost) v § 35 takto:

„Do samostatné působnosti obce patří záležitosti, které jsou v zájmu obce a občanů obce, pokud nejsou zákonem svěřeny krajům nebo pokud nejde o přenesenou působnost orgánů obce nebo o působnost, která je zvláštním zákonem svěřena správním úřadům jako výkon státní správy, a dále záležitosti, které do samostatné působnosti obce svěří zákon. (...) Obec v samostatné působnosti ve svém územním obvodu (...)pečuje v souladu s místními předpoklady a s místními zvyklostmi o vytváření podmínek pro rozvoj sociální péče a pro uspokojování potřeb svých občanů. Jde především o uspokojování potřeby bydlení, ochrany a rozvoje zdraví, dopravy a spojů, potřeby informací, výchovy a vzdělávání, celkového kulturního rozvoje a ochrany veřejného pořádku.“

Ústava se vymezení územní samosprávy věnuje na více místech, a to zejména:

4.1.1 Článek 8 Ústavy

Blíže viz *Ústavní zákon č. 1/1993 Sb., Ústava České republiky* (čl. 8).

Článek 8 Ústavy územním samosprávným celkům výslovně zaručuje právo na samosprávu („**Zaručuje se samospráva územních samosprávných celků.**“). Ústava přitom garantuje (a tím i předpokládá existenci) územní samosprávy, nikoli jiných forem samosprávy (např. profesní samosprávy).

Ustanovení čl. 8 Ústavy není jen obecnou proklamací. **Ústavní soud se** v celé řadě svých rozhodnutí **na tento článek odkazuje při posuzování, zda určité opatření státu vůči ÚSC je proporční**, resp. zda nepřiměřeným způsobem nezasahuje do práva na územní samosprávu. Činí tak nejen při posuzování individuálních zásahů (např. pokud hodnotí konkrétní soudní rozhodnutí, jímž mělo dle tvrzení obce dojít k zásahu do práva na samosprávu), ale i při posuzování ústavnosti zákonů regulujících oblast samosprávy.

Všem rozhodnutím Ústavního soudu, která se věnují problematice územní samosprávy z hlediska její ochrany, je společné, zjednodušeně řečeno, to, že o **nepřípustný zásah do práva na územní samosprávu se nejedná tehdy, jestliže státem zvolené opatření sleduje určitý legitimní cíl, je tomuto cíli přiměřené a současně nedojde k úplnému vyprázdnění práva na samosprávu**. To znamená, že příslušné opatření dává územní samosprávě ještě dostatek možností, aby při výkonu samosprávy sama, svobodně (byť v zákonem stanovených mezích) volila z možných řešení to, které je z jejího hlediska optimální, aniž by v této volbě byla nepřiměřeně omezena, resp. aniž by tato volba byla bezdůvodně zcela vyloučena.

Ústavní garance práva na samosprávu tedy neznamená absolutní nezávislost (autonomii) na státu. Stát samozřejmě může přijímat opatření, která se samosprávy týkají (pokud tato opatření stanoví zákonem či na základě zákona). Nesmí se však jednat o opatření nepřiměřená sledovanému cíli, která by právo na samosprávu nespovala (zcela či podstatně).

4.1.2 Hlava sedmá Ústavy (s názvem „Ústavní samospráva“)

Blíže viz *Ústavní zákon č. 1/1993 Sb., Ústava České republiky* (hlava sedmá).

ÚSC Ústava charakterizuje jako **územní společenství občanů, která mají právo na samosprávu** (čl. 100 odst. 1), resp. jako **veřejnoprávní korporace, které mohou mít vlastní majetek a hospodařit podle vlastního rozpočtu** (čl. 101 odst. 3).

Tím jsou vymezeny **základní znaky územní samosprávy (obcí a krajů)**:

- občané (obyvatelé),
- území,
- majetková samostatnost (vlastní majetek a rozpočet) a
- státem svěřené právo na samosprávu.

Podle čl. 99 se ČR člení na **obce** (základní územní samosprávné celky) a **kraje** (vyšší územní samosprávné celky). Ústava tedy předvídá existenci dvou „typů“ ÚSC.

Zatímco **vyšší ÚSC lze zřídit pouze ústavním zákonem** (čl. 100 odst. 3), **obce mohou vznikat a zanikat nejen zákonem** (např. vydělením z vojenských újezdů), ale též na základě individuálních aktů předvídaných zákonem o obcích (oddělení části obce, sloučení obcí, připojení obce apod.). Platí, že každá obec je vždy součástí vyššího územního samosprávného celku.

Z hlediska činnosti ÚSC Ústava rozlišuje (byť nikoli takto terminologicky) samostatnou a přenesenou působnost.

Samostatná působnost:

Samostatnou působnost lze charakterizovat jako podstatu samosprávy, tedy jako správu vlastních záležitostí na vlastním území a v zájmu občanů.

Přenesená působnost:

Naopak přenesenou působnost lze vymezit jako státní správu, kterou pro stát vykonávají na základě zákonného pověření obce a kraje, resp. jejich orgány. Ústava výslovně předpokládá, že výkon státní správy lze svěřit orgánům samosprávy jen tehdy, stanoví-li to zákon (čl. 105). Zákony o územních samosprávných celcích pak obsahují pravidlo, podle něhož pokud zvláštní zákon upravuje působnost obcí nebo krajů a nestanoví, že jde o působnost přenesenou, půjde ex lege o výkon působnosti samostatné (např. § 8 zákona o obcích).

Z hlediska rozsahu výkonu státní správy (přenesené působnosti) lze rozlišovat především tzv.:

- **obce s rozšířenou působností (je jich 205),**
- **obce s pověřeným obecním úřadem (je jich 388) a**
- **obce se základní působností (všechny obce v ČR).**

Obce s rozšířenou působností vykonávají svěřenou státní správu pro své území a pro další obce ve svém správním obvodu. Podobně obce s pověřeným obecním úřadem. **Toto rozlišení však má význam jen z hlediska výkonu státní správy, nikoli samosprávy.**

Hlava sedmá dále upravuje základní organizační podmínky ÚSC (čl. 101 a 103), podmínky volebního práva do zastupitelstva (čl. 102) a vztah státu a samosprávy (čl. 101 odst. 4 a čl. 105).

4.1.3 Ostatní ustanovení Ústavy věnující pozornost územní samosprávě

Blíže viz *Ústavní zákon č. 1/1993 Sb., Ústava České republiky* (čl. 41, 104, 79, 87).

Podle čl. 41 odst. 2 může **návrh zákona** předložit Parlamentu, resp. Poslanecké sněmovně, mj. též **zastupitelstvo vyššího územního samosprávného celku (kraje)**.

Ústava dále svěřuje obcím a krajům **možnost vydávat podzákonné právní předpisy**. Normotvorbě územních samosprávných celků je věnována samostatná zkušební otázka, na tomto místě proto postačí rozlišit, že Ústava zná dva typy právních předpisů obcí a krajů:

- **Obecně závazné vyhlášky, které regulují záležitosti v samostatné působnosti obcí a krajů**, tedy stanoví povinnosti fyzickým a právnickým osobám v záležitostech samosprávy. Podle čl. 104 odst. 3 Ústavy vydávají obecně závazné vyhlášky *zastupitelstva v mezích své působnosti*.
- **„Prováděcí podzákonné právní předpisy“ pro oblast přenesené působnosti**. Ústava v čl. 79 odst. 3 stanoví, že „*ministerstva, jiné správní úřady a orgány územní samosprávy mohou na základě a v mezích zákona vydávat právní předpisy, jsou-li k tomu zákonem zmocněny*“. Zákony o územních samosprávných celcích tyto právní předpisy vydávané obcemi a kraji označují jako **nařízení** a k jejich vydání zmocňují radu příslušného ÚSC.

V čl. 87 odst. 1 písm. c) Ústava zakotvuje specifický prostředek ochrany samosprávy proti (tvrzenému) nezákonnému zásahu ze strany státu, tzv. **komunální ústavní stížnost**, o níž rozhoduje Ústavní soud. V témže článku pak Ústavnímu soudu svěřuje rozhodování některých **kompetenčních sporů**, konkrétně sporů o rozsah kompetencí státních orgánů a orgánů územní samosprávy. Viz níže.

4.2 Které další zákony (dokumenty) upravují územní samosprávu?

4.2.1 Listina základních práv a svobod (LZPS)

Blíže viz *Usnesení předsednictva České národní rady č. 2/1993 Sb., o vyhlášení [Listiny základních práv a svobod](#) (čl. 17, odst. 5 a čl. 18 odst. 1)*.

Součástí ústavního pořádku je dále **Listina základních práv a svobod (dále také „Listina“)**, vyhlášená pod č. 2/1993 Sb. Ta územním samosprávným celkům stanoví některé specifické povinnosti. Výslovně jsou v Listině povinnosti územním samosprávným celkům uloženy ve dvou ustanoveních:

- Jedná se především o **povinnost ÚSC poskytovat informace** (srov. čl. 17 odst. 5 Listiny, podle něhož jsou státní orgány a orgány územní samosprávy povinny přiměřeným způsobem poskytovat informace o své činnosti. Podmínky a provedení stanoví zákon.).
- Dále Listina zaručuje **petiční právo**, které výslovně směřuje i vůči ÚSC. Říká, že ve věcech veřejného nebo jiného společného zájmu má každý právo sám nebo s jinými se obracet na státní orgány a orgány územní samosprávy s žádostmi, návrhy a stížnostmi (Ustanovení čl. 18 odst. 1 Listiny)

4.2.2 Ústavní zákon č. 347/1997 Sb., o vytvoření vyšších územních samosprávných celků a o změně ústavního zákona České národní rady č. 1/1993 Sb., Ústava České republiky

Zákon v souladu s čl. 100 odst. 3 Ústavy zřídil **14 vyšších územních samosprávných celků** (13 krajů a hlavní město Prahu jako specifický vyšší územní samosprávný celek), a to s **účinností od 1. 1. 2000**.

4.2.3 Evropská charta místní samosprávy

Blíže viz [Evropská charta místní samosprávy](#) (zejména čl. 3).

Ačkoliv není součástí ústavního pořádku, je třeba v souvislosti se základy územní samosprávy zmínit též **Evropskou chartu místní samosprávy**, kterou ČR ratifikovala a která byla vyhlášena pod č. 181/1999 Sb. Ačkoli se nejedná o přímo aplikovatelnou mezinárodní smlouvu, vymezuje standard samosprávy, k jehož dosažení se ČR zavázala.

Charta vymezuje místní samosprávu jako „*právo a schopnost místních společenství v mezích daných zákonem na svou odpovědnost a v zájmu místního obyvatelstva upravovat a spravovat podstatnou část věcí veřejných*“ (čl. 3 odst. 1). Dále uvádí, že „*toto právo vykonávají rady nebo shromáždění, které jsou složeny z členů svobodně zvolených tajným hlasováním na základě přímého, rovného a všeobecného volebního práva a které mohou mít výkonné orgány, jež jim jsou odpovědné*“ (čl. 3 odst. 2).

Evropská charta základní rámec místní samosprávy vymezuje v následujících oblastech:

- Ústavní a zákonné základy místní samosprávy
- Pojem místní samosprávy
- Rozsah místní samosprávy
- Ochrana hranic místních správních jednotek
- Správní struktury a zdroje k plnění úkolů místních společenství
- Podmínky výkonu odpovědnosti na místní úrovni
- Správní dozor nad činností místních společenství
- Finanční zdroje místních společenství
- Právo místních společenství se sdružovat
- Právní ochrana místní samosprávy

4.3 Jakým způsobem může zasahovat stát do činnosti územních samosprávných celků?

Blíže viz:

- *Ústavní zákon č. 1/1993 Sb., Ústava České republiky* (zejména čl. 101),
- *Zákon č. 128/2000 Sb., o obcích* (zejména § 7, § 61 a § 62).

Ústavní záruka územní samosprávy, upravená v čl. 8 Ústavy, má svůj odraz v navazujících ustanoveních „chránících“ územní samosprávu před zásahy ze strany státu. Klíčovým je v této souvislosti čl. 101 odst. 4 Ústavy, podle něhož „**stát může zasahovat do činnosti ÚSC, jen vyžaduje-li to ochrana zákona, a jen způsobem stanoveným zákonem**“.

Podmínkou, aby stát mohl přijmout jakékoli opatření vůči územním samosprávným celkům tedy je především to, že **možnost zasáhnout do územní samosprávy předpokládá zákon** (typicky stanovením určité pravomoci státnímu orgánu). Např. Ministerstvo vnitra je oprávněno vykonávat dozor nad usneseními obecních orgánů a shledá-li jejich nezákonnost, může podat návrh správnímu soudu na jejich zrušení.

Druhou podmínkou je, že **v konkrétním případě je zásah ze strany státu potřebný**. To vyjadřuje Ústava slovy „*vyžaduje-li (zásah) ochrana zákona*“, přičemž Ústavní soud k tomuto pravidlu dodal, že zásah musí ochrana zákona vyžadovat zcela nezbytně. Jinak řečeno, že případné ohrožení či narušení zákona je natolik intenzivní (významné), že je zásah státu legitimní, nevyhnutelný.

Zákon o obcích vymezuje vztah státu a samosprávy v § 7 následovně:

- **Obec spravuje své záležitosti samostatně** (v samostatné působnosti). Státní orgány a orgány krajů mohou do samostatné působnosti zasahovat, jen vyžaduje-li to ochrana zákona, a jen způsobem, který zákon stanoví. Rozsah samostatné působnosti může být omezen jen zákonem.
- **Státní správu**, jejíž výkon byl zákonem svěřen orgánu obce, vykonává tento orgán jako svou **přenesenou působnost** (§ 61 a násl.).

K ochraně samosprávy stanovil právní řád specifické prostředky, především tzv. **komunální ústavní stížnost**.

4.4 Jaké prostředky ochrany práva na územní samosprávu mohou ÚSC využít?

Blíže viz *Ústavní zákon č. 1/1993 Sb., Ústava České republiky* (zejména čl. 87).

Obce i kraje jsou **veřejnoprávními korporacemi** (v rovině soukromého práva právnickými osobami), které **mohou k ochraně svých zájmů využívat v zásadě veškeré právní prostředky, které právní řád obecně stanoví k ochraně právnických osob**. Obec tak může např. jako účastník řízení vedeného u některého správního orgánu podávat opravné prostředky či napadnout výsledek řízení u správního soudu správní žalobou.

Kromě toho však ústavní pořádek stanoví pro územní samosprávné celky i některé specifické prostředky ochrany práva na územní samosprávu:

4.4.1 Komunální ústavní stížnost

Na prvním místě je třeba zmínit tzv. **komunální ústavní stížnost**. Podle čl. 87 odst. 1 písm. c) Ústavy rozhoduje Ústavní soud o „ústavní stížnosti orgánů územní samosprávy proti nezákonnému zásahu státu“. Podle § 72 odst. 1 písm. b) zákona o Ústavním soudu (zákon č. 182/1993 Sb.) podává tuto ústavní stížnost zastupitelstvo obce nebo vyššího územního samosprávného celku, jestliže tvrdí, že nezákonným zásahem státu bylo porušeno zaručené právo územního samosprávného celku na samosprávu.

Komunální ústavní stížnost může směřovat nejen proti rozhodnutí státního orgánu, ale i proti jakémukoli jinému tvrzenému zásahu ze strany státu (srov. § 82 odst. 4 zákona o Ústavním soudu). Komunální ústavní stížnost však nemůže sama o sobě směřovat proti legislativní činnosti státu. Oproti „běžné“ ústavní stížnosti, poskytující obranu „pouze“ proti porušení ústavního zákona, může zásah do práva na samosprávu spočívat nejen v porušení ústavního zákona, ale též v porušení běžného zákona.

4.4.2 Kompetenční spory

Podle čl. 87 odst. 1 písm. k) Ústavy rozhoduje Ústavní soud některé **kompetenční spory**, konkrétně „spory o rozsah kompetencí státních orgánů a orgánů územní samosprávy, nepřísluší-li podle zákona jinému orgánu“ (Ústava rovněž připouští, aby zákon tuto pravomoc přenesl na Nejvyšší správní soud).

Podle § 120 zákona o Ústavním soudu rozhoduje Ústavní soud **spory o příslušnost vydat rozhodnutí nebo činit opatření nebo jiné zásahy**. Návrh na zahájení řízení v kompetenčním sporu je oprávněn podat:

- státní orgán v kompetenčním sporu mezi státem a ÚSC nebo v kompetenčním sporu mezi státními orgány navzájem,
- zastupitelstvo ÚSC v kompetenčním sporu mezi územním samosprávným celkem a státem nebo v kompetenčním sporu mezi územními samosprávnými celky navzájem.

Určité kompetenční spory namísto Ústavního soudu rozhoduje **Nejvyšší správní soud**. Jedná se o spory mezi (zjednodušeně řečeno) správními orgány, tedy i orgány územní samosprávy, pokud si osobují pravomoc vydat rozhodnutí, případně pravomoc vydat rozhodnutí odmítají (§ 97 soudního řádu správního).

Taktéž některé kompetenční spory rozhoduje tzv. **zvláštní senát** zřízený podle zákona č. 131/2002 Sb., o rozhodování některých kompetenčních sporů. Tento senát řeší mj. spory o pravomoc nebo věcnou příslušnost vydat rozhodnutí mezi soudy na jedné straně a (zjednodušeně řečeno) správními orgány, tedy i orgány územní samosprávy, na straně druhé.

4.4.3 Návrh na zrušení zákona, podzákonného právního předpisu či právního předpisu kraje

Ústava svěřuje Ústavnímu soudu též pravomoc **rozhodovat o zrušení zákonů nebo jejich jednotlivých ustanovení, jsou-li v rozporu s ústavním pořádkem, resp. pravomoc rozhodovat o zrušení jiných právních předpisů nebo jejich jednotlivých ustanovení, jsou-li v rozporu s ústavním pořádkem nebo zákonem** [čl. 87 odst. 1 písm. a) a b) Ústavy].

Územní samosprávný celek může **zrušení zákona** navrhnout **pouze jako součást podané komunální ústavní stížnosti**, nikoli samostatně [§ 64 odst. 1 písm. e) zákona o Ústavním soudu]. **Samostatně** může podat Ústavnímu soudu návrh na **zrušení podzákoného právního předpisu pouze zastupitelstvo kraje**, nikoli zastupitelstvo obce [§ 64 odst. 2 písm. e) zákona o Ústavním soudu]. **Zastupitelstvo obce** může Ústavnímu soudu podat samostatně jen návrh na **zrušení právního předpisu kraje**, do jehož územního obvodu daná obec náleží [§ 64 odst. 2 písm. j) zákona o Ústavním soudu].

4.5 Jak dlouhé je funkční období zastupitelstva a jak probíhají volby do nového zastupitelstva?

Blíže viz *Ústavní zákon č. 1/1993 Sb., Ústava České republiky* (zejména čl. 102, 104).

Podle čl. 102 Ústavy jsou členové zastupitelstev voleni **tajným** hlasováním na základě **všeobecného, rovného a přímého** volebního práva na principu poměrného zastoupení. **Funkční období zastupitelstva je čtyřleté** (čl. 104 odst. 2).

Bližší úprava volebního práva, včetně určení toho, kdo je oprávněn volit a být volen, je **ponechána zákonu o volbách do zastupitelstev obcí (491/2001 Sb.; s účinností od 1. 1. 2026 bude řada společných záležitostí dopadajících na jednotlivé druhy voleb nově obsažena v zákoně o správě voleb – zákon č. 88/2024 Sb. s tím, že ve stávajících volebních zákonech zůstanou zachována dílčí specifika jako např. specifikace podmínek pro právo volit a být volen či způsoby zániku mandátu)**. Zákon také stanoví, ve kterých případech se volby konají před uplynutím funkčního období. Např. zákon o volbách do zastupitelstev obcí ukládá konat tzv. nové volby mj. v případě, že dojde k poklesu počtu členů zastupitelstva obce pod 5 nebo pod polovinu a na uprázdněná místa nemohou nastoupit náhradníci (mandát zastupitelů zvolených v nových volbách trvá jen do uplynutí „zbytku“ řádného funkčního čtyřletého období).

Volby do zastupitelstev obcí, včetně hlavního města Prahy a jeho městských částí, upravuje **zákon č. 491/2001 Sb., o volbách do zastupitelstev obcí** a o změně některých zákonů. Volby do zastupitelstev krajů upravuje **zákon č. 130/2000 Sb., o volbách do zastupitelstev krajů** a o změně některých zákonů.

Při určitém zjednodušení lze **volby do zastupitelstev obcí** rozlišit na:

- **„Řádné“**: již nejbližší celostátní volby do zastupitelstev obcí se budou konat podle nového pravidla pro stanovení termínu jejich konání, kdy pevný termín je stanoven na pátek a sobotu v první celý týden v říjnu (viz změna Ústavy provedená ústavním zákonem č. 87/2024 Sb.)
- **„Mimořádné“**: vyhláší je ministr vnitra, konají se v jednom dni (7:00 – 22:00) a lze je rozdělit na:
 - **dodatečné volby** – pokud se „řádné“ volby nekonaly pro nedostatek kandidátů,
 - **opakované volby a opakované hlasování** – pokud soud shledal důvodným návrh na neplatnost voleb nebo hlasování,
 - **nové volby** – v případě vzniku nové obce, rozpuštění zastupitelstva nebo při poklesu počtu členů zastupitelstva pod polovinu nebo pod 5.

Do zastupitelstva obce může volit každý státní občan ČR, který v den voleb, a konají-li se volby ve dvou dnech, alespoň ve druhý den voleb, dosáhl věku **nejméně 18 let** a je přihlášen k **trvalému pobytu v dané obci** (v případě voleb do zastupitelstva kraje, pokud je přihlášen k trvalému pobytu ve kterékoli obci v územním obvodu kraje).

V případě zastupitelstev obcí je volební právo přiznáno **též státním občanům členských států EU, kteří mají v obci trvalý nebo přechodný pobyt**.

4.6 Kdo může být zvolen do zastupitelstva, jak vzniká a zaniká mandát člena zastupitelstva?

Do zastupitelstva **může být zvolen každý, kdo je oprávněn v dané obci zastupitelstvo volit**. Volební zákon stanoví případy **neslučitelnosti funkcí** (člena zastupitelstva obce/kraje, s jinou funkcí) i proces řešení této neslučitelnosti.

Mandát člena zastupitelstva **vzniká zvolením**, přičemž ke zvolení dojde ukončením hlasování. **Podmínkou vzniku mandátu tedy není složení slibu zastupitele** (jeho složení je podmínkou dalšího trvání mandátu, nikoli však podmínkou jeho vzniku).

Mandát zaniká z důvodů a způsobem stanoveným zákonem. Zákonem stanovené důvody jsou podobné jak pro obecní, tak krajská zastupitelstva. V případě mandátu člena zastupitelstva obce dochází k jeho zániku:

- a) okamžikem odmítnutí slibu člena zastupitelstva obce nebo složením slibu s výhradou,
- b) dnem, kdy starosta obdrží písemnou rezignaci člena zastupitelstva obce na jeho mandát; dnem, kdy starosta podá rezignaci na zasedání zastupitelstva obce; rezignaci nelze vzít zpět,
- c) úmrtím člena zastupitelstva obce,
- d) dnem voleb do zastupitelstva obce,
- e) dnem sloučení obcí nebo připojení obce k jiné obci,
- f) vysloví-li tak příslušné zastupitelstvo z důvodů:
 - pravomocného rozhodnutí soudu, kterým byl člen zastupitelstva obce odsouzen k nepodmíněnému trestu odnětí svobody,
 - že člen zastupitelstva obce přestal být volitelný,
 - neslučitelnosti funkcí.

Na uprázdněné místo v zastupitelstvu nastupuje náhradník z kandidátní listiny téže volební strany. Pokud náhradníci nejsou, zůstává mandát uprázdněn do konce funkčního období zastupitelstva. Pokud se takto sníží počet členů zastupitelstva pod polovinu (a v případě obcí i pod 5), konají se nové volby.

Volby	Trvání mandátu	Aktivní volební právo (volit)	Pasivní volební právo (být volen, kandidovat)	Velikost zastupitelstva (v závislosti na počtu obyvatel)
Do zastupitelstev obcí	4 roky	18 let	18 let	5 – 55

Do zastupitelstev krajů	4 roky	18 let	18 let	45 – 65
-------------------------	--------	--------	--------	---------

REKAPITULACE

Územní samospráva = správa záležitostí, které se týkají určitého území a jeho obyvatel, vykonávaná obyvateli tohoto území prostředky, které k této správě zákon vymezuje.

Ústava poskytuje právní základ pro existenci územní samosprávy v ČR. Vnitřnímu uspořádání jednotlivých ÚSC se Ústava věnuje jen okrajově, resp. jen co do nezbytného základu.

Ústava se vymezení územní samosprávy věnuje na více místech, a to zejména:

- **článek 8 Ústavy** („Zaručuje se samospráva územních samosprávných celků.“),
- **hlava sedmá Ústavy** (s názvem „Ústavní samospráva“): ÚSC (**obce a kraje**) jsou zde charakterizovány jako územní společenství občanů, která mají právo na samosprávu, resp. jsou to veřejnoprávní korporace, které mohou mít vlastní majetek a hospodařit podle vlastního rozpočtu,
- **čl. 41** („návrh zákona může podat poslanec, skupina poslanců, Senát, vláda nebo zastupitelstvo vyššího územního samosprávného celku“),
- **čl. 104** („Zastupitelstva mohou v mezích své působnosti vydávat obecně závazné vyhlášky“), **čl. 79** („Ministerstva, jiné správní úřady a orgány územní samosprávy mohou na základě a v mezích zákona vydávat právní předpisy, jsou-li k tomu zákonem zmocněny“),
- **čl. 87** (komunální ústavní stížnost a kompetenční spory).

Další zákony (dokumenty) upravují územní samosprávu:

- „Listina“ (povinnost ÚSC poskytovat informace a petiční právo),
- Ústavní zákon č. 347/1997 Sb., o vytvoření vyšších územních samosprávných celků (13 krajů + hl. m. Praha),
- Evropská charta místní samosprávy.

Stát může zasahovat do činnosti ÚSC, jen vyžaduje-li to ochrana zákona, a jen způsobem stanoveným zákonem.

Prostředky ochrany práva na územní samosprávu:

- komunální ústavní stížnost,
- kompetenční spory,
- návrh na zrušení zákona, podzákonného právního předpisu či právního předpisu kraje.

Členové zastupitelstev jsou voleni **tajným** hlasováním na základě **všeobecného, rovného a přímého volebního práva na principu poměrného zastoupení**. Funkční období zastupitelstva je **čtyřleté**.

Bližší úprava volebního práva, včetně určení toho, kdo je oprávněn volit a být volen, je ponechána **běžnému zákonu** (zákon č. 491/2001 Sb., o volbách do zastupitelstev obcí, zákon č. 130/2000 Sb., o volbách do zastupitelstev krajů).

Volby do zastupitelstev:

- řádné,
- mimořádné.

Do zastupitelstva **může být zvolen každý, kdo je oprávněn volit**. Mandát člena zastupitelstva **vzniká zvolením**. Mandát **zaniká z důvodů a způsobem stanoveným zákonem**.

DOPLŇUJÍCÍ STUDIJNÍ MATERIÁLY

- [Zákon č. 347/1997 Sb.](#), o vytvoření vyšších územních samosprávných celků a o změně ústavního zákona České národní rady č. 1/1993 Sb., Ústava České republiky
- Sdělení Ministerstva zahraničních věcí č. 181/1999 Sb., o přijetí Evropské charty místní samosprávy (Evropská charta místní samosprávy)
- [Zákon č. 182/1993 Sb.](#), o Ústavním soudu
- [Zákon č. 491/2001 Sb.](#), o volbách do zastupitelstev obcí
- [Zákon č. 130/2000 Sb.](#), o volbách do zastupitelstev krajů

5. Přenesená a samostatná působnost obcí a krajů

Základní právní předpisy:

- Ústavní zákon č. 1/1993 Sb., Ústava ČR, ve znění pozdějších předpisů (dále jen Ústava)
- Zákon č. 128/2000 Sb., o obcích, ve znění pozdějších předpisů (dále jen zákon o obcích)
- Zákon č. 129/2000 Sb., o krajích, ve znění pozdějších předpisů (dále jen zákon o krajích)
- Zákon č. 131/2000 Sb., o hl. m. Praze, ve znění pozdějších předpisů (dále jen zákon o hl. m. Praze)

Obsah:

Po nastudování následujících pasáží budete schopni odpovědět na otázky:

1. Jaká je podstata samostatné a přenesené působnosti?
2. Jaký je rozdíl mezi spojeným a odděleným modelem výkonu veřejné správy?
3. Jakými akty je vázán orgán samosprávy v samostatné a přenesené působnosti?
4. Jaké je ústavní rozlišení samostatné a přenesené působnosti?
5. Jak lze identifikovat samostatnou a přenesenou působnost?
6. Jak je diferencována samostatná a přenesená působnost?
7. Které orgány obcí a krajů vykonávají samostatnou působnost a které jejich orgány vykonávají přenesenou působnost?
8. Jak mohou obce spolupracovat v samostatné působnosti a jak v přenesené působnosti?
9. Které další otázky jsou rovněž ovlivněny charakterem působnosti?

5.1 Jaká je podstata samostatné a přenesené působnosti?

Blíže viz:

- *Zákon č. 128/2000 Sb., o obcích* (zejména § 7, § 35 a § 61),
- *Zákon č. 129/2000 Sb., o krajích* (zejména § 2, § 14 – 16 a § 29 – 30),
- *Zákon č. 131/2000 Sb., o hlavním městě Praze* (zejména § 2, § 16 § 31 – 32).

působnosti značně **nezávislý a je základním druhem činnosti samosprávy**. Státní orgány a orgány vyšší samosprávy mohou do samostatné působnosti **zasahovat, jen pokud si to vyžaduje ochrana zákona a jen způsobem, který zákon stanoví**.

V rámci přenesené působnosti vykonávají orgány samosprávy státní správu. Při výkonu státní správy jsou **orgány samosprávy omezeny zřetelně více než při výkonu samosprávné působnosti** (viz otázka č. 3). Příčinou tohoto rozdílu je skutečnost vykonávání úkolů v přenesené působnosti v zastoupení státu, což vede k nutnosti respektovat záměry státu.

Pro samostatnou a přenesenou působnost se používá také jiných názvů, např. označení **vlastní působnost** pro působnost samostatnou nebo označení **delegovaná** pro působnost přenesenou.

Samostatná působnost je výrazem decentralizace ve státě, neboť tato působnost není vykonávána v podřízenosti ve vztahu k orgánům státu ani k vyšší samosprávě. **Přenesená působnost obsahuje decentralizační i dekoncentrační prvky.** Základní dekoncentrační prvek spočívá ve věcné podřízenosti vyšším orgánům, orgánům státu nebo vyšší samosprávy v rámci přenesené působnosti, decentralizační prvek lze spatřovat v tom, že z organizačního a personálního hlediska vykonává samospráva i přenesenou působnost samostatně.

..

Samostatná působnost, např.:

Hospodaření obce, kraje;
Investiční akce obce, kraje;
Rozvoj obce, kraje;
Péče o zeleň v obci;
Odpadové hospodářství;
Vydávání obecně závazných vyhlášek;
Stanovování místních poplatků;
Pořádání kulturní akcí...

Přenesená působnost, např.:

Vydávání osobních dokladů (občanský průkaz, cestovní pas, řidičský průkaz);
Matriční agenda (zápisy sňatků, úmrtí či narození);
Stavební agenda (vydání stavebního povolení, územního rozhodnutí);
Živnostenská agenda (vydání živnostenského oprávnění);
Řešení přestupků...

5.2 Jaký je rozdíl mezi spojeným a odděleným modelem výkonu veřejné správy?

Diference mezi samostatnou a přenesenou působností je výrazem tzv. **spojeného modelu výkonu veřejné správy, kdy orgány samosprávy vykonávají kromě vlastní působnosti i státní správu.** Takový model **převládá ve středoevropských poměrech.** Spojený model výkonu veřejné správy, který **v současné době využívá ČR,** je spojen s určitými problémy, zejména v případě, kdy úřad samosprávy má rozhodovat v přenesené působnosti otázky, na jejichž řešení je samospráva zainteresována.

Vedle toho existuje **oddělený model** výkonu veřejné správy, **kde orgány samosprávy vykonávají pouze vlastní působnost, zatímco státní správu realizují orgány výkonné moci státu.** Oddělený model výkonu veřejné správy se uplatňuje např. ve **Francii,** ze středoevropských zemí např. na **Slovensku** nebo na **vojvodském (krajském) stupni v Polsku.** Oddělený model výkonu veřejné správy se z části uplatňoval **v minulosti i v ČR** (příkladem může být existence okresních úřadů do roku 2002). Oddělený model výkonu veřejné správy nelze realizovat zcela důsledně na základní (obecní) úrovni.

5.3 Jakými akty je vázán orgán samosprávy v samostatné a přenesené působnosti?

Blíže viz:

- *Zákon č. 128/2000 Sb., o obcích* (zejména § 35 a § 61),
- *Zákon č. 129/2000 Sb., o krajích* (zejména § 16 a § 30),
- *Zákon č. 131/2000 Sb., o hlavním městě Praze* (zejména § 16 a § 31).

V **samostatné** působnosti je samospráva vázána **pouze zákony a dalšími právními předpisy**. Z povahy samosprávy vyplývá, že **podzákoné právní předpisy by se měly dotýkat její činnosti v co nejmenší míře**. Při vydávání **obecně závazných vyhlášek** se obec řídí **pouze zákony**.

V **přenesené** působnosti je samospráva vázána **kromě právních předpisů též interními normativními akty**. V ČR, pokud jde o akty ústředních správních úřadů, je tato vázanost omezena na **směrnice publikované ve Věstníku vlády pro orgány krajů a orgány obcí**. V souvislosti s kontrolou výkonu přenesené působnosti je samospráva povinna respektovat také **opatření příslušných orgánů** při této kontrole přijatá (viz otázka č. 11). Faktickým důsledkem tohoto vztahu je, že **v přenesené působnosti může orgán státu nebo vyšší samosprávy zasahovat nejen do souladnosti činnosti samosprávy se zákonem, ale posuzovat i věcnou správnost její činnosti a soulad se záměry státu** vyjádřenými v uvedených směrnicích.

5.4 Jaké je ústavní rozlišení samostatné a přenesené působnosti?

Blíže viz *Ústavní zákon č. 1/1993 Sb., Ústava České republiky* (zejména čl. 4, čl. 8, čl. 41 odst. 2, čl. 79 odst. 3, čl. 87 odst. 1, čl. 91 odst. 105).

Ústava má zásadně na mysli pod samosprávou výkon samostatné působnosti. Pouze k tomuto výkonu lze vztahovat právo na samosprávu územních samosprávních celků podle čl. 8 Ústavy a znaky samosprávy podle hlavy VII. Ústavy. Hlava VII. Ústavy **nicméně dává ve svém čl. 105 možnost pro realizaci spojeného modelu výkonu veřejné správy a tím i úpravu přenesené působnosti v běžných zákonech**.

Pokud samospráva rozhoduje v přenesené působnosti, vztahují se na ní nikoliv pravidla platná pro samosprávu, nýbrž **pravidla platná pro výkonnou moc státu z hlediska obecných zásad výkonu činnosti vyplývajících z Ústavy**. Také právní předpisy vydávané samosprávou v přenesené působnosti mají režim stejný jako právní předpisy vydávané orgány státní správy, tedy vydávané (s výjimkou vlády) pouze na základě výslovného konkrétního zmocnění uvedeného v zákoně.

Samostatná působnost je **chráněna rovněž ústavní stížností samosprávy** jako institutem, v rámci kterého má samospráva možnost se obracet na Ústavní soud, pokud dojde k nezákonnému zásahu státu do její činnosti.

Krajskou samosprávu zmiňuje Ústava v souvislosti se zákonodárným procesem, kde zastupitelstva krajů patří mezi orgány, které disponují právem zákonodárné iniciativy.

Na rozhodování samosprávy o právech a povinnostech fyzických a právnických osob se vztahují stejná pravidla jako na rozhodování ostatních subjektů vykonávajících veřejnou moc. Ze zásady, že základní práva a svobody jsou pod soudní ochranou, vyplývá, že rovněž rozhodování samospráv ve věci základních práv vždy podléhá soudnímu přezkoumání.

5.5 Jak lze identifikovat samostatnou a přenesenou působnost?

Blíže viz:

- *Zákon č. 128/2000 Sb., o obcích* (zejména § 7 – 8, § 35, § 61),
- *Zákon č. 129/2000 Sb., o krajích* (zejména § 2 – 4, § 29 – 30),
- *Zákon č. 131/2000 Sb., o hlavním městě Praze* (zejména § 2, § 5, § 16 a § 31).

Do samostatné působnosti obce patří všechny otázky, které se vztahují k zájmům obce a jejích občanů a nejsou svěřeny zákonem výslovně do přenesené působnosti nebo do působnosti jiných orgánů veřejné moci. Za předpokladu, že se určitá záležitost vztahuje k zájmům obce a jejích občanů lze tedy identifikovat působnost obce vylučovacím způsobem. Taková identifikace může být v konkrétním případě poměrně náročná. Do **samostatné** působnosti zásadně náleží záležitosti, které patří do **kompetence zastupitelstva a rady s výjimkou vydávání nařízení obce.**

Do jisté míry usnadňuje identifikaci paragraf 8 zákona o obcích, na jehož základě musí být **přenesená působnost výslovně uvedena jako taková v zákoně, jinak jde o samostatnou působnost.** V praxi však bohužel není na uvedenou zásadu úplně spolehnutí, neboť se, byť i výjimečně, vyskytují případy, kdy zákonodárce opomněl uvést charakter přenesené působnosti i tam, kde je nepochybné, že měl na mysli přenesenou působnost. Přenesenou působnost je nutné identifikovat podle zákonů upravujících jednotlivé obory veřejné správy, ze kterých také vyplývají konkrétní specifika jejího výkonu v těchto oborech. **Pokud obec tuto působnost nevykonává, rozhodne krajský úřad, že ji bude vykonávat příslušný pověřený obecní úřad.**

Pro výkon samostatné působnosti mohou obce zakládat a zřizovat **právnícké osoby a organizační složky.**

5.6 Jak je diferencována samostatná a přenesená působnost?

Blíže viz Zákon č. 128/2000 Sb., o obcích (zejména § 63 – 66, § 66b).

Ve vztahu mezi samostatnou a přenesenou působností existují určité rozdíly mezi obcemi na straně jedné a kraji na straně druhé. **Generální působnost obcí, tedy pravidlo, že věci, které jsou v zájmu obce, patří do její samostatné působnosti, pokud zákon nestanoví působnost jinou, neplatí pro kraje. Samostatnou působnost krajů je tedy nutné stanovit v zákoně výslovně.** Z praktického hlediska

je rovněž potřebné uvést, že v činnosti **krajů má přenesená působnost relativně vyšší podíl než v činnosti obcí**, zejména pokud nejde o obec s rozšířenou působností.

Všechny obce mají stejnou samostatnou působnost. Rozdíly mezi jednotlivými kategoriemi obcí se týkají pouze výkonu přenesené působnosti. Z hlediska výkonu přenesené působnosti lze rozlišit **obce se základní působností a obce se zvýšeným rozsahem výkonu přenesené působnosti.** V rámci těchto obcí lze rozeznávat ještě zejména:

- obce s rozšířenou působností (205),
- obce s pověřeným obecním úřadem (388),
- obce se stavebním úřadem (asi 700) a
- obce s matričním úřadem (asi 1200).

U obcí se stavebním úřadem a u obcí s matričním úřadem dochází v průběhu vývoje k mírným změnám v jejich počtu. Obce s rozšířenou působností a obce s pověřeným obecním úřadem vykonávají působnost ve více oborech státní správy a vykonávají ji i pro území dalších obcí. Vymezení obcí s rozšířenou působností a obcí s pověřeným obecním úřadem vyplývá ze **zákona č. 314/2002 Sb., o stanovení obcí s pověřeným úřadem a obcí s rozšířenou působností.** Správní obvody pro výkon této zvýšené působnosti stanoví **vyhláška Ministerstva vnitra.** Obce s rozšířenou působností se liší od obcí s pověřeným obecním úřadem vyšším **rozsahem působnosti** a větším **správním obvodem**, povaha vymezení je však obdobná.

V rámci samostatné působnosti lze ještě rozlišit věci, které vykonává obec v samostatné působnosti, avšak na rozdíl od jiných věcí v této působnosti má povinnost je vykonávat. Tak je tomu v některých případech **např. v oboru školství nebo sociálního zabezpečení.** V takových případech je zasahování státu do výkonu působnosti případně intenzivnější, rovněž zde však musí mít zákonný základ.

Kraje se neliší navzájem ani v oblasti samostatné působnosti ani v oblasti přenesené působnosti.

Hlavní město Praha vykonává samostatnou a přenesenou působnost obce i kraje.

5.7 Které orgány obcí a krajů vykonávají samostatnou působnost a které jejich orgány vykonávají přenesenou působnost?

Bližší viz:

- *Zákon č. 128/2000 Sb., o obcích* (zejména § 84 – 85, § 99, § 102 – 111),
- *Zákon č. 129/2000 Sb., o krajích* (zejména § 35 – 37 a § 57 – 80),
- *Zákon č. 131/2000 Sb., o hlavním městě Praze* (zejména § 59, § 68, § 72, § 77 – 81).

Rozhodování ve věcech **samotné** působnosti patří **především zastupitelstvu a radě obce**, které si mohou zřizovat své poradní orgány, zastupitelstvo může zřídit **výbory**, rada může zřídit **komise** (viz otázka 6). **Rada obce je ve věcech samostatné působnosti výkonným orgánem. Obecní úřad vykonává své funkce v samostatné působnosti na základě usnesení zastupitelstva a rady obce.**

Přenesenou působnost zastupitelstvo obce nevykonává, totéž platí pro radu obce s výjimkou vydávání nařízení obce. Rozhodující pro výkon přenesené působnosti je činnost **obecního úřadu, který je zde věcně podřízen vyšším orgánům státní správy a vyšší samosprávy.** V krajích je situace v tomto směru situace obdobná. Liší se však postavení starosty obce a postavení hejtmána kraje. Starosta obce se výrazněji vztahuje i k přenesené působnosti, neboť stojí v čele obecního úřadu.

Obecní úřad je při výkonu přenesené působnosti podřízen obvykle krajskému úřadu, který je zpravidla instančně vyšším orgánem ve správním řízení. **Krajský úřad je obdobně podřízen při výkonu konkrétních působností příslušnému ústřednímu správnímu úřadu.**

Přenesenou působnost mohou rovněž vykonávat zvláštní orgány obce (viz opět otázka č. 6). **Samostatnou působnost vykonává též obecní policie,** pokud je zřízena.

5.8 Jak mohou obce spolupracovat v samostatné působnosti a jak v přenesené působnosti?

Blíže viz:

- *Zákon č. 128/2000 Sb., o obcích* (zejména § 46 – 55, § 63, § 66a a § 66c),
- *Zákon č. 129/2000 Sb., o krajích* (zejména § 24),
- *Zákon č. 131/2000 Sb., o hlavním městě Praze* (zejména § 20 – 28a),
- *Zákon č. 553/1991 Sb., o obecní policii* (paragraf 1, 3a - c).

V rámci **samostatné působnosti** spolupracují obce **buď bez vytváření nových institucionálních struktur, nebo v rámci dobrovolných svazků obcí.** Dobrovolné svazky obcí mohou být zřízeny k plnění společných úkolů a jejich přesná právní úprava je obsažena v zákoně o obcích. V rámci dobrovolných svazků obcí nelze vykonávat přenesenou působnost a nelze v jejich rámci rozhodovat o právech a povinnostech fyzických a právnických osob, protože k tomu tyto svazky nemají kompetenci podle zákona.

Od ledna 2024 se mohou obce sdružit i prostřednictvím **společenství obcí.** **Společenství obcí je specifickou formou dobrovolného svazku obcí** (§§ 53a- 53g, zákona č. 128/2000 Sb. o obcích). Předmětem činnosti společenství obcí je vedle činností svazku obcí podle § 50 odst. 1 zákona o obcích zajišťování **koordinace veřejných služeb na území členských obcí a strategického rozvoje tohoto území.** Za tímto účelem společenství obcí zpracovává **strategii rozvoje společenství obcí.** Strategii rozvoje společenství obcí schvaluje nejvyšší orgán - shromáždění starostů, třípětinovou většinou všech svých členů. V čele společenství obcí stojí předseda, volený ze středu shromáždění starostů.

Společenství obcí **vznikají ve funkčních mikroregionech odpovídajících správním obvodům obcí s rozšířenou působností.** **Obec může být členem pouze jednoho společenství.** Tato podmínka neomezuje obce v možnosti podílet se na činnosti ostatních dobrovolných svazků obcí (např. stávajících jednoúčelových) či na jiných formách meziobecní spolupráce. Společenství obcí může poskytovat

služby členským obcím v oblasti správních činností prostřednictvím institutu sdíleného úředníka (§53e zákona o obcích), v ostatních oblastech sdíleného neúředníka – zaměstnance (§53g zákona o obcích) či sdíleného pedagoga (dle zákona č. 563/2004 Sb., o pedagogických pracovnících). Sdílený úředník může materiálně zajistit výkon agend i v **přenesené působnosti obcí, které se netýkají agendy ORP a volebních zákonů.**

V rámci **samostatné působnosti** se **mohou obce sdružovat i s dalšími subjekty, případně i s obcemi a dalšími subjekty z jiných států v rámci přeshraniční spolupráce.** Rovněž při takovém sdružování je nezbytné vykonávat jen takové činnosti, které spadají do samostatné působnosti. Sdružení obcí nemohou vykonávat přenesenou působnost. Příkladem takových forem sdružování jsou např. **místní akční skupiny (MAS)** nebo **euoregiony.**

V rámci **přenesené působnosti** **mohou obce uzavírat veřejnoprávní smlouvy, na jejichž základě jedna obec vykonává případně přenesenou působnost za jinou obec,** která k tomu nemá potřebné podmínky. Nejčastěji jsou tyto veřejnoprávní smlouvy podmíněny nedostatkem kvalifikovaných zaměstnanců nebo změnami právní úpravy, kterým se nemohou všechny obce rychle přizpůsobit. Veřejnoprávní smlouvy mohou uzavírat obce se základní přenesenou působností, v takovém případě je vyžadován k jejímu uzavření souhlas kraje, nebo souhlas obce s rozšířenou působností mezi sebou, v takovém případě je k uzavření smlouvy vyžadován souhlas Ministerstva vnitra. **Veřejnoprávními smlouvami se mění rozdělení působnosti stanovené zákonem, proto by mělo být jejich uzavírání spíše výjimečným jevem.** Přesto se veřejnoprávní smlouvy v určitých oborech značně rozšířily (např. rozhodování o přestupcích). **Na základě veřejnoprávních smluv spolupracují obce v některých věcech i v samostatné působnosti,** např. může být veřejnoprávní smlouvou stanovena **působnost obecní policie i na území jiné obce.**

5.9 Které další otázky jsou rovněž ovlivněny charakterem působnosti?

Rozdělení na samostatnou a přenesenou působnost má význam i pro řešení některých dalších otázek činnosti obcí. Výrazně se toto rozlišení promítá třeba u **financování obcí** (viz otázka č. 9) ve **tvorbě místních právních předpisů** (viz otázka č. 7) a v **dozoru a kontrole státu vůči samosprávě** (viz otázka č. 11).

REKAPITULACE

Pro charakter samostatné a přenesené působnosti obcí mají největší význam následující charakteristiky a pravidla:

V ČR existuje **spojený model** výkonu veřejné správy, který se projevuje ve výkonu působnosti v některých věcech státní správy orgány samosprávy.

Výkon státní správy probíhá v rámci přenesené působnosti, která se režimem rozhodování odlišuje od samostatné působnosti, v níž probíhá vlastní výkon samosprávy.

Rozlišení na samostatnou a přenesenou působnost má rovněž ústavní základ, **ústavní charakteristiky samosprávy se vztahují k výkonu samostatné působnosti**.

V **samostatné** působnosti jsou orgány samosprávy **vázány obecně zákony a dalšími právními předpisy**, při výkonu **přenesené** působnosti jsou vázány **též směrnici orgánů státu a vyšší samosprávy publikovanými ve Věstníku vlády pro orgány krajů a orgány obcí**.

Všechny obce mají stejnou samostatnou působnost.

Rozsah přenesené působnosti vykonávané obcemi se liší. Kromě obcí se základní působností (tzv. **obce I. typu**) jsou zde obce se zvýšeným rozsahem přenesené působnosti, zejména obce s pověřeným obecním úřadem (**obce II. typu**) a obce s rozšířenou působností (**obce III. typu**).

Některé úkoly v samostatné působnosti mohou být obcím zákonem uloženy, nemění se tím však režim jejich výkonu.

Úkoly **samostatné** působnosti plní především **zastupitelstvo** a **rada** obce se svými poradními orgány, **výbory**, respektive **komisemi**. **Obecní úřad zde postupuje především na základě usnesení zastupitelstva a rady obce**. **Přenesenou působnost vykonává především obecní úřad, rada** obce rozhoduje o **vydání nařízení obce**. Obdobný rozdíl platí také u **krajů**.

Obce **spolupracují v samostatné** působnosti **bez vytváření institucionálních struktur nebo s využitím dobrovolných svazků obcí** a společenství obcí upravených zákonem o obcích. V **přenesené** působnosti spolupracují obce především na základě **veřejnoprávních smluv**.

DOPLŇUJÍCÍ STUDIJNÍ MATERIÁLY

- KOUDELKA, Z. : Zákon o obcích (Obecní zřízení), 4. vydání, Praha: Linde, 2009. ISBN 978-80-7201-760-7.
- POTĚŠIL - FUREK- HEJČ - CHMELÍK - RIEL: Zákon o obcích (Komentář), Praha: C. H. Beck, 2019. ISBN 978-80-7400-739-2.
- PRŮCHA, P.: Místní správa, 2. vydání, Brno: MU, 2018. ISBN 978-80-210-9007-1.
- <https://spolecenstviobci.gov.cz/>
- <https://www.kamdojizdime.cz/>

6. ORGÁNY OBCÍ A KRAJŮ (VÝČET, CHARAKTERISTIKA, VZÁJEMNÉ VAZBY)

Základní právní předpisy:

- Ústavní zákon č. 1/1993 Sb., Ústava České republiky
- [Zákon č. 128/2000 Sb.](#), o obcích (obecní zřízení), ve znění pozdějších předpisů
- [Zákon č. 129/2000 Sb.](#), o krajích (krajské zřízení), ve znění pozdějších předpisů
- [Zákon č. 131/2000 Sb.](#), o hlavním městě Praze, ve znění pozdějších předpisů

Obsah:

Po nastudování následujících pasáží budete schopni odpovědět na otázky:

1. Vyjmenujte a stručně popište orgány územních samosprávných celků (ÚSC) dle jejich taxativního vymezení v jednotlivých zákonech o ÚSC. Které zákony to jsou?
2. Znáte základní informace o zastupitelstvech obcí? Pozornost zaměřte na volby, možnost odměňování, počet členů zastupitelstva a na pravidla zasedání.
3. Jakými pravomocemi zastupitelstva disponují?
4. Jaká jsou specifika zastupitelstev krajů?
5. Jak lze charakterizovat radu obce? Jaké pravomoci jí jsou svěřeny? Jaké jsou hlavní rozdíly v radě obcí a radě krajů?
6. Jaké je postavení starosty obce? Kdo se jím může stát? Jaké má pravomoci a má hejtman pravomoci odlišné?
7. Jak lze charakterizovat obecní úřad? Kdo stojí v jeho čele? Čím je specifická právní úprava krajských úřadů?
8. Jaká jsou specifika orgánů hl. m. Prahy?

6.1 Vyjmenujte a stručně popište orgány územních samosprávných celků (ÚSC) dle jejich taxativního vymezení v jednotlivých zákonech o ÚSC. Které zákony to jsou?

Blíže viz:

- *Ústavní zákon č. 1/1993 Sb., Ústava České republiky* (hlava sedmá),
- *Zákon č. 128/2000 Sb., o obcích* (zejména § 4, § 5 a hlava IV),
- *Zákon č. 129/2000 Sb., o krajích* (zejména § 1 a hlava IV),
- *Zákon č. 131/2000 Sb., o hlavním městě Praze* (zejména § 1 a hlava VIII).

Jednotlivé zákony o územních samosprávných celcích (ÚSC), tedy:

- zákon o obcích,
- zákon o krajích (krajské zřízení) a
- zákon o hlavním městě Praze

vymezuji taxativním výčtem v úvodních ustanoveních orgány obce/kraje/hlavního města Prahy.

Struktura těchto orgánů je v zásadě shodná, a to:

- **zastupitelstvo,**
- **rada,**
- **starosta** (v krajích hejtman, v případě hlavního města Prahy primátor hlavního města Prahy),
- **úřad** (magistrát hlavního města Prahy) a
- **zvláštní orgány obce, kraje, hlavního města Prahy.**

Výbory zastupitelstva a komise rady jsou pouze **poradními a iniciativními orgány**, nejedná se o orgány obce. Stejně tak **orgánem obce není tajemník** obecního úřadu (ředitel krajského úřadu, ředitel Magistrátu hlavního města Prahy).

Na rozdíl od krajů pak existuje **v případě obcí** další, **fakultativní (tj. nepovinný) orgán**, a to **obecní policie**. Tu může zřídit zastupitelstvo obce a za orgán obce ji označuje zákon č. 553/1991 Sb., o obecní policii (viz § 1 odst. 1). V případě hlavního města Prahy je **Městská policie hl. m. Prahy** zřízena přímo zákonem o hlavním městě Praze a je výslovně řazena mezi orgány hlavního města Prahy.

ÚSC	Typ	Vrcholný orgán	Výkonný orgán	Hlava ÚSC	Servisní aparát	Vedení úřadu
Obec	Obec/město	Zastupitelstvo	Rada	Starosta	Obecní/městský úřad	Starosta (příp. tajemník úřadu)
	Statutární město	Zastupitelstvo	Rada	Primátor	Magistrát	Primátor (příp. tajemník úřadu)
Kraj		Zastupitelstvo	Rada	Hejtman	Krajský úřad	Ředitel krajského úřadu
Hlavní město Praha		Zastupitelstvo	Rada	Primátor	Magistrát	Ředitel magistrátu

ZASTUPITELSTVO

Zastupitelstvo je považováno za nejvýznamnější orgán s největšími pravomocemi. Jako jediný jej zmiňuje také Ústava ČR.

Zastupitelstvo, rada a starosta jsou klíčovými orgány obce **zejména v oblasti samostatné působnosti**. **Úřad** pak v oblasti samostatné působnosti plní roli spíše servisního aparátu, jádro jeho pravomocí leží v oblasti **působnosti přenesené** (tedy v oblasti výkonu státní správy, který je obcím, krajům a hlavnímu městu Praze svěřen zákony).

V teorii se ve vztahu k pravomocem zastupitelstva a rady lze setkat s pojmy **vyhrazená a nevyhrazená/zbytková pravomoc**. Toto dělení vychází ze zákona, kdy je používáno spojení např. „*zastupitelstvu obce je vyhrazeno (...)*“. **V případě vyhrazených pravomocí jde o to, že tyto může realizovat pouze orgán, kterému jsou takové svěřeny, tedy zastupitelstvo nebo rada.** Jiný orgán ÚSC není oprávněn v daných záležitostech rozhodovat. Pokud by to udělal, jednalo by se o porušení zákona. Vyhrazené pravomoci náleží jen zastupitelstvu a radě⁵, **v případě starosty** (a to ani v obcích, ve kterých se rada obce nevolí a starosta plní i některé vyhrazené pravomoci rady obce) **o vyhrazení pravomocí hovořit nelze**. S tím souvisí možnost zastupitelstva vyhradit si k rozhodování i další pravomoc v samostatné působnosti obce (avšak s výjimkou vyhrazených pravomocí rady). Pokud tak zastupitelstvo neučiní, zabezpečuje rozhodování ostatních záležitostí patřících do samostatné působnosti rada.

Na úrovni obcí je třeba připomenout terminologické odchylky v případě **statutárních měst** (v současné době jich je **26** a jejich taxativní výčet je obsažen v ustanovení § 4 odst. 1 ZOB), kde je pozice starosty označována za **primátora** a obecní úřad za **magistrát**. Zákon o obcích pak umožňuje statutárním městům provést územní členění na **městské části či obvody**. Tyto **entity bez právní subjektivity** jsou však též spravovány vlastními orgány, jejichž struktura je stejná, tedy zastupitelstvo, starosta, rada, úřad a zvláštní orgány (obecní policie se může zřizovat jen pro „celé“ statutární město).

6.2 Znáte základní informace o zastupitelstvech obcí? Pozornost zaměřte na volby, možnost odměňování, počet členů zastupitelstva a na pravidla zasedání.

Blíže viz:

- *Ústavní zákon č. 1/1993 Sb., Ústava České republiky* (hlava sedmá),
- *Zákon č. 128/2000 Sb., o obcích* (zejména hlava IV, díl 1 a 2),
- *Zákon č. 129/2000 Sb., o krajích* (zejména hlava IV, díl 1).

Zastupitelstvo je **vrcholným orgánem obce**. Je v současné době jediným orgánem, který je zmiňován v čl. 101 odst. 1 Ústavy.

Zastupitelstvo obce je **kolektivním orgánem**, tvořeným fyzickými osobami, které získaly mandát člena zastupitelstva obce na základě voleb. Volby do zastupitelstva obcí jsou upraveny **zákonem č. 491/2001 Sb., o volbách do zastupitelstev obcí a o změně některých zákonů**⁶.

Členem zastupitelstva obce může být zvolen **občan obce** za předpokladu, že jde o:

- státního občana ČR,
- který alespoň v den voleb, a konají-li se volby ve dvou dnech, druhý den voleb, dosáhl věku nejméně **18 let**,

⁵) V případě rady obce část právní teorie zpochybňuje zákonnou konstrukci vyhrazených pravomocí rady obce, a to s odkazem na to, že Ústava hovoří pouze o zastupitelstvu obce, tudíž mu nelze zákonem některé pravomoci odebrat z možnosti rozhodování. Zákonná konstrukce však nikdy nebyla zpochybněna Ústavním soudem.

⁶) Podle tohoto zákona se volí též zastupitelstva městských obvodů a městských částí územně členěných statutárních měst a do zastupitelstva hlavního města Prahy a zastupitelstev jeho městských částí.

- je v den voleb v této obci, městě nebo v hlavním městě Praze **přihlášen k trvalému pobytu**,
- **státního občana jiného státu**, který v den voleb, a konají-li se volby ve dvou dnech, druhý den voleb, dosáhl věku nejméně 18 let, je v den voleb v této obci, městě nebo hlavním městě Praze přihlášen k trvalému pobytu a **jemuž právo volit přiznává mezinárodní úmluva**, kterou je ČR vázána a která byla vyhlášena ve Sbírce mezinárodních smluv (starostou obce a místostarostou obce však může být následně zastupitelstvem zvolen jen člen zastupitelstva obce, který je státním občanem ČR).

Mandát člena zastupitelstva obce vzniká zvolením (nikoliv složením slibu na ustavujícím zasedání zastupitelstva obce; naopak odmítnutí složení slibu nebo složení slibu s výhradou vede k zániku mandátu).

Členové zastupitelstva obce jsou za výkon funkce odměňováni, přičemž základem je **měsíční odměna**, která je dána kombinací **druhu funkce** (starosta, člen rady, předseda výboru atd.), **charakteru „uvolněnosti/neuvolněnosti“** zastávané funkce (zastupitelstvo obce rozhoduje o tom, že pro některé funkce je člen zastupitelstva obce uvolněn – typicky je takovou uvolněnou funkcí starosta obce) a **zařazení obce do velikostní kategorie** (dáno přílohou k zákonu o obcích; dále také „ZOB“). V případě „uvolněných“ zastupitelů vyplývá nárok na odměnu přímo ze zákona. V případě neuvolněných členů zastupitelstva obce pak výše odměny záleží na rozhodnutí zastupitelstva (zákon stanoví maximální hranici). Konkrétní výše měsíční odměny uvolněných členů zastupitelstva obce a maximální výše měsíční odměny neuvolněného člena zastupitelstva obce je pak násobkem koeficientu určeného kombinací předešle uvedených podmínek a základny, kterou je průměrná hrubá měsíční nominální mzda na přepočtené počty zaměstnanců v národním hospodářství dosažená za první pololetí předchozího kalendářního roku, vyhlášená každoročně Ministerstvem vnitra sdělením ve Sbírce zákonů a mezinárodních smluv. Vedle měsíční odměny zákon počítá s možností udělení **mimořádné odměny** (viz ustanovení § 76 zákona o obcích) a **odchodného** (zpravidla členům zastupitelstva obce vykonávajícím funkci starosty či místostarosty – při zániku mandátu, odvolání nebo vzdání se funkce; viz ustanovení § 77 ZOB).

ZOB stanoví **minimální** hranici počtu členů zastupitelstva obce, a to **5 členů** (pokud by v průběhu funkčního období počet členů klesl pod tuto hranici, zastupitelstvo formálně nadále trvá, nemůže však vykonávat jemu vyhrazené pravomoci a v obci budou vyhlášeny nové volby; totéž platí v případech, kdy počet členů zastupitelstva obce klesne pod polovinu). **Maximální** počet členů zastupitelstva obce je **55 členů**. Zákon stanoví pro velikostní kategorie obcí rozmezí počtu členů zastupitelstva obce (viz níže), přičemž je to samo zastupitelstvo obce, které si určuje, kolik bude mít v novém funkčním období členů (to lze měnit jen pro řádné volby, nikoli pro volby nové). Počet členů zastupitelstva obce nemusí být lichý, byť je to v praxi převažující.

Počet obyvatel obce	Počet členů zastupitelstva obce
do 500 obyvatel	5 až 15 členů
nad 500 do 3 000 obyvatel	7 až 15 členů
nad 3 000 do 10 000 obyvatel	11 až 25 členů
nad 10 000 do 50 000 obyvatel	15 až 35 členů
nad 50 000 do 150 000 obyvatel	25 až 45 členů
nad 150 000 obyvatel	35 až 55 členů

Zdroj: viz ustanovení § 68 odst. 1 ZOB

Zastupitelstvo obce se schází na veřejném zasedání. Podmínka veřejnosti je klíčová. Pokud není zasedání veřejné (ve smyslu umožnění veřejnosti se zasedání účastnit, čehož je dosahováno primárně zveřejněním informace o místě, době a navrženém programu zasedání, a to v době alespoň 7 dní předem dnem zasedání vyvěšením na úřední desce), **nejedná se o zasedání zastupitelstva obce a rozhodnutí na takovém zasedání přijatá, nemohou být považována za platná usnesení.**

Zastupitelstvo obce **rozhoduje formou usnesení**, přičemž **k platnému přijetí usnesení je potřeba souhlas prosté většiny všech** (nikoliv pouze přítomných) **členů zastupitelstva obce** (viz ustanovení § 87 ZOB). Ve vazbě na průběh zasedání zastupitelstva obce ZOB upravuje jen minimum záležitostí. Podle zákona **svolává a zpravidla řídí zasedání starosta obce. Zasedání se musí konat minimálně jednou za tři měsíce**. Svolání zasedání zastupitelstva obce **může iniciovat i třetina členů zastupitelstva obce** (starosta je povinen takovému požadavku vyhovět, přičemž takové se musí konat do 21 dnů). Ze zasedání zastupitelstva obce se pořizuje **zápis**, který musí být vyhotoven do 15 dnů po skončení zasedání zastupitelstva obce a **musí obsahovat počet přítomných členů zastupitelstva obce, schválený program jednání zastupitelstva obce, průběh a výsledek hlasování a přijatá usnesení.**

Členové zastupitelstva obce a osoby z řad veřejnosti se mohou účastnit jednání zastupitelstva obce též distančním způsobem (tj. jeden či více zastupitelů nejsou přítomni fyzicky, ale pouze tzv. na dálku) s využitím technického zařízení pro přenos obrazu a zvuku (videokonference).

Distanční účast je možná pouze za podmínky, pokud tak stanoví předem jednací řád zastupitelstva obce, který upraví pravidla účasti na jednání zastupitelstva obce distančním způsobem. O možnosti účastnit se jednání zastupitelstva obce distančním způsobem a o podmínkách, za nichž je tato účast možná, informuje obecní úřad v informaci o místě, době a navrženém programu zasedání.

Distanční účast je pouze možnost, nikoliv povinnost, tj. žádný zastupitel nemůže být k tomuto typu účasti nucen. Stejně tak na distanční účast nemá člen zastupitelstva právní nárok.

Zasedání zastupitelstva nelze vést pouze a jen distančním způsobem. Lze si představit buď „klasické“ zasedání (kde jsou všichni zastupitelé přítomni prezenčně), nebo zasedání kombinované (kdy je jeden nebo více zastupitelů přítomno distančně). Vždy totiž musí existovat jedno konkrétní místo, kde se mohou zastupitelé i veřejnost „fyzicky“ sejít a uplatňovat svá práva.

Občané obce (zletilí)⁷ mají **právo do zápisů nahlížet. Návrhy pro jednání zastupitelstva obce připravuje rada obce**, přičemž je povinna zpracovat do návrhu programu i návrhy členů zastupitelstva obce (ti je mohou vznášet i v průběhu zasedání). Požadavky na projednání určité záležitosti zastupitelstvem obce pak mohou uplatňovat i zletilí občané obce [srov. ustanovení § 16 odst. 2 písm. f) ZOB] - ty však zastupitelstvo může odmítnout (povinnost věcného projednání je spojena jen s „kvalifikovaným“ návrhem, který podepíše 0,5 % občanů obce). **Zletilí občané obce mají též právo vyjadřovat se na zasedání zastupitelstva obce.** Finální program zasedání zastupitelstva obce vždy schvaluje zastupitelstvo obce (zpravidla jako jeden z prvních bodů zasedání). **Většinu procedurálních otázek pak řeší jednací řády zastupitelstev** (jejich přijetí předpokládá zákon o obcích v ustanovení § 96).

ZOB umožňuje Ministerstvu vnitra zastupitelstvo obce rozpustit, a to za předpokladu, že se nesejde po dobu delší než 6 měsíců tak, aby bylo schopno se usnášet, případně pokud ani po rozhodnutí soudu o povinnosti vyhlásit místní referendum tak zastupitelstvo obce neučiní, a to ani ve lhůtě stanovené Ministerstvem vnitra pro zjednání nápravy (nejdéle 2 měsíce).

6.2.1 Jakými pravomocemi zastupitelstva disponují?

Zastupitelstvo obce **rozhoduje v zásadě zejména v záležitostech spadajících do samostatné působnosti obce** (jednou z mála **výjimek** je vydávání **nařízení obce v obcích, ve kterých se rada obce nevolí**, kdy jde o výkon přenesené působnosti). Do samostatné působnosti obce patří záležitosti, které jsou v zájmu obce a občanů obce, pokud nejsou zákonem svěřeny krajům nebo pokud nejde o přenesenou působnost orgánů obce nebo o působnost, která je zvláštním zákonem svěřena správním úřadům jako výkon státní správy, a dále záležitosti, které do samostatné působnosti obce svěří zákon. Obsah samostatné působnosti je pak dán především výčtem záležitostí v rozhodovací pravomoci zastupitelstva obce a rady obce.

Jak bylo uvedeno výše, zákon o obcích ve vztahu k zastupitelstvu obce hovoří o vyhrazených pravomocích, které lze rozdělit do tří skupin:

- **vyhrazené pravomoci „organizačního“ charakteru**
 - jde o záležitosti obsažené v ustanovení § 84 odst. 2 ZOB, např. schvalování programu rozvoje obce, schvalování rozpočtu obce, volba starosty a místostarosty (místostarostů), určení funkcí, pro které budou členové zastupitelstva obce uvolněni, zřizování příspěvkových organizací obce a zakládání právnických osob, vydávání obecně závazných vyhlášek, vyhlášení místního referenda či zřízení obecní policie;
 - dále rozhoduje o vzniku výborů (pomocné a iniciativní orgány zastupitelstva) a o jejich personálním obsazení; **ze zákona musí obec zřídit kontrolní výbor a finanční výbor** a za splnění podmínek též výbor pro **národnostní menšiny**;
- **vyhrazené pravomoci v majetkoprávní oblasti**
 - **majetkoprávní jednání, které má potencionálně nejvýznamnější dopad na majetek obce**, jde např. o nabytí a převod hmotných nemovitých věcí, poskytování darů nad 100 000,- Kč, poskytování dotací nad 250 000,- Kč, zastavení nemovitých věcí, prominutí dluhu nad 100 000,- Kč, či přijetí (nebo poskytnutí) úvěru;

⁷⁾ Některá práva zletilých občanů obce zákon přiznává též zletilým majitelům nemovitostí na území obce (viz ustanovení § 16 odst. 3). Práva občanů obce pak mají též zletilí cizí státní občané hlášení v obci k trvalému pobytu, stanoví-li tak mezinárodní smlouva, kterou je ČR vázána a která byla vyhlášena.

- **rozhodování v záležitostech, které si zastupitelstvo samo vyhradilo**
 - podle ustanovení § 84 odst. 4 si může zastupitelstvo obce vyhradit k rozhodnutí i další záležitosti v samostatné působnosti obce s výjimkou záležitostí spadajících do vyhrazené pravomoci rady obce (v obcích, kde se rada obce nevolí, si zastupitelstvo obce může vyhradit i tyto, neboť v těchto obcích plní úkoly rady obce starosta obce, který se však nestává radou obce, a tudíž mu dané záležitosti nejsou vyhrazeny).

6.2.2 Jaká jsou specifika zastupitelstev krajů?

Blíže viz *Zákon č. 129/2000 Sb., o krajích* (zejména hlava IV, díl 1).

Zákonná konstrukce je v zásadě stejná jako u zastupitelstva obce. Členové zastupitelstva kraje jsou voleni do zastupitelstva kraje na základě **zákona č. 130/2000 Sb., o volbách do zastupitelstev krajů a o změně některých zákonů**. Do zastupitelstev krajů **mohou volit pouze zletilí státní občané ČR**.

Zákon o krajích (dále také „ZOK“) neumožňuje zastupitelstvům kraje určení počtu členů zastupitelstva kraje, neboť **striktně stanoví pro tři velikostní kategorie krajů přesný počet členů (45, 55 a 65 členů)**. Problematika zasedání kraje je v zásadě zcela totožná s úpravou zasedání obce (výjimku tvoří skutečnost, že „pozvánka“ na zasedání zastupitelstva kraje musí být zveřejněna po dobu 10 dní přede dnem zasedání). Obdobně je upraveno odměňování i práva občanů kraje.

Počet obyvatel kraje	Počet členů zastupitelstva kraje
do 600 000 obyvatel	45 členů
nad 600 000 do 900 000 obyvatel	55 členů
nad 900 000 obyvatel	65 členů

Zdroj: Viz §31 ZOK

Ve vztahu k pravomocem je možno uvést, že základní kostra je v zásadě autentická až na to, že z důvodu výrazně vyšších rozpočtů, jsou **navýšeny limity pro založení vyhrazené rozhodovací kompetence zastupitelstva kraje** (např. u darů jde o částku nad 500 000,- Kč, u dotací o částku nad 1 000 000,- Kč). **Zastupitelstvo kraje má zákonodárnou iniciativu a může též navrhnout Ústavnímu soudu zrušení právního předpisu** a jsou mu svěřeny přímo zákonem některé pravomoci s ohledem na vyšší regionální význam krajů (rozhodování o rozsahu základní dopravní obslužnosti pro území kraje či schvalování koncepce rozvoje cestovního ruchu).

Zastupitelstvo kraje vedle **kontrolního výboru a finančního výboru** (a fakultativně / nepovinně/ výboru pro národnostní menšiny) zřizuje **výbor pro výchovu, vzdělání a zaměstnanost**.

RADA

6.3 Jak lze charakterizovat radu obce? Jaké pravomoci jí jsou svěřeny? Jaké jsou hlavní rozdíly v radě obcí a radě krajů?

Blíže viz:

- *Zákon č. 128/2000 Sb., o obcích* (zejména hlava IV, díl 3),
- *Zákon č. 129/2000 Sb., o krajích* (zejména hlava IV, díl 2).

ZOB definuje radu obce jako **výkonný orgán obce v oblasti samostatné působnosti, který je odpovědný zastupitelstvu obce**. Neustavuje se v každé obci. Podle ZOB, **kde je méně než 15 členů zastupitelstva, se rada obce nevolí**.

Rada obce je **kolektivní orgán**, jehož **členy** jsou přímo z titulu své funkce **starosta obce a místostarosta (místostarostové) obce**. **Celkový počet členů je na zvážení zastupitelstva obce**. ZOB umožňuje volit v rozmezí **5 až 11 členů** (nicméně **počet členů rady nesmí přesahovat 1/3 počtu členů zastupitelstva obce**). Počet členů rady **musí být lichý**. **Členy volí/odvolává zastupitelstvo z řad členů zastupitelstva**.

Schůze rady obce jsou neveřejné a ZOB nestanoví „povinnou“ frekvenci schůzí rady obce. Rada obce se má scházet **podle potřeby**. Rada obce rozhoduje procesní formou usnesení (k platnému přijetí usnesení je potřeba většina všech členů rady obce). **Ze schůze rady obce se pořizuje zápis (musí být pořízen do 15 dnů)**, do kterého mají právo nahlédnout členové zastupitelstva obce. Přijatá usnesení rady musí být k nahlédnutí zpřístupněna zletilým občanům obce.

Člen rady obce nebo jiná oprávněná osoba se může zúčastnit schůze rady obce též distančním způsobem s využitím technického zařízení pro přenos obrazu a zvuku (videokonference).

Distanční účast je možná (obdobně jako u zastupitelstva obce) pouze za podmínky, pokud tak stanoví předem jednací řád rady obce, který upraví pravidla účasti na schůzi rady obce distančním způsobem.

6.3.1 Pravomoci rady obce

Základním úkolem rady obce je připravovat návrhy pro jednání zastupitelstva obce a zabezpečovat plnění zastupitelstvem obce přijatých usnesení.

Pravomoci rady obce ZOB dělí na dvě skupiny. V první skupině jsou **pravomoci vyhrazené** (viz ustanovení § 102 odst. 2 ZOB), kde je obsažen mix organizačních a majetkoprávních záležitostí. Namátkou lze zmínit zabezpečování hospodaření obce podle schváleného rozpočtu a provádění rozpočtových opatření v rozsahu stanoveném zastupitelstvem obce, výkon zřizovatelských a zakladatelských funkcí vůči právnickým osobám (s výjimkou těch vyhrazených zastupitelstvu obce), vydávání nařízení obce, schvalování organizačního řádu obecního úřadu atd.

Rada obce jako své **poradní a iniciativní orgány může zřizovat komise rady obce** (zákon o obcích však nestanoví, že by nějaká komise rady obce musela být zřízena obligatorně).

V případě druhé skupiny hovoříme o tzv. **nevyhrazené (zbytkové) pravomoci rady obce** (viz ustanovení § 102 odst. 3 ZOB), což je **nijak blíže specifikovaný balík „rozhodování ostatních záležitostí patřících do samostatné působnosti obce“**. Jinými slovy, je to vše v rámci samostatné působnosti, co není vyhrazeno zastupitelstvu obce, případně co si zastupitelstvo obce nevyhradilo (ve smyslu ustanovení § 84 odst. 4 ZOB), a co není svěřeno starostovi obce či obecnímu úřadu. K tomu je možno dodat, že rada obce může tyto pravomoci zcela nebo zčásti svěřit starostovi obce nebo obecnímu úřadu. Rada může též svěřit obecní policii zcela nebo zčásti rozhodování o právních jednáních souvisejících s činností obecní policie.

6.3.2 Rada kraje

Blíže viz *Zákon č. 129/2000 Sb., o krajích* (zejména hlava IV, díl 2).

Úprava rady kraje obsažená v zákoně o krajích je v zásadě **identická a liší se jen v drobných detailech**.

Rada kraje má např. **pevně stanovený počet členů na 9 nebo 11, podle velikostní kategorie kraje** dané počtem obyvatel (hraniční linii představuje 600 000 obyvatel) a na pořízení zápisu ze schůze je též 15 dní. Z hlediska pravomocí **zákon o krajích** oproti radě obce **podrobněji reflektuje některá majetkoprávní jednání, která v případě rady obce spadnou do obecné kategorie nevyhrazené pravomoci** rady obce (viz ustanovení § 59 odst. 2 zákona o krajích). Tato majetkoprávní jednání se odvozují od limitů daných pro vyhrazenou pravomoc zastupitelstva kraje. Rada kraje tak např. rozhoduje o poskytnutí dotací do 1 000 000,- Kč či poskytování darů do 500 000,- Kč.

6.4 Jaké je postavení starosty obce? Kdo se jím může stát? Jaké má pravomoci a má hejtmán pravomoci odlišné?

Blíže viz:

- *Zákon č. 128/2000 Sb., o obcích* (zejména hlava IV, díl 4),
- *Zákon č. 129/2000 Sb., o krajích* (zejména hlava IV, díl 3).

Jde o **formálního reprezentanta obce** (při významných příležitostech a občanských obřadech je oprávněn užívat závěsný odznak), není statutárním orgánem, neboť ve většině záležitostí **jen realizuje navenek vůli obce, která byla utvořena jiným orgánem obce, primárně zastupitelstvem či radou**. Jeho samostatná rozhodovací pravomoc je značně omezená, resp. její rozsah je dán i tím, jaké množství záležitostí z tzv. zbytkové pravomoci rady obce mu bude k rozhodování svěřeno radou/zastupitelstvem.

Starostou obce může být jen člen zastupitelstva obce, který je zastupitelstvem obce do funkce starosty zvolen a je **státním občanem ČR**. Zastupuje jej **místostarosta** obce (v případě, že zastupitelstvo obce zvolilo více místostarostů, musí určit, který z nich zastupuje místostarostu obce v době jeho nepřítomnosti nebo v době, kdy nevykonává funkci).

Jen **zastupitelstvo** obce **může starostu obce odvolat z funkce**. Sám pak může na funkci starosty obce **rezignovat**, přičemž zákon nestanoví žádné formální (procedurální) podmínky takové rezignace. S takovýmto úkonem starosty by tak mělo být primárně seznámeno zastupitelstvo obce. ZOB v ustanovení § 103 odst. 6 řeší situace, kdy v obci není obsazena funkce starosty obce a místostarosty obce. V takovém případě pověří zastupitelstvo výkonem pravomoci starosty některého z členů zastupitelstva obce.

6.4.1 Pravomoci starosty obce

Starosta například:

- zastupuje obec navenek;
- stojí v čele obecního úřadu;
- jmenuje a odvolává tajemníka úřadu se souhlasem ředitele krajského úřadu;
- má personální pravomoc nad zaměstnanci úřadu (v obcích, kde není tajemník obecního úřadu);
- zabezpečuje výkon přenesené působnosti v obcích, kde není tajemník obecního úřadu...

Starosta zejména **zastupuje obec navenek**. To se projevuje jak v rovině soukromoprávní, kdy zpravidla realizuje právní jednání obce, tak v rovině procesní (např. v řízení před správními či soudními orgány). Starosta též **stojí v čele obecního úřadu (nikoli tajemník obecního úřadu!)**. Zákon ve vztahu

k pravomocem starosty obce nehovoří o pravomocích vyhrazených. Nicméně do ustanovení § 103 odst. 1, 3 až 5 a § 105 ZOB koncentruje jemu svěřené úkoly.

Významnou pravomocí je **jmenování (a odvolávání) tajemníka obecního úřadu**. K tomuto však ZOB vyžaduje souhlas ředitele krajského úřadu (obdoba tajemníka obecního úřadu na úrovni kraje). Významná je pak **tzv. sistační pravomoc**, kdy je starosta oprávněn pozastavit výkon usnesení rady obce, má-li za to, že je nesprávné. Věc pak musí být předložena zastupitelstvu na nejbližším zasedání.

Z dalších pravomocí starosty obce je možno zmínit zejména **personální pravomoc vůči zaměstnancům obce**. Pokud je v obci obsazena funkce tajemníka obecního úřadu (v obcích s pověřeným obecním úřadem a v obcích s rozšířenou působností je zřizována tato pozice obligatorně /povinně/), plní úkoly statutárního orgánu zaměstnavatele vůči zaměstnancům obce zařazeným do obecního úřadu právě **tajemník obecního úřadu**.

Ve vazbě na výkon přenesené působnosti je pak možno zmínit, že **starosta obce může po projednání s ředitelem krajského úřadu svěřit komisi rady obce výkon přenesené působnosti** (blíže viz ustanovení § 122 zákona o obcích)⁸. V daném kontextu je třeba rozlišovat daný případ od situace, kdy sám starosta zřizuje v případech stanovených zákonem zvláštní orgány obce pro výkon přenesené působnosti. Zde nejde o komise rady, ale o orgány svého druhu. Jde např. o komisi pro projednávání přestupků podle ustanovení § 61 zákona č. 250/2016 Sb., o odpovědnosti za přestupky a řízení o nich.

Některé pravomoci starosty obce jsou obsaženy ve zvláštních zákonech (např. může být oddávajícím při civilních sňatečných obřadech podle zákona o matrikách, jménu a příjmení, je volebním orgánem podle volebních zákonů).

6.4.2 Hejtmán kraje

Blíže viz *Zákon č. 129/2000 Sb., o krajích* (zejména hlava IV, díl 3).

Základní rozdíl je patrný na první pohled, jde o rozdíl **terminologický** (stejně tak ZOK nehovoří o místostarostovi, ale o **náměstkovi hejtmána**). Ve vztahu k pravomocem lze v zásadě odkázat na pravomoci starosty (samozřejmě s několika rozdíly, kdy např. jmenuje ředitele krajského úřadu logicky nikoliv se souhlasem samotného ředitele, ale se souhlasem ministra vnitra). **Základním rozdílem je, že hejtmán nestojí v čele krajského úřadu (podle ZOK není ani jeho součástí), neboť v čele krajského úřadu stojí ředitel krajského úřadu.**

6.5 Jak lze charakterizovat obecní úřad? Kdo stojí v jeho čele? Čím je specifická právní úprava krajských úřadů?

Blíže viz:

- *Zákon č. 128/2000 Sb., o obcích* (zejména hlava IV, díl 5),
- *Zákon č. 129/2000 Sb., o krajích* (zejména hlava IV, díl 5).

Obecní úřad je možno charakterizovat jako administrativní centrum obce. Zákon vymezuje složení obecního úřadu a jeho úkoly. **Obecní úřad vykonává ze všech orgánů obce nejvíce úkolů v přenesené**

⁸) V jednom případě je komisi rady fakultativně svěřen výkon přenesené působnosti přímo ze zákona, kdy podle ustanovení § 78 odst. 1 zákona č. 254/2001 Sb., o vodách může rada obce zřídit povodňovou komisi.

působnosti (množství těchto úkolů se pak odvíjí i od postavení obce v rámci hierarchie obcí pro výkon přenesené působnosti - státní správy, kde rozlišujeme základní obce, obce s pověřeným obecním úřadem a obce s rozšířenou působností).

V čele obecního úřadu je starosta obce. Dále je obecní úřad tvořen **místostarostou** (místostarosty) a **zaměstnanci obce zařazenými do obecního úřadu.** V obcích, kde je vykonáván větší objem přenesené působnosti, tedy v obcích s pověřeným obecním úřadem a v obcích s rozšířenou působností, se obligatorně zřizuje **funkce tajemníka obecního úřadu** (jiné obce mohou tuto funkci zřídit fakultativně). **Tajemník je vedoucím úřadu** (je nejvyšším úředníkem), který je za plnění úkolů obecního úřadu odpovědný starostovi obce. Zároveň **plní úkoly zaměstnavatele (obce) vůči zaměstnancům zařazeným do obecního úřadu.** Tajemníka obecního úřadu může **starosta obce jmenovat či odvolat jen se souhlasem ředitele krajského úřadu** (při těchto úkonech musí být splněny podmínky zákona č. 312/2002 Sb., o úřednících územních samosprávných celků a o změně některých zákonů - ten stanoví např. přísnější podmínky pro odvolání tajemníka než zákoník práce). **Tajemník nesmí vykonávat funkce v politických stranách a v politických hnutích** (může však být jejich členem).

Organizace úřadu je plně v gesci obce, která musí činnost personálně a organizačně zajistit tak, aby obec plnila úkoly jak v samostatné, tak v přenesené působnosti. **V případě větších obcí je typické zřizování oddělení či odborů** (často označených podle oblastí přenesené působnosti, kterou mají na starost - např. odbor živnostenský, odbor dopravy apod.). **Základní organizační pravomoc** vůči obecnímu úřadu **vykonává rada obce,** která stanovuje celkový počet zaměstnanců obce zařazených do obecního úřadu, jmenuje a odvolává na návrh tajemníka vedoucí odborů a schvaluje organizační řád. Rada obce zároveň kontroluje plnění úkolů obecním úřadem v samostatné působnosti (v obcích, kde se rada obce nevolí, vykonává tyto pravomoci starosta obce, s výjimkou stanovení počtu zaměstnanců obecního úřadu).

6.5.1 Krajský úřad

Blíže viz *Zákon č. 129/2000 Sb., o krajích* (zejména hlava IV, díl 5).

Základním rozdílem je skutečnost, že **hejtman nestojí v čele krajského úřadu** (není ani jeho součástí, stejně tak náměstci hejtmana). Krajský úřad je tak **tvořen výlučně profesionálním úřednickým aparátem,** v jehož čele stojí **ředitel krajského úřadu** (nikoliv tedy tajemník), který je jmenován a odvoláván hejtmanem se souhlasem ministra vnitra. Krajský úřad **se člení na odbory a oddělení (formulováno na rozdíl od obcí obligatorně).** Organizační řád krajského úřadu vydává přímo ředitel krajského úřadu.

Krajský úřad je orgánem kontroly a dozoru nad obcemi, pokud konají v rámci přenesené působnosti. Je zpravidla též nadřízeným orgánem orgánů obcí při postupech podle správního řádu.

6.6 Jaká jsou specifika orgánů hl. m. Prahy?

Blíže viz *Zákon č. 131/2000 Sb., o hlavním městě Praze* (zejména hlava VIII).

Právní poměry mezi orgány hlavního města Prahy jsou upraveny zvláštním zákonem, a to **zákonem o hlavním městě Praze.** **Výčet orgánů je v zásadě totožný jako v případě obcí a krajů.** Terminologie je převzata od statutárních měst. Hlavní město Praha tak má **primátora a magistrát.** **Městská policie** je uváděna přímo zákonem o hlavním městě Praze mezi **orgány hlavního města Prahy.**

Zastupitelstvo může mít **55 až 70 členů** (u městských částí zákon podrobněji určuje rozmezí podle počtu obyvatel - nejméně 5, nejvíce 45 členů), **Rada** pak má počet členů stanoven **pevně, a to 11 členů** (u městských částí 5 až 9, ne však více jak třetinu členů zastupitelstva). **Obsahově je pak úprava jednání orgánů hlavního města určitým mixem mezi právní úpravou podle zákona o obcích a podle zákona o krajích.** Navíc s několika odchylkami. Např. všichni členové Rady hlavního města Prahy musí být občany ČR (stejně tak všichni členové rady městské části hlavního města Prahy).

Ohledně vyhrazených pravomocí je možno poukázat na výrazný posun finančních limitů některých dispozic, kdy např. udělování darů „jde“ do zastupitelstva až od hranice 10 000 000,- Kč.

REKAPITULACE

Orgány obce/kraje/hlavního města Prahy:

- zastupitelstvo (zejména samostatná působnost),
- rada (zejména samostatná působnost),
- starosta/hejtman/primátor hlavního města Prahy (zejména samostatná působnost),
- úřad/magistrát hlavního města Prahy (zejména přenesená působnost),
- zvláštní orgány obce, kraje, hlavního města Prahy.

Zastupitelstvo obce - jako jediný jej zmiňuje Ústava (čl. 101 odst. 1)

- vrcholný, kolektivní orgán
- mandát člena vzniká zvolením, odmítnutí složení slibu vede k zániku mandátu
- měsíční odměňování (druhu funkce, charakteru „uvolněnosti/neuvolněnosti“, velikostní kategorie obce) + mimořádné odměny + odchodné
- 5 – 55 členů
- veřejná zasedání (minimálně jednou za tři měsíce), zápis, účast je možná distančním způsobem, pokud tak stanoví předem jednací řád zastupitelstva obce
- rozhoduje formou usnesení
- pravomoci (organizačního charakteru, v majetkoprávní oblasti, ty které si zastupitelstvo samo vyhradilo)
- kraje – rozdíly: zastupitele mohou volit jen státní občané ČR, striktně stanoven počet členů (45, 55 a 65), zákonodárná iniciativa a možnost navrhnout Ústavnímu soudu zrušení právního předpisu, vedle kontrolního a finančního výboru (a fakultativně výboru pro národnostní menšiny) zřizuje výbor pro výchovu, vzdělání a zaměstnanost.

Rada obce

- výkonný, kolektivní orgán odpovědný zastupitelstvu
- neustavuje se v každé obci (tam, kde je méně než 15 členů zastupitelstva, se rada obce nevolí)
- 5 až 11 členů (starosta a místostarosta/místostarostové), musí být lichý
- schůze neveřejné, není dána povinná frekvence schůzí, účast je možná distančním způsobem, pokud tak stanoví předem jednací řád rady obce
- základní úkol - připravovat návrhy pro jednání zastupitelstva obce a zabezpečovat plnění zastupitelstvem obce přijatých usnesení
- pravomoci – vyhrazené a nevyhrazené (zbytkové)
- může zřizovat komise rady obce jako poradní a iniciativní orgány
- kraje – rozdíly: pevně stanovený počet členů na 9 nebo 11

Starosta obce

- formální reprezentant - realizuje navenek vůli obce, která byla utvořena jiným orgánem obce, primárně zastupitelstvem či radou
- starostou obce může být jen člen zastupitelstva obce
- zastupuje jej místostarosta/místostarostové
- odvolává jej zastupitelstvo
- zastupuje obec navenek a stojí v čele obecního úřadu
- pravomoci - jmenuje (a odvolává) tajemníka obecního úřadu, sistační pravomoc, personální pravomoc vůči zaměstnancům obce, starosta obce může po projednání s ředitelem krajského úřadu svěřit komisi rady obce výkon přenesené působnosti + některé pravomoci, které jsou obsaženy ve zvláštních zákonech
- hejtman – rozdíly: terminologický (náměstek hejtmána), nestojí v čele krajského úřadu a není ani jeho součástí.

Obecní úřad

- v čele je starosta obce, místostarosta/místostarostové a zaměstnanci obce zařazení do obecního úřadu, někdy též tajemník (je vedoucím úřadu)
- organizace úřadu je v gesci obcí
- základní organizační pravomoc vůči obecnímu úřadu vykonává rada obce/starosta
- krajský úřad – rozdíly: hejtman nestojí v čele krajského úřadu a není ani jeho součástí, je tvořen výlučně profesionálními úředníky, v čele ředitel, obligatorně se dělí na odbory a oddělení, vykonává dozor nad obcemi, pokud konají v rámci přenesené působnosti.

DOPLŇUJÍCÍ STUDIJNÍ MATERIÁLY

- Zákon č. 491/2001 Sb., o volbách do zastupitelstev obcí a o změně některých zákonů
- Zákon č. 130/2000 Sb., o volbách do zastupitelstev krajů a o změně některých zákonů
- KOVÁŘOVÁ, A. *Zákon o obcích. Praktický komentář*. 1. vydání. Praha: Wolters Kluwer ČR, 2023, 408 s.
- KOPECKÝ, M., PRŮCHA, P., HAVLAN, P., JANEČEK, J., BALOUNOVÁ, J. *Zákon o obcích. Komentář*. 4. vydání. *Zákon o Sbírcce právních předpisů územních samosprávných celků a některých správních úřadů. Komentář*. Praha: Wolters Kluwer ČR, 2022, 368 s.
- POTĚŠIL, L., FUREK, A., HEJČ, D., CHMELÍK, V., RIGEL, F., ŠKOP, J. *Zákon o obcích. Komentář*. 1. vydání. Praha: C. H. Beck, 2019, s. 578.
- COGAN, R. *Zákon o krajích. Komentář*. 1. vydání. Praha: Wolters Kluwer ČR, 2015, 392 s.

Užitečné webové stránky:

- řada metodických doporučení (1 až 14) Ministerstva vnitra, odboru veřejné správy, dozoru a kontroly (dostupné na www.mvcr.cz/odk v sekci *Metodické materiály a stanoviska odboru podsekcí Metodické materiály*)

7. PRÁVNÍ PŘEDPISY V ČR, VČETNĚ PŘEDPISŮ ÚZEMNÍCH SAMOSPRÁVNÝCH CELKŮ (OBEČNĚ ZÁVAZNÉ VYHLÁŠKY A NAŘÍZENÍ, JEJICH CHARAKTERISTIKA, OBLASTI REGULACE)

Základní právní předpisy:

- Ústavní zákon č. 1/1993 Sb., Ústava České republiky
- Usnesení předsednictva České národní rady č. 2/1993 Sb., o vyhlášení Listiny základních práv a svobod
- Zákon č. 222/2016 Sb., o Sbírce zákonů a mezinárodních smluv a o tvorbě právních předpisů vyhlášených ve Sbírce zákonů a mezinárodních smluv (zákon o Sbírce zákonů a mezinárodních smluv), ve znění pozdějších předpisů
- Zákon č. 128/2000 Sb., o obcích (obecní zřízení), ve znění pozdějších předpisů
- Zákon č. 129/2000 Sb., o krajích (krajské zřízení), ve znění pozdějších předpisů
- Zákon č. 131/2000 Sb., o hlavním městě Praze, ve znění pozdějších předpisů
- Zákon č. 35/2021 Sb., o Sbírce právních předpisů územních samosprávných celků a některých správních úřadů
- Zákon č. 36/2021 Sb., kterým se mění některé zákony v souvislosti s přijetím zákona o Sbírce právních předpisů územních samosprávných celků a některých správních úřadů, ve znění pozdějších předpisů

Obsah:

Po nastudování následujících pasáží budete schopni odpovědět na otázky:

1. Co jsou právní předpisy a jaké rozlišujeme druhy?
2. Jak lze charakterizovat ústavní zákony?
3. Za jakých podmínek jsou přijímány zákony a kterým orgánem? Co znamená tzv. princip výhrady zákona?
4. Kdy může/nemůže Senát přistoupit k přijetí tzv. zákonných opatření?
5. Za jakých podmínek může vláda vydávat tzv. nařízení vlády?
6. Jak lze definovat vyhlášky ministerstev nebo jiných ústředních správních úřadů a právní předpisy správních úřadů, které nejsou vyhláškami ministerstev nebo ústředních správních úřadů, a za jakých podmínek je lze vydávat?
7. Jaké právní předpisy mohou vydávat územní samosprávné celky (ÚSC)?
8. Jaký orgán ÚSC může vydávat obecně závazné vyhlášky (OZV), za jakých podmínek a které oblasti lze pomocí OZV regulovat?
9. Jaký orgán ÚSC může vydávat nařízení, za jakých podmínek a které oblasti lze pomocí nařízení regulovat?

7.1 Co jsou právní předpisy a jaké rozlišujeme druhy?

Právní předpisy (normativní právní akty) jsou **základní prameny práva v ČR**. K dalším pramenům práva řadíme **mezinárodní smlouvy** a od vstupu ČR do Evropské unie i **právní předpisy EU**. Právní předpisy jsou **výsledkem normotvorné činnosti státu**, resp. jeho orgánů (**Parlament, vláda, správní úřady**) či **územních samosprávných celků (obcí a krajů)**.

Druhy právních předpisů v České republice:

- ústavní zákony,
- zákony,
- zákonná opatření Senátu,
- nařízení vlády ČR, vyhlášky ministerstev, nebo jiných ústředních správních úřadů a České národní banky (ČNB), právní předpisy správních úřadů, které nejsou vyhláškami ministerstev nebo jiných ústředních správních úřadů
- právní předpisy „neústředních“ správních úřadů, např. krajských hygienických stanic, Státní veterinární správy, Agentury ochrany přírody a krajiny (označované v zákonech zpravidla jako nařízení),
- právní předpisy územních samosprávných celků (obecně závazné vyhlášky a nařízení).

Rozlišujeme právní předpisy:

- **originární (neodvozené) a derivativní (odvozené)**
 - v případě, že **existence právního předpisu není odvozena od jiného právního předpisu**, mluvíme o **originárních** (neodvozených) právních předpisech; jsou jimi **ústavní zákony, zákony, zákonná opatření Senátu a právní předpisy územních samosprávných celků** vydávané v **samostatné působnosti** (obecně závazné vyhlášky);
 - **derivativní** právní předpisy jsou naopak **závislé na existenci originárních právních předpisů**, neboť jsou od nich odvozeny; jsou jimi **nařízení vlády, vyhlášky ministerstev, nebo jiných ústředních správních úřadů, ČNB, právní předpisy „neústředních“ správních úřadů, které nejsou vyhláškami ministerstev nebo jiných ústředních správních úřadů, a právní předpisy územních samosprávných celků** vydávané v **přenesené působnosti** (nařízení) a mají povahu pouhých prováděcích právních předpisů (tj. „pouze“ konkretizují originární právní předpisy).
- **primární (zákonné) a sekundární (podzákonné)**
 - primární (zákonné) právní předpisy stojí v hierarchii právních předpisů výše (mají vyšší právní sílu) než právní předpisy sekundární (podzákonné);
 - primární právní předpisy upravují „základní“ společenské vztahy, a to ve vyšší míře obecnosti než sekundární právní předpisy, které jsou vydávány k podrobnější právní úpravě primárního právního předpisu;
 - **primární právní předpisy** jsou ústavní zákony, zákony a zákonná opatření Senátu;
 - **sekundární právní předpisy:** nařízení vlády, vyhlášky ministerstev, nebo jiných ústředních správních úřadů a ČNB, právní předpisy „neústředních“ správních úřadů, které nejsou vyhláškami ministerstev nebo jiných ústředních správních úřadů, a právní předpisy ÚSC (obecně závazné vyhlášky a nařízení).

Právní předpisy ČR		
typ	originární/derivativní	Primární/sekundární
ústavní zákony	originární	primární
zákony	originární	primární
zákonná opatření Senátu	originární	primární
obecně závazné vyhlášky ÚSC	originární	sekundární
nařízení ÚSC	derivativní	sekundární
nařízení vlády, vyhlášky ministerstev, nebo jiných ústředních správních úřadů a ČNB právní předpisy správních úřadů, které nejsou vyhláškami ministerstev nebo jiných ústředních správních úřadů	derivativní	sekundární
právní předpisy „neústředních“ správních úřadů	derivativní	sekundární

7.2 Ústavní zákony, zákony a zákoná opatření Senátu

Jde o **originární** (neodvozené) a **primární** (zákonné) právní předpisy, stojící z hlediska právní síly na vrcholu právního řádu.

7.2.1 Jak lze charakterizovat Ústavní zákony?

Blíže viz *Ústavní zákon č. 1/1993 Sb., Ústava České republiky* (zejména hlava druhá a čl. 9 odst. 1, čl. 2 odst. 2, čl. 11 a čl. 100 odst. 3).

Jsou právními předpisy s nejvyšší právní silou. Nejvýznamnějším je **ústavní zákon č. 1/1993 Sb., Ústava České republiky** (dále jen „Ústava“), ve znění pozdějších ústavních zákonů. Ústava, která nabyla své účinnosti dnem vzniku samostatné ČR (1. ledna 1993), upravuje základní vztahy ve státě.

Ústavní zákony přijímá Parlament, přičemž podle čl. 39 odst. 4 Ústavy je k přijetí ústavního zákona třeba souhlasu **třipětinové většiny všech poslanců a třipětinové většiny přítomných senátorů**. **Ústava neumožňuje prezidentu republiky uplatnit suspensivní (odkladné) veto vůči přijatému ústavnímu zákonu** (viz čl. 50 odst. 1 Ústavy).

Ústava, která může být doplňována či měněna pouze ústavními zákony (čl. 9 odst. 1 Ústavy), obsahuje několik případů, které se vážou na přijetí ústavního zákona:

- pouze **ústavní zákon** může v souladu s čl. 2 odst. 2 Ústavy **stanovit, kdy lid vykonává státní moc přímo** (jde o možnost zavedení referenda na celostátní úrovni; dosud se konalo jednou, a to na základě ústavního zákona č. 515/2002 Sb., o referendu o přistoupení ČR k EU);
- podle čl. 11 Ústavy tvoří území ČR nedílný celek, jehož **státní hranice** mohou být **měněny jen ústavním zákonem**;

- **vytvořit nebo zrušit vyšší ÚSC** („samosprávný“ kraj) lze na základě čl. 100 odst. 3 Ústavy **jen ústavním zákonem**.
- dalším příkladem ústavního zákona může být ústavní zákon č. 110/1998 Sb., **o bezpečnosti ČR**, který upravuje např. Bezpečnostní radu státu, nouzový stav, stav ohrožení státu, atd.

Ústavní zákony se **vyhlašují uveřejněním ve Sbírce zákonů a mezinárodních smluv**.

7.2.2 Za jakých podmínek jsou přijímány zákony a kterým orgánem? Co znamená tzv. princip výhrady zákona?

Blíže viz:

- *Ústavní zákon č. 1/1993 Sb., Ústava České republiky* (zejména hlava druhá),
- *Usnesení předsednictva České národní rady č. 2/1993 Sb., o vyhlášení Listiny základních práv a svobod* (zejména čl. 4 odst. 1 a čl. 11 odst. 5).

Zákon, jakožto výsledek zákonodárského procesu popsaného v Ústavě a v jednacích řádech obou komor Parlamentu (které mají povahu zákona), **může přijmout orgán, který disponuje zákonodárnou mocí**. Tím je v ČR pouze **Parlament**, složený z Poslanecké sněmovny a Senátu. Právní řád ČR je postaven na **zásadě svrchovanosti (přednosti) zákona**. Zákon musí být v souladu s ústavními zákony, ale k jeho vydání není třeba žádného zmocnění v ústavním zákoně.

Princip tzv. výhrady zákona znamená, že některé právní vztahy mohou být upraveny pouze zákonem a nikoliv podzákoným právním předpisem (např. podle čl. 4 odst. 1 Listiny základních práv a svobod mohou být povinnosti ukládány toliko na základě zákona a v jeho mezích a jen při zachování základních práv a svobod; podle čl. 11 odst. 5 lze daně a poplatky ukládat jen na základě zákona; podle čl. 39 platí, že jen zákon stanoví, které jednání je trestným činem a jaký trest, jakož i jaké jiné újmy na právech nebo majetku, lze za jeho spáchání uložit).

K přijetí zákona je obecně třeba souhlasu **nadpoloviční většiny přítomných poslanců a senátorů**, přičemž obě komory jsou způsobilé se usnášet za přítomnosti alespoň jedné třetiny svých členů (čl. 39 odst. 1 a 2 Ústavy). Minimální počet pro přijetí zákona (při přítomnosti jedné třetiny poslanců a senátorů) je tedy 34 poslanců a 14 senátorů.

Návrhy zákonů může Poslanecké sněmovně podat **poslanec, skupina poslanců, Senát, vláda nebo zastupitelstvo vyššího ÚSC** (tj. kraje nebo hlavního města Prahy). Návrh zákona o státním rozpočtu a návrh státního závěrečného účtu může podat pouze vláda (čl. 42 odst. 1 Ústavy).

Zákony se vyhlašují **uveřejněním ve Sbírce zákonů a mezinárodních smluv**.

7.2.3 Kdy může/nemůže Senát přistoupit k přijetí tzv. zákonných opatření?

Blíže viz *Ústavní zákon č. 1/1993 Sb., Ústava České republiky* (zejména čl. 33 a čl. 35).

Senátu přísluší přijímat tzv. zákonná opatření **ve věcech, které nesou odkladu a vyžadovaly by jinak přijetí zákona, a to za situace, kdy došlo k rozpuštění Poslanecké sněmovny** (čl. 33 Ústavy). Lze je tedy přijímat pouze v době, kdy byla Poslanecká sněmovna z některého důvodu

uvedeného v čl. 35 Ústavy rozpuštěna, což se v dějinách ČR stalo poprvé na podzim roku 2013, kdy Senát přijal historicky první čtyři zákonná opatření.

Senátu **nepřísluší** přijímat zákonné opatření ve věcech **Ústavy, státního rozpočtu, státního závěrečného účtu, volebního zákona a mezinárodních smluv podle čl. 10 Ústavy**. Zákonné opatření může Senátu navrhnout jen vláda.

Zákonné opatření Senátu **musí být schváleno Poslaneckou sněmovnou na její první schůzi**, přičemž pokud jej Poslanecká sněmovna **neschválí, pozbývá další platnosti**.

Zákonná opatření Senátu se **vyhlašují uveřejněním ve Sbírce zákonů a mezinárodních smluv**.

7.3 Nařízení vlády, vyhlášky ministerstev, nebo jiných ústředních správních úřadů a ČNB a právní předpisy „neústředních“ správních úřadů, které nejsou vyhláškami ministerstev nebo ústředních správních úřadů

Jde o tzv. **podzákonné** (sekundární) a **odvozené** (derivativní) právní předpisy. Mají nižší právní sílu (ve srovnání se zákonnými právními předpisy).

Zatímco v rámci zákonných právních předpisů lze rozlišovat mezi právními předpisy s vyšší a nižší právní silou (ústavní zákony mají vyšší právní sílu než zákony), v případě podzákonných právních předpisů **neplatí, že některé mají vyšší či nižší právní sílu**.

7.3.1 Za jakých podmínek může vláda vydávat tzv. nařízení vlády?

Blíže viz *Ústavní zákon č. 1/1993 Sb., Ústava České republiky* (zejména čl. 78).

Podle čl. 78 Ústavy je **vláda** oprávněna vydávat nařízení, a to za splnění dvou podmínek:

- **k provedení zákona,**
- **v mezích zákona.**

Vláda tedy může na základě uvedeného ústavního zmocnění vydávat nařízení k provedení jakéhokoliv zákona (vláda disponuje generálním zmocněním pro vydávání nařízení), a to bez ohledu na to, zda je k tomu zákonem výslovně zmocněna. I v případě, že vláda vydává nařízení bez výslovného zákonného zmocnění, **může toto nařízení provést** (konkretizovat) **pouze zákon** (nikoliv podzákonný právní předpis) v jeho mezích (nesmí překročit hranice zákona).

Existence ústavního generálního zmocnění pro vydávání nařízení vlády však nemění nic na skutečnosti, že mnohá nařízení vlády jsou vydávána na základě výslovných zákonných zmocnění, která jsou obsažena v jednotlivých zákonech.

Nařízení vlády se **vyhlašují uveřejněním ve Sbírce zákonů a mezinárodních smluv**.

7.3.2 Jak lze definovat vyhlášky ministerstev, nebo jiných ústředních správních úřadů a ČNB a právní předpisy „neústředních“ správních úřadů, které nejsou vyhláškami ministerstev nebo jiných ústředních správních úřadů, a za jakých podmínek je lze vydávat?

Blíže viz *Ústavní zákon č. 1/1993 Sb., Ústava České republiky* (zejména čl. 79 odst. 3).

Na základě čl. 79 odst. 3 Ústavy mohou **ministerstva a jiné správní úřady** na základě a v mezích zákona vydávat právní předpisy, jsou-li k tomu zákonem zmocněny.

Tyto právní předpisy mohou být vydány pouze za splnění třech následujících podmínek, které jsou stanoveny v čl. 79 odst. 3 Ústavy:

- **zákonný základ** (tyto právní předpisy je možno vydat pouze na základě zákona a nikoliv jiného právního předpisu),
- **zákonné meze** (obsah podzákonného právního předpisu musí respektovat hranice zákona, resp. rozsah zákonného zmocnění),
- **výslovné zákonné zmocnění** (zákon musí příslušný správní úřad výslovně zmocnit k tomu, aby mohl vydat právní předpis; neexistuje-li výslovné zákonné zmocnění, správní úřad právní předpis na rozdíl od nařízení vlády či obecně závazné vyhlášky vydat nesmí).

Právní předpisy vydávané správními úřady (tj. orgány státu v oblasti moci výkonné) nemají jednotné označení.

Podle zákona č. 222/2016 Sb., o Sbírce zákonů a mezinárodních smluv a o tvorbě právních předpisů vyhlášených ve Sbírce zákonů a mezinárodních smluv (zákon o Sbírce zákonů a mezinárodních smluv), ve znění pozdějších předpisů, se **právní předpisy vydávané ministerstvy, jinými ústředními správními úřady a ČNB, pokud se vyhláší ve Sbírce zákonů a mezinárodních smluv označují názvem „vyhláška“**.

V případě ostatních právních předpisů **vydávaných „neústředními“ správními úřady**, ať už s celostátní působností (např. Agentura ochrany přírody a krajiny, Státní veterinární správa), nebo s regionální působností (např. Krajské hygienické stanice), je stanoveno jejich označení v zákonech upravujících příslušnou oblast státní správy (zpravidla jde o „nařízení“), v některých případech .

Právní předpisy části „neústředních“ správních úřadů, o nichž to výslovně stanovil zákon, jsou vyhlášovány ve **Sbírce právních předpisů územních samosprávných celků a některých správních úřadů** postupem dle zákona č. 35/2021 Sb., o Sbírce právních předpisů územních samosprávných celků a některých správních úřadů. Konkrétně jde o:, ledaže zvláštní zákon stanoví jinak.

- nařízení Státní veterinární správy
- nařízení Agentury ochrany přírody a krajiny
- nařízení krajských hygienických stanic
- nařízení Ústředního kontrolního a zkušebního ústavu zemědělského

Od 1. ledna 2022 byl spuštěn veřejně přístupný informační systém veřejné správy „**Sbírka právních předpisů územních samosprávných celků a některých správních úřadů**“.

7.4 Jaké právní předpisy mohou vydávat územní samosprávné celky (ÚSC)?

Blíže viz *Ústavní zákon č. 1/1993 Sb., Ústava České republiky* (zejména čl. 104 odst. 3 a 79 odst. 3).

Územní samosprávné celky (obce = základní ÚSC; kraje = vyšší ÚSC) jsou oprávněny vydávat vlastní právní předpisy.

V **samostatné působnosti** vydávají obce a kraje (dále jen „ÚSC“) právní předpisy, které se nazývají **obecně závazné vyhlášky** (dále jen „OZV“).

V **přenesené působnosti** vydávají ÚSC právní předpisy, které se nazývají **nařízení**.

Obecně závazné vyhlášky

- samostatná působnost (v rámci výkonu územní samosprávy)
- čl. 104 odst. 3 Ústavy ČR: *„Zastupitelstva mohou vydávat v mezích své působnosti obecně závazné vyhlášky.“*
- mohou ÚSC vydávat i bez výslovného zákonného zmocnění
- mohou ÚSC samy v mezích zákonem dané působnosti stanovovat v rámci autonomie normotvorby práva a povinnosti (obecně závazná pravidla chování)
- při vydávání se ÚSC řídí pouze zákony

Nařízení

- přenesená působnost (při výkonu státní správy)
- čl. 79 odst. 3 Ústava ČR: *„Ministerstva, jiné správní úřady a orgány územní samosprávy mohou na základě zákona a v mezích zákona vydávat právní předpisy, jsou-li k tomu zákonem zmocněny.“*
- mohou ÚSC vydávat jen tehdy, jsou-li k tomu zákonem zmocněny
- slouží k „dotváření“ právních norem obsažených v zákonech, resp. k provádění zákonů
- při vydávání se ÚSC řídí nejen zákony, ale i jinými právními předpisy

Pro OZV i nařízení platí, že se jedná o právní předpisy **podzákoné**, tj. s nižší právní silou než zákon.

OZV i nařízení vydávají jak obce, kraje, tak i hl. m. Praha, **nemohou je však vydávat městské obvody či části** územně členěných statutárních měst či městské části hl. m. Prahy.

Podrobnosti k vydávání OZV ÚSC upravují **zákony o obcích, krajích a hl. m. Praze**.

Podmínkou platnosti OZV a nařízení obce, kraje a hl. m. Prahy je jejich zveřejnění (vyhlášení) v informačním systému Sbírkou právních předpisů územních samosprávných celků a některých správních úřadů. Pokud není stanovena účinnost pozdější, nabývá právní předpis územního samosprávného celku účinnosti počátkem patnáctého dne následujícího po dni jeho vyhlášení. Vyžaduje-li to naléhavý obecný zájem, lze výjimečně stanovit dřívější počátek jejich účinnosti, nejdříve však počátkem dne následujícího po dni jejich vyhlášení; je-li pro to důvod spočívající v ohrožení života, zdraví, majetku nebo životního prostředí, lze stanovit, že právní předpis nabude účinnosti vyhlášením.

7.4.1 Jaký orgán ÚSC může vydávat obecně závazné vyhlášky, za jakých podmínek a které oblasti lze pomocí OZV regulovat?

Blíže viz:

- *Zákon č. 128/2000 Sb., o obcích (zejména § 10),*
- *Zákon č. 129/2000 Sb., o krajích (díl 2),*
- *Zákon č. 131/2000 Sb., o hlavním městě Praze (hlava VII).*

OZV vydávají zastupitelstva, jakožto nejvyšší orgány ÚSC, v rámci **samostatné působnosti**, a to v **záležitostech náležejících do jejich územní samosprávy** (tj. ve věcech náležejících do samostatné působnosti, kam spadá vše, co je v zájmu ÚSC a jejich občanů) a jsou vydávány pouze pro území příslušného ÚSC. ÚSC **nemají povinnost OZV vydat**, záleží proto pouze na jejich rozhodnutí, zda OZV vydají či nikoliv. Základním účelem OZV je ukládání povinností jejich adresátům.

Základní podmínky, za kterých mohou ÚSC vydávat obecně závazné vyhlášky (OZV):

- OZV musí být **v souladu s ústavními zákony, zákony, mezinárodními smlouvami a právem EU;**
- zastupitelstva ÚSC mohou vydávat OZV **v mezích své samostatné působnosti** vymezených zákony o ÚSC – OZV mohou upravovat pouze záležitosti místního (regionálního) významu, které jsou v zájmu ÚSC a jeho občanů, OZV nemohou být regulovány věci, které jsou svěřeny orgánům ÚSC jako výkon přenesené působnosti nebo které jsou svěřeny zákonem správním úřadům jako výkon státní správy;
- působnost OZV se vztahuje **pouze na území samosprávného celku**, který je vydal;
- formou OZV **nelze upravovat záležitosti vyhrazené zákonu nebo zákonem již upravené** - výjimkou v případě takové „duplicitní“ úpravy je, pokud se předmět a cíl sledovaný OZV zcela odlišuje od předmětu a cíle sledovaného zákonem;
- při vydávání OZV je třeba **respektovat základní ústavní principy (včetně základních práv):** *„povinnosti mohou být ukládány toliko na základě zákona a v jeho mezích a jen při zachování základních práv a svobod; daně a poplatky lze ukládat jen na základě zákona; každý může činit, co není zákonem zakázáno, a nikdo nesmí být nucen činit, co zákon neukládá.“*
- při vydávání OZV je třeba **respektovat i obecné ústavní principy tvorby práva** – požadavek na poznatelnost a předvídatelnost práva, určitost, srozumitelnost a adekvátní interpretovatelnost právních norem, zákaz tzv. „pravé retroaktivity“ (pravé zpětné účinnosti), proporcionalitu (přiměřenost) právní regulace

Oblasti regulace formou obecně závazné vyhlášky

Podrobnosti k vydávání OZV upravují zákony o ÚSC.

Dle zákona o obcích (§ 10), a obdobně dle zákona o hl. m. Praze (§ 44), **mohou být formou OZV ukládány povinnosti:**

- k zabezpečení místních záležitostí veřejného pořádku;
- pro pořádání, průběh a ukončení veřejnosti přístupných sportovních a kulturních podniků, včetně tanečních zábav a diskoték, stanovením závazných podmínek v rozsahu nezbytném k zajištění veřejného pořádku;

- k zajištění udržování čistoty ulic a jiných veřejných prostranství, k ochraně životního prostředí, zeleně v zástavbě a ostatní veřejné zeleně a k užívání zařízení ÚSC sloužících potřebám veřejnosti;
- stanoví-li tak zvláštní zákon.

I když Ústava ČR v čl. 104 odst. 3 nestanoví jako předpoklad pro vydání OZV zmocnění v konkrétním zákoně, není v rozporu s ústavní úpravou, pokud zákonodárce k vydání určitého druhu OZV samosprávný celek výslovně zmocní. V současné době obsahuje **zvláštní zákonné zmocnění k vydání OZV obce** (hl. m. Prahy) řada zákonů, a to **např.:**

- zákon č. 186/2016 Sb., o hazardních hrách, ve znění pozdějších předpisů (OZV lze stanovit místa, případně i čas, na kterých lze/nelze v obci zákonem stanovené druhy hazardních her provozovat, lze stanovit i úplný zákaz provozování hazardních her na celém území obce);
- zákon č. 133/1985 Sb., o požární ochraně, ve znění pozdějších předpisů (obec může OZV vydat požární řád obce nebo stanovit podmínky k zabezpečení požární ochrany při akcích, kterých se zúčastní větší počet osob);
- zákon č. 565/1990 Sb., o místních poplatcích, ve znění pozdějších předpisů (OZV lze stanovit místní poplatky, např. ze psů, z pobytu, za užívání veřejného prostranství, za komunální odpad);
- zákon č. 553/1991 Sb., o obecní policii, ve znění pozdějších předpisů (OZV se zřizuje a zrušuje obecní policie);
- zákon č. 246/1992 Sb., na ochranu zvířat proti týrání, ve znění pozdějších předpisů (OZV může upravit pravidla pro pohyb psů na veřejném prostranství a vymezit prostory pro volné pobíhání psů);
- zákon č. 541/2020 sb., o odpadech, kterým obec může stanovit obecní systém odpadového hospodářství;
- atd.

Zákon o krajích, na rozdíl od zákona o obcích a zákona o hl. m. Praze, pouze stanoví (§ 6), že OZV vydanou zastupitelstvem kraje v mezích jeho samostatné působnosti lze ukládat povinnosti fyzickým a právnickým osobám, a to jen tehdy, pokud tak stanoví zákon. **V současné době žádný zákon nezmocňuje kraje k ukládání povinností fyzickým a právnickým osobám.**

V minulosti kraje na základě zmocnění v zákoně č. 185/2001 Sb., o odpadech a o změně některých dalších zákonů (který byl od 1. ledna 2021 nahrazen zákonem č. 541/2020 Sb., o odpadech, a zákonem č. 542/2020 Sb., o výrobcích s ukončenou životností), vyhlášovaly OZV závaznou část plánu odpadového hospodářství (případně jeho změnu).

7.4.2 Jaký orgán ÚSC může vydávat nařízení, za jakých podmínek a které oblasti lze pomocí nařízení regulovat?

Blíže viz:

- *Zákon č. 128/2000 Sb., o obcích (zejména § 11 a 12),*
- *Zákon č. 129/2000 Sb., o krajích (díl 2),*
- *Zákon č. 131/2000 Sb., o hlavním městě Praze (hlava VII).*

Vydává je rada ÚSC **v přenesené působnosti**, jsou tedy na rozdíl od OZV formou státní správy. V menších obcích, kde se rada nevolí, nařízení obce vydávají v přenesené působnosti zastupitelstva obcí.

Nařízení v přenesené působnosti (ve věcech výkonu státní správy) mohou ÚSC vydat jen **na základě a v mezích zákonného zmocnění uvedeného ve zvláštním zákoně**. Nařízení jsou **podzákonými** právními předpisy a ÚSC jsou při jejich vydávání vázány zákony a jinými právními předpisy.

Zatímco všem obcím náleží v zásadě shodný rozsah samostatné působnosti, existují mezi jednotlivými obcemi rozdíly v rozsahu výkonu přenesené působnosti. Vedle obcí, jejichž orgány vykonávají přenesenou působnost v základním rozsahu (v praxi označované jako **obce I. stupně**), jsou některé obce určeny zákonem jako obce s **pověřeným obecním úřadem** (tzv. obce **II. stupně**) a **obce s rozšířenou působností** (tzv. obce **III. stupně**), přičemž obecní úřady v obcích tzv. **II. a III. stupně** vykonávají zákonem stanovené úkoly státní správy ve správním obvodu **zahrnujícím i území jiných obcí**. Z toho vychází i zákonná úprava vydávání nařízení obcí, když podle zákona o obcích (§ 11 odst. 2) „*obec vykonávající rozšířenou působnost (§ 66) může za podmínek stanovených v odstavci 1 vydávat nařízení obce pro správní obvod stanovený zvláštním právním předpisem.*“ Na základě tohoto zákonného zmocnění a v jeho mezích může tedy obec s rozšířenou působností, a to její rada, vydávat právní předpisy závazné i na území jiných obcí, když územní rozsah vyplývá z vyhlášky Ministerstva vnitra provádějící zákon o stanovení obcí s pověřeným obecním úřadem a stanovení obcí s rozšířenou působností.

Normotvorba při vydávání nařízení nemá předem vyhrazenou sféru úpravy, záleží proto na zákonu, zda pro ni v konkrétním případě prostor vůbec vytvoří a v jakém rozsahu.

Oblasti regulace formou nařízení

Zákonné zmocnění k vydání nařízení **obce** obsahují například následující zákony:

- zákon č. 17/1997 Sb., o pozemních komunikacích, ve znění pozdějších předpisů (obec může nařízením vymezit oblasti obce, ve kterých lze určené úseky užit za cenu sjednanou v souladu s cenovými předpisy např. ke stání silničního motorového vozidla na dobu časově omezenou, nejvýše však 24 hodin),
- zákon č. 455/1991 Sb., o živnostenském podnikání (živnostenský zákon), ve znění pozdějších předpisů (obec může vydat formou nařízení tržní řád),

- zákon č. 40/1995 Sb., o regulaci reklamy a o změně a doplnění zákona č. 468/1991 Sb., o provozování rozhlasového a televizního vysílání, ve znění pozdějších předpisů (obec může stanovit zákaz reklamy šířené na veřejně přístupných místech mimo provozovnu jiným způsobem než prostřednictvím reklamního nebo propagačního zařízení),
- atd.

Zákonné zmocnění k vydání nařízení **kraje** obsahují například následující zákony:

- zákon č. 133/1985 Sb., o požární ochraně, ve znění pozdějších předpisů (kraje vydávají nařízením požární poplachový plán kraje),
- zákon č. 13/1997 Sb., o pozemních komunikacích, ve znění pozdějších předpisů (kraj stanoví nařízením vymezení úseků silnic, na kterých se pro jejich malý dopravní význam nezajišťuje sjízdnost a schůdnost odstraňováním sněhu a náledí),
- atd.

REKAPITULACE

Prameny práva v ČR:

- právní předpisy (jsou výsledkem normotvorné činnosti orgánů státu či ÚSC)
 - ústavní zákony
 - zákony
 - zákonná opatření senátu
 - nařízení vlády a vyhlášky ministerstev, a jiných ústředních správních úřadů a ČNB,
 - právní předpisy „neústředních“ správních úřadů, např. krajských hygienických stanic, Státní veterinární správy, Agentury ochrany přírody a krajiny (označované v zákonech zpravidla jako nařízení),
 - obecně závazné vyhlášky a nařízení územních samosprávných celků
- mezinárodní smlouvy
- právní předpisy EU

Rozlišujeme právní předpisy:

- originární (neodvozené) a derivativní (odvozené)
- primární (zákonné) a sekundární (podzákonné)

Ústavní zákony

- nejvýznamnějším je ústavní zákon č. 1/1993 Sb., Ústava České republiky
- přijímá je Parlament, je třeba souhlasu třípětinové většiny všech poslanců a třípětinové většiny přítomných senátorů
- prezident je nemůže vetovat
- vyhlášují uveřejněním úplného znění ve Sbírce zákonů

Zákony

- přijímá je Parlament, obecně je třeba souhlasu nadpoloviční většiny přítomných poslanců anebo senátorů
- platí zde tzv. zásada svrchovanosti (přednosti) zákona a tzv. princip výhrady zákona
- návrh zákona podává poslanec, skupina poslanců, Senát, vláda nebo zastupitelstvo vyššího ÚSC
- vyhlášují uveřejněním jejich úplného znění ve Sbírce zákonů

Zákonná opatření Senátu

- ve věcech, které nesnesou odkladu a vyžadovaly by jinak přijetí zákona, a to za situace, kdy došlo k rozpuštění Poslanecké sněmovny
- nelze vydávat ve věcech Ústavy, státního rozpočtu, státního závěrečného účtu, volebního zákona a mezinárodních smluv podle čl. 10 Ústavy
- vyhlášují uveřejněním jejich úplného znění ve Sbírce zákonů

Nařízení vlády, vyhlášky ministerstev a právní předpisy jiných správních úřadů

- podzákonné (sekundární) a odvozené (derivativní)
- nižší právní síla
- neplatí, že některé podzákonné předpisy mají vyšší či nižší právní sílu

DOPLŇUJÍCÍ STUDIJNÍ MATERIÁLY

- HENDRYCH, D., a kol. *Správní právo. Obecná část*. 9. vydání. Praha: C. H. Beck, 2016, 599 s.
- KOPECKÝ, M. *Právní postavení obcí a krajů – základy komunálního práva*. 2. vydání. Praha: Wolters Kluwer, 2017, 364 s.

8. PODÍL VEŘEJNOSTI NA VÝKONU VEŘEJNÉ SPRÁVY (PETIČNÍ PRÁVO, MÍSTNÍ A KRAJSKÉ REFERENDUM, PRÁVA OBČANA OBCE A KRAJE, PRÁVO NA INFORMACE)

Základní právní předpisy:

- Ústavní zákon č. 1/1993 Sb., Ústava České republiky
- Usnesení předsednictva České národní rady č. 2/1993 Sb., o vyhlášení Listiny základních práv a svobod
- [Zákon č. 85/1990 Sb.](#), o právu petičním, ve znění pozdějších předpisů
- [Zákon č. 22/2004 Sb.](#), o místním referendu a o změně některých zákonů, ve znění pozdějších předpisů zákonů (zákon o evidenci obyvatel), ve znění pozdějších předpisů
- [Zákon č. 118/2010 Sb.](#), o krajském referendu a o změně některých zákonů, ve znění pozdějších předpisů
- Zákon č. 128/2000 Sb., o obcích (obecní zřízení), ve znění pozdějších předpisů
- Zákon č. 129/2000 Sb., o krajích (krajské zřízení), ve znění pozdějších předpisů
- Zákon č. 131/2000 Sb., o hlavním městě Praze, ve znění pozdějších předpisů
- [Zákon č. 106/1999 Sb.](#), o svobodném přístupu k informacím, ve znění pozdějších předpisů

Obsah:

Po nastudování následujících pasáží budete schopni odpovědět na otázky:

1. Garantuje Ústava ČR podíl veřejnosti na výkonu veřejné správy? Jak?
2. O jakých záležitostech je/není možné v místním a krajském referendu rozhodovat?
3. Jak se místní/ krajské referendum vyhláší a je jeho výsledek závazný?
4. Které zákony a jak konkrétně upravují petiční právo?
5. Jaká práva mají občané jednotlivých ÚSC ve vztahu ke správě věcí veřejných?
6. Ve kterých zákonech je v ČR zakotveno právo na informace?
7. Co znamená tzv. aktivní a pasivní poskytování informací na základě informačního zákona?
8. Jaké jsou zákonné důvody pro odmítnutí žádosti?

8.1 Garantuje Ústava ČR podíl veřejnosti na výkonu veřejné správy? Jak?

Bližší viz:

- *Ústavní zákon č. 1/1993 Sb., Ústava České republiky* (zejména čl. 2, odst. 1 a 2),
- *Usnesení předsednictva České národní rady č. 2/1993 Sb., o vyhlášení Listiny základních práv a svobod* (hlava druhá, oddíl druhý).

Základní rámec účasti občanů státu na správě věcí veřejných podává **Ústava v čl. 2 odst. 1 a 2**: „*Lid je zdrojem veškeré státní moci; vykonává ji prostřednictvím orgánů moci zákonodárné, výkonné a soudní*“, přičemž „*Ústavní zákon může stanovit, kdy lid vykonává státní moc přímo*“.

Listina základních práv a svobod (LZPS) upravuje mimo jiné základní politická práva v čl. 17 až 23, kde mj. uvádí: „*Občané mají právo podílet se na správě veřejných věcí přímo nebo svobodnou volbou svých zástupců*“. V Listině je tedy též obsažen základní rámec pro úpravu voleb a referenda.

Ústava tedy předpokládá **participaci občanů** na správě věcí veřejných zejména **prostřednictvím realizace aktivního** (právo volit) a **pasivního** (právo být volen) **volebního práva**. Předpokládá též **možnost konání referenda**, které je v současné době právně upraveno jen na **místní a krajské** úrovni.

Nezbytným předpokladem realizace těchto politických práv je **svoboda projevu a právo na informace**. Na lokální úrovni jsou odvětvovými zákony (zejména **zákony upravujícími postavení územních samosprávných celků**) zvýrazněna práva občanů vůči orgánům své obce/kraje. **Prostřednictvím petičního práva** je pak dána každému možnost obracet se na státní orgány a na orgány územních samosprávných celků (ÚSC) prostřednictvím petic.

8.2 O jakých záležitostech je/není možné v místním a krajském referendu rozhodovat?

Blíže viz:

- *Zákon č. 22/2004 Sb., o místním referendu a o změně některých zákonů* (zejména hlava druhá),
- *Zákon č. 118/2010 Sb., o krajském referendu a o změně některých zákonů* (zejména hlava druhá).

Referendum lze definovat jako specifický institut spočívající v **možnosti veřejnosti zasahovat do správy věcí veřejných v systému zastupitelské demokracie, který v zásadě zastupitelskou demokracii vzešlou z voleb nahrazuje přímým rozhodováním skupiny oprávněných hlasujících**.

Zákon o obecném (celostátním) referendu doposud přijat nebyl. Celostátní referendum se konalo jen jednou, a to na základě speciálního zákona, kdy voliči rozhodovali o tom, zda Česká republika vstoupí do EU.

Referendum na lokální úrovni upravuje:

- zákon o místním referendu (zákon č. 22/2004 Sb.) a
- zákon o krajském referendu (zákon č. 118/2010 Sb.).

Zatímco **místní** referenda jsou hojně využívána, **krajské** referendum se zatím (stav k 31. 1. 2025) neuskutečnilo **žádné**.

V místním referendu:

- **se rozhoduje** o věcech spadajících do samostatné působnosti obce,

- **není možné rozhodovat** např. o místních poplatcích a rozpočtu obce, o zrušení/zřízení orgánu obce, o volbě starosty obce, o schválení obecně závazné vyhlášky obce (hlasující nemohou hlasovat o podobě obecně závazné vyhlášky, ale o tom, zda např. chtějí v obci zakázat hazard, ano). Tyto a další výjimky jsou stanoveny v ustanovení § 7 zákona o místním referendu.

8.2.1 Jak se místní/ krajské referendum vyhlašuje a je jeho výsledek závazný?

Blíže viz:

- *Zákon č. 22/2004 Sb., o místním referendu a o změně některých zákonů* (zejména § 2, 3, 8 a hlava VIII),
- *Zákon č. 118/2010 Sb., o krajském referendu a o změně některých zákonů* (zejména § 2, 3, 8 a hlava VIII).

Místní referendum vyhlašuje vždy zastupitelstvo obce, a to

- z vlastní iniciativy nebo
- na návrh přípravného výboru [ten musí pro svůj návrh získat podporu tzv. oprávněných osob (jde o stejnou skupinu osob, která může volit do zastupitelstva obce) stanovenou procentem podle velikostní kategorie obce].

Nevyhlásí-li zastupitelstvo obce konání místního referenda na návrh přípravného výboru, může se **přípravný výbor obrátit na správní soud**.

Povinně se vyhlašuje konání místního referenda v části obce, která se chce oddělit.

Místní referendum se **vyhlašuje vyvěšením usnesení zastupitelstva obce na úřední desce obce**. Uskutečnit se musí nejpozději do 90 dnů ode dne vyhlášení. Koná-li se místní referendum z vlastní iniciativy zastupitelstva obce, nesmí být den konání místního referenda stanoven tak, aby připadl do následujícího funkčního období zastupitelstva obce.

Zákon stanoví, že **otázka předložená hlasujícím musí být jednoznačně položena tak, aby na ni bylo možno odpovědět slovem „ano“ nebo slovem „ne“**.

Samotný průběh hlasování v místním referendu je obdobný jako v případě voleb.

Závaznost výsledků místního referenda:

- k **platnosti** rozhodnutí je třeba účasti alespoň 35 % oprávněných osob zapsaných v seznamu oprávněných osob,
- rozhodnutí je pro zastupitelstvo obce **závazné, hlasovala-li pro ně nadpoloviční většina oprávněných osob, které se místního referenda zúčastnily, a alespoň 25 % oprávněných osob zapsaných v seznamu oprávněných osob,**

Právní úprava obsažená v zákoně o krajském referendu je v podstatných bodech totožná s výše nastíněnou právní úpravou místního referenda.

8.3 Které zákony a jak konkrétně upravují petiční právo?

Blíže viz:

- *Zákon č. 85/1990 Sb., o právu petičním, ve znění pozdějších předpisů* (zejména § 1 – 5),
- *Zákon č. 128/2000 Sb., o obcích* (zejména § 16 odst. 2 písm. f) a g), odst. 3 a § 17), *a odpovídající úprava v zákoně č. 131/2000 Sb., o hlavním městě Praze a zákoně č. 129/2000 Sb., o krajích (krajské zřízení)*

Petiční právo zakládá **každému možnost obracet se na státní orgány a orgány územní samosprávy s žádostmi, návrhy a stížnostmi.**

Peticí nelze zasahovat do nezávislosti soudu a nesmí vyzývat k porušování základních práv a svobod.

Předmětem petice musí být problematika veřejného nebo jiného společného zájmu, nikoli ryze soukromá věc.

Zákonná úprava petičního práva:

- **zákon č. 85/1990 Sb., o právu petičním** – pro petice, které směřují do činnosti státních orgánů (tedy i orgánů územních samosprávných celků při výkonu přenesené působnosti),
- **zákon č. 128/2000 Sb., o obcích (resp. obdobná ustanovení podle zákona o krajích či zákona o hlavním městě Praze)** – v případě, že je předmětem petice návrh na projednání určité záležitosti v oblasti samostatné působnosti obce/kraje/hlavního města Prahy; daná ustanovení se týkají práv občanů daného ÚSC a v případě, že by se obrátila na ÚSC v oblasti výkonu samostatné působnosti petiční osoba, které nesvědčí práva občana daného ÚSC, explicitní právní úprava absentuje a muselo by se postupovat při zachování principu dobré správy v mezích samotného čl. 18 Listiny.

Podmínky pro podání petic podle zákona o právu petičním

- na státní orgán se peticí může obracet **občan/skupina občanů**, přičemž **může** být vytvořen **petiční výbor** zejména za účelem sběru podpisů pod petici;
- petice **musí být písemná** a musí být pod ní uvedeno **jméno, příjmení a bydliště** toho, kdo ji podává; podává-li petici petiční výbor, uvedou se tyto údaje u všech členů výboru a také u toho, kdo je oprávněn členy výboru v této věci zastupovat;
- **občané mohou petici podpořit svým podpisem**, přičemž na petiční arch je třeba uvést také jméno, příjmení a bydliště;
- k podepisování petice **je možno využít veřejně přístupná místa**, aniž by k tomu bylo třeba povolení (nesmí však dojít k omezení dopravy a k rušení veřejného pořádku);
- od roku 2023 je možno fyzický podpis nahradit podporou petice v elektronickém nástroji dostupném na Portálu veřejné správy (přihlášením některou z forem elektronické identity do Portálu občana)

Zákon **nezakládá právní nárok na vyhovění požadavku obsaženého v petici**. Zákon státním orgánům ukládá **povinnost přijmout petici, posoudit její obsah a do 30 dnů písemně odpovědět** tomu, kdo ji podal anebo tomu, kdo zastupuje členy petičního výboru.

8.3.1 Petice v oblasti výkonu samostatné působnosti orgánů územních samosprávných celků

- obce postupují **podle ustanovení § 16 odst. 2 písm. f) zákona o obcích (je-li petice adresována zastupitelstvu nebo radě obce)**, dle kterého občan obce, který dosáhl věku 18 let, má **právo požadovat projednání určité záležitosti v oblasti samostatné působnosti radou nebo zastupitelstvem obce** a je-li žádost podepsána nejméně 0,5 % občanů obce, musí být projednána na jejich zasedání nejpozději do 60 dnů, jde-li o působnost zastupitelstva obce, nejpozději do 90 dnů nebo
- **podle ustanovení § 16 odst. 2 písm. g) zákona o obcích (v případě, že se petice týká samostatné působnosti v kompetenci jiného orgánu obce)**, dle kterého občan obce, který dosáhl věku 18 let, má **právo podávat orgánům obce návrhy, připomínky a podněty**; orgány obce je vyřizují bezodkladně, nejdéle však do 60 dnů, jde-li o působnost zastupitelstva obce, nejpozději do 90 dnů
- výše uvedená práva má i **fyzická osoba (FO), která dosáhla věku 18 let a vlastní na území obce nemovitost** (§ 16 odst. 3 zákona o obcích) a **cizí státní občan hlášený v obci k trvalému pobytu** dle § 17 zákona o obcích (resp. podle judikatury Ústavního soudu každý cizí státní občan, který v obci může vykonávat volební právo do zastupitelstva obce).

Orgány obce mají povinnost petici v zákonných termínech věcně **projednat** a **informovat** podatele o výsledku tohoto projednání. Nicméně vyhovět jí nemusí.

Obdobná úprava platí též **v zákoně o krajích a zákoně o hlavním městě Praze** (povinnost projednání zastupitelstvem kraje/hlavním městem Praha je 1000 podpisů občanů kraje. Pro městské části Prahy platí hranice stejná jako v zákoně o obcích). V hl. m. Praze je zastupitelstvo města či městské části povinno věc projednat do 60 dnů (oproti 90 dnům v případě obcí a krajů).

8.4 Jaká práva mají občané jednotlivých ÚSC ve vztahu ke správě věcí veřejných?

Blíže viz:

- *Zákon č. 128/2000 Sb., o obcích* (zejména § 16 – 17),
- *Zákon č. 129/2000 Sb., o krajích* (zejména § 12 – 13),
- *Zákon č. 131/2000 Sb., o hlavním městě Praze* (zejména § 6 – 9).

Zákon o obcích, zákon o krajích a zákon o hlavním městě Praze rozšiřují v případě občanů jednotlivých ÚSC jejich základní rozsah možností účasti na správě věcí veřejných. S ohledem na vzájemnou podobnost úprav bude dále pojednáno zejména o úpravě podle zákona o obcích.

Základním nositelem práv občana obce je **fyzická osoba (FO), která dosáhla věku 18 let a je v obci hlášena k trvalému pobytu. Stejný rozsah práv** vůči orgánům obce v oblasti samostatné působnosti má též:

- fyzická osoba, která dosáhla věku 18 let a **vlastní na území obce nemovitost** (s výjimkou práva volit a účastnit se místního referenda),
- fyzická osoba, která dosáhla věku 18 let, je **cizím státním občanem** a je v obci hlášena k trvalému pobytu, stanoví-li tak mezinárodní smlouva, kterou je ČR vázána a která byla vyhlášena.

Základní výčet práv občana obce je obsažen v ustanovení § 16 zákona o obcích. Na prvním místě jde o právo přímé participace na složení některých orgánů obce (přímo na obsazení zastupitelstva obce a nepřímo na složení rady obce a volbě starosty obce) realizované prostřednictvím **volebního práva** a přímou participací na rozhodnutí obce v oblasti samostatné působnosti v podobě **práva hlasovat v místním referendu**.

Dále je občan obce oprávněn:

- **vyjadřovat na zasedání zastupitelstva obce svá stanoviska k projednávaným věcem,**
- **vyjadřovat se k návrhu rozpočtu a k závěrečnému účtu obce** za uplynulý kalendářní rok, a to buď písemně ve stanovené lhůtě, nebo ústně na zasedání zastupitelstva obce,
- **nahlížet** do rozpočtu a do závěrečného účtu obce za uplynulý kalendářní rok, do usnesení a zápisů z jednání zastupitelstva, do usnesení rady, výborů zastupitelstva a komisí rady obce a pořizovat si z nich výpisy,
- **požadovat projednání určité záležitosti v oblasti samostatné působnosti** radou nebo zastupitelstvem obce,
- **podávat orgánům obce návrhy, připomínky a podněty.**

8.5 Ve kterých zákonech je v ČR zakotveno právo na informace?

Blíže viz:

- *Usnesení předsednictva České národní rady č. 2/1993 Sb., o vyhlášení Listiny základních práv a svobod (zejména čl. 17, odst. 1 a 5),*
- *Zákon č. 106/1999 Sb., o svobodném přístupu k informacím,*
- *zákon č. 123/1998 Sb., o právu na informace o životním prostředí.*

Právo na informace je spolu se svobodou projevu konstruováno jako **základní politické právo** (srov. čl. 17 odst. 1 LZPS).

Čl. 17 též zakládá **princip publicity veřejné správy**, neboť platí, že „*Státní orgány a orgány územní samosprávy jsou povinny přiměřeným způsobem poskytovat informace o své činnosti*“. LZPS pak **v podrobnostech odkazuje na zákon**.

„Informační zákony“ se v právním řádu ČR objevily v letech 1998 a 1999, kdy byly postupně přijaty:

- **zákon č. 123/1998 Sb., o právu na informace o životním prostředí**, který představuje zákonnou koncovku čl. 35 odst. 2 Listiny základních práv a svobod a
- **zákon č. 106/1999 Sb., o svobodném přístupu k informacím** (dále jen „informační zákon“), který je využíván častěji a představuje obecný právní předpis pro oblast přístupu k informacím.

Informační zákon vymezuje subjekty, které jsou povinny v jeho režimu postupovat, stanoví základní podmínky aktivního poskytování informací (zveřejňování informací) včetně úpravy tzv. otevřených dat, a zejména hmotněprávní a procesněprávní podmínky pro tzv. pasivní poskytování informací (tedy poskytování informací na žádost).

Informační zákon **rozlišuje 2 skupiny tzv. povinných subjektů**:

- **s úplnou informační povinností**, mající povinnost poskytovat informace vztahující se k jejich působnosti (rozuměj ve vztahu k celé jimi vykonávané agendě, nikoliv tedy jen omezeně např. ve vztahu k výkonu státní správy apod.), patří k nim:
 - státní orgány,
 - územní samosprávné celky a jejich orgány,
 - veřejné instituce.
- **s dílčí informační povinností**, k nimž patří
 - osoby, jimž zákon svěřil rozhodování o právech, právem chráněných zájmech nebo povinnostech fyzických nebo právnických osob v oblasti veřejné správy, a to pouze v rozsahu této jejich rozhodovací činnosti. Jde např. o příslušníky tzv. veřejných stráží.
 - tzv. veřejné podniky (§ 2a).
 - profesní samosprávné komory, jejichž informační povinnost je omezena pouze na informace týkající se výkonu veřejné správy, který jim byl svěřen zákonem (§ 2 odst. 5).

8.5.1 Co znamená tzv. aktivní a pasivní poskytování informací na základě informačního zákona?

Blíže viz *Zákon č. 106/1999 Sb., o svobodném přístupu k informacím* (zejména § 4b – 5, § 14 – 15, § 17).

Informační zákon rozlišuje mezi **aktivním a pasivním poskytováním informací**, přičemž většina informačního zákona se zaměřuje na pasivní poskytování informací, tedy na podmínky vyřizování žádostí o informace.

Aktivní poskytování informací

Aktivní poskytování informací, které **spočívá ve zveřejňování informací**, řeší zákon pouze stanovením základního rozsahu povinně zveřejňovaných informací a stanovením povinnosti zveřejňovat tyto informace též způsobem umožňujícím dálkový přístup v otevřeném a pokud je to možné strojově čitelném formátu.

Aktivně se poskytují např. informace o samotném povinném subjektu, sazebník úhrad za poskytování informací nebo seznamy hlavních dokumentů, zejména koncepční, strategické a programové povahy, které mohou být poskytnuty podle informačního zákona.

Sám informační zákon též stanoví povinnost, aby byly **aktivně zveřejněny některé informace, které byly poskytnuty na základě žádosti o informace.**

Právní titul ke zpřístupňování určitých informací (typicky jejich zveřejněním) je dán i jinými právními předpisy, např. zákon č. 340/2015 Sb., o zvláštních podmínkách účinnosti některých smluv, uveřejňování těchto smluv a o registru smluv (zákon o registru smluv) či zákon č. 159/2006 Sb., o střetu zájmů apod.

Pasivní poskytování informací

Pasivní poskytování informací **představuje povinnost povinných subjektů reagovat na žádosti o informace ze strany žadatelů.** Žádosti je možno podávat ústně i písemně.

Žadatelem je každá fyzická i právnická osoba, která žádá o informaci. Žadatelem tedy může být v zásadě každý, kdo je schopen žádost podat.

Informační zákon je postaven na **zásadě bezformálnosti a stanoví jen velmi jednoduchá podmínky ve vztahu k označení žádosti a k identifikaci žadatele.** Ze žádosti musí být zřejmé, že je žádostí podle informačního zákona (ideálně tedy obsahuje odkaz na zákon formou číselného označení či jeho názvu). Fyzická osoba uvádí jméno, příjmení, datum narození a adresu místa trvalého pobytu nebo, není-li přihlášena k trvalému pobytu, adresu bydliště a adresu pro doručování, liší-li se od adresy místa trvalého pobytu nebo bydliště. Právnická osoba uvede název, identifikační číslo osoby, adresu sídla a adresu pro doručování, liší-li se od adresy sídla.

Žádost může být podána též elektronicky s využitím elektronické pošty, není vyžadován uznávaný elektronický podpis. Informační zákon vyžaduje, aby byla elektronická žádost podávaná s využitím elektronické pošty podána prostřednictvím elektronické adresy podatelny povinného subjektu, Žádost je možné podat též prostřednictvím systému datových schránek.

Je-li žádost **nesrozumitelná, příliš obecná či není zřejmé, jaké informace je požadována** anebo brání-li jejímu vyřízení nedostatek údajů o žadateli, může povinný subjekt **vyzvat žadatele** k upřesnění či doplnění. Výzvu je třeba učinit do 7 dnů od přijetí žádosti. **Pokud se žádost vůbec nevztahuje k působnosti povinného subjektu, dojde k jejímu odložení.**

Informační zákon zná v zásadě 2 základní způsoby vyřízení žádosti o informace, a to:

- **poskytnutí informace** žadateli ve lhůtě 15 (kalendářních) dnů počítaných ode dne doručení žádosti povinnému subjektu; tuto lhůtu lze v zákonem stanovených případech prodloužit až o 10 dnů (např. z důvodu vyhledání a sběru požadovaných informací v jiných úřadovnách, které jsou oddělené od úřadovny vyřizující žádost); informační zákon **umožňuje pro poskytnutí informace využít i odkaz na již zveřejněnou informaci;**
- **odmítnutí žádosti/části žádosti o informace,** pokud k tomu existuje zákonný důvod, a to formou správního rozhodnutí.

Povinné subjekty mají možnost požadovat po žadatelích **úhradu** za poskytnutí informace. Např. za **pořízení kopií, opatření technických nosičů dat, odeslání informací žadateli** a za **mimořádně rozsáhlé vyhledání informací.** Povinný subjekt musí disponovat zveřejněným sazebníkem úhrad (jde o povinně zveřejňovanou informaci o povinném subjektu).

8.5.2 Jaké jsou zákonné důvody pro odmítnutí žádosti?

Blíže viz:

- *Zákon č. 106/1999 Sb., o svobodném přístupu k informacím* (zejména § 7 – 11),
- *Zákon č. 128/2000 Sb., o obcích* (zejména § 40).

Zákonné důvody jsou stanoveny např. v:

- informačním zákoně,
- zákoně o obcích,
- zákoně č. 134/2016 Sb., o zadávání veřejných zakázek - ustanovení § 218 odst. 2 písm. b).

Mezi v aplikační praxi nepoužívanější důvody pro odmítnutí žádosti patří:

- **ochrana osobních údajů** (je možno poskytnout např. osobní údaje o veřejně činné osobě, funkcionáři nebo zaměstnanci veřejné správy, které vypovídají o jeho veřejné nebo úřední činnosti nebo o jeho funkčním nebo pracovním zařazení),
- **ochrana obchodního tajemství** (podle informačního zákona platí, že „*Při poskytování informace, která se týká používání veřejných prostředků, se nepovažuje poskytnutí informace o rozsahu a příjemci těchto prostředků za porušení obchodního tajemství.*“),
- **ochrana práva autorského,**
- **neexistence informace u povinného subjektu,**
- **neexistence povinnosti informaci vytvořit pro účely poskytnutí na žádost,**
- **nové informace, které vznikly při přípravě rozhodnutí povinného subjektu.**

Dalšími informačním zákonem chráněnými informacemi jsou např. informace o probíhajícím trestním řízení, o rozhodovací činnosti soudů (s výjimkou rozsudků), informace, které získal povinný subjekt od třetí osoby při plnění úkolů v rámci kontrolní, dozorové, dohledové nebo obdobné činnosti či informace o majetkových poměrech osoby, která není povinným subjektem, získané na základě zákonů o daních, poplatcích, penzijním nebo zdravotním pojištění anebo sociálním zabezpečení. Důvodem může být i zneužití informačního zákona žadatelem pro účely nátlaku na fyzické osoby nebo způsobením nepřiměřené zátěže povinnému subjektu.

Informační zákon zná tři prostředky procesní obrany žadatele proti postupu povinného subjektu při vyřizování žádostí o informace:

- **stížností** je možno se bránit proti procesnímu postupu povinného subjektu, který spočívá v nečinnosti, nezákonně provedené vyřízení žádosti odkazem a proti požadavku na úhradu nákladů
- obranou proti hmotněprávnímu postupu povinného subjektu je pak **odvolání**
- od 2. ledna 2020 je možné proti rozhodnutí nadřízeného orgánu využít též **podnět k přezkumnému řízení vůči rozhodnutí nadřízeného orgánu povinného subjektu**, přičemž přezkumné řízení je centrálně svěřeno Úřadu pro ochranu osobních údajů
- významnou novinkou je s účinností od 1. ledna 2020 možnost nadřízeného orgánu při řešení případů nečinnosti, odvolání či přezkumného řízení vydat informační příkaz obsahující pokyn k poskytnutí informace (do 2. ledna 2020 měly takovou možnost jen správní soudy)

REKAPITULACE

Ústava a „Listina“ garantují **podíl veřejnosti na výkonu veřejné správy** a to zejména prostřednictvím **volebního práva** a možností konání **referend**. Nezbytností je **svoboda projevu a právo na informace**.

Referendum = možnost veřejnosti zasahovat do správy věcí veřejných v systému zastupitelské demokracie specifickým institutem, který v konkrétní věci v zásadě zastupitelskou demokracii vzešlou z voleb nahrazuje přímým rozhodováním skupiny oprávněných hlasujících.

V místním referendu:

- **se rozhoduje** o věcech spadajících do samostatné působnosti obce,
- **není možné rozhodovat** např. o místních poplatcích a rozpočtu obce, o zrušení/zřízení orgánu obce, o volbě starosty obce, o schválení obecně závazné vyhlášky obce.

Místní referendum vyhláší vždy **zastupitelstvo obce** **vyvěšením usnesení zastupitelstva obce na úřední desce obce**. Povinně se vyhláší konání místního referenda v části obce, která se chce oddělit.

Rozhodnutí v místním referendu je pro zastupitelstvo obce závazné.

Zákonná úprava petičního práva:

- zákon č. 85/1990 Sb., o právu petičním
- zákon č. 128/2000 Sb., o obcích (resp. obdobná ustanovení podle zákona o krajích či zákona o hlavním městě Praze)

Petiční právo zakládá **každému možnost obracet se na státní orgány a orgány územní samosprávy s žádostmi, návrhy a stížnostmi**. **Předmětem** petice musí být problematika veřejného nebo jiného společného zájmu, nikoli ryze soukromá věc.

Orgány obce mají povinnost petici v zákonných termínech věcně **projednat** a **informovat** podatele o výsledku tohoto projednání. Nicméně vyhovět ji nemusí.

Základní výčet práv občana obce je obsažen v ustanovení § 16 zákona o obcích (např. právo přímé participace na složení některých orgánů obce, právo hlasovat v místním referendu, vyjadřovat na zasedání zastupitelstva obce svá stanoviska k projednávaným věcem apod.)

Právo na informace v zákonech ČR:

- Listina základních práv a svobod
- zákon č. 123/1998 Sb., o právu na informace o životním prostředí
- zákon č. 106/1999 Sb., o svobodném přístupu k informacím

Informační zákon **rolišuje 2 skupiny tzv. povinných subjektů** (s úplnou nebo dílčí informační povinností)

Aktivní poskytování informací, které spočívá ve zveřejňování informací.

Pasivní poskytování informací představuje povinnost povinných subjektů reagovat na žádosti o informace ze strany žadatelů.

Informační zákon zná v zásadě 2 základní způsoby vyřízení žádosti o informace (poskytnutí informace a odmítnutí žádosti/části žádosti o informace).

Důvody pro odmítnutí žádosti o informaci musejí být stanoveny v zákoně.

Prostředky procesní obrany žadatele proti postupu povinného subjektu při vyřizování žádostí o informace:

- stížnost,
- odvolání,
- podnět k přezkumnému řízení (od 2. 1. 2020).

DOPLŇUJÍCÍ STUDIJNÍ MATERIÁLY

- Zákon č. 500/2004 Sb., správní řád, ve znění pozdějších předpisů
- Zákon č. 123/1998 Sb., o právu na informace o životním prostředí, ve znění pozdějších předpisů
- JELÍNKOVÁ, J., TUHÁČEK, M. *Zákon o svobodném přístupu k informacím. Praktický komentář.* 3. vydání. Praha : Wolters Kluwer ČR, 2023, 376 s.
- FUREK, A., ROTHANZL, L., JIROVEC, T. *Zákon o svobodném přístupu k informacím. Komentář.* 1. vydání. Praha : C. H. Beck, 2016, 1256 s.
- *Metodické doporučení č. 3 k postupu povinných subjektů podle zákona č. 106/1999 Sb., o svobodném přístupu k informacím.* Praha : Ministerstvo vnitra, 2015, 72 s.
- JEMELKA, L. *Zákon o sdružování občanů, zákon o právu shromažďovacím, zákon o právu petičním: s komentářem.* Praha: ASPI, 2007, 160 s.
- ANTOŠ, M., BALÍK, S., KOKEŠ, M. et al. *Přímá demokracie.* 1. vydání. Brno: Masarykova univerzita, 2016. 215 s.

Užitečné webové stránky:

- Práva občanů obce (obecná část) - Edice dobré správní praxe, vydáno ve spolupráci Ministerstva vnitra a Kanceláře veřejného ochránce práv (dostupné na https://www.ochrance.cz/fileadmin/user_upload/Publikace/Doporučení_Práva_obcanu.pdf)
- Metodické doporučení k postupu povinných subjektů podle zákona č. 106/1999 Sb., o svobodném přístupu k informacím č. 3 (dostupné na www.mv.gov.cz/odk v sekci *Metodické materiály a stanoviska odboru*)
- gov.cz - ePetice

9. FINANCOVÁNÍ A HOSPODAŘENÍ OBCÍ A KRAJŮ (PŘÍSPĚVEK NA VÝKON STÁTNÍ SPRÁVY, OBECNÍ DANĚ, SPRÁVNÍ POPLATKY, PODÍL NA ROZPOČTOVÉM URČENÍ DANÍ, NAKLÁDÁNÍ S OBECNÍM A KRAJSKÝM MAJETKEM, ROZPOČET, DOTACE A NÁVRATNÉ FINANČNÍ VÝPOMOCI)

Základní právní předpisy:

- Ústavní zákon č. 1/1993 Sb., Ústava České republiky
- [Zákon č. 250/2000 Sb.](#), o rozpočtových pravidlech územních rozpočtů, ve znění pozdějších předpisů
- Zákon č. 128/2000 Sb., o obcích (obecní zřízení), ve znění pozdějších předpisů
- Zákon č. 129/2000 Sb., o krajích (krajské zřízení), ve znění pozdějších předpisů
- Zákon č. 131/2000 Sb., o hlavním městě Praze, ve znění pozdějších předpisů
- [Zákon č. 243/2000 Sb.](#), o rozpočtovém určení výnosů některých daní územním samosprávným celkům a některým státním fondům (zákon o rozpočtovém určení daní), ve znění pozdějších předpisů
- [Zákon č. 565/1990 Sb.](#), o místních poplatcích, ve znění pozdějších předpisů
- [Zákon č. 634/2004 Sb.](#), o správních poplatcích, ve znění pozdějších předpisů

Osnova:

Po nastudování následujících pasáží budete schopni odpovědět na otázky:

1. Které zákony upravují v ČR právo územních samosprávných celků (ÚSC) vlastnit majetek a samostatně s ním hospodařit?
 2. Z jakých zdrojů nejčastěji pocházejí příjmy obcí/krajů?
 3. Jaké výdaje se nejčastěji hradí z rozpočtu obce/kraje?
 4. Jsou obce/kraje omezeny při vynakládání prostředků skutečností z jakého zdroje (z výkonu samostatné či přenesené působnosti) příjmy pocházejí?
 5. Rozumíte pojmu „rozpočtové určení daní“? Jaké příjmy jej tvoří?
 6. Jaké příjmy lze chápat jako příjmy z výkonu přenesené působnosti?
 7. Příspěvek na výkon státní správy – kde je stanovena jeho výše a způsob jeho rozdělení mezi obce a kraje?
 8. Charakterizujte blíže dotace a návratné finanční výpomoci a příjmy z místních poplatků.
 9. Jaké základní rozpočtové dokumenty ÚSC znáte a jak je lze blíže definovat?
 10. Jaká jsou základní pravidla hospodaření s obecním/krajským majetkem?
-

9.1 Které zákony upravují v ČR právo územních samosprávných celků (ÚSC) vlastnit majetek a samostatně s ním hospodařit?

Pravidla financování a hospodaření obcí a krajů jsou obsažena v celé řadě zákonů, a to v různé míře. Některé z těchto zvláštních zákonů se týkají výlučně obcí a krajů, jiné též dalších subjektů (např. zákon o zadávání veřejných zakázek, zákon o registru smluv apod.).

9.1.1 Ústavní zákon č. 1/1993 Sb., Ústava České republiky

Blíže viz *Ústavní zákon č. 1/1993 Sb., Ústava České republiky* (zejména čl. 101 odst. 3).

Právní základ hospodaření obcí a krajů je obsaženo v Ústavě: „*ÚSC jsou veřejnoprávními korporacemi, které mohou mít vlastní majetek a hospodaří podle vlastního rozpočtu*“. **Právo vlastnit majetek a (samostatně) s ním hospodařit je jedním ze základních ústavních znaků územní samosprávy.**

Ústavní soud ve více rozhodnutích **potvrzuje význam majetkové samostatnosti ÚSC jako základu územní samosprávy.** Současně zdůrazňuje, že majetek obcí i krajů má povahu **majetku veřejného**, s nímž mohou být spojeny i určité specifické povinnosti stanovené státem nad rámec povinností soukromoprávních vlastníků. Jsou-li tyto povinnosti uloženy zákonem, sledují-li legitimní cíl a jsou-li tomuto cíli přiměřené, pak dle Ústavního soudu nepředstavují nepřípustný zásah státu do práva na samosprávu.

9.1.2 Evropská charta místní samosprávy

Blíže viz *Evropská charta místní samosprávy* (zejména čl. 9).

Garance majetkové samostatnosti ÚSC ze strany státu je vymezena též v Evropské chartě místní samosprávy. Ta v čl. 9 vymezuje **finanční zdroje místních orgánů, např.:**

- místní orgány mají mít v rámci hospodářské politiky státu právo na přiměřené vlastní finanční zdroje, se kterými mohou v rámci svých pravomocí volně nakládat
- finanční zdroje místních orgánů jsou úměrné odpovědnosti stanovené ústavou a zákonem
- alespoň část finančních zdrojů místních orgánů pochází z místních daní a poplatků, jejichž sazbu mohou místní orgány v mezích zákona stanovit

9.1.3 Normy, regulující hospodaření obcí a krajů

Základní normy regulující hospodaření obcí a krajů:

- zákon č. 128/2000 Sb., o obcích (obecní zřízení), ve znění pozdějších předpisů,
- zákon č. 129/2000 Sb., o krajích (krajské zřízení), ve znění pozdějších předpisů,
- zákon č. 131/2000 Sb., o hlavním městě Praze, ve znění pozdějších předpisů,
- zákon č. 250/2000 Sb., o rozpočtových pravidlech územních rozpočtů, ve znění pozdějších předpisů (dále jako „rozpočtová pravidla“).

Zákony stanovující specifické příjmy obcí a krajů:

- zákon č. 243/2000 Sb., o rozpočtovém určení výnosů některých daní ÚSC a některým státním fondům (zákon o rozpočtovém určení daní), ve znění pozdějších předpisů

- zákon č. 565/1990 Sb., o místních poplatcích, ve znění pozdějších předpisů
- zákon č. 634/2004 Sb., o správních poplatcích, ve znění pozdějších předpisů

Zákon stanovující podmínky hospodaření s peněžními prostředky obcemi a kraji:

- zákon č. 23/2017 Sb., o pravidlech rozpočtové odpovědnosti

Ostatní zákony:

- zákony o státním rozpočtu České republiky na konkrétní kalendářní roky
- zákony a navazující právní předpisy upravující poskytování dotací a návratných finančních výpomocí státem, zejména pak zákon č. 218/2000 Sb., o rozpočtových pravidlech a o změně některých souvisejících zákonů (rozpočtová pravidla), ve znění pozdějších předpisů
- Zákon č. 320/2001 Sb., o finanční kontrole ve veřejné správě a o změně některých zákonů (zákon o finanční kontrole)

Tyto zvláštní zákony nejčastěji stanoví specifické **příjmy obcí a krajů** (např. zákon o rozpočtovém určení daní, zákon o místních poplatcích, zákon o správních poplatcích), případně **podmínky hospodaření s peněžními prostředky obcemi a kraji** (zákon o pravidlech rozpočtové odpovědnosti) nebo **procedurální pravidla, za nichž jsou obcím a krajům poskytovány prostředky** (např. zákon o rozpočtových pravidlech upravuje poskytování státních dotací). Mohou vymezovat též **některé související otázky**, např. postupy při zadávání veřejných zakázek (zákon o zadávání veřejných zakázek, podle něhož postupují při zadávání nejen obce a kraje) nebo povinnost zveřejňovat uzavřené smlouvy (zákon o registru smluv, který upravuje publikaci smluv uzavíraných různými zejména veřejnoprávními subjekty a zákon o rozpočtových pravidlech územních rozpočtů ve vztahu ke smlouvám o dotacích a návratných finančních výpomocích). Zjednodušeně řečeno platí, že **pravidla financování a hospodaření obcí a krajů nejsou upravena v jednom jediném právním předpisu, ale jsou obsažena v celé řadě zákonů, a to v různé míře.**

9.2 Z jakých zdrojů nejčastěji pocházejí příjmy obcí/krajů?

Blíže viz *Zákon č. 250/2000 Sb., o rozpočtových pravidlech územních rozpočtů* (zejména § 7 – 8).

Příjmy ÚSC se dělí na:⁹

- daňové (výnosy na daních a podíly na daních dle z. o rozpočtovém určení daní, místní poplatky, správní poplatky),
- nedaňové (příjmy z vlastní hospodářské činnosti, z činnosti právnických osob, které obec zřídila nebo založila, přijaté sankční platby, příjmy z vlastnických majetkových práv, např. prodej nebo pronájem majetku),
- kapitálové (příjmy z prodeje dlouhodobého majetku, úvěry, návratné finanční výpomoci)
- a transfery (účelové a neúčelové dotace, příspěvek na přenesenou působnost).

⁹ Porovnejte druhové členění příjmů s odvětvovým. Mnohé obce a kraje pracují s aplikací rozklikávací rozpočet Ministerstva financí, která přehledně graficky zobrazuje informace o hospodaření ÚSC. Zveřejnění návrhu rozpočtu a schváleného rozpočtu je pro ÚSC povinné.

Příslušná ustanovení zákonného vymezení uvádějí pouze **demonstrativní výčet** nejčastějších příjmů.

Typické příjmy obce i kraje:

- příjmy z vlastního majetku a z vlastní činnosti (= samostatná působnost),
- příjmy z hospodářské činnosti právnických osob, pokud jsou podle tohoto nebo jiného zákona příjmem obce/kraje, která/který organizaci zřídil/a nebo založil/a,
- příjmy z vlastní správní činnosti včetně příjmů z výkonů státní správy, k nimž je obec/kraj pověřen/a podle zvláštních zákonů, zejména ze správních poplatků z této činnosti, příjmy z vybraných pokut a odvodů (= přenesená působnost),
- výnosy daní nebo podíly na nich podle zvláštního zákona,
- prostředky získané správní činností ostatních orgánů státní správy, např. z jimi ukládaných pokut a jiných peněžních odvodů a správních trestů, jestliže jsou podle zvláštních zákonů příjmem obce/kraje (= přenesená působnost).

Mezi typické příjmy rozpočtu **obce navíc** (oproti příjmům kraje) patří:

- příjmy z místních poplatků podle zvláštního zákona (= samostatná působnost),
- dotace ze státního rozpočtu, ze státních fondů a z rozpočtu kraje.

Mezi typické příjmy rozpočtu **kraje navíc** (oproti příjmům obce) řadíme:

- dotace ze státního rozpočtu a ze státních fondů,
- přijaté peněžité dary a příspěvky,
- jiné příjmy, které podle zvláštních zákonů patří do příjmů kraje.

9.3 Jaké výdaje se nejčastěji hradí z rozpočtu obce/kraje?

Blíže viz *Zákon č. 250/2000 Sb., o rozpočtových pravidlech územních rozpočtů* (zejména § 9 – 10).

Opět se jedná **pouze o demonstrativní výčet nejčastějších výdajů.**

Typické výdaje obce/kraje:

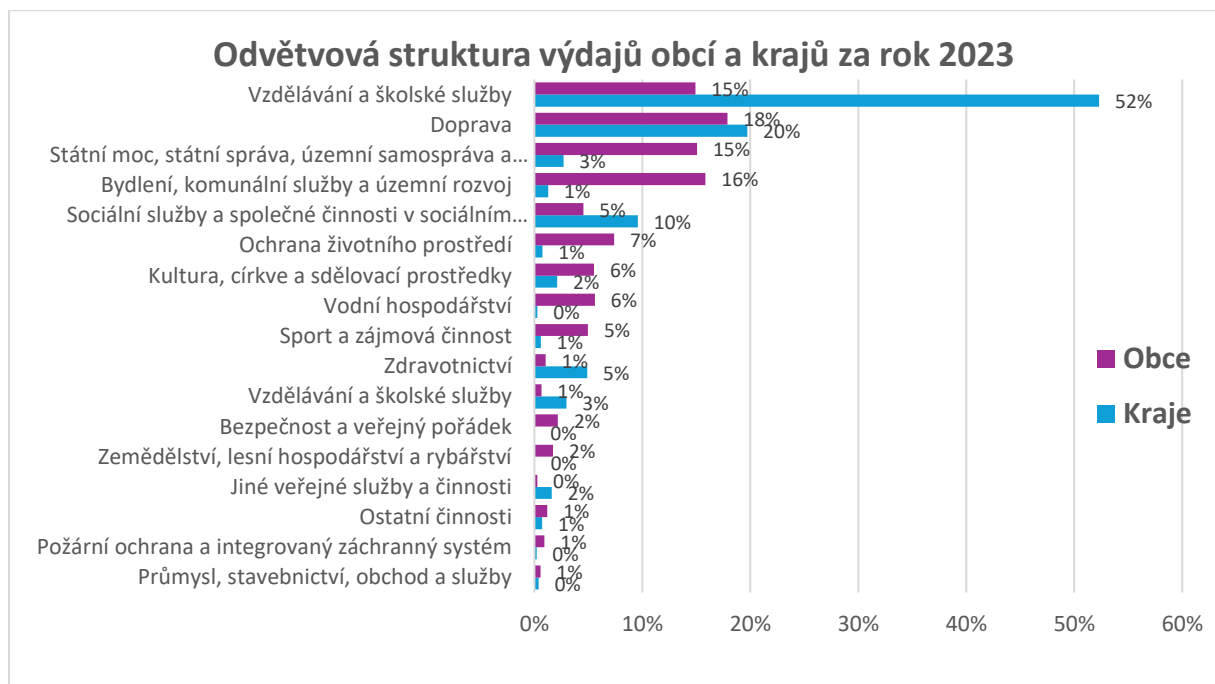
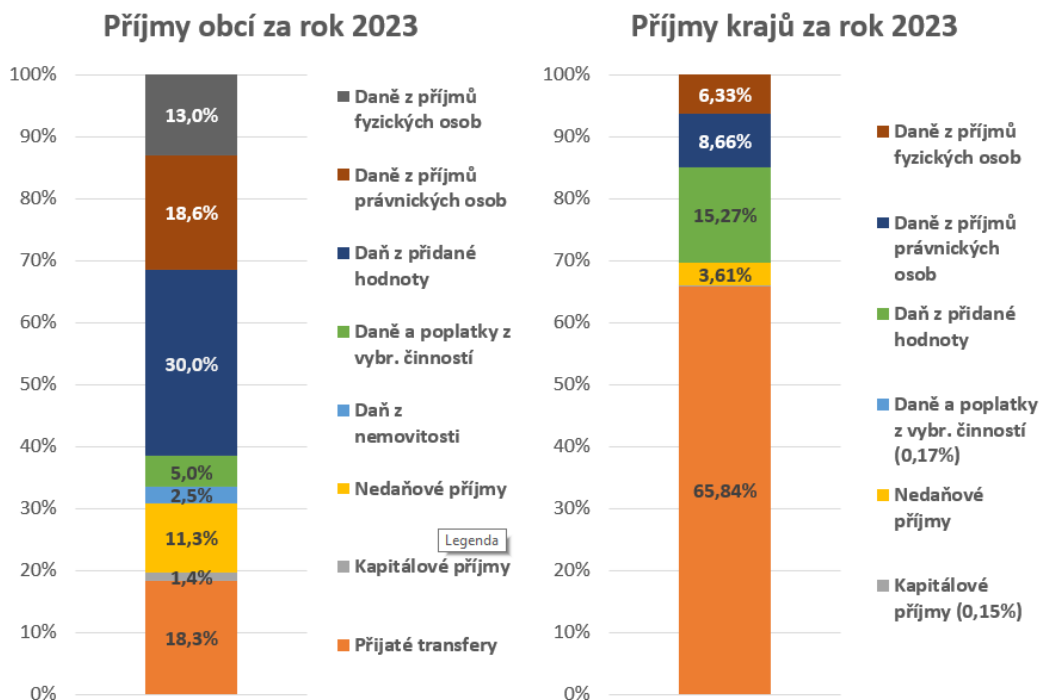
- výdaje na činnost obce/kraje v samostatné působnosti, zejména výdaje spojené s péčí o vlastní majetek a jeho rozvoj,
- závazky vyplývající pro obec/kraj z uzavřených smluvních vztahů v jejím/jeho hospodaření a ze smluvních vztahů vlastních organizací, jestliže k nim přistoupil/a.

Mezi typické výdaje rozpočtu **obce navíc** patří:

- závazky vyplývající pro obec z plnění povinností uložených jí zákony,
- výdaje spojené s výkonem státní správy, ke které je obec pověřena zákonem.

Mezi typické výdaje rozpočtu **kraje navíc** řadíme:

- závazky vyplývající pro kraj z plnění povinností uložených zvláštními právními předpisy,
- výdaje spojené s výkonem státní správy, ke které je kraj pověřen zvláštními právními předpisy,
- dotace do rozpočtů obcí v kraji,
- závazky přijaté v rámci spolupráce s jinými územními celky nebo s dalšími subjekty, včetně příspěvků na společnou činnost.

Zdroj (3x): Vlastní zpracování dle dat Monitor, MF ČR, data za rok 2023.

9.4 Jsou obce/kraje omezeny při vynakládání prostředků skutečností z jakého zdroje (z výkonu samostatné či přenesené působnosti) příjmy pocházejí?

Jak je patrné z popsaného vymezení, obec nebo kraj má rozpočtové příjmy jak z výkonu samostatné působnosti (typicky ze správy vlastního majetku, z inkasa místních poplatků apod.), tak z výkonu státní správy, tedy z výkonu přenesené působnosti (např. správní poplatky, příjmy z pokut, příspěvek na výkon státní správy apod.).

Rozlišení zdroje příjmů, tedy zda pocházejí z výkonu samostatné či přenesené působnosti, má význam např. pro určení, zda obec „pokryje“ náklady na výkon státní správy z jejího výkonu (tedy zda „nedoplácí“ i z prostředků získaných z/na ryze samosprávné činnosti), **v zásadě však nemá význam pro další vynaložení těchto prostředků**. Platí princip, že **příjmy získané z výkonu státní správy (přenesené působnosti) nejsou účelově vázány tak, že mohou být vydány zase jen na zajištění výkonu státní správy**. A naopak, **příjmy ze samostatné působnosti nejsou vázány na výkon samostatné působnosti**.

Rozpočtová pravidla územních rozpočtů totiž vycházejí z principu, podle něhož obec či kraj má jeden rozpočet, jehož součástí jsou v zásadě všechny příjmy a z něhož jsou hrazeny jednotlivé výdaje.

Výše uvedené platí s výjimkou některých specifických situací tam, kde jsou určité prostředky účelově vázány (typicky dotace poskytnuté na určitý účel).

9.5 Rozumíte pojmu „rozpočtové určení daní“? Jaké příjmy jej tvoří?

Blíže viz Zákon č. 243/2000 Sb., o rozpočtovém určení daní (zejména § 3 – 4).

Základním zdrojem příjmů obcí/krajů je tzv. **rozpočtové určení daní**, upravené zákonem č. 243/2000 Sb., o rozpočtovém určení výnosů některých daní ÚSC a některým státním fondům.

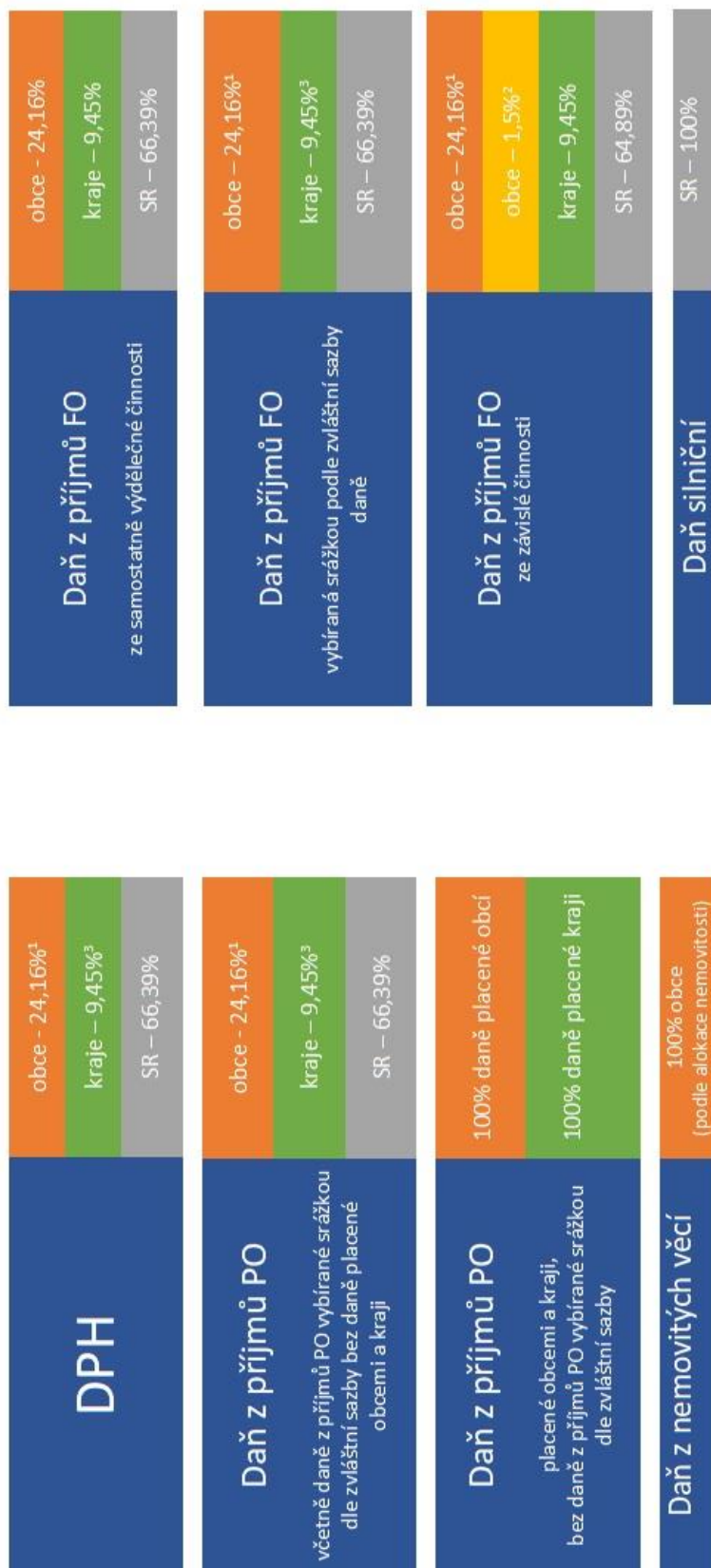
Daňové příjmy rozpočtů jednotlivých obcí/krajů tvoří:

- daň z příjmů právnických osob, jejímž poplatníkem je daná/daný obec/kraj (s výjimkou daně vybírané srážkou podle zvláštní sazby),
- část celostátního hrubého výnosu daně z přidané hodnoty, daně z příjmů právnických osob (se zákonem stanovenými výjimkami) a daně z příjmů fyzických osob.

Každý kraj se na celostátním hrubém výnosu daní podílí pevným procentem stanoveným v příloze č. 1 zákona. Procentní podíl jednotlivých obcí na částech celostátního hrubého výnosu daně z přidané hodnoty a daní z příjmů stanoví vyhláška Ministerstva financí, která nabývá účinnosti vždy 1. září běžného roku a odráží zejména počet obyvatel dané obce.

Součástí příjmu **obce** je, na rozdíl od kraje, též inkaso **daně z nemovitých věcí**, na jejímž území se nemovitost nachází.

Schéma rozpočtového určení daní podle zákona č. 243/2000 Sb. od 1.1.2025

Zkratky

SR – státní rozpočet
 FO – fyzická osoba
 PO – právnická osoba
 DPH – daň z přidané hodnoty

¹Daňové příjmy obcí jsou rozdělovány na základě:

- Výměry katastrálního území obce
- Počtu obyvatel
- Počtu dětí a žáků navštěvujících školu zřizovanou obcí
- Násobku postupných přechodů

Procentní podíl jedntl. Obcí na části výnosu daně stanovní **vyhláška MF.**

²Část výnosu daně je rozdělována v závislosti na **poměru vykázaného počtu zaměstnanců** obcí k celkovému počtu vykázaných zaměstnanců v ČR (procento stanovní vyhláška MIF)

³**Procentní podíl** jedntl. **krajů** na části výnosu daně je stanoven v příloze č.1 zákona 243/2000 Sb., o rozpočtovém určení daní.

9.6 Jaké příjmy lze chápat jako příjmy na výkon přenesené působnosti?

Blíže viz:

- *Zákon č. 634/2004 Sb., o správních poplatcích* (zejména § 1 – 10),
- *Zákon č. 128/2000 Sb., o obcích* (zejména § 147 odst. 3),
- *Zákon č. 129/2000 Sb., o krajích* (zejména § 94 odst. 3).

Mezi typické příjmy z výkonu státní správy můžeme řadit

- **příspěvek na výkon státní správy** (více o příspěvku viz kapitola 9.7),
- **příjmy ze správních poplatků** - předmětem poplatků je správní řízení upravené zvláštním právním předpisem a další činnost správního úřadu související s výkonem státní správy; správní poplatek vybírá přímo obec/kraj, resp. jejich orgány, které řízení vedou nebo které budou činit příslušný úkon,
- **příjmy z uložených pokut v rámci přenesené působnosti** - podle zákona o obcích „*obec vybírá a vymáhá pokuty; výnos pokut uložených obcí je příjmem obce, pokud zvláštní zákon nestanoví jinak*“.,
- **příjmy z uzavřených veřejnoprávních smluv** – pokud podle zákona o obcích je vykonávána státní správa pro území jiné obce za úplatu.
- **dotace a transfery na přenesenou působnost** – zejména transfer orgánu sociálně-právní ochrany dětí, který zastupuje zájmy dítěte v řízení, v nichž se rozhoduje o nezletilých (např. o svěřeni do péče, určení výše výživného nebo upravení styku s rodiči), dotace na výkon sociální práce a dotace na volby (zúčtovatelná).

9.7 Příspěvek na výkon státní správy – kde je stanovena jeho výše a způsob jeho rozdělení mezi obce a kraje?

Blíže viz:

- *Zákon č. 434/2024 Sb., o státním rozpočtu České republiky na rok 2025* (přílohy č. 5 – č. 8)
- *Zákon č. 128/2000 Sb., o obcích* (zejména § 62),
- *Zákon č. 129/2000 Sb., o krajích* (zejména § 29).

Jednotlivé zákony o ÚSC předpokládají, že obec/kraj obdrží ze státního rozpočtu **příspěvek** na plnění úkolů v přenesené působnosti. Nicméně zákon o obcích, ani zákon o krajích bližší podmínky stanovení tzv. **příspěvku na výkon státní správy** nestanoví. **Výše příspěvku je stanovována v zákoně o státním rozpočtu** na konkrétní kalendářní rok, který rovněž **stanoví způsob jeho rozdělení** mezi obce a kraje.

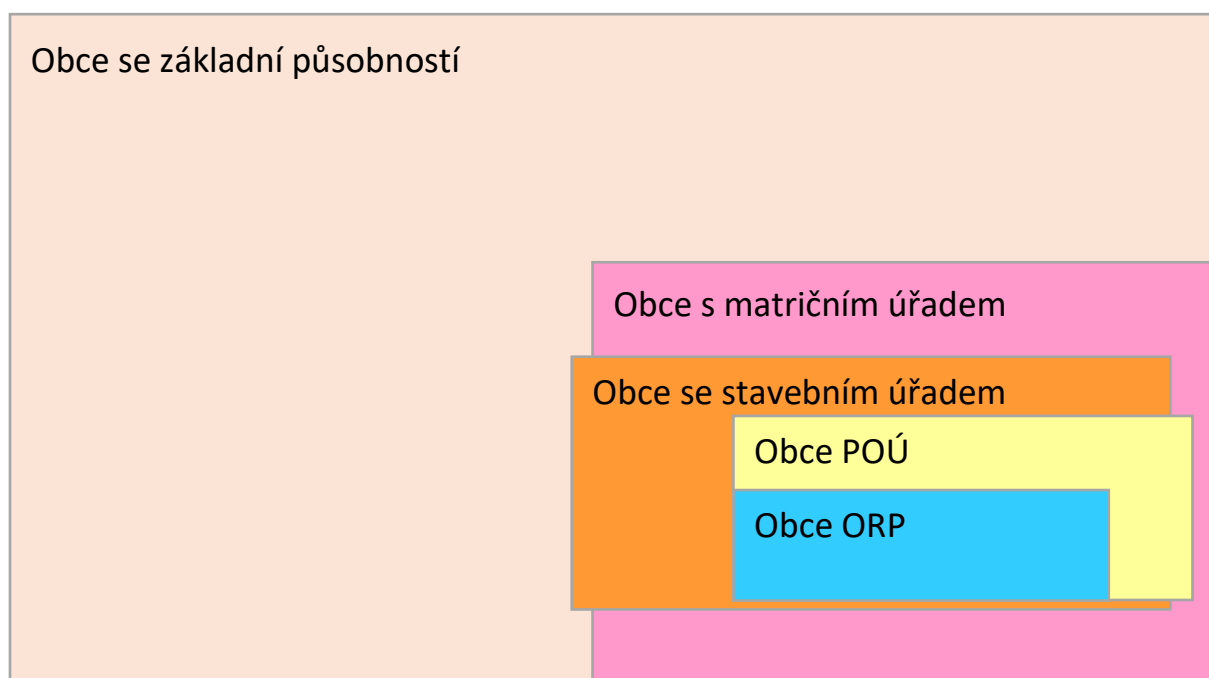
Tento příspěvek je určen na **částečnou úhradu výdajů spojených s výkonem státní správy**. V první řadě je určen na mzdové a provozní výdaje spojené se zaměstnanci vykonávající státní správu (agendy v přenesené působnosti). Dá se označit za neúčelovou dotaci, u které není sledován způsob čerpání.

Rozsah přenesené působnosti je u jednotlivých obcí rozdílný. Důvodem je různá kombinace druhů správních rolí obce. Všechny 6 254 obcí vykonává přenesenou působnost v základním rozsahu.

Vybrané obce potom vykonávají přenesenou působnost v širším rozsahu. Tehdy mají působnost nejen na území své obce, tzn. pro své občany, ale zpravidla také pro občany ostatních obcí ve správním obvodu dle dané správní role např. působnost stavebního úřadu.

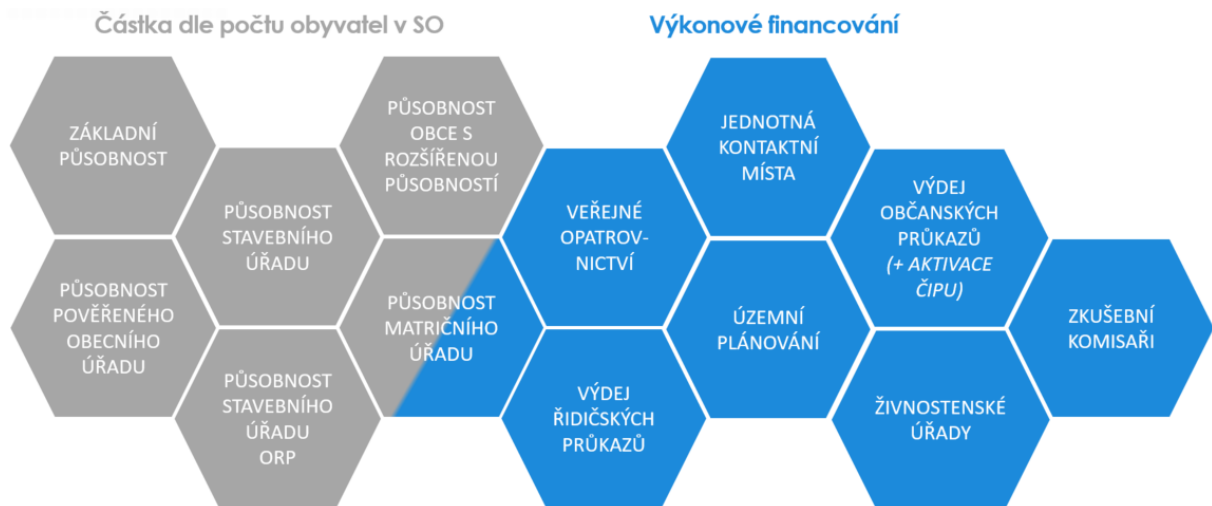
Dále se rozlišují:

- obce s matričním úřadem (1 217 obcí),
- obce se stavebním úřadem (601 obcí),
- obce s pověřeným obecním úřadem – POÚ (388 obcí),
- obce s rozšířenou působností – ORP (205 obcí).

Působnosti se překrývají a vznikají různé kombinace, viz obrázek výše. Platí přitom, že u obcí ORP se koncentruje výkon státní správy v území a mají tak všechny jmenované působnosti. Obce POÚ mají vždy matriční úřad a zpravidla i stavební úřad – není to ale automatické, výčet obcí je řešen a měněn příslušnou vyhláškou. Mimo toto schéma stojí hl. m. Praha, které vykonává současně roli kraje a obce – blíže rozdělení kompetencí ve Statutu hl. m. Prahy.

Příspěvek je kumulativně složen z částek pro jednotlivé působnosti obcí a některé platby dle počtu vykonaných úkonů, viz obrázek (pro rok 2025). **Proto je výsledný příspěvek každé obce silně individuální** a pohybuje se od cca 70 tis. Kč u obcí do 300 obyvatel po cca 400 mil. Kč v případě města Brna. Celkový objem příspěvku pro všechny obce a kraje činí pro rok 2025 cca 14 mld. Kč.

Příčemž SO = správní obvod obce.

Výkonové financování v příspěvku pro obce zavedlo Ministerstvo vnitra za účelem spravedlivějšího a transparentnějšího rozdělování příspěvku na výkon přenesené působnosti a jeho podstata je založena na platbě za úkon, např. počet žádostí o vydání OP.

Ministerstvo vnitra každoročně zveřejňuje na svých webových stránkách předběžnou verzi příspěvku pro obce, a v okamžiku schválení zákona o státním rozpočtu i konečnou verzi ve formátu Excel: <https://www.mvcr.cz/clanek/prispevek-na-vykon-statni-spravy-prispevek-na-vykon-statni-spravy.aspx>. V interaktivní aplikaci je možné také nahlížet na www.prispevekobce.cz, kde jsou kromě výše příspěvku pro každou obec i další užitečné dokumenty a metodiky.

Příspěvek pro kraje dominantně vychází z počtu zaměstnanců krajského úřadu, kteří se zabývají výkonem státní správy v přenesené působnosti. Následně se vykázané počty souhrnně přepočítají na adekvátní počty (tj. kolik by daný kraj měl mít úředních úvazků na počet obyvatel kraje). Takto získaný objektivní počet se vynásobí pevně daným příspěvkem na jednoho úředníka. Příspěvek pro kraje je dále tvořen příspěvkem na zajištění agendy digitálních technických map, příspěvku na financování činností spojených se vztahem k cizincům s dočasnou ochranou a příspěvku na financování agendy náhradní rodinné péče.

Příspěvek pro hl. m. Prahu se skládá jak z příspěvku pro kraj, tak pro obec (vč. výkonových plateb). Jeho výpočet je však odlišný a základem je pevný příspěvek na každých 100 obyvatel.

Jako prostředky „pomyslně určené“ na výkon přenesené působnosti lze kromě příspěvku chápat též další příjmy, zejména pak příjmy ze správních poplatků a udělených pokut (plynoucích z výkonu přenesené působnosti). Ostatně nikde není stanoveno, že by rozpočtové určení daní bylo určeno výlučně a pouze na financování výkonu samostatné působnosti, i když je tak nepřesně chápáno.

9.8 Charakterizujte blíže dotace a návratné finanční výpomoci a příjmy z místních poplatků.

9.8.1 Dotace a návratné finanční výpomoci

Jde o prostředky poskytované ze státního rozpočtu, z EU, ze státních fondů, z rozpočtu kraje (obcím) apod. **Zákon č. 218/2000 Sb., o rozpočtových pravidlech, vymezuje oba pojmy takto (§ 3):**

- **dotace** = peněžní prostředky státního rozpočtu, státních finančních aktiv nebo Národního fondu poskytnuté právnickým nebo fyzickým osobám na stanovený účel,
- **návratná finanční výpomoc** = prostředky státního rozpočtu, státních finančních aktiv nebo Národního fondu poskytnuté, nestanoví-li zvláštní zákon jinak, bezúročně právnickým nebo fyzickým osobám na stanovený účel, které je povinen jejich příjemce vrátit.

Dotace i výpomoci **bývají účelově určené**. Bývají **poskytovány na žádost** (buď na základě **rozhodnutí poskytovatele**, nebo na základě **uzavřené smlouvy mezi příjemcem a poskytovatelem**). Pokud příjemce poruší podmínky čerpání dotace nebo návratné finanční výpomoci, může mu být uložen **tzv. odvod za porušení rozpočtové kázně** (zjednodušeně jde o povinnost již vyplacenou dotaci/výpomoc spolu s penále vrátit). **Některé** dotace jsou poskytovány až **ex post**, tedy až po splnění účelu, pro který mají být vyplaceny. Není-li tento účel naplněn, pak dotace/výpomoc není příjemci vyplacena.

9.8.2 Příjmy z místních poplatků

Blíže viz *Zákon č. 565/1990 Sb., o místních poplatcích*

Obce (nikoli kraje!) mohou (nejde o povinnost) zavést tzv. místní poplatky. Ty obec vymezuje obecně závaznou vyhláškou (OZV). Obec podle zákona o místních poplatcích může stanovit tyto poplatky:

- poplatek ze psů,
- poplatek z pobytu,
- poplatek za užívání veřejného prostranství,
- poplatek ze vstupného,
- poplatek za povolení k vjezdu s motorovým vozidlem do vybraných míst a částí měst,
- poplatek za zhodnocení stavebního pozemku možností jeho připojení na stavbu vodovodu nebo kanalizace,
- Poplatky za komunální odpad.

Zákon upravuje jednotlivé poplatky včetně jejich maximální výše. V roce 2019 došlo k novelizaci přijetím zákona č. 278/2019 Sb., který nahradil poplatek za lázeňský a rekreační pobyt a z ubytovací kapacity **poplatkem z pobytu**. Další novela z roku 2020 v souvislosti s přijetím zákona o odpadech (zákon č. 541/2020 Sb.) sjednotila dosavadní právní úpravu týkající se **poplatku za komunální odpad**. Obce si nově nebudou volit mezi postupem podle zákona o odpadech nebo podle zákona o místních poplatcích, ale budou jednotně vázány zákonem o místních poplatcích.

9.9 Jaké základní rozpočtové dokumenty ÚSC znáte a jak je lze blíže definovat?

Blíže viz *Zákon č. 250/2000 Sb., o rozpočtových pravidlech územních rozpočtů* (zejména § 2, 3, 4, 16,17).

Rozpočtová pravidla obcí a krajů upravuje **zákon č. 250/2000 Sb., o rozpočtových pravidlech územních rozpočtů**, který vymezuje tvorbu základních „rozpočtových dokumentů“, obsahujících pravidla, resp. plány pro nakládání s prostředky obce/kraje a informace o uskutečněném hospodaření. Těmito základními rozpočtovými dokumenty jsou **střednědobý výhled rozpočtu, rozpočet a závěrečný účet**.

9.9.1 Střednědobý výhled rozpočtu

Podle § 2 odst. 1 rozpočtových pravidel územních rozpočtů se „*finanční hospodaření ÚSC a svazků obcí řídí jejich ročním rozpočtem a střednědobým výhledem rozpočtu*“. **Rozpočet a střednědobý výhled rozpočtu jsou tedy základními „rozpočtovými dokumenty“**, podle nichž obec/kraj provádí hospodaření s peněžními prostředky.

Střednědobý výhled rozpočtu = nástroj ÚSC a svazku obcí sloužící pro střednědobé finanční plánování rozvoje jeho hospodářství. Sestavuje se na základě uzavřených smluvních vztahů a přijatých závazků zpravidla na 2 až 5 let následujících po roce, na který se sestavuje roční rozpočet. Střednědobý výhled rozpočtu obsahuje souhrnné základní údaje o příjmech a výdajích, o dlouhodobých závazcích a pohledávkách, o finančních zdrojích a potřebách dlouhodobě realizovaných záměrů. U dlouhodobých závazků se uvedou jejich dopady na hospodaření ÚSC nebo svazku obcí po celou dobu trvání závazku.

Rozpočtová pravidla územních rozpočtů stanoví dále povinnost **zveřejnit návrh střednědobého výhledu rozpočtu** před jeho schvalováním a následně **zveřejnit též přijatý střednědobý výhled**. Schvaluje jej zastupitelstvo obce/kraje.

9.9.2 Rozpočet

Rozpočet = finanční plán, jímž se řídí financování činnosti ÚSC a svazku obcí. Jeho obsahem jsou příjmy, výdaje a ostatní peněžní operace, včetně tvorby a použití peněžních fondů. Rozpočtový rok = rok kalendářní, přičemž **při jeho sestavování se vychází ze střednědobého výhledu rozpočtu**. Rozpočet se sestavuje zpravidla jako vyrovnaný. Může být schválen jako přebytkový, jestliže některé příjmy daného roku jsou určeny k využití až v následujících letech nebo jsou-li určeny ke splácení jistiny úvěrů z předchozích let.

Před schválením se **zveřejňuje návrh rozpočtu** a po jeho schválení se zveřejňuje **schválený rozpočet**. Rozpočet schvaluje zastupitelstvo obce/kraje.

Důvody pro změnu rozpočtu spočívají v **organizačních, metodických či a věcných změnách**. Změny se provádějí tzv. **rozpočtovými opatřeními**. K jejich přijetí je příslušné zastupitelstvo, které však může v určitém rozsahu svěřit jejich přijímání radě.

V případě, že před 1. lednem rozpočtového roku nedojde ke schválení rozpočtu, řídí se rozpočtové hospodaření v době do schválení rozpočtu **pravidly rozpočtového provizoria**, která až na zákonem určené výjimky schvaluje zastupitelstvo.

9.9.3 Závěrečný účet

Po skončení kalendářního roku se **údaje o ročním hospodaření ÚSC** souhrnně zpracovávají do závěrečného účtu, jehož obsah vymezují rozpočtová pravidla. Projednává jej zastupitelstvo a před jeho projednáním i po jeho projednání musí být **závěrečný účet (jeho návrh) zveřejněn**. Součástí závěrečného účtu je též **zpráva o přezkumu hospodaření**.

Projednání závěrečného účtu se uzavírá vyjádřením:

- **souhlasu** s celoročním hospodařením, a to **bez výhrad**, nebo
- **souhlasu s výhradami**, na jejichž základě přijme ÚSC a svazek obcí opatření potřebná k nápravě zjištěných chyb a nedostatků; přitom vyvodí závěry vůči osobám, které svým jednáním způsobily ÚSC nebo svazku obcí škodu.

9.10 Jaká jsou základní pravidla hospodaření s obecním/krajským majetkem?

Blíže viz *Zákon č. 128/2000 Sb., o obcích* (zejména § 35, §38, § 39 odst. 1, § 41 odst. 2 a 3, § 84 odst. 2, § 85, § 102 odst. 2 a 3).

Obce/kraje mají při nakládání se svým majetkem identické postavení jako jakýkoli jiný vlastník. Jsou však rovněž **subjektem veřejného práva** (veřejnoprávní korporace), což odůvodňuje určité specifické **zákonné požadavky**, které jsou na ni **při nakládání s jejím majetkem kladeny**:

- **požadavky obsahové** (umožňují hodnotit uskutečněnou dispozici z hlediska jejího „přínosu“ pro obec/kraj), např. povinnost obce před určitými dispozicemi zveřejnit na své úřední desce úmysl tuto dispozici uskutečnit (tzv. záměr obce disponovat obecní nemovitostí) a dále povinnost příslušného orgánu před tím, než starosta smlouvu uzavře, přijmout rozhodnutí o jejím uzavření
- **požadavky procedurální** (stanoví zvláštní postupy pro rozhodování obecních a krajských orgánů o konkrétní majetkové dispozici), např. hodnocení dispozice z pohledu její hospodárnosti, účelnosti, ekonomické výhodnosti a z hlediska plnění úkolů obce v samostatné působnosti

Příjmy z vlastního hospodaření s majetkem obce/kraje = typicky příjmy z pronájmu/prodeje majetku, z účasti v právnických osobách (obchodních společnostech), zisky z vlastní hospodářské činnosti vykonávané vlastním jménem a na vlastní odpovědnost (např. formou podnikání obce).

Důležité je, že zákony o ÚSC nestanoví žádné obecné předchozí schválení majetkové dispozice ze strany státu (např. souhlas ministerstva apod.). **Obce i kraje spravují svůj majetek samostatně, na vlastní odpovědnost**, což mj. znamená též odpovědnost volených funkcionářů či úředníků za škodu, kterou porušením svých povinností obci či kraji při nakládání s majetkem způsobují.

9.10.1 Způsob, jímž obce právně jednají

Zákon o obcích právní jednání obce rozděluje do dvou, resp. do tří fází.

V **první fázi** příslušný orgán obce (zastupitelstvo/rada, v zákonem vymezených případech i starosta) rozhodne o tom, že smlouva bude uzavřena, tj. **vytvoří vůli obce být určitým způsobem právně vázána**. Toto rozhodnutí ještě obec navenek nezavazuje, je však nezbytnou podmínkou, aby právní jednání mohlo být následně učiněno (uzavřena smlouva), tj. je zákonnou podmínkou jeho platnosti.

Ty nejzásadnější majetkové dispozice jsou svěřeny do **výlučného rozhodování zastupitelstva**. Typicky prodej a nabývání nemovitostí, dary v hodnotách nad 20 000 Kč (v případě obcí), zastavování nemovitých věcí, přijímání úvěrů apod. Jiné jsou svěřeny do **vyhrazené pravomoci rady**, např. plnění úkolů valné hromady, je-li obec/kraj jediným společníkem obchodní společnosti. Ostatní náležejí do **tzv. nevyhrazené (zbytkové) pravomoci rady**. Rada může rozhodování v této „zbytkové“ pravomoci svěřit starostovi/hejtmanovi nebo obecnímu/krajskému úřadu a stejně tak zastupitelstvo může toto rozhodování radě odejmout a vyhradit si je pro sebe.

Ve druhé fázi k tomu zákonem oprávněná osoba, tj. zpravidla starosta/hejtman toto právní jednání za obec/kraj **učiní (navenek projeví utvořenou vůli obce/kraje)**. Závazek vzniká tímto okamžikem.

Některým dispozicím navíc musí **předcházet zveřejnění informace** o úmyslu obce/kraje provést konkrétní majetkové jednání, tj. zveřejnění záměru, a to dříve, než bude příslušný obecní/krajský orgán o uzavření smlouvy rozhodovat. Jde např. o prodeje, směny, darování, pronájmy, propachtování, vypůjčení a výprosny obecních pozemků (nebo staveb, které nejsou součástí pozemků).

9.10.2 Důsledky porušení povinností při nakládání s obecním majetkem

Porušení zákonných povinností při nakládání s obecním/krajským majetkem je sankcionováno zákonem o obcích (zákonem o krajích) **neplatností majetkoprávního jednání**. Jedná se o případy:

- předchozího nezveřejnění záměru majetkové dispozice,
- uzavření smlouvy bez předchozího schválení k tomu příslušným orgánem,
- protiprávní převzetí ručitého závazku, nebo
- neodůvodněný úplatný převod majetku za cenu nižší, než je v daném místě a čase obvyklá.

Ve všech případech se jedná o tzv. **neplatnost absolutní**, což znamená, že nedostatky postupu obce/kraje, které směřují k neplatnosti uzavřené smlouvy, nelze dodatečně (po jejím uzavření) zhojit (např. následným schválením smlouvy či zveřejněním záměru).

9.10.3 Povinnost péče řádného hospodáře

Zákony o ÚSC ukládají obcím/krajům povinnost nakládat s majetkem s tzv. **péčí řádného hospodáře**:

- **§ 38 odst. 1** zákona o obcích: Majetek obce musí být využíván účelně a hospodárně v souladu s jejími zájmy a úkoly vyplývajícími ze zákonem vymezené působnosti. Obec je povinna pečovat o zachování a rozvoj svého majetku. Porušením povinností stanovených ve větě první a druhé není takové nakládání s majetkem obce, které sleduje jiný důležitý zájem obce, který je řádně odůvodněn.
- **§ 38 odst. 2** zákona o obcích: Majetek obce musí být chráněn před zničením, poškozením, odcizením nebo zneužitím.
- **§ 38 odst. 6** zákona o obcích: Obec je povinna chránit svůj majetek před neoprávněnými zásahy a včas uplatňovat právo na náhradu škody a právo na vydání bezdůvodného obohacení.
- **§ 38 odst. 7** zákona o obcích: Obec je povinna trvale sledovat, zda dlužníci včas a řádně plní své závazky, a zabezpečit, aby nedošlo k promlčení nebo zániku z nich vyplývajících práv.
- **§ 39 odst. 2** zákona o obcích: Při úplatném převodu majetku se cena sjednává zpravidla ve výši, která je v daném místě a čase obvyklá, nejde-li o cenu regulovanou státem. Odchylka od ceny obvyklé musí být zdůvodněna, jde-li o cenu nižší než obvyklou. Není-li odchylka od ceny obvyklé zdůvodněna, je právní jednání neplatné.

Základním pravidlem je **povinnost nedisponovat s obecním/krajským majetkem bezdůvodně nevýhodně, tedy typicky za nižší, než je obvyklá cena (nájemné, pachtovné apod.)**. Obec může s majetkem nakládat i ekonomicky méně výhodně, pokud je **takový postup odůvodnitelný z hlediska úkolů, které obec má**. Typicky půjde o případy, kdy je ekonomicky méně výhodná dispozice v zájmu obce a jejích občanů (např. prospěch pro obyvatele v podobě zřízení sportoviště či prodejny potravin může odůvodňovat pronájem za ekonomicky méně výhodné nájemné apod.). Je nutné, aby obcí/krajem získaný mimoekonomický prospěch nebyl ve zjevném nepoměru mezi cílem, který obec/kraj sledovala.

Obec/kraj musí uplatňovat náhradu škody, která jí byla způsobena, a to i volenými funkcionáři. Od takového uplatňování ale může upustit, bude-li proto mít určitý legitimní (rozumný) důvod.

9.10.4 Přezkum hospodaření

Nakládání s obecním/krajským majetkem je podrobena specifické kontrole ze strany státu. Označuje se jako **přezkoumání hospodaření** a upravuje je **zákon č. 420/2004 Sb., o přezkoumávání hospodaření územních samosprávných celků a dobrovolných svazků obcí, ve znění pozdějších předpisů**.

Každoroční přezkoumání hospodaření provádí:

- v případě obcí buď krajský úřad, nebo obcí zvolený auditor (auditorská společnost); přičemž obec má právo si vybrat,
- v případě krajů Ministerstvo financí,
- v případě hlavního města Prahy buď Ministerstvo financí, nebo hlavním městem Prahou zvolený auditor (auditorská společnost).

Předmětem přezkoumání hospodaření územních samosprávných celků jsou údaje o ročním hospodaření ÚSC, tvořící součást závěrečného účtu podle zákona č. 250/2000 Sb., o rozpočtových pravidlech ÚSC, zejména:

- plnění příjmů a výdajů rozpočtu včetně peněžních operací, týkajících se rozpočtových prostředků,
- finanční operace, týkající se tvorby a použití peněžních fondů,
- náklady a výnosy podnikatelské činnosti ÚSC,
- peněžní operace týkající se sdružených prostředků vynakládaných na základě smlouvy mezi dvěma nebo více ÚSC, anebo na základě smlouvy s jinými právníckými nebo fyzickými osobami,
- účetnictví vedené ÚSC,
- zadávání a uskutečňování veřejných zakázek v souladu se zákonem č. 134/2016 Sb., o zadávání veřejných zakázek
- nakládání a hospodaření s majetkem státu, s nimiž hospodaří ÚSC
- a další.

O výsledku přezkoumání se pořizuje tzv. **zpráva o výsledku přezkoumání hospodaření**, která je následně projednávána (spolu se závěrečným účtem) zastupitelstvem.

AKTUÁLNÍ VÝVOJ

Příspěvek na výkon státní správy jako hlavní zdroj financí na výkon přenesené působnosti obcí a krajů **prochází každoročně určitými změnami**. Vedle klasické valorizace může jít o úpravu stávajících koeficientů a výše částek pro složky výkonového financování (např. 141 Kč za vydání občanského průkazu), případně se během roku rozhodne o zavedení nebo změnu financování vybrané agendy (např. výkonová složka pro aktivaci elektronického čipu občanského průkazu v roce 2021, případně změna přerozdělení finančních prostředků určených na stavební agendu v důsledku přijetí nové legislativy). Tyto změny mohou mít na výši příspěvku pro konkrétní obec značný dopad. Doporučuje se proto sledovat aktuální dění na odborných konferencích a v časopisech (Veřejná správa, Obec a finance).

Podrobnější informace o výši příspěvku na výkon státní správy, jeho skladbě a postupu výpočtu lze nalézt jak v dokumentaci k zákonu o státním rozpočtu (kap. Dotace ze státního rozpočtu pro územní rozpočty) nebo na webu <https://www.prispevekobce.cz/>.

REKAPITULACE

Zákony upravující právo ÚSC vlastnit majetek a samostatně s ním hospodařit:

- Ústavní zákon č. 1/1993 Sb., Ústava České republiky (právo vlastnit majetek a samostatně s ním hospodařit je jedním z ústavních znaků územní samosprávy)
- Evropská charta místní samosprávy

Typické příjmy obce/kraje např.:

- z vlastního majetku a z vlastní činnosti (= samostatná působnost),
- z hospodářské činnosti právnických osob, jsou-li příjmem obce/kraje, která/který organizaci zřídil/a nebo založil/a,
- z vlastní správní činnosti, zejména ze správních poplatků z této činnosti, příjmy z vybraných pokut a odvodů (= přenesená působnost),
- výnosy daní nebo podíly na nich podle zvláštního zákona,
- získané správní činností ostatních orgánů státní správy, např. z jimi ukládaných pokut a jiných peněžních odvodů a správních trestů (= přenesená působnost).

Typické výdaje obce/kraje např.:

- výdaje na činnost obce/kraje v samostatné působnosti, zejména výdaje spojené s péčí o vlastní majetek a jeho rozvoj,
- závazky vyplývající pro obec/kraj z uzavřených smluvních vztahů v jejím/jeho hospodaření a ze smluvních vztahů vlastních organizací, jestliže k nim přistoupil/a,
- výdaje na zajištění výkonu státní správy.

Platí princip, že příjmy získané z výkonu státní správy/samosprávy **nejsou účelově vázány** (až na výjimky) a nerozlišuje se, zda putují na zajištění výkonu státní správy/samosprávy.

Daňové příjmy rozpočtů jednotlivých obcí/krajů tvoří:

- daň z příjmů právnických osob, jejímž poplatníkem je daná/daný obec/kraj (s výjimkou daně vybírané srážkou podle zvláštní sazby),
- část celostátního hrubého výnosu daně z přidané hodnoty a daně z příjmů právnických a fyzických osob (se zákonem stanovenými výjimkami).

Součástí příjmu **obce** je, na rozdíl od kraje, též **daň z nemovitých věcí**, na jejímž území se nemovitost nachází.

Příspěvek na plnění úkolů v přenesené působnosti je určen na částečnou úhradu výdajů spojených s výkonem státní správy (zejména na mzdové a provozní výdaje spojené se zaměstnanci vykonávající státní správu). Dá se označit za neúčelovou dotaci, u které není sledován způsob čerpání.

Výše příspěvku je stanovována v zákoně o státním rozpočtu na konkrétní kalendářní rok, který rovněž stanoví způsob jeho rozdělení mezi obce a kraje.

Dotace = peněžní prostředky státního rozpočtu, státních finančních aktiv nebo Národního fondu poskytnuté právnickým nebo fyzickým osobám na stanovený účel,

Návratná finanční výpomoc = prostředky státního rozpočtu, státních finančních aktiv nebo Národního fondu poskytnuté, nestanoví-li zvláštní zákon jinak, bezúročně právnickým nebo fyzickým osobám na stanovený účel, které je povinen jejich příjemce vrátit.

Příjmy z místních poplatků vybírají **pouze obce**, nikoliv kraje. Specifický poplatek: **za komunální odpad** (namísto místního poplatku za provoz systému shromažďování, sběru, přepravy, třídění, využívání a odstraňování komunálních odpadů).

Rozpočtové dokumenty ÚSC:

- střednědobý výhled rozpočtu
- rozpočet
- závěrečný účet

Zákony o ÚSC ukládají obcím/krajům povinnost nakládat s majetkem s tzv. **péčí řádného hospodáře**. Základním pravidlem je povinnost nedisponovat s obecním/krajským majetkem bezdůvodně nevýhodně, tedy typicky za nižší, než je obvyklá cena (nájemné, pachtovné apod.).

DOPLŇUJÍCÍ STUDIJNÍ MATERIÁLY

- Zákon č. 131/2000 Sb., o hlavním městě Praze, ve znění pozdějších předpisů
- Zákon č. 23/2017 Sb., o pravidlech rozpočtové odpovědnosti
- Zákony o státním rozpočtu České republiky na konkrétní kalendářní roky
- Zákony a navazující právní předpisy upravující poskytování dotací a návratných finančních výpomocí státem, zejména pak zákon č. 218/2000 Sb., o rozpočtových pravidlech a o změně některých souvisejících zákonů (rozpočtová pravidla), ve znění pozdějších předpisů
- Metodika pro stanovení nákladů na výkon státní správy v přenesené působnosti
- Výroční zpráva o stavu veřejné správy České republiky za aktuální rok, <https://www.mvcr.cz/clanek/vystupy-strategickeho-ramce-rozvoje-verejne-spravy.aspx?q=Y2hudW09NA%3d%3d>

10. SOUDNÍ KONTROLA VEŘEJNÉ SPRÁVY (SPRÁVNÍ SOUDNICTVÍ, ÚSTAVNÍ SOUDNICTVÍ) A VEŘEJNÝ OCHRÁNCE PRÁV

Základní právní předpisy:

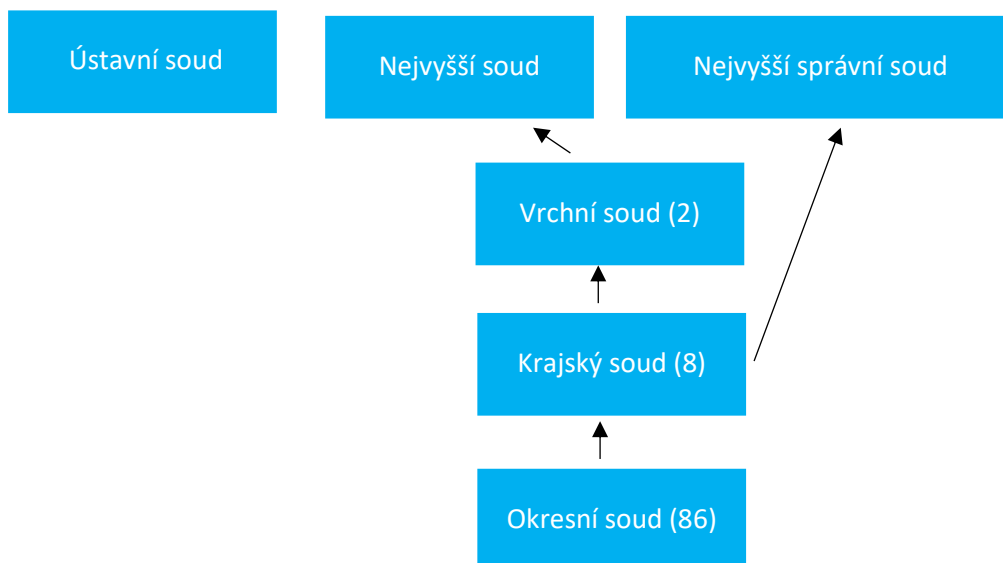
- Ústavní zákon č. 1/1993 Sb., Ústava České republiky
- Usnesení předsednictva České národní rady č. 2/1993 Sb., o vyhlášení Listiny základních práv a svobod
- [Zákon č. 182/1993 Sb.](#), o Ústavním soudu, ve znění pozdějších předpisů
- [Zákon č. 150/2002 Sb.](#), soudní řád správní, ve znění pozdějších předpisů
- [Zákon č. 349/1999 Sb.](#), o Veřejném ochránci práv, ve znění pozdějších předpisů

Obsah:

Po nastudování následujících pasáží budete schopni odpovědět na otázky:

1. Které právní předpisy upravují problematiku kontroly veřejné správy?
2. Jaké záležitosti rozhodují soudy ve správním soudnictví v ČR a na základě jakých právních předpisů?
3. Jaké soudy rozhodují ve správním soudnictví v ČR a jaká je jejich příslušnost?
4. Jaká je základní charakteristika a organizace Ústavního soudu?
5. Jakými pravomocemi z hlediska veřejné správy Ústavní soud disponuje?
6. Jak můžeme definovat veřejného ochránce práv?
7. Jaké pravomoci má ombudsman?

Soustava soudů v ČR

10.1 Které právní předpisy upravují problematiku kontroly veřejné správy?

Blíže viz:

- *Ústavní zákon č. 1/1993 Sb., Ústava České republiky* (zejména hlava čtvrtá),
- *Usnesení předsednictva České národní rady č. 2/1993 Sb., o vyhlášení Listiny základních práv a svobod* (zejména čl. 36).

Moc soudní je obecně upravena v **Ústavě** ČR v hlavě čtvrté. V Čl. 83 je stanoveno, že soudním orgánem ochrany ústavnosti je Ústavní soud a v Čl. 91 je stanoveno, že soustavu soudů tvoří mj. i Nejvyšší správní soud a krajské soudy, tedy soudy rozhodující ve správním soudnictví.

Právo na soudní kontrolu veřejné správy je výslovně zakotveno v Čl. 36 odst. 2 **Listiny základních práv a svobod**: „Kdo tvrdí, že byl na svých právech zkrácen rozhodnutím orgánu veřejné správy, může se obrátit na soud, aby přezkoumal zákonnost takového rozhodnutí, nestanoví-li zákon jinak.“

Právo na soudní kontrolu veřejné správy je v případě správního soudnictví blíže upraveno v **soudním řádu správním** a v případě ústavního soudnictví v **zákoně o Ústavním soudu**. Veřejný ochránce práv, jeho činnost, včetně jeho oprávnění a povinností, jsou upraveny v **zákoně o Veřejném ochránci práv**.

10.2 Správní soudnictví

10.2.1 Jaké záležitosti rozhodují soudy ve správním soudnictví v ČR a na základě jakých právních předpisů?

Blíže viz *Zákon č. 150/2002 Sb., soudní řád správní* (zejména § 2 – 5).

Ve správním soudnictví přezkoumávají správní soudy rozhodnutí správních orgánů ve věcech veřejného práva.

Správní soudy, jakožto „soudy práva veřejného,“ poskytují **ochranu veřejným subjektivním právům** fyzických i právnických osob způsobem stanoveným soudním řádem správním a za podmínek stanovených soudním řádem správním nebo zvláštním zákonem a **rovněž rozhodují v dalších věcech, v nichž tak stanoví soudní řád správní** (např. rozpuštění politické strany nebo pozastavení její činnosti, kompetenční žaloby atd.).

Správní soudy rozhodují:

- o žalobách proti rozhodnutím správních orgánů
- o ochraně proti nečinnosti správního orgánu
- o ochraně před nezákonným zásahem správního orgánu
- o kompetenčních žalobách,
- ve věcech volebních a ve věcech místního a krajského referenda,
- ve věcech politických stran a politických hnutí,

- zrušení opatření obecné povahy nebo jeho části pro rozpor se zákonem.

Podmínkou pro domáhání se ochrany práv ve správním soudnictví je, že **ochrany práv se lze** (pokud soudní řád správní nebo zvláštní zákon nestanoví jinak) **domáhat pouze na návrh a po vyčerpání řádných opravných prostředků, připouští-li je zvláštní zákon.**

Základním nejen procesním, ale i organizačním právním předpisem pro správní soudnictví je **soudní řád správní**. Další ustanovení, která zakotvují, resp. blíže rozvádějí pravomoc a působnost soudů ve správním soudnictví, lze však nalézt v celé řadě zvláštních zákonů, např.:

- v zákoně č. 424/1991 Sb., o sdružování v politických stranách a politických hnutích, ve znění pozdějších předpisů;
- v zákoně č. 128/2000 Sb., o obcích (obecní zřízení), ve znění pozdějších předpisů;
- v zákoně č. 129/2000 Sb., o krajích (krajské zřízení), ve znění pozdějších předpisů;
- v zákoně č. 247/1995 Sb., o volbách do Parlamentu České republiky a o změně a doplnění některých dalších zákonů, ve znění pozdějších předpisů;
- v zákoně č. 491/2001 Sb., o volbách do zastupitelstev obcí a o změně některých zákonů, ve znění pozdějších předpisů
- atd.

10.2.2 Jaké soudy rozhodují ve správním soudnictví v ČR a jaká je jejich příslušnost?

Blíže viz *Zákon č. 150/2002 Sb., soudní řád správní* (zejména § 7 a část druhá).

Ve správním soudnictví jednájí a rozhodují jen **krajské soudy** a **Nejvyšší správní soud**, tedy nezávislé orgány moci soudní (Čl. 81 Ústavy ČR), které **jsou vázány** pouze **právním řádem a od veřejné správy jsou organizačně i funkčně odděleny**.

Krajské soudy

- jsou k rozhodování věcně příslušné tehdy, **nestanoví-li** soudní řád správní nebo zvláštní zákon, **že věcně příslušný je Nejvyšší správní soud** (zejména např. některé věci volební, rozhodování o rozpuštění politické strany nebo rozhodování kompetenčních sporů)
- k rozhodování je místně příslušný zpravidla **krajský soud, v jehož obvodu je sídlo správního orgánu, který ve věci vydal rozhodnutí v prvním stupni** (v Praze má postavení krajského soudu Městský soud v Praze)
- správní soudnictví vykonávají **specializované senáty** a specializovaní **samosoudci** (nestanoví-li soudní řád správní jinak, rozhoduje krajský soud ve specializovaných senátech složených z předsedy a dvou soudců; specializovaný samosoudce pak rozhoduje dle soudního řádu správního např. ve věcech důchodového pojištění, nemocenského pojištění, uchazečů o zaměstnání, sociální péče, pomoci v hmotné nouzi, mezinárodní ochrany atd.)

Nejvyšší správní soud

- je charakterizován jako „**vrcholný orgán ve věcech patřících do pravomoci soudů ve správním soudnictví**“
- sídlo má v **Brně**

- skládá se z **předsedy** soudu, **místopředsedy** soudu, a dále z **předsedů kolegií, předsedů senátů** a dalších **soudců**
- **předsedu** a **místopředsedu** jmenuje z řad soudců tohoto soudu **prezident republiky**; funkční období předsedy a místopředsedy Nejvyššího správního soudu je **10 let**
- **rozhoduje v senátech nebo v rozšířených senátech**, nestanoví-li soudní řád správní, že rozhoduje a jednotlivé úkony činí **předseda senátu**

Nejvyšší správní soud jako vrcholný soudní orgán:

- **přímo rozhoduje** ve věcech stanovených soudním řádem správním nebo jiným zákonem (např. některé věci volební, věci politických stran, kompetenční spory)
- rozhoduje o **kasačních stížnostech** proti pravomocným rozhodnutím krajského soudu
- přijímá **stanoviska k rozhodovací činnosti soudů ve věcech určitého druhu** (tato stanoviska by měla působit nejen ke sjednocování soudní judikatury, ale i ke sjednocování právních výkladů a postupů veřejné správy)
- **přijímá zásadní usnesení ke konkrétním právním otázkám** (názorům) v zájmu zákonného a jednotného rozhodování správních orgánů

10.3 Ústavní soudnictví

10.3.1 Jaká je základní charakteristika a organizace Ústavního soudu?

Blíže viz:

- *Ústavní zákon č. 1/1993 Sb., Ústava České republiky* (zejména hlava čtvrtá),
- *Zákon č. 182/1993 Sb., o Ústavním soudu* (zejména část první).

Ústavní soud je zakotven přímo v Ústavě ČR (Čl. 83 a násl.), která jej definuje jako „**soudní orgán ochrany ústavnosti**.“ Nezabývá se toliko ústavností, ale i **zákonností aktů**, které přezkoumává. Svou činností proto **ovlivňuje veřejnou** správu nejen **nepřímo** právními názory, které vyslovuje, ale i **přímo** tím, že přezkoumává některé její zásahy, rozhodnutí a právní předpisy, popř. je zrušuje nebo jiným způsobem vyvozuje důsledky z jejich neústavnosti nebo nezákonnosti.

Organizace a řízení před Ústavním soudem jsou upraveny zvláštním zákonem – **zákon o Ústavním soudu**.

Ústavní soud se skládá z **15 soudců**, kteří jsou **jmenováni prezidentem republiky** se souhlasem Senátu na dobu **10 let**. Soudcem Ústavního soudu může být jmenován pouze **bezúhonný občan**, který je **volitelný do Senátu**, má **vysokoškolské právníké vzdělání** a byl **nejméně deset let činný v právníkém povolání**. Prezident republiky jmenuje ze soudců Ústavního soudu **předsedu** a **dva místopředsedy**.

Ústavní soud rozhoduje v plénu nebo v senátech.

- **V plénu**, které je složeno ze všech soudců, Ústavní soud rozhoduje např. o zrušení zákonů nebo jejich jednotlivých ustanovení; o zrušení jiných právních předpisů nebo jejich jednotlivých

ustanovení; o ústavní žalobě Senátu proti prezidentu republiky; o návrhu prezidenta na zrušení usnesení Poslanecké sněmovny a Senátu atd.,

- **v senátech** rozhoduje Ústavní soud o věcech, které nepatří do působnosti pléna, a o odmítnutí podaného návrhu. Ústavní soud vytváří ze soudců 4 tříčlenné senáty.

10.3.2 Jakými pravomocemi z hlediska veřejné správy Ústavní soud disponuje?

Blíže viz *Ústavní zákon č. 1/1993 Sb., Ústava České republiky* (zejména čl. 87).

Z hlediska veřejné správy jsou nejdůležitější pravomoci Ústavního soudu vyplývající z Ústavy ČR a zákona o Ústavním soudu:

1) Rozhodování o zrušení podzákoných právních předpisů nebo jejich jednotlivých ustanovení, jsou-li v rozporu s ústavním pořádkem nebo zákonem; mezi takové předpisy patří:

- nařízení vlády,
- právní předpisy vydané ministerstvy a jinými správními úřady,
- právní předpisy (nařízení) vydané orgány územní samosprávy v oboru výkonu státní správy,
- obecně závazné vyhlášky územních samosprávných celků v oboru samostatné působnosti.

Návrh na zrušení mohou podat jen zákonem o Ústavním soudu stanovené subjekty, např. vláda, skupina nejméně 25 poslanců nebo nejméně 10 senátorů, zastupitelstvo kraje, veřejný ochránce práv, v případě návrhu na zrušení obecně závazné vyhlášky i Ministerstvo vnitra atd.

2) Rozhodování o ústavní stížnosti proti pravomocnému rozhodnutí, opatření a jinému zásahu orgánu veřejné moci do ústavně zaručených základních práv a svobod.

Takovou ústavní stížnost je oprávněna podat **fyzická nebo právnická osoba**, jestliže tvrdí, že pravomocným rozhodnutím v řízení, jehož byla účastníkem, opatřením nebo jiným zásahem orgánu veřejné moci bylo porušeno její základní právo nebo svoboda zaručené ústavním pořádkem.

3) Rozhodování o ústavní stížnosti orgánů územní samosprávy proti nezákonnému zásahu státu.

Takovou ústavní stížnost může podat **zastupitelstvo** obce/kraje, jestliže tvrdí, že nezákonným zásahem státu bylo porušeno zaručené právo územního samosprávného celku na samosprávu.

4) Rozhodování v některých věcech politických stran.

Ústavní soud rozhoduje na **návrh politické strany** o tom, zda rozhodnutí o rozpuštění politické strany nebo jiné rozhodnutí týkající se činnosti politické strany je ve shodě s ústavními nebo jinými zákony.

5) Rozhodování sporů o rozsah kompetencí státních orgánů a orgánů a orgánů územní samosprávy.

Návrh je oprávněn podat za zákonem stanovených podmínek buď **státní orgán** nebo **zastupitelstvo** obce nebo kraje.

Ve věci samé rozhoduje Ústavní soud nálezem a v ostatních věcech usnesením. Všechny nálezy a vybraná usnesení Ústavního soudu mají být pravidelně uveřejňovány ve **Sbírce nálezů a usnesení Ústavního soudu**, která je vydávána pro veřejnou potřebu.

10.4 Jak můžeme definovat veřejného ochránce práv?

Blíže viz *Zákon č. 349/1999 Sb., o Veřejném ochránci práv* (zejména část první a druhá).

Činnost, oprávnění a povinnosti veřejného ochránce práv jsou upraveny ve zvláštním zákoně, kterým je **zákon o Veřejném ochránci práv, který byl přijat v roce 1999.**

Veřejného ochránce práv (ombudsmana) lze definovat jako instituci, která provádí vlastní šetření (na základě vnějšího podnětu či z vlastní iniciativy), přičemž zjistí-li, že práva občanů byla porušena, doporučuje správním orgánům provedení nápravy. Každý má právo se na něj obrátit s podnětem.

Ze zákona: *„veřejný ochránce práv působí k ochraně osob před jednáním úřadů a dalších institucí uvedených v tomto zákoně, pokud je v rozporu s právem, neodpovídá principům demokratického právního státu a dobré správy, jakož i před jejich nečinností, a tím přispívá k ochraně základních práv a svobod.“*

Působnost ombudsmana se vztahuje na instituce, které zákon výslovně vypočítává a souhrnně označuje jako „úřady“, jsou to zejména ministerstva a jiné správní úřady s působností celostátní i místní, orgány územních samosprávných celků při výkonu státní správy, Policie ČR, Armáda a Hradní stráž, věznice, veřejné zdravotní pojišťovny aj.

Veřejný ochránce práv i jeho zástupci jsou **voleni Poslaneckou sněmovnou**, jíž také odpovídají za výkon svých funkcí. Veřejný ochránce práv je volen na funkční období **6 let** z kandidátů, z nichž po dvou navrhuje **prezident republiky** a **Senát**, přičemž zvolen může být **pouze na dvě bezprostředně po sobě jdoucí funkční období**. Ombudsmanem může být zvolen **každý, kdo je volitelný do Senátu**. Jeho sídlem je **Brno**.

10.4.1 Jaké pravomoci má ombudsman?

Blíže viz *Zákon č. 349/1999 Sb., o Veřejném ochránci práv* (zejména část třetí).

Veřejný ochránce práv je **oprávněn podat návrh Ústavnímu soudu na zrušení podzákoného právního předpisu** a **Ústavní soud je povinen ho informovat, že takový návrh podal někdo jiný** (veřejný ochránce práv je pak oprávněn vstoupit do řízení).

Ombudsman **provádí systematické návštěvy míst, kde se nacházejí nebo se mohou nacházet osoby omezené na svobodě veřejnou mocí nebo v důsledku závislosti na poskytované péči**, s cílem posílit

ochranu těchto osob před mučením, krutým, nelidským, ponižujícím zacházením nebo trestáním a jiným špatným zacházením.

Vykonává rovněž **působnost ve věcech práva na rovné zacházení a ochrany před diskriminací.**

V rámci prováděného šetření, **ať už z vlastní iniciativy nebo na základě vnějšího podnětu**, je veřejný ochránce práv **oprávněn** vstupovat do všech prostor úřadů, nahlížet do spisů, klást otázky jednotlivým zaměstnancům úřadů, přičemž úřady jsou povinny poskytovat informace a vysvětlení, předložit spisy a jiné písemnosti a provést důkazy, které veřejný ochránce práv navrhne.

Jestliže veřejný ochránce práv **zjistí v rámci šetření pochybení na straně úřadu**, písemně sdělí úřadu své závěrečné stanovisko, jehož součástí je i návrh opatření k nápravě.

Nesdělí-li úřad ombudsmanovi do 30 dnů, jaká opatření k nápravě provedl, nebo jsou-li podle názoru ombudsmana nedostatečná, vyrozumí nadřízený úřad (popř. vládu) **nebo informuje veřejnost**, a nedojde-li ani tímto způsobem k nápravě, podá o tom **zprávu Poslanecké sněmovně**. Jiným způsobem (autoritativně) nemůže do činnosti úřadů zasahovat. Vzhledem k výsledkům svých zjištění je **oprávněn podat** příslušnému správnímu soudu **žalobu** proti rozhodnutí správního orgánu k ochraně veřejného zájmu.

Dále je **oprávněn doporučit vydání, změnu nebo zrušení právního nebo vnitřního předpisu**, přičemž o těchto doporučeních (pokud jde o právní předpisy) informuje Poslaneckou sněmovnu.

Veřejný ochránce práv je **povinen soustavně seznamovat veřejnost se svou činností a poznatky**, které z jeho činnosti vplynuly. Poslanecké sněmovně podává každoročně **do 31. března souhrnnou písemnou zprávu o své činnosti za uplynulý rok**, kterou současně zasílá Senátu, prezidentu republiky, vládě a ministerstvům a jiným správním úřadům s působností pro celé území státu, a kterou také vhodným způsobem zveřejňuje.

REKAPITULACE

Právní předpisy upravující problematiku kontroly veřejné správy:

- Ústavní zákon č. 1/1993 Sb., Ústava České republiky
- Usnesení předsednictva České národní rady č. 2/1993 Sb., o vyhlášení Listiny základních práv a svobod Zákon č. 182/1993 Sb., o Ústavním soudu, ve znění pozdějších předpisů
- Zákon č. 150/2002 Sb., soudní řád správní, ve znění pozdějších předpisů
- Zákon č. 349/1999 Sb., o Veřejném ochránci práv, ve znění pozdějších předpisů

Ve správním soudnictví přezkoumávají správní soudy rozhodnutí správních orgánů ve věcech veřejného práva. Ve správním soudnictví jednájí a rozhodují jen **krajské soudy** a **Nejvyšší správní soud**.

Správní soudy rozhodují:

- o žalobách proti rozhodnutím správních orgánů
- o ochraně proti nečinnosti správního orgánu
- o ochraně před nezákonným zásahem správního orgánu
- o kompetenčních žalobách,
- ve věcech volebních a ve věcech místního a krajského referenda,
- ve věcech politických stran a politických hnutí,
- zrušení opatření obecné povahy nebo jeho části pro rozpor se zákonem.

Podmínkou pro domáhání se ochrany práv ve **správním soudnictví** je, že **ochrany práv se lze** (pokud soudní řád správní nebo zvláštní zákon nestanoví jinak) **domáhat pouze na návrh a po vyčerpání řádných opravných prostředků, připouští-li je zvláštní zákon.**

Ústavní soud je zakotven přímo v Ústavě ČR, která jej definuje jako „**soudní orgán ochrany ústavnosti.**“ Svou činností **ovlivňuje veřejnou správu nepřímo** (právními názory, které vyslovuje), ale i **přímo** (přezkoumává některé její zásahy, rozhodnutí a právní předpisy, popř. je zrušuje nebo jiným způsobem vyvozuje důsledky z jejich neústavnosti nebo nezákonnosti).

Ústavní soud se skládá z **15 soudců**, kteří jsou jmenováni prezidentem republiky se souhlasem Senátu na dobu **10 let**.

Ústavní soud rozhoduje v plénu nebo v senátech.

Pravomoci Ústavního soudu z hlediska veřejné správy:

- rozhodování o zrušení podzákonných právních předpisů nebo jejich jednotlivých ustanovení, jsou-li v rozporu s ústavním pořádkem nebo zákonem (návrh na zrušení mohou podat **jen zákonem o Ústavním soudu stanovené subjekty**)
- rozhodování o ústavní stížnosti proti pravomocnému rozhodnutí, opatření a jinému zásahu orgánu veřejné moci do ústavně zaručených základních práv a svobod (je oprávněna podat **fyzická nebo právnická osoba**)
- rozhodování o ústavní stížnosti orgánů územní samosprávy proti nezákonnému zásahu státu (může podat **zastupitelstvo obce/kraje**)
- rozhodování v některých věcech politických stran (na návrh politické strany)
- rozhodování sporů o rozsah kompetencí státních orgánů a orgánů územní samosprávy (návrh podává buď **státní orgán nebo zastupitelstvo obce/kraje**)

Ve věci samé rozhoduje Ústavní soud nálezem a v ostatních věcech usnesením. Jsou uveřejněny ve **Sběrce nálezů a usnesení Ústavního soudu**, která je vydávána pro veřejnou potřebu.

Veřejný ochránce práv (ombudsman) = instituce provádějící vlastní šetření (na základě vnějšího podnětu či z vlastní iniciativy), přičemž zjistí-li, že práva občanů byla porušena, doporučuje správním orgánům provedení nápravy. Každý má právo se na něj obrátit s podnětem.

Veřejný ochránce práv působí k ochraně osob před jednáním úřadů a dalších institucí uvedených v tomto zákoně, pokud je v rozporu s právem, neodpovídá principům demokratického právního státu a dobré správy, jakož i před jejich nečinností, a tím přispívá k ochraně základních práv a svobod.

Působnost ombudsmana se vztahuje na instituce, které zákon výslovně vypočítává a souhrnně označuje jako „úřady“.

Veřejný ochránce práv i jeho zástupci jsou **voleni Poslaneckou sněmovnou na 6 let, přičemž zvoleni mohou být pouze na dvě bezprostředně po sobě jdoucí funkční období.**

Veřejný ochránce práv např.

- je oprávněn podat návrh Ústavnímu soudu na zrušení podzákonného právního předpisu a Ústavní soud je povinen ho informovat, že takový návrh podal někdo jiný,
- provádí systematické návštěvy míst, kde se nacházejí nebo se mohou nacházet osoby omezené na svobodě veřejnou mocí nebo v důsledku závislosti na poskytované péči,
- vykonává působnost ve věcech práva na rovné zacházení a ochrany před diskriminací.

11. DOHLED STÁTU NAD ÚZEMNÍ SAMOSPRÁVOU (DOZOR A KONTROLA PODLE ZÁKONŮ O ÚZEMNÍCH SAMOSPRÁVNÝCH CELCÍCH, ZÁKLADY PŘEZKUMU HOSPODAŘENÍ)

Základní právní předpisy:

- Ústavní zákon č. 1/1993 Sb., Ústava České republiky
- Usnesení předsednictva České národní rady č. 2/1993 Sb., o vyhlášení Listiny základních práv a svobod
- Zákon č. 128/2000 Sb., o obcích (obecní zřízení), ve znění pozdějších předpisů
- Zákon č. 129/2000 Sb., o krajích (krajské zřízení), ve znění pozdějších předpisů
- Zákon č. 131/2000 Sb., o hlavním městě Praze, ve znění pozdějších předpisů
- [Zákon č. 420/2004 Sb.](#), o přezkoumávání hospodaření územních samosprávných celků a dobrovolných svazků obcí, ve znění pozdějších předpisů
- [Zákon č. 255/2012 Sb.](#), o kontrole (kontrolní řád), ve znění pozdějších předpisů

Obsah:

Po nastudování následujících pasáží budete schopni odpovědět na otázky:

1. Ve kterých právních předpisech je upraven dohled státu nad územní samosprávou?
2. Jaký účel sleduje kontrola nad činností územních samosprávných celků a jakými principy se provádění kontroly řídí?
3. Jaké kroky je nutné/možné po provedené kontrole učinit?
4. Jaké kontrolní orgány provádějí kontrolu ÚSC v samostatné/přenesené působnosti?
5. Na jakou oblast činnosti je zaměřen dozor nad činností ÚSC?
6. Jak lze definovat předmět dozoru nad výkonem samostatné a přenesené působnosti ÚSC?
7. Jak lze definovat základy přezkumu hospodaření ÚSC?

11.1 Ve kterých právních předpisech je upraven dohled státu nad územní samosprávou?

Blíže viz *Ústavní zákon č. 1/1993 Sb., Ústava České republiky* (zejména čl. 8 a 101 odst. 4).

Dle čl. 8 Ústavy ČR se **zaručuje samospráva územních samosprávných celků** (ÚSC). Územní samosprávné celky jsou územní společenství občanů (veřejnoprávní korporace, které vlastní majetek a hospodaří podle vlastního rozpočtu) a mají právo na samosprávu. Základními územními samosprávnými celky jsou obce a vyššími územními samosprávnými celky jsou kraje a hl. m. Praha.

ÚSC mají jednak právo na samosprávu (**samostatná působnost**) a jednak se jim prostřednictvím zákonů částečně svěřuje výkon státní správy (**přenesená působnost**). Samostatná působnost tedy představuje spravování vlastních záležitostí a přenesená působnost pak představuje výkon státní správy, který byl na ÚSC státem delegován.

Z hlediska dohledu je podstatný čl. 101 odst. 4 Ústavy ČR, dle kterého **může stát zasahovat do činnosti ÚSC, jen vyžaduje-li to ochrana zákona, a jen způsobem stanoveným zákonem**. Zásahem státu do činnosti ÚSC se zabýval i Ústavní soud, který judikoval, že se jedná o ústavně založenou výjimku zasahující do jednoho ze znaků demokratického právního státu, jímž existence místní samosprávy nepochybně je, a kterou je třeba aplikovat restriktivním způsobem. **Stát tedy omezuje svůj dohled pouze na nezbytné minimum**, tj. vyžaduje-li to ochrana zákona (zásada minimalizace zásahů státu do územní samosprávy).

Pravidla kontroly a dozoru nad činností ÚSC upravují:

- Zákon č. 128/2000 Sb., o obcích (obecní zřízení), ve znění pozdějších předpisů
- Zákon č. 129/2000 Sb., o krajích (krajské zřízení), ve znění pozdějších předpisů
- Zákon č. 131/2000 Sb., o hlavním městě Praze, ve znění pozdějších předpisů

Základní právní úprava postupů při kontrole výkonu samostatné a přenesené působnosti je obsažena v **zákoně č. 255/2012 Sb., o kontrole (kontrolní řád)**, ve znění pozdějších předpisů.

Zvláštním případem kontroly je přezkoumávání hospodaření obcí a krajů za uplynulý rok, které **é** je upraveno v **zákoně č. 420/2004 Sb., o přezkoumávání hospodaření ÚSC a dobrovolných svazků obcí**, ve znění pozdějších předpisů.

11.2 Kontrola nad činností územních samosprávných celků

Blíže viz:

- *Zákon č. 128/2000 Sb., o obcích (zejména hlava sedmá),*
- *Zákon č. 129/2000 Sb., o krajích (zejména hlava sedmá),*
- *Zákon č. 131/2000 Sb., o hlavním městě Praze (zejména hlava jedenáctá).*

11.2.1 Jaký účel sleduje kontrola nad činností územních samosprávných celků a jakými principy se provádění kontroly řídí?

Účelem kontroly je zjistit, zda orgány ÚSC dodržují při výkonu:

- **samostatné** působnosti zákony a jiné právní předpisy a
- při výkonu **přenesené** působnosti zákony, jiné právní předpisy a v jejich mezích též usnesení vlády, směrnice ústředních správních úřadů, jakož i opatření příslušných orgánů přijatá při kontrole podle zákona.

Kontrolní orgán zjišťuje, jak kontrolovaná osoba plní povinnosti, které jí vyplývají z právních předpisů nebo které jí byly uloženy na základě těchto předpisů.

Kontrola patří mezi garance zákonnosti výkonu veřejné správy.

V rámci kontroly samostatné a přenesené působnosti ÚSC se uplatňují následující **základní principy**:

- kontrolu konkrétní agendy (působnosti) ÚSC může provést vždy pouze jeden zákonem stanovený správní orgán;
- stát může do činnosti ÚSC zasahovat pouze tehdy, vyžaduje-li to ochrana zákona, a jen způsobem stanoveným zákonem (čl. 101 odst. 4 Ústavy České republiky);
- preventivní působení má přednost před represí (předcházení nedostatkům ÚSC při výkonu přenesené i samostatné působnosti spočívá v metodické pomoci ze strany kontrolních orgánů).

11.2.2 Jaké kroky je nutné/možné po provedené kontrole učinit?

O průběhu kontroly se vyhotovuje **protokol o kontrole**, který musí mimo jiné obsahovat kontrolní zjištění obsahující zjištěný stav věci s uvedením nedostatků a označení právních předpisů, které byly porušeny.

Proti kontrolním zjištěním může ten, kdo za kontrolovaný ÚSC v dané věci jedná, podat **námítky**, o kterých rozhoduje kontrolující. V případě, že kontrolující (vedoucí kontrolní skupiny) námítkám nevyhoví, vyřídí námítky vedoucí kontrolního orgánu nebo jím pověřená osoba.

Starosta (primátor, hejtman) nebo jím pověřený zástupce je povinen **seznámit na nejbližším zasedání zastupitelstva s protokolem o kontrole** výkonu **samostatné** působnosti., V případě, že byl kontrolou shledán nezákonný postup orgánu ÚSC, přijme obec opatření k nápravě zjištěných nedostatků a k zamezení jejich opakování. Obec je povinna zajistit nápravu nedostatků zjištěných kontrolou samostatné působnosti. V případě zjištěných nedostatků při výkonu **přenesené** působnosti je povinen ten, kdo za orgány ÚSC v dané věci jedná, **zajistit nápravu nedostatků a splnění uložených opatření**.

11.2.3 Jaké kontrolní orgány provádějí kontrolu ÚSC v samostatné/přenesené působnosti?

Kontrolu samostatné působnosti ÚSC provádějí:

- u obcí Ministerstvo vnitra,
- u městských obvodů a městských částí územně členěných statutárních měst magistráty územně členěných statutárních měst v přenesené působnosti,
- u krajů Ministerstvo vnitra,
- u hl. m. Prahy Ministerstvo vnitra,
- u městských částí hl. m. Prahy Magistrát hl. m. Prahy v přenesené působnosti.

Předmětem kontroly samostatné působnosti ÚSC je samosprávné rozhodování ÚSC, přičemž je prověřováno např.:

- činnost orgánů ÚSC (zastupitelstva, rady, starosty, úřadu),
- nakládání s nemovitým majetkem ÚSC,
- naplňování práv občanů ÚSC,

- vydávání právních předpisů ÚSC v rámci samostatné působnosti,
- vedení úřední desky, schválení závěrečného účtu, uzavírání pracovněprávních vztahů se členy zastupitelstva ÚSC,
- poskytování informací týkajících se samostatné působnosti apod.

Kontrolu přenesené působnosti ÚSC provádějí:

- u obcí krajský úřad v přenesené působnosti,
- u městských obvodů a městských částí územně členěných statutárních měst magistráty územně členěných statutárních měst v přenesené působnosti,
- u krajů věcně příslušné ministerstvo nebo jiný věcně příslušný ústřední správní úřad,
- u hl. m. Prahy věcně příslušné ministerstvo nebo jiný věcně příslušný ústřední správní úřad, u městských částí hl. m. Prahy Magistrát hl. m. Prahy v přenesené působnosti.

Předmětem kontroly přenesené působnosti ÚSC je výkon státní správy (činností delegovaných na ÚSC ze státu), přičemž je prověřován výkon agendy např. na úseku:

- stavebního řízení,
- přestupkového řízení,
- činností silničního správního úřadu,
- evidence obyvatel, matrik a občanských průkazů,
- RÚIAN (registr územní identifikace adres a nemovitostí) apod.

11.3 Dozor nad činností územních samosprávných celků

Blíže viz:

- *Zákon č. 128/2000 Sb., o obcích (zejména hlava šestá),*
- *Zákon č. 129/2000 Sb., o krajích (zejména hlava šestá),*
- *Zákon č. 131/2000 Sb., o hlavním městě Praze (zejména hlava desátá).*

11.3.1 Na jakou oblast činnosti je zaměřen dozor nad činností ÚSC?

Jedná se o činnost státu prováděnou vůči obcím, krajům a hl. m. Praze, během níž se zjišťuje, zda veškeré právní akty, které ÚSC schválí a vydají, jsou v souladu se zákonem, případně jiným právním předpisem.

Dozor upravený v zákonech o ÚSC je tedy zaměřen na nápravu nezákonnosti vzniklých při vydávání a v obsahu právních předpisů obcí, krajů a hl. m. Prahy (obecně závazných vyhlášek a nařízení), jakož i usnesení (např. usnesení zastupitelstva obce o prodeji obecního pozemku), rozhodnutí a jiných opatření (např. jednací řád zastupitelstva obce, pravidla pro přidělování obecních bytů) vydaných jejich orgány. Dozor podle zákonů o ÚSC je dozorem nad již vydanými akty, tedy dozorem následným a patří mezi formy garance zákonnosti výkonu veřejné správy. Dozor je ze strany správních orgánů prováděn na základě jejich vlastních zjištění či na základě obdržovaných podnětů. V rámci výkonu dozoru je třeba rozlišovat dozor nad výkonem samostatné a přenesené působnosti.

Správním orgánům vykonávajícím dozor nenáleží pravomoc nezákonné akty vydané orgány ÚSC rušit, jsou však **oprávněny ÚSC vyzývat ke zjednání nápravy**; za podmínek stanovených zákonem jsou oprávněny **pozastavit účinnost či výkon vadných aktů a iniciovat řízení u Ústavního soudu** (v případě právních předpisů obcí, krajů a hl. m. Prahy) **nebo ve správním soudnictví** (v případě jiných aktů vydaných v samostatné působnosti) o jejich zrušení.

Účinnost se pozastavuje u právních předpisů ÚSC. S ohledem na charakter nezákonnosti správní orgán pozastaví účinnost celého právního předpisu, případně jeho jednotlivých ustanovení či dokonce pouze slov. **Výkon** je správními orgány pozastavován v případě nezákonných usnesení, rozhodnutí a jiných opatření orgánů obcí v samostatné působnosti. Pozastavení výkonu pro příklad u nezákonného usnesení zastupitelstva obce o prodeji obecního pozemku znamená zamezení následného uzavření smlouvy, u nezákonného usnesení zastupitelstva obce o mimořádné odměně členovi zastupitelstva obce zamezení jejího vyplacení.

V případě dozoru nad usneseními, rozhodnutími a jinými opatřeními orgánů ÚSC **v přenesené působnosti náleží orgánům dozoru pravomoc i tyto akty rušit**.

11.3.2 Jak lze definovat předmět dozoru nad výkonem samostatné a přenesené působnosti ÚSC?

Dozor nad výkonem samostatné působnosti

Předmětem dozoru nad výkonem samostatné působnosti je **výhradně soulad aktů vydaných ÚSC** s právními předpisy a **dozorující orgán** při něm **pozastavuje účinnost** (v případě obecně závazných vyhlášek) či výkon (v případě jiných aktů vydaných v samostatné působnosti) nezákonného aktu a **následně podává návrh na jeho zrušení k soudu**.

Dozor nad výkonem přenesené působnosti

Předmětem dozoru nad výkonem přenesené působnosti je **soulad nařízení vydaných ÚSC s právními předpisy a v případě jiných aktů současně i jejich soulad s interními akty státní správy** (usneseními vlády, směrnicemi ministerstev a jiných ústředních správních úřadů). **Dozorující orgán** při něm **pozastavuje účinnost** nezákonného nařízení a **následně podává návrh Ústavnímu soudu na jeho zrušení či v případě jiného nezákonného aktu jej sám zruší**.

Rozdíl v rozsahu posouzení právních aktů a dozorových kompetencích nad výkonem samostatné a přenesené působnosti je dán tím, že v rámci **dozoru nad výkonem přenesené působnosti se uplatní hierarchické uspořádání státní správy**, v jehož rámci se uplatňují vztahy nadřízenosti a podřízenosti dle věcné problematiky. V případě samostatné působnosti vztah nadřízenosti a podřízenosti mezi dozorujícím orgánem a dozorovaným ÚSC není.

Příklady pro ilustraci:

Postup Ministerstva vnitra (MV) při výkonu dozoru nad zákonností obecně závazných vyhlášek (OZV)

Odporuje-li OZV obce zákonu, vyzve (ve správním řízení dle správního řádu) MV obec ke zjednání nápravy, a nezjedná-li obec v zákonem stanovené lhůtě (do 60 dnů) nápravu, rozhodne MV o pozastavení účinnosti této OZV a stanoví obci přiměřenou lhůtu ke zjednání nápravy. V případě zřejmého rozporu OZV obce s lidskými právy a základními svobodami může MV pozastavit její účinnost bez předchozí výzvy ke zjednání nápravy. Proti rozhodnutí o pozastavení účinnosti může podat obec rozklad (opravný prostředek). Nedojde-li ze strany obce ke zjednání nápravy, podá MV do 30 dnů od uplynutí lhůty pro podání rozkladu (v případě podání rozkladu do 30 dnů ode dne právní moci rozhodnutí o rozkladu, kterým byl rozklad zamítnut) Ústavnímu soudu návrh na její zrušení.

Postup MV při výkonu dozoru nad souladem jiných aktů orgánů obce v samostatné působnosti se zákony a dalšími právními předpisy

Odporuje-li usnesení, rozhodnutí nebo jiné opatření orgánu obce v samostatné působnosti (nejde-li o OZV) zákonu nebo jinému právnímu předpisu, vyzve MV obec ke zjednání nápravy, a nezjedná-li obec v zákonem stanovené lhůtě (do 60 dnů) nápravu, rozhodne o pozastavení výkonu takového usnesení, rozhodnutí nebo jiného opatření. V případě zřejmého a závažného rozporu se zákonem může MV pozastavit výkon i bez předchozí výzvy ke zjednání nápravy. Nedojde-li ke zjednání nápravy, podá MV do 30 dnů od uplynutí lhůty pro podání rozkladu (v případě podání rozkladu do 30 dnů ode dne právní moci rozhodnutí o rozkladu, kterým byl rozklad zamítnut) krajskému soudu rozhodujícímu ve věcech správního soudnictví návrh na zrušení předmětného usnesení, rozhodnutí nebo jiného opatření orgánu obce vydaného v samostatné působnosti.

Daný postup se aplikuje i v případě OZV kraje.

11.4 Jak lze definovat základy přezkumu hospodaření ÚSC?

Blíže viz *Zákon č. 420/2004 Sb., o přezkoumávání hospodaření územních samosprávných celků a dobrovolných svazků obcí* (zejména § 1 - 3).

Zvláštním případem kontroly samostatné působnosti je přezkoumávání hospodaření obcí a krajů za uplynulý rok, které je upraveno **v zákoně č. 420/2004 Sb., o přezkoumávání hospodaření územních samosprávných celků a dobrovolných svazků obcí, ve znění pozdějších předpisů.**

Přezkoumávání hospodaření za uplynulý rok **provádí** ve vztahu k obcím **krajský úřad** v přenesené působnosti a ve vztahu ke krajům a ve vztahu k hlavnímu městu Praze **Ministerstvo financí.**

Obec (i hlavní město Praha) může namísto přezkoumání svého hospodaření krajským úřadem (Ministerstvem financí) **zadat přezkoumání auditorem nebo auditorské společnosti** (§ 42 zákona o obcích). Pokud obec (**hlavní město Praha**) nepožádá o přezkoumání svého hospodaření příslušný krajský úřad (Ministerstvo financí) a ani nezadá přezkoumání auditorovi, přezkoumá hospodaření obce příslušný krajský úřad (Ministerstvo financí).

Předmětem přezkoumání jsou údaje o ročním hospodaření územního celku tvořící součást závěrečného účtu, a to např.:

- plnění příjmů a výdajů rozpočtu,
- finanční operace,
- peněžní operace,
- nakládání a hospodaření s majetkem ve vlastnictví územního celku,
- stav pohledávek a závazků a nakládání s nimi,
- účetnictví vedené územním celkem.

Předmět přezkoumání se ověřuje z hlediska:

- dodržování povinností stanovených zvláštními právními předpisy, zejména předpisy o finančním hospodaření územních celků, o hospodaření s jejich majetkem, o účetnictví a o odměňování,
- souladu hospodaření s finančními prostředky ve srovnání s rozpočtem,
- dodržení účelu poskytnuté dotace nebo návratné finanční výpomoci a podmínek jejich použití,
- věcné a formální správnosti dokladů o přezkoumávaných operacích.

REKAPITULACE

Z hlediska dohledu je podstatný **čl. 101 odst. 4 Ústavy ČR**, dle kterého může stát zasahovat do činnosti ÚSC, jen vyžaduje-li to ochrana zákona, a jen způsobem stanoveným zákonem.

Stát tedy omezuje svůj dohled pouze na nezbytné minimum.

Účelem kontroly je zjistit, zda orgány ÚSC dodržují při výkonu:

- **samostatné** působnosti zákony a jiné právní předpisy a
- při výkonu **přenesené** působnosti zákony, jiné právní předpisy a v jejich mezích též usnesení vlády, směrnice ústředních správních úřadů, jakož i opatření příslušných orgánů přijatá při kontrole podle zákona.

V rámci kontroly samostatné/přenesené působnosti ÚSC se uplatňují následující **základní principy:**

- kontrolu konkrétní agendy ÚSC z určitého hlediska může provést vždy pouze jeden zákonem stanovený správní orgán,
- stát může do činnosti ÚSC zasahovat pouze tehdy, vyžaduje-li to ochrana zákona, a jen způsobem stanoveným zákonem (čl. 101 odst. 4 Ústavy České republiky),
- preventivní působení má přednost před represí.

O průběhu kontroly se vyhotovuje **protokol o kontrole**. **Proti kontrolním** zjištěním může ten, kdo za kontrolovaný ÚSC v dané věci jedná, podat **námítky**.

Dozor - činnost státu prováděnou vůči obcím, krajům a hl. m. Praze, **během níž se zjišťuje, zda veškeré právní akty, které ÚSC schválí a vydají, jsou/nejsou v souladu se zákonem, případně jiným právním předpisem.**

Dozor upravený v zákonech o ÚSC je tedy **zaměřen na nápravu vad již vydaných aktů. Patří mezi formy garance zákonnosti výkonu veřejné správy.**

Dozor nad výkonem samostatné působnosti - předmětem působnosti je **výhradně zákonnost aktů vydaných ÚSC** a **dozorující orgán** při něm **pozastavuje účinnost** nebo výkon nezákonného aktu a **následně podává návrh na jeho zrušení k soudu.**

Dozor nad výkonem přenesené působnosti - předmětem dozoru je **zákonnost aktů vydaných ÚSC a jejich soulad s interními akty státní správy. Dozorující orgán pozastavuje účinnost nezákonného aktu a následně podává návrh na jeho zrušení (nařízení) či jej zruší sám. Dozor nad výkonem přenesené působnosti je uspořádán hierarchicky.**

Přezkoumávání hospodaření za uplynulý rok **provádí** ve vztahu k obcím **krajský úřad** v přenesené působnosti a ve vztahu ke krajům a hlavnímu městu Praze **Ministerstvo financí**. Obec a hlavní město Praha mohou přezkoumání zadat auditorovi či auditorské společnosti.

Předmětem přezkoumání jsou údaje o ročním hospodaření územního celku tvořící součást závěrečného účtu.

DOPLŇUJÍCÍ STUDIJNÍ MATERIÁLY

- HENDRYCH, D., a kol. *Správní právo. Obecná část*. 9. vydání. Praha: C. H. Beck, 2016, 599 s.
- KOPECKÝ, M. *Právní postavení obcí a krajů – základy komunálního práva*. 2. vydání. Praha: Wolters Kluwer, 2017, 364 s.

12. ÚŘEDNÍK ÚZEMNÍHO SAMOSPRÁVNÉHO CELKU (CHARAKTERISTIKA A POSTAVENÍ, SYSTÉM VZDĚLÁVÁNÍ), STÁTNÍ ZAMĚSTNANEC (CHARAKTERISTIKA, ZÁKLADNÍ POŽADAVKY NA VÝKON STÁTNÍ SLUŽBY)

Základní právní předpisy:

- [Zákon č. 312/2002 Sb.](#), o úřednících územních samosprávných celků a o změně některých zákonů, ve znění pozdějších předpisů
- [Zákon č. 234/2014 Sb.](#), o státní službě, ve znění pozdějších předpisů
- Vyhláška č. 413/2024 Sb., o zvláštní odborné způsobilosti, zkoušce vstupního vzdělávání a náležitostech osvědčení o vzdělávání úředníků územních samosprávných celků Vyhláška č. 414/2024 Sb., o rovnocennosti vzdělání úředníků územních samosprávných celků [Nařízení vlády č. 136/2015 Sb.](#), o rovnocennosti některých zkoušek a odborných kvalifikací zvláštní části úřednické zkoušky

Obsah:

Po nastudování následujících pasáží budete schopni odpovědět na otázky:

1. Jak lze definovat postavení úředníka územního samosprávného celku?
2. Jak funguje systém vzdělávání úředníků územních samosprávných celků?
3. Jaké druhy prohlubování kvalifikace vymezuje zákon o úřednících? Blíže je definujte.
4. Jak lze definovat postavení státního zaměstnance?
5. Jaká je povaha služebního poměru státního zaměstnance?
6. Jaké jsou předpoklady a požadavky pro přijetí do služebního poměru?
7. Jaké specifické povinnosti a jaká práva ukládá státním zaměstnancům zákon o státní službě?

Úředník územního samosprávného celku – úvod

V souvislosti s územní reformou veřejné správy, na základě které byla obcím a krajům svěřena působnost zaniklých okresních úřadů, byl přijat rovněž zákon č. 312/2002 Sb., o úřednících územních samosprávných celků a o změně některých zákonů (dále také jen „zákon o úřednících“), jehož cílem bylo především zajištění kvalitního, efektivního a nestranného výkonu veřejné správy v území. Předpokladem k tomu byla profesionalizace úředníků samospráv, jejímž účelem je zajistit, aby veřejnou správu na úrovni územních samosprávných celků vykonávali profesionální úředníci, na které jsou kladeny zvýšené nároky v oblasti odbornosti a profesního vzdělávání.

12.1 Jak lze definovat postavení úředníka územního samosprávného celku?

Blíže viz *Zákon č. 312/2002 Sb., o úřednících územních samosprávných celků a o změně některých zákonů, ve znění pozdějších zákonů* (zejména § 1 – 3).

Úředníkem územního samosprávného celku (ÚSC) je zaměstnanec v pracovním poměru k ÚSC, zařazený v jeho úřadu, který se podílí na výkonu správních činností.

Úředníky ÚSC tedy jsou pouze ti zaměstnanci ÚSC, **kteří současně splňují tři zákonem stanovené podmínky:**

1. jsou v pracovním poměru k ÚSC,
2. jsou zařazeni do úřadu daného ÚSC,
3. podílejí na výkonu správních činností.

Zákon o úřednících se naopak **nevztahuje**

- na zaměstnance ÚSC, kteří nejsou zařazeni v jejich úřadech (jsou např. zařazeni v jiných orgánech ÚSC);
- na členy volených orgánů ÚSC (tzn. na členy zastupitelstva nebo rady ÚSC, na starosty, primátory či hejtmany);
- na osoby, které mají s ÚSC uzavřenou některou z dohod o pracích konaných mimo pracovní poměr.

Správními činnostmi se rozumí plnění úkolů ÚSC při výkonu veřejné moci a dalších úkolů v samostatné nebo přenesené působnosti územního samosprávného celku podle právních předpisů. Správními činnostmi přitom nejsou tzv. obslužné činnosti, tedy pomocné, servisní nebo manuální práce ani práce, které výkon těchto prací řídí.

Správní činností je tedy plnění veškerých úkolů výslovně svěřených ÚSC právními předpisy, ať už jde o samostatnou nebo o přenesenou působnost, a to bez ohledu na to, zda jde o výkon veřejné moci nebo nikoliv. Úředníkem je přitom zaměstnanec ÚSC, který se na výkonu správních činností podílí – tzn., že není rozhodné, jak velký podíl na jeho pracovní náplni případně výkon správních činností představuje.

Fyzickou osobu k výkonu správní činnosti zařazuje v souladu s druhem práce uvedeným v pracovní smlouvě vedoucí úřadu ÚSC.

Pracovní poměr a vzdělávání úředníků ÚSC upravuje **zákon o úřednících**. Tento právní předpis je speciální vůči zákoníku práce. To znamená, že **úprava pracovního poměru úředníka k ÚSC se řídí obecně zákoníkem práce, pokud není v zákoně o úřednících obsažena zvláštní (jiná) právní úprava**. Zákon o úřednících tedy upravuje pouze odlišnosti pracovního poměru úředníků ÚSC od obecného režimu daného zákoníkem práce. Na úředníky ÚSC se **nevztahuje** zákon č. 234/2014 Sb., o státní službě (a to ani na ty, kteří v přenesené působnosti vykonávají státní správu).

Vedoucím úředníkem je takový úředník, který je vedoucím zaměstnancem. Je oprávněn stanovit a ukládat podřízeným zaměstnancům pracovní úkoly, organizovat, řídit a kontrolovat jejich práci a dávat jim k tomu účelu závazné pokyny. Jde o vedoucí oddělení úřadů ÚSC, vedoucí (v hlavním městě

Praze ředitele) odborů úřadů ÚSC, případně i vedoucí jinak označených organizačních útvarů úřadů ÚSC.

Vedoucím úřadu je v případě obcí **tajemník obecního úřadu**, v případě městských obvodů nebo městských částí statutárních měst **tajemník úřadu městského obvodu nebo městské části**, v případě krajů **ředitel krajského úřadu**, v případě hlavního města Prahy **ředitel Magistrátu hlavního města Prahy** a v případě městských částí hlavního města Prahy **tajemník úřadu městské části**. V obcích, městských obvodech a městských částech, kde není funkce tajemníka zřízena nebo kde není tajemník ustanoven, plní úkoly vedoucího úřadu **starosta**.

12.2 Jak funguje systém vzdělávání úředníků územních samosprávných celků?

Blíže viz *Zákon č. 312/2002 Sb., o úřednících územních samosprávných celků a o změně některých zákonů* (zejména hlava čtvrtá).

Úředníci ÚSC jsou **povinni si prohlubovat kvalifikaci v rozsahu stanoveném zákonem o úřednících**. Termínem **prohlubování kvalifikace** označujeme (v souladu se zákoníkem práce) průběžné doplňování, udržování a obnovování kvalifikace, které zaměstnanci umožňuje výkon sjednané práce.

Účast na školení se považuje za výkon práce, za který přísluší zaměstnanci **plat**. **Náklady** vynaložené na prohlubování kvalifikace je povinen hradit **zaměstnavatel** (tedy územní samosprávný celek).

Prohlubování kvalifikace podle zákona o úřednících mohou poskytovat **pouze akreditované vzdělávací instituce**. Těmi mohou být:

- právnické nebo fyzické osoby oprávněné ke vzdělávací činnosti (pokud jim byla udělena akreditace vzdělávací instituce),
- Institut pro veřejnou správu Praha (příspěvková organizace zřízená Ministerstvem vnitra akreditovaná ex lege) nebo
- územní samosprávné celky (pokud jim byla udělena akreditace vzdělávací instituce).
- právnické nebo fyzické osoby oprávněné ke vzdělávací činnosti podle zvláštního předpisu, jimž byla udělena akreditace podle § 30,
- příspěvková organizace zřízená Ministerstvem vnitra,
- ústřední správní úřad,
- Kancelář Veřejného ochránce práv,
- kraj a hlavní město Praha, nebo
- obec, již byla udělena akreditace podle § 30.

ÚSC jsou povinny zajistit úředníkům prohlubování kvalifikace podle zákona o úřednících. Prohlubování kvalifikace úředníků zajišťují prostřednictvím výše uvedených vzdělávacích institucí akreditovaných Ministerstvem vnitra podle zákona o úřednících pro příslušné vzdělávací programy. Postupují při tom podle plánu vzdělávání.

Plán vzdělávání obsahuje časový rozvrh prohlubování kvalifikace úředníka v rozsahu nejméně 9 pracovních dnů po dobu následujících 3 let. ÚSC je povinen vypracovat plán vzdělávání do 1 roku od

vzniku pracovního poměru úředníka, nejméně jedenkrát za 3 roky plnění tohoto plánu hodnotit a podle výsledků hodnocení provést jeho aktualizaci.

12.3 Jaké druhy prohlubování kvalifikace vymezuje zákon o úřednících? Blíže je definujte.

Blíže viz *Zákon č. 312/2002 Sb., o úřednících územních samosprávných celků a o změně některých zákonů* (zejména § 18 – 21, § 27 a § 33 – 34).

Zákon o úřednících vymezuje tyto druhy prohlubování kvalifikace:

- vstupní vzdělávání,
- přípravu a ověření zvláštní odborné způsobilosti,
- zkoušku vstupního vzdělávání,
- přípravu k ověření zvláštní odborné způsobilosti,
- zkoušku zvláštní odborné způsobilosti,
- průběžné vzdělávání,
- vzdělávání vedoucích úředníků a vedoucích úřadů,

12.3.1 Vstupní vzdělávání

Vstupní vzdělávání zahrnuje:

- znalost obecných zásad organizace a činnosti veřejné správy a územního samosprávného celku,
- základy veřejného práva, veřejných financí, evropského správního práva, práv a povinností a pravidel etiky úředníka,
- základní dovednosti a návyky potřebné pro výkon správních činností, pro používání informačních technologií,
- základní komunikační, organizační a další dovednosti vztahující se k pracovnímu zařazení úředníka.
- znalosti základů veřejné správy, zvláště obecných zásad organizace a činnosti veřejné správy a územního samosprávného celku, základy veřejného práva, veřejných financí, evropského správního práva, práv a povinností a pravidel etiky úředníka,
- základní dovednosti a návyky potřebné pro výkon správních činností,
- základní znalosti informačních systémů veřejné správy a užívání informačních technologií,
- základní komunikační, organizační a další dovednosti úředníka.

Úředník je povinen ukončit vstupní vzdělávání nejpozději **do 6 měsíců ode dne vzniku pracovního poměru**. Ukončení vstupního vzdělávání se prokazuje osvědčením o vstupním vzdělávání vydaným vzdělávací institucí, která vstupní vzdělávání pořádala. Prováděcí právní předpis stanoví náležitosti osvědčení o vstupním vzdělávání. Vzdělávací instituce vede evidenci osvědčení o vstupním vzdělávání, která vydala.

Povinnost absolvovat vstupní vzdělávání **se nevztahuje** na úředníka, který již dříve (např. v pracovním poměru k jinému územnímu samosprávnému celku) vstupní vzdělávání ukončil. Tato povinnost se dále **nevztahuje** na úředníka, který má zvláštní odbornou způsobilost.

Zkouška vstupního vzdělávání

Úředník, který vykonává správní činnosti, **pro jejichž výkon je předpokladem prokázání zvláštní odborné způsobilosti**, je povinen **do 9 měsíců od vzniku pracovního poměru** k územnímu samosprávnému celku **nebo ode dne, kdy začal tyto správní činnosti vykonávat**, prokázat znalosti a dovednosti získané vstupním vzděláváním **zkouškou vstupního vzdělávání**.

Vedoucí úředník, který řídí úředníky vykonávající správní činnosti, pro jejichž výkon je předpokladem prokázání zvláštní odborné způsobilosti, a vedoucí úřadu je povinen prokázat znalosti a dovednosti získané vstupním vzděláváním **zkouškou vstupního vzdělávání do 9 měsíců ode dne jmenování do funkce vedoucího úředníka nebo vedoucího úřadu**.

Zkouška vstupního vzdělávání má formu písemného testu konaného způsobem umožňujícím dálkový přístup.

Úspěšné vykonání zkoušky vstupního vzdělávání se prokazuje osvědčením o zkoušce vstupního vzdělávání.

Územní samosprávný celek je povinen přihlásit úředníka, který vykonává správní činnosti, pro jejichž výkon je předpokladem prokázání zvláštní odborné způsobilosti, **k vykonání zkoušky vstupního vzdělávání do 4 měsíců od vzniku pracovního poměru úředníka k územnímu samosprávnému celku nebo ode dne, kdy začal tyto správní činnosti vykonávat. Vedoucího úředníka, který řídí úředníky vykonávající správní činnosti, pro jejichž výkon je předpokladem prokázání zvláštní odborné způsobilosti, a vedoucího úřadu** je územní samosprávný celek povinen přihlásit k vykonání zkoušky vstupního vzdělávání **do 4 měsíců ode dne jmenování do funkce vedoucího úředníka nebo vedoucího úřadu**.

Povinnost vykonat zkoušku vstupního vzdělávání nemají úředník vykonávající správní činnosti, pro jejichž výkon je předpokladem prokázání zvláštní odborné způsobilosti, vedoucí úředník, který řídí úředníky vykonávající správní činnosti, pro jejichž výkon je předpokladem prokázání zvláštní odborné způsobilosti, a vedoucí úřadu, kteří ukončili vstupní vzdělávání podle § 19 odst. 3 zákona č. 312/2002 Sb., ve znění účinném do 31. prosince 2024 (tj. mají do tohoto data vystavené osvědčení o absolvování kursu vstupního vzdělávání), nebo se na ně nevztahovala povinnost absolvovat vstupní vzdělávání podle § 19 odst. 4 zákona č. 312/2002 Sb., ve znění účinném do 31. prosince 2024 (tj. do tohoto data prokázali zvláštní odbornou způsobilost), anebo neměli povinnost účastnit se vstupního vzdělávání podle § 33 odst. 1 zákona č. 312/2002 Sb., ve znění účinném do 31. prosince 2024 (tj. mají uznanou rovnocennost vzdělání).

12.3.2 Zvláštní odborná způsobilost

Pokud úředník vykonává některou ze správních činností uvedených v **§ 1 odst. 1 vyhlášky č. 413/2024 Sb., o zvláštní odborné způsobilosti úředníků ÚSC o zvláštní odborné způsobilosti, zkoušce vstupního**

vzdělávání a náležitostech osvědčení o vzdělávání úředníků územních samosprávných celků, musí prokázat zvláštní odbornou způsobilost. Předmětná vyhláška vyjmenovává 32 správních činností.

Zvláštní odborná způsobilost zahrnuje **souhrn znalostí a dovedností nezbytných pro výkon činností stanovených taxativním (úplným) výčtem ve výše uvedené vyhlášce** (viz třetí sloupec přílohy vyhlášky). (jde např. o sociálně-právní ochranu dětí, školství, správu matrik a státního občanství, správu živnostenského podnikání, správu daní a poplatků místních poplatků, správní rozhodování o řídičských oprávněních a řídičských průkazech apod.). Prokázání zvláštní odborné způsobilosti tedy není podmínkou výkonu všech správních činností, ale pouze těch, které vyjmenovává předmětná vyhláška.

Povinnou součástí prohlubování kvalifikace úředníků, kteří vykonávají správní činnosti, pro něž je předpokladem prokázání zvláštní odborné způsobilosti, je také **příprava** k ověření zvláštní odborné způsobilosti. Přípravou se rozumí absolvování vzdělávacího programu, kterému byla udělena akreditace MV právě za účelem přípravy k ověření zvláštní odborné způsobilosti, s odpovídajícím věcným obsahem a časovým rozsahem.

Zvláštní odborná způsobilost se **ověřuje zkouškou a prokazuje osvědčením o zvláštní odborné způsobilosti**.

Příprava k ověření zvláštní odborné způsobilosti je druhem prohlubování kvalifikace, který může poskytovat kterákoliv akreditovaná vzdělávací instituce, pokud má pro tento druh prohlubování kvalifikace akreditovaný vzdělávací program. **Zvláštní odbornou způsobilost jako zkoušku**, zabezpečuje však pouze Ministerstvo vnitra ve spolupráci s příslušnými ministerstvy a ostatními ústředními správními úřady (jako garanty jednotlivých správních činností). Ministerstvo vnitra přeneslo provádění zkoušek na Institut pro veřejnou správu Praha, jako státní příspěvkovou organizaci, zřízenou Ministerstvem vnitra.

Úředník je povinen prokázat zvláštní odbornou způsobilost **do 18 měsíců** od vzniku pracovního poměru k ÚSC nebo ode dne, kdy začal vykonávat činnost, pro jejíž výkon je prokázání zvláštní odborné způsobilosti předpokladem (výjimečně tak tyto správní činnosti může vykonávat i úředník, který nemá zvláštní odbornou způsobilost, nejdéle však po dobu 18 měsíců od vzniku pracovního poměru úředníka k územnímu samosprávnému celku nebo ode dne, kdy začal vykonávat činnost, pro jejíž výkon je prokázání zvláštní odborné způsobilosti předpokladem, nebo nemusí prokázat zvláštní odbornou způsobilost vůbec, splňuje-li podmínky pro uznání rovnocennosti vzdělání, viz níže).

Úředník je povinen prokázat zvláštní odbornou způsobilost pro každou jím vykonávanou správní činnost; u druhého a u dalších ověření se zkouška vykoná jen ze zvláštní části.

Jestliže úředník vykonává 2 nebo více správních činností stanovených prováděcím právním předpisem (tj. vyhláškou č. 413/2024 Sb.) v obci se základním rozsahem výkonu přenesené působnosti, může namísto zvláštní odborné způsobilosti pro každou z těchto správních činností prokázat zvláštní odbornou způsobilost pro úředníky obcí se základním rozsahem výkonu přenesené působnosti (tzv. průřezovou zvláštní odbornou způsobilost). Zvláštní odborná způsobilost pro úředníky obcí se základním rozsahem výkonu přenesené působnosti zahrnuje souhrn znalostí a dovedností nezbytných

pro výkon správních činností stanovených prováděcím právním předpisem vykonávaných úředníky obcí se základním rozsahem výkonu přenesené působnosti.

ÚSC je povinen přihlásit úředníka, který vykonává správní činnosti stanovené prováděcím právním předpisem (tj. vyhláškou č. 413/2024 Sb.), k vykonání zkoušky zvláštní odborné způsobilosti do 6 měsíců od vzniku pracovního poměru úředníka k územnímu samosprávnému celku nebo ode dne, kdy úředník začal vykonávat správní činnost, pro jejíž výkon je prokázání zvláštní odborné způsobilosti předpokladem. **Podmínkou vykonání zkoušky zvláštní odborné způsobilosti je úspěšné vykonání zkoušky vstupního vzdělávání.**

Vedoucí úředník, který řídí úředníky vykonávající správní činnosti stanovené prováděcím právním předpisem (tj. vyhláškou č. 413/2024 Sb.), prokazuje zvláštní odbornou způsobilost alespoň pro jednu ze správních činností stanovených výše uvedeným prováděcím právním předpisem, vykonávaných jím řízenými úředníky, určenou vedoucím úřadu. **Vedoucí úřadu zvláštní odbornou způsobilost neprokuje.** Nicméně v případě, kdy by vedoucí úřadu vykonával přímo (resp. se podílel na výkonu) správní činnosti dle prováděcího právního předpisu (tj. vyhláška č. 413/2024 Sb.), vztahuje se na něj povinnost prokázání zvláštní odborné způsobilosti.

Zvláštní odborná způsobilost má dvě části:

- **Obecná** část zahrnuje znalosti obecných principů organizace a činnosti veřejné správy, znalost zákona o obcích, zákona o krajích, zákona o hlavním městě Praze a správního řádu a schopnost aplikace těchto znalostí.
- **Zvláštní** část zahrnuje znalosti nezbytné k výkonu správních činností stanovených vyhláškou č. 512/2002 Sb. (viz čtvrtý sloupec přílohy vyhlášky) a schopnost jejich aplikace.

Zkouška zvláštní odborné způsobilosti se člení na 2 samostatně vykonávané a hodnocené části, písemnou a ústní zkoušku. Úředník koná nejdříve písemnou zkoušku. Úspěšné složení písemné zkoušky je předpokladem pro konání ústní zkoušky.

Jestliže úředník nevyhověl při písemné nebo ústní zkoušce, může ji **dvakrát opakovat**. Opakovaná zkouška se vykoná **nejdříve po 30, nejpozději však do 90 dnů** ode dne zkoušky, v níž uchazeč nevyhověl. **Jestliže úředník nevyhověl** při písemné nebo ústní zkoušce, může ji **dvakrát opakovat**. Opakovaná zkouška zvláštní odborné způsobilosti se vykoná **nejdříve po 30, nejpozději však do 90 dnů** ode dne zkoušky, v níž úředník nevyhověl. K opakování zkoušky poskytne ÚSC úředníkovi pracovní **volno bez náhrady platu**. **Náklady** spojené s opakováním zkoušky **nese úředník** (s výjimkou jejího opakování podle § 26 odst. 1 zákona č. 312/2002 Sb. – viz námitky níže).

Pokud je úředník při písemné nebo ústní zkoušce hodnocen klasifikačním stupněm "**nevyhověl**", má právo podat **do 15 dnů** ode dne oznámení této skutečnosti **námitky** proti postupu zkušební komise. Zkušební komise námitkám vyhoví (jde o tzv. autoremeduru), nebo je do 15 dnů od jejich doručení předá k rozhodnutí Ministerstvu vnitra. Ministerstvo vnitra o námitkách rozhodne ve lhůtě 30 dnů od jejich doručení: buď potvrdí hodnocení zkušební komise, nebo jej změní či zruší a pozve úředníka k opakovanému složení zkoušky (v případě, že bylo hodnocení zkušební komise vydáno v rozporu se zákonem nebo jiným právním předpisem).

Je-li při ústní zkoušce úředník hodnocen klasifikačním stupněm "vyhověl", do 15 dnů ode dne konání ústní zkoušky obdrží od Ministerstva vnitra osvědčení o zvláštní odborné způsobilosti.

12.3.3 Průběžné vzdělávání

Průběžné vzdělávání zahrnuje **prohlubující, aktualizační a specializační vzdělávání úředníků zaměřené na výkon správních činností v ÚSC, včetně získávání a prohlubování jazykových znalostí opět zaměřených na výkon správních činností**. Průběžné vzdělávání zahrnuje **prohlubující, aktualizační a specializační odborné vzdělávání poskytující znalosti a dovednosti nezbytné pro výkon správních činností v ÚSC**, včetně získávání a prohlubování jazykových znalostí.

Průběžné vzdělávání **vedoucích úředníků a vedoucích úřadů** zahrnuje rovněž prohlubující a specializační vzdělávání **zaměřené na znalosti a dovednosti v oblasti řízení úředníků**.

Uskutečňuje se formou **kurzů**. O účasti úředníka na jednotlivých kurzech rozhoduje vedoucí úřadu a, jde-li o vedoucího úřadu, ten, kdo plní úkoly zaměstnavatele vůči vedoucímu úřadu, na základě potřeb ÚSC a s přihlédnutím k plánu vzdělávání úředníka. Úředník je povinen se kurzu zúčastnit. Účast na kurzu je výkonem práce, za niž náleží úředníkovi plat, přičemž náklady s tím spojené nese ÚSC jako zaměstnavatel.

Prohlubující průběžné vzdělávání navazuje na vstupní vzdělávání, zvláštní odbornou způsobilost nebo vzdělávání vedoucích úředníků či vedoucích úřadů (např. kurz „Doručování ve správním řízení“).

Aktualizační průběžné vzdělávání reaguje na změnu legislativy, koncepce či metodiky v příslušné oblasti veřejné správy (např. kurz „Novela zákona o veřejných zakázkách“).

Specializační průběžné vzdělávání má dlouhodobější charakter (např. kurzy „Pojmy správního práva v angličtině“).

12.3.4 Vzdělávání vedoucích úředníků a vedoucích úřadů (§ 27 zákona o úřednících)

Řízení úředníků zajišťuje ÚSC prostřednictvím vedoucích úředníků, kteří ukončili vzdělávání vedoucích úředníků. Výjimečně řízení těchto úředníků může vykonávat i vedoucí úředník, který neukončil vzdělávání vedoucích úředníků, nejdéle však po dobu 2 let ode dne, kdy začal vykonávat vedoucí funkci.

Vedoucí úředník je tak povinen ukončit vzdělávání vedoucích úředníků do 2 let ode dne, kdy začal vykonávat vedoucí funkci.

Vzdělávání vedoucích úředníků má **dvě části**:

- **obecná** část zahrnuje znalosti a dovednosti v oblasti řízení úředníků,
- cílem **zvláštní** části je získat přehled o činnostech stanovených vyhláškou č. **413/2024** Sb. vykonávaných podřízenými úředníky.

Výše uvedené se obdobně vztahuje také na vzdělávání vedoucích úřadů.

Vzdělávání vedoucích úředníků je odlišné od zvláštní odborné způsobilosti a nelze jej zaměňovat, neboť zvláštní odborná způsobilost i vzdělávání vedoucích úředníků obsahuje obecnou a zvláštní část. Vzdělávání vedoucích úředníků není zakončeno zkouškou, pro splnění zákonné povinnosti stačí pouze školení absolvovat.

12.3.5 Rovnocennost vzdělání

Povinnost účastnit se vstupního vzdělávání, prokázat zvláštní odbornou způsobilost nebo povinnost účastnit se vzdělávání vedoucích úředníků a vedoucích úřadů nemá úředník, který:

- získal vzdělání v bakalářských nebo magisterských studijních programech stanovených prováděcím právním předpisem (vyhláška č. 304/2012 Sb., o uznání rovnocennosti vzdělání úředníků územních samosprávných celků a také vyhláška č. 511/2002 Sb., o uznání rovnocennosti vzdělání úředníků územních samosprávných celků, která se však použije pro uznání rovnocennosti vzdělání, kterého dosáhl úředník nejpozději do 30. 9. 2012),
- kterému bylo vydáno v rámci správního řízení Ministerstvem vnitra osvědčení o uznání rovnocennosti vzdělání (viz dále).

Povinnost prokázat zvláštní odbornou způsobilost nebo povinnost účastnit se vzdělávání vedoucích úředníků a vedoucích úřadů nemá úředník, který získal vzdělání v bakalářských nebo magisterských studijních programech anebo ve vzdělávacích programech pro vyšší odborné vzdělávání stanovených prováděcím právním předpisem ().

V souladu s přechodným ustanovením § 2 vyhlášky č. 414/2024 Sb. povinnost prokázat zvláštní odbornou způsobilost nebo povinnost účastnit se vzdělávání vedoucích úředníků a vedoucích úřadů nemá úředník, který získal vysokoškolské vzdělání v některém z bakalářských nebo magisterských studijních programů stanovených

a) ve vyhlášce č. 511/2002 Sb., jestliže toto vzdělání získal do dne nabytí účinnosti vyhlášky č. 304/2012 Sb., nebo

b) ve vyhlášce č. 304/2012 Sb., jestliže jeho studium zahájil přede dnem nabytí účinnosti vyhlášky č. 414/2024 Sb.

Povinnost prokázat (pouze) obecnou část zvláštní odborné způsobilosti se nevztahuje na fyzickou osobu, která **vykonala úřednickou zkoušku** (tj. obecnou i zvláštní část) **podle zákona č. 234/2014 Sb.,**

o státní službě. Za rovnocennou zkoušku vstupního vzdělávání se považuje obecná část úřednické zkoušky podle zákona č. 234/2014 Sb., o státní službě. Prováděcí právní předpis může stanovit, že zvláštní část úřednické zkoušky pro příslušný obor státní služby podle zákona o státní službě se považuje za rovnocennou zkoušku zvláštní odborné způsobilosti.

12.4 Jak lze definovat postavení státního zaměstnance?

Zákon o státní službě (zejména § 2 – 6 a § 11).

Státní zaměstnanec je definován jako **fyzická osoba, která byla přijata do služebního poměru a zařazena na služební místo nebo jmenována na služební místo představeného k výkonu některé z činností uvedených v § 5 zákona o státní službě.**

Státní zaměstnanci **vykonávají službu ve služebních úřadech, jimiž se rozumějí** ministerstva a jiné správní úřady, jestliže jsou zřízeny zákonem a jsou zákonem výslovně označeny jako správní úřad nebo orgán státní správy, případně státní orgány nebo právnické osoby, o kterých tak stanoví jiný zákon.

Výjimkou jsou některé osoby (a někdy tedy v důsledku toho i celé správní úřady), **na které se zákon o státní službě výslovně nevztahuje**, jsou to např. člen vlády a jeho poradce, vedoucí Úřadu vlády ČR, náměstek člena vlády a zaměstnanec vykonávající činnosti pro něj, vyjmenovaní předsedové případně členové různých regulačních úřadů, zaměstnanci zařazení v bezpečnostních sborech, Generálním štábu Armády ČR, Vojenské policii, Vojenském zpravodajství, krajských vojenských velitelstvích, Národním úřadu pro kybernetickou a informační bezpečnost a v Národním bezpečnostním úřadu.

Postavení státního zaměstnance (jeho právní poměry), organizační věci státní služby, služební vztahy, odměňování státních zaměstnanců a řízení ve věcech státní služby **upravuje již zmíněný zákon o státní službě a celá řada jeho prováděcích právních předpisů**, zejména:

- nařízení vlády č. 1/2019 Sb., o oborech státní služby, ve znění pozdějších předpisů,
- nařízení vlády č. 136/2015 Sb., o rovnocennosti některých zkoušek a odborných kvalifikací zvláštní části úřednické zkoušky, ve znění nařízení vlády pozdějších předpisů,
- 452/2024 Sb., o úřednické zkoušce,
- nařízení vlády č. 137/2015 Sb., o dalších případech, ve kterých lze přijmout osobu do služebního poměru na dobu určitou, ve znění nařízení vlády č. 44/2017 Sb.
- nařízení vlády č. 144/2015 Sb., o výkonu služby z jiného místa a pravidlech pro vytvoření předpokladů sladění rodinného a osobního života s výkonem státní služby,
- nařízení vlády č. 304/2014 Sb., o platových poměrech státních zaměstnanců, ve znění pozdějších předpisů,
- nařízení vlády č. 36/2019 Sb., o podrobnostech služebního hodnocení státních zaměstnanců a vazbě osobního příplatku státního zaměstnance na výsledek služebního hodnocení a o změně nařízení vlády č. 304/2014 Sb., o platových poměrech státních zaměstnanců, ve znění pozdějších předpisů,
- nařízení vlády č. 135/2015 Sb., o dalších překážkách ve státní službě, za které přísluší státnímu zaměstnanci plat, ve znění nařízení vlády č. 310/2024 Sb.

Na postavení státního zaměstnance a výkon služby se **též podpůrně vztahuje zákon č. 262/2006 Sb., zákoník práce**, ve znění pozdějších předpisů, a to v těch případech, kdy zákon o státní službě na zákoník práce odkazuje, což platí i pro prováděcí předpisy vydané k provedení příslušných ustanovení zákoníku práce.

Organizační věci služby mohou být upraveny **též služebními předpisy**, kde mají zvláštní postavení služební předpisy nejvyššího státního tajemníka, které jsou závazné napříč státní službou ve všech služebních úřadech (až na určité, v zákoně výslovně uvedené výjimky vůči tak zvaným „nezávislým regulátorům“) pro všechny státní zaměstnance a případně též další osoby vykonávající činnosti, které jsou službou podle § 5 zákona o státní službě.

12.5 Jaká je povaha služebního poměru státního zaměstnance?

Blíže viz *Zákon č. 234/2014 Sb., o státní službě* (zejména § 24 – 32, § 35 odst. 1).

Služební poměr státního zaměstnance je svojí povahou **poměrem veřejnoprávním, služební vztahy** obecně **nepodléhají principům soukromého práva**, zejména tedy rovnosti smluvních stran, **ale obecným zásadám správního práva**. Ve služebním poměru se tedy, buď na základě žádosti anebo z moci úřední, rozhoduje o právech a povinnostech státního zaměstnance coby účastníka řízení a **spory** vyplývající ze služebního poměru nespádají do pravomoci obecných soudů, ale jsou řešeny ve **správním soudnictví** (s výjimkou náhrady škody).

Veřejnoprávní povahu služebního poměru vyjadřuje i služební slib předepsaný zákonem o státní službě, jímž se státní zaměstnanci zavazují, že při výkonu služby se budou řídit právními a služebními předpisy a v souladu s nimi příkazy představených. Státní zaměstnanci musí své povinnosti vykonávat osobně, řádně, nestranně, svědomitě, odborně a v zájmu ČR, nesmí jakkoli zneužívat své postavení a ohrožovat důvěru veřejnosti ve státní službu.

Do služebního poměru je přijímána osoba, která není státním zaměstnancem, a to **rozhodnutím** služebního orgánu o přijetí do služebního poměru, které tento orgán vydává **v návaznosti na výsledek výběrového řízení**. Zároveň s rozhodnutím o přijetí do služebního poměru vydá služební orgán rovněž **rozhodnutí o zařazení státního zaměstnance na služební místo** nebo **jmenování státního zaměstnance na služební místo představeného**. **Nově přijatému** státnímu zaměstnanci je stanovena **zkušební doba** v délce **6 měsíců**, která se prodlužuje o dobu celodenních překážek ve službě, pro které státní zaměstnanec nekoná službu v průběhu zkušební doby, a o dobu celodenní dovolené.

V průběhu služebního poměru může být následně státní zaměstnanec zařazen nebo jmenován na různá služební místa, případně může **docházet** k dalším **změnám** služebního poměru, avšak služební poměr vzniklý výše uvedeným způsobem nadále trvá a k jeho ukončení dochází jen ze zákonem stanovených důvodů. Při zařazení státního zaměstnance na jiné služební místo nebo při jmenování na služební místo představeného tak již **není zkušební doba opětovně stanovena** (pouze dobíhá její zbylý rozsah v případě, že zkušební doba ještě plyne), avšak při zařazení státního zaměstnance na jiné služební místo **v jiném služebním úřadě** lze stanovit **osvědčovací dobu** v délce **až 3 měsíců**.

Státní zaměstnanec **je povinen vykonat úspěšně úřednickou zkoušku**, a to pro každý obor státní služby, k jehož výkonu byl na služební místo zařazen nebo jmenován. „Řadový“ státní zaměstnanec může službu vykonávat nanejvýš ve 3 oborech a představený ve 4 oborech.

Tato úřednická zkouška má **2 části** – část **obecnou**, která je písemná a část **zvláštní**, která je ústní.

Úřednickou zkoušku je nutné vykonat v případě obecné části do 9 měsíců ode dne vzniku služebního poměru, v případě zvláštní části do 18 měsíců ode dne vzniku služebního poměru, případně ode dne začátku výkonu služby v jiném nebo dalším oboru služby. Konání úřednické zkoušky lze opakovat, pokud však do stanovené lhůty státní zaměstnanec úřednickou zkoušku úspěšně nesloží, důsledkem je skončení služebního poměru, případně převedení na jiné služební místo.

Za rovnocennou obecné části úřednické zkoušky se považuje **obecná část zkoušky zvláštní odborné způsobilosti úředníka ÚSC** a na základě zákonného zmocnění je prováděcím nařízením vlády (č. 136/2015 Sb.) stanoven výčet jiných zkoušek, které jsou rovnocenné zvláštní části úřednické zkoušky (tedy mj. i některé zvláštní části zvláštní odborné způsobilosti úředníka ÚCS).

Na rozdíl od úředníků ÚSC však **neexistuje možnost nahradit povinnost vykonat úřednickou zkoušku dosaženým vzděláním**, neboť to zákon o státní službě nepřipouští.

12.6 Jaké jsou předpoklady a požadavky pro přijetí do služebního poměru?

Blíže viz *Zákon č. 234/2014 Sb., o státní službě* (zejména § 22, § 25).

Základním předpokladem pro přijetí do služebního poměru je předpoklad, že osoba bude ve službě **dodržovat demokratické zásady ústavního pořádku ČR a řádně vykonávat službu**.

Konkrétní předpoklady pro přijetí do služebního poměru, které jsou u každého žadatele ověřovány v průběhu výběrového řízení, jsou následující:

- státní občanství ČR, občanství jiného členského státu EU nebo občanství státu, který je smluvním státem Dohody o Evropském hospodářském prostoru,
- dosažení věku 18 let,
- plná svéprávnost,
- bezúhonnost,
- dosažení vzdělání stanoveného zákonem o státní službě a
- potřebná zdravotní způsobilost.

Výše uvedené předpoklady přijetí do služebního poměru **musí státní zaměstnanec splňovat po celou dobu výkonu služby**. Pokud **přestane** tyto předpoklady **splňovat**, je státní zaměstnanec povinen o této skutečnosti **neprodleně informovat** služební úřad. Skutečnost, že přestal tyto předpoklady splňovat, může být následně příčinou skončení služebního poměru státního zaměstnance.

Služební orgán **může pro konkrétní služební místo stanovit další požadavky, zejména:**

- požadavek státního občanství ČR,

- požadavek oboru nebo odborného zaměření vzdělání,
- požadavek úrovně znalosti cizího jazyka,
- požadavek způsobilosti mít přístup k utajovaným informacím podle právního předpisu upravujícího ochranu utajovaných informací a
- požadavek délky předchozího výkonu činnosti podle § 5 zákona o státní službě nebo činnosti obdobných.

12.7 Jaké specifické povinnosti a jaká práva ukládá státním zaměstnancům zákon o státní službě?

Blíže viz *Zákon č. 234/2014 Sb., o státní službě* (zejména § 77 – 84).

Zákonem uložené **povinnosti se vztahují zejména k řádnému a nestrannému výkonu služby**, některé povinnosti ale státní zaměstnanec musí dodržovat, i když nevykonává službu:

- zachovávat při výkonu služby věrnost ČR,
- zachovávat mlčenlivost o skutečnostech, o nichž se dověděl při výkonu služby a které v zájmu služebního úřadu nelze sdělovat jiným osobám, pokud nebyl této povinnosti zproštěn,
- zdržet se jednání, které by mohlo vést ke střetu veřejného zájmu se zájmy osobními, zejména nezneužívat informací nabytých v souvislosti s výkonem služby ve prospěch vlastní nebo jiného, jakož i nezneužívat postavení státního zaměstnance,
- v souvislosti s výkonem služby nepřijímat dary nebo jiné výhody, s výjimkou darů nebo výhod poskytovaných služebním úřadem a
- oznámit služebnímu orgánu, že je proti němu zahájeno trestní stíhání a v jaké věci.

Představeným jsou zákonem o státní službě, obdobně jako v zákoníku práce vedoucím zaměstnancům, uloženy **další povinnosti**, z nichž nejvýznamnější je **řídít a kontrolovat** výkon služby podřízenými státními zaměstnanci, průběžně **hodnotit** výkon služby státních zaměstnanců a podílet se na jejich služebním hodnocení.

Mezi **práva** státních zaměstnanců patří:

- právo, aby jim služební úřad, v němž vykonávají službu, poskytoval podporu při výkonu služby,
- právo na vytvoření podmínek pro řádný výkon služby včetně dostupnosti odborné literatury vztahující se k vykonávanému oboru služby a k činnostem, které státní zaměstnanec vykonává,
- právo na absolvování přípravy k vykonávání obecné a zvláštní části úřednické zkoušky a prohlubování vzdělání,
- na plat a platový postup,
- právo odmítnout vyřizovat služební úkoly, které nepatří do oboru služby, v němž vykonává službu (s výjimkou, kdy služební úkol spadá do působnosti organizačního útvaru, v němž je zařazeno jeho služební místo, a s výjimkou přeložení),
- odmítnout splnit služební úkol, který má podle jiného právního předpisu, služebního předpisu nebo příkazu splnit osobně představený (pokud jej nezastupuje),
- právo podat ve věcech výkonu služby a služebních vztahů stížnost, ale i být vyrozuměn o vyřízení stížnosti, která na něj byla podána s tím, že porušil povinnosti, které státním zaměstnancům vyplývají ze zákona a

- právo domáhat se zákonným způsobem svých práv vyplývajících ze služebního poměru.

K **omezením**, která stanoví zákon o státní službě, pak zejména patří, že státní zaměstnanec **nesmí být členem řídicích nebo kontrolních orgánů právnických osob provozujících podnikatelskou činnost** (s výjimkou případů, kdy do nich byl vyslán služebním orgánem), a také, že až na určité v zákoně uvedené výjimky **může** vykonávat **jinou výdělečnou činnost** než službu podle tohoto zákona **pouze** s předchozím **písemným povolením** služebního orgánu. Speciálně **představený** pak **nesmí** po dobu trvání služebního poměru vykonávat žádnou **funkci v politické straně nebo v politickém hnutí**. Specifickým omezením, vztahujícím se ke konkrétnímu služebnímu místu v rámci vládou schválené systemizace, je **možnost stanovit nebo sjednat zákaz konkurence**.

Konkrétní **povinnosti** v rámci zákonného rámce k plnění jednotlivých služebních úkolů (případně též příkazů k výkonu služby) **dávají** státním zaměstnancům jejich **představení** uvedení v § 9, **případně další osoby** uvedené v § 84 zákona o státní službě.

REKAPITULACE

Úředník ÚSC = zaměstnanec v pracovním poměru k ÚSC, zařazený v jeho úřadu, podílející se na výkonu správních činností; zaměstnancem ÚSC je osoba v **pracovním poměru** k obci, kraji nebo hlavnímu městu Praze.

Pracovní poměr a vzdělávání úředníků obcí, krajů a hlavního města Prahy upravuje **zákon č. 312/2002 Sb., o úřednících územních samosprávných celků a o změně některých zákonů** (vztah speciality vůči zákoníku práce).

Vedoucí úřadu = tajemník obecního úřadu/tajemník úřadu městského obvodu nebo městské části statutárního města, ředitel krajského úřadu/ředitel Magistrátu hlavního města Prahy/tajemník úřadu městské části hlavního města Prahy. starosta (pokud není funkce tajemníka zřízena či ustanovena, plní jeho úkoly). Pokud není v obci, městském obvodu nebo městské části funkce tajemníka zřízena nebo zde není tajemník ustanoven, plní úkoly vedoucího úřadu starosta.

Úředníci ÚSC jsou **povinni si prohlubovat kvalifikaci v rozsahu stanoveném zákonem o úřednících**. Prohlubování kvalifikace mohou poskytovat **pouze akreditované vzdělávací instituce v rámci akreditovaných vzdělávacích programů**:

- právnické nebo fyzické osoby oprávněné ke vzdělávací činnosti,
- Institut pro veřejnou správu Praha (příspěvková organizace zřízená Ministerstvem vnitra),
- územní samosprávné celky.

Zákon o úřednících vymezuje tyto druhy prohlubování kvalifikace:

- vstupní vzdělávání (povinnost ukončit nejpozději do 3 měsíců ode vzniku prac. poměru)
- přípravu a ověření zvláštní odborné způsobilosti,
- průběžné vzdělávání (prohlubující/aktualizační/specializační),
- vzdělávání vedoucích úředníků a vedoucích úřadů (2 části – obecná a zvláštní).

Státní zaměstnanec = fyzická osoba, která byla přijata do **služebního poměru** a zařazena na služební místo v některém ze služebních úřadů nebo jmenována na služební místo představeného k výkonu některé z činností uvedených v § 5 zákona o státní službě.

Služební poměr státního zaměstnance je svojí povahou **poměrem veřejnoprávním, služební vztahy** obecně **nepodléhají principům soukromého práva**, zejména tedy rovnosti smluvních stran, **ale obecným zásadám správního práva**.

Státní zaměstnanec **je povinen vykonat úspěšně úřednickou zkoušku** (2 části – obecná a zvláštní), a to pro každý obor státní služby, k jehož výkonu byl na služební místo zařazen nebo jmenován. **Neexistuje možnost nahradit povinnost vykonat úřednickou zkoušku dosaženým vzděláním.**

Základní předpoklad pro přijetí do služebního poměru je, že osoba bude ve službě **dodržovat demokratické zásady ústavního pořádku ČR a řádně vykonávat službu**.

Zákonem uložené **povinnosti se vztahují zejména k řádnému a nestrannému výkonu služby**, některé povinnosti ale státní zaměstnanec musí dodržovat, i když nevykonává službu:

- zachovávat při výkonu služby věrnost ČR,
- zachovávat mlčenlivost o skutečnostech, o nichž se dověděl při výkonu služby a které v zájmu služebního úřadu nelze sdělovat jiným osobám, nebyl-li této povinnosti zproštěn,
- zdržet se jednání, které by mohlo vést ke střetu veřejného zájmu se zájmy osobními (nezneužívat informací, nezneužívat postavení státního zaměstnance),
- v souvislosti s výkonem služby nepřijímat dary nebo jiné výhody v hodnotě přesahující částku 300 Kč, s výjimkou darů nebo výhod poskytovaných služebním orgánem úřadem a
- oznámit služebnímu orgánu, že je proti němu zahájeno trestní stíhání a v jaké věci.

Mezi **práva** státních zaměstnanců např. patří:

- právo, aby služební úřad, v němž vykonávají službu, poskytoval podporu při výkonu služby,
- právo na vytvoření podmínek pro řádný výkon služby včetně dostupnosti odborné literatury vztahující se k vykonávanému oboru služby a k činnostem, které státní zaměstnanec vykonává,
- právo na prohlubování vzdělání,
- na plat a platový postup,
- právo odmítnout vyřizovat úkoly, které nepatří do oboru služby, v němž vykonává službu,
- odmítnout splnit služební úkol, který má splnit osobně představený (nezastupuje-li jej),
- právo podat ve věcech výkonu služby a služebních vztahů stížnost, ale i být vyrozuměn o vyřízení stížnosti, která na něj byla podána,
- právo domáhat se zákonným způsobem svých práv vyplývajících ze služebního poměru.

Omezení státních zaměstnanců:

- nesmí být členem řídicích/kontrolních orgánů právnických osob,
- výkon jiné výdělečné činnosti je možný pouze s předchozím písemným souhlasem povolením služebního orgánu,
- představený nesmí vykonávat žádnou funkci v politické straně nebo v politickém hnutí a nepřísluší mu vykonávat právo na stávkou,
- specifickým omezením, vztahujícím se ke konkrétnímu služebnímu místu v rámci vládou schválené systemizace, je možnost stanovit nebo sjednat zákaz konkurence.

DOPLŇUJÍCÍ STUDIJNÍ MATERIÁLY

- Zákon č. 262/2006 Sb., zákoník práce
 - Zákon č. 234/2014 Sb., o státní službě
 - zákon č. 128/2000 Sb., o obcích (obecní zřízení)
 - zákon č. 129/2000 Sb., o krajích (krajské zřízení)
 - Zákon č. 131/2000 Sb., o hlavním městě Praze
 - Prováděcí předpisy ke státní službě uvedené v textu výše
-
- Vavrochová, S., Kuš, P., Územní samosprávné celky, Praha: Institut pro veřejnou správu Praha, 2012.
 - Pondělíčková, K., Šťastný, V., Zákon o úřednících územních samosprávných celků, Komentář. Praha: Wolters Kluwer ČR, a. s., 2016.

Užitečné webové stránky:

- <https://www.mvcr.cz/clanek/vzdelavani-ve-verejne-sprave-rovnocennost-vzdelani-a-akreditace-vzdelavacich-instituci.aspx>
- <https://www.institutpraha.cz/>
- <https://www.mvcr.cz/sluzba/vzdelavani.aspx>

13. VOLBY V ČESKÉ REPUBLICE – PRÁVNÍ ÚPRAVA, DRUHY VOLEB, VOLEBNÍ SYSTÉMY V ČR, ÚSTAVNÍ PRINCIPY, AKTIVNÍ A PASIVNÍ VOLEBNÍ PRÁVO, STRUKTURA VOLEBNÍCH ORGÁNŮ; REJSTŘÍK POLITICKÝCH STRAN, SDRUŽOVÁNÍ V POLITICKÝCH STRANÁCH

Základní právní předpisy:

- Ústavní zákon č. 1/1993 Sb., Ústava České republiky, ve znění pozdějších ústavních zákonů
- Usnesení předsednictva České národní rady č. 2/1993 Sb., o vyhlášení Listiny základních práv a svobod
- [Zákon č. 247/1995 Sb.](#), o volbách do Parlamentu České republiky a o změně a doplnění některých dalších zákonů, ve znění pozdějších předpisů
- [Zákon č. 130/2000 Sb.](#), o volbách do zastupitelstev krajů a o změně některých zákonů, ve znění pozdějších předpisů
- [Zákon č. 491/2001 Sb.](#), o volbách do zastupitelstev obcí a o změně některých zákonů, ve znění pozdějších předpisů
- [Zákon č. 62/2003 Sb.](#), o volbách do Evropského parlamentu a o změně některých zákonů, ve znění pozdějších předpisů
- [Zákon č. 275/2012 Sb.](#), o volbě prezidenta republiky a o změně některých zákonů (zákon o volbě prezidenta), ve znění pozdějších předpisů
- [Zákon č. 150/2002 Sb.](#), soudní řád správní, ve znění pozdějších předpisů
- [Zákon č. 424/1991 Sb.](#), o sdružování v politických stranách a v politických hnutích, ve znění pozdějších předpisů
- Zákon č. 88/2024 Sb., o správě voleb
- Zákon č. 268/2024 Sb., kterým se mění zákon č. 88/2024 Sb., o správě voleb, a některé další zákony (v rozsahu části VIII – korespondenční volba pro rok 2025)
pozn. Následující text již reflektuje novou právní úpravu správy voleb účinnou od 1. 1. 2026

Obsah:

Po nastudování následujících pasáží budete schopni odpovědět na otázky:

1. Jaké druhy voleb konaných v ČR existují?
2. Co jsou volební systémy a jaké druhy v ČR rozeznáváme?
3. Co jsou to tzv. ústavní principy volebního práva?
4. Jak lze definovat tzv. aktivní a pasivní volební právo?
5. Co jsou a jaká je struktura volebních orgánů v ČR?

6. Co jsou politické strany a politická hnutí?
7. Kdy je možné pozastavit činnosti a rozpustit politickou stranu a politické hnutí?
8. Co je Rejstřík politických stran a politických hnutí?

13.1 Jaké druhy voleb konaných v ČR existují?

Blíže viz *Ústavní zákon č. 1/1993 Sb., Ústava České republiky* (zejména čl. 18, 56 odst. 1 a čl. 102 odst. 1).

13.1.1 Všeobecné, řádné volby

Konají se po uplynutí ústavně stanoveného volebního období ve lhůtě počínající 30. dnem před uplynutím volebního (funkčního) období a končící dnem jeho uplynutí. Vyhláší je zpravidla prezident republiky nejpozději 90 dnů před jejich konáním. Konají se na území ČR **ve dvou dnech (PÁ + SO)**; v některých případech (volby do Poslanecké sněmovny, volba prezidenta republiky) i v zahraničí. Volby **do zastupitelstev obcí/volby do zastupitelstev krajů** se konají na části území v souběhu zpravidla s prvním kolem **voleb do 1/3 Senátu**, a to v pevném termínu, kterým je **první celý týden v říjnu** (novela Ústavy provedená ústavním zákonem č. 87/2024 Sb.)

Volby	Délka mandátu	Počet mandátů	Volební systém	Aktivní volební právo (volit)	Pasivní volební právo (být volen, kandidovat)
Poslanecká sněmovna	4 roky	200	Poměrný volební systém kandidátních listin	18 let	21 let
Senát	6 let (střídání třetiny každé 2 roky)	81	Většinový volební systém absolutní většiny	18 let	40 let
Prezident ČR	5 let	1	Většinový volební systém absolutní většiny	18 let	40 let
Zastupitelstva krajů	4 roky	cca 700	Poměrný volební systém kandidátních listin	18 let	18 let
Zastupitelstva obcí	4 roky	cca 63000	Poměrný volební systém kandidátních listin	18 let	18 let

Parlament EU	5 let	21	Poměrný volební systém kandidátních listin	18 let	21 let
--------------	-------	----	--	--------	--------

1) Volby do Poslanecké sněmovny Parlamentu ČR (jedna z komor Parlamentu; 200 poslanců)

- konají se ve volebních krajích (kopírují území samosprávných krajů)
- konají se na území ČR i v zahraničí (zvláštní volební okrsky v zahraničí jsou podřazeny pod volební kraj určený losem Státní volební komisí)
- je v nich možno v zahraničí volit i korespondenčně (pro voliče zapsané v seznamu voličů u zastupitelského úřadu)

2) Volby do Senátu Parlamentu ČR (jedna z komor Parlamentu, 81 senátorů)

- každé dva roky se volby konají ve třetině (27) volebních obvodů
- konají se ve volebních obvodech pouze na území ČR
- konají se v prvním celém týdnu měsíce října

3) Volby do zastupitelstev krajů (kraj je vyšší územní samosprávný celek)

- konají se ve všech krajích (kromě hlavního města Prahy)
- konají se v prvním celém týdnu měsíce října

4) Volby do zastupitelstev obcí (obce jsou základní územní samosprávný celek)

- konají se ve všech obcích, městysech, městech, územně členěných i nečleněných statutárních městech, hlavním městě Praze, městských obvodech a městských částech
- konají se v prvním celém týdnu měsíce října

5) Volba prezidenta ČR (prezident je hlavou státu, je volen přímo)

- koná se v posledních 60 dnech volebního období úřadujícího prezidenta, nejpozději však 30 dnů před uplynutím volebního období úřadujícího prezidenta
- volbu vyhlašuje předseda Senátu nejpozději 90 dnů před jejím konáním (není-li funkce předsedy Senátu obsazena, vyhlašuje ji předseda Poslanecké sněmovny)
- volba se koná na území ČR i v zahraničí (území ČR tvoří jeden volební obvod)
- je v nich možno v zahraničí volit i korespondenčně (pro voliče zapsané v seznamu voličů u zastupitelského úřadu)

6) Volby do Evropského parlamentu (orgán Evropské unie)

- konají se v posledním roce funkčního období Evropského parlamentu
- vyhlašuje je prezident na základě rozhodnutí Rady Evropské unie nejpozději 90 dnů před jejich konáním
- území ČR tvoří jeden volební obvod
- je v nich možno v zahraničí volit i korespondenčně (pro voliče zapsané v seznamu voličů u zastupitelského úřadu)

13.2 Co jsou volební systémy a jaké druhy v ČR rozeznáváme?

Volební systém = způsob, jakým jsou kandidujícím subjektům přidělovány mandáty s ohledem na výsledek hlasování. Na způsobu jeho určení pak v podstatné míře závisí konečný volební výsledek. Teorie a praxe voleb rozlišuje dva hlavní modely volebních systémů:

13.2.1 Systém poměrného zastoupení

Mandáty se přidělují kandidujícím politickým subjektům **poměrně podle počtu platných hlasů**, které obdržely od voličů. Pro vlastní určení výsledku hlasování se používají **dvě základní metody výpočtu**, a to pomocí volebního čísla či volebního dělitele. Nástrojem bránícím přílišné rozdrobenosti politické scény jsou **tzv. uzavírací klauzule** (minimální podíl hlasů, který musí kandidující subjekt získat, aby mu byly přidělovány mandáty). Uzavírací klauzule může být proměnlivá pro různé typy volebních stran (např. ve volbách do české Poslanecké sněmovny stanoví volební zákon u koalic hranice 8 % pro dvoučlenné a 11 % pro tři a vícečlenné koalice pro postup do skrutinia, tedy do fáze sčítání, kde dochází k rozdělení mandátů)

Podle zásad poměrného zastoupení se konají v ČR volby do **Poslanecké sněmovny, zastupitelstev krajů a obcí a do Evropského parlamentu**.

13.2.2 Většinový volební systém

Zvolen je ten kandidát, který získá více hlasů než kterýkoli jiný protikandidát. V ČR je zaveden systém, kdy **kandidát musí získat nadpoloviční většinu odevzdaných platných hlasů**; v případě, že se tak nestane, koná se **druhé kolo**, do kterého postoupí 2 neúspěšnější kandidáti.

Podle zásad většinového systému se konají v ČR volby do **Senátu Parlamentu ČR a volba prezidenta ČR**.

13.3 Co jsou to tzv. ústavní principy volebního práva?

Blíže viz:

- *Ústavní zákon č. 1/1993 Sb., Ústava České republiky* (zejména čl. 2 odst. 1, čl. 5, čl. 16 – 22, čl. 56 odst. 1 a čl. 102 odst. 1),
- *Usnesení předsednictva České národní rady č. 2/1993 Sb., o vyhlášení Listiny základních práv a svobod* (zejména čl. 21).

Výsledkem vývoje moderního volebního práva v průběhu 19. a 20. století jsou určité standardní znaky, které se promítají ve všeobecně uznávaných principech volebního práva.

Jde o podmínky uznání a realizace volebního práva, které zaručují svobodný projev vůle. Jednotlivé státy je mají **zakotveny zpravidla přímo v ústavě**:

- **všeobecnost** – právo volit mají všichni bez ohledu na rasu, pohlaví, sociální původ atd., avšak s ohledem na podmínky stanovené zákonem – např. věk;
- **rovnost** – 1 volič = 1 hlas, hlasy všech voličů mají stejnou váhu;

- **přímost** – volič hlasuje osobně, zastoupení není přípustné;
- **tajnost** – nikdo není oprávněn zjišťovat, pro koho volič hlasoval; volič musí upravit hlasovací lístek v prostoru určeném pro úpravu hlasovacích lístků a použít úřední obálku;
- čl. 2 odst. 1 Ústavy (princip zastupitelské demokracie) - **lid je zdrojem veškeré státní moci, vykonává ji prostřednictvím orgánů moci zákonodárné, výkonné a soudní;**
- dle čl. 5 Ústavy – politický **systém je založen na svobodném a dobrovolném vzniku a volné soutěži politických stran respektujících základní demokratické principy a odmítajících násilí jako prostředek k prosazování svých zájmů;**
- čl. 21 Listiny základních práv a svobod – občané **mají právo podílet se na správě veřejných věcí přímo nebo svobodnou volbou svých zástupců; volby se musí konat ve lhůtách nepřesahujících pravidelná volební období stanovená zákonem; občané mají za rovných podmínek přístup k voleným a jiným veřejným funkcím.**

13.4 Jak lze definovat tzv. aktivní a pasivní volební právo?

13.4.1 Právo volit v jednotlivých volbách (= aktivní volební právo)

Podmínky aktivního volebního úprava jsou upraveny v Ústavě a příslušném volebním zákoně.

1) Parlament ČR (Poslanecká sněmovna a Senát)

- voličem je státní občan ČR, který alespoň druhý den voleb dosáhl věku nejméně 18 let;
- ve druhém kole voleb do Senátu může volit i občan, který alespoň druhý den konání druhého kola dosáhl věku nejméně 18 let.

2) Zastupitelstvo kraje

- volit může státní občan ČR, který alespoň druhý den voleb dosáhl věku nejméně 18 let a je přihlášen k trvalému pobytu v obci, která náleží do územního obvodu kraje.

3) Zastupitelstvo obce

- voličem je občan obce, je-li státním občanem ČR, který alespoň v den voleb, a konají-li se volby ve dvou dnech, druhý den voleb, dosáhl věku nejméně 18 let a je v této obci přihlášen k trvalému pobytu;
- voličem je také státní občan jiného členského státu EU, který je držitelem potvrzení o přechodném pobytu nebo povolení k trvalému pobytu na území ČR, je přihlášen k pobytu v této obci a dosáhl věku nejméně 18 let.

4) Prezident ČR

- právo volit má státní občan ČR, který alespoň druhý den volby dosáhl věku nejméně 18 let;
- ve druhém kole může volit i občan, který alespoň druhý den konání druhého kola volby prezidenta dosáhl věku 18 let.

5) Evropský parlament

- na území ČR má právo volit občan ČR, který alespoň druhý den voleb dosáhl věku nejméně 18 let, a dále občan jiného členského státu EU, který alespoň druhý den voleb dosáhl věku 18 let a je po dobu nejméně 45 dnů přihlášen k trvalému pobytu nebo k přechodnému pobytu na území ČR.

Překážky aktivního volebního práva (volič má volební právo, ale pro překážku ho nemůže vykonat)

- zákonem stanovené omezení osobní svobody z důvodu výkonu trestu odnětí svobody (jen pro volby do zastupitelstva kraje a obce);
- služba vojáka z povolání v zahraničí (jen pro volby do zastupitelstva kraje a obce).

Osoby, kterým náleží právo volit, mohou realizovat hlasování:

- osobně ve volební místnosti podle místa trvalého pobytu;
- osobně prostřednictvím voličského průkazu ve volební místnosti v jiném volebním okrsku, než do kterého náleží podle místa trvalého pobytu (využitelnost voličského průkazu je však navázána na volební obvod – tedy např. ve volbách do zastupitelstva krajů může volič využít při hlasování na voličský průkaz jen volební místnosti na území daného kraje – nemůže tedy volit „jiné“ zastupitelstvo);
- osobně na základě změny volebního okrsku prostřednictvím Informačního systému správy voleb (od roku 2026 alternativa k voličskému průkazu, kdy lze provést změnu okrsku online – platí však obdobná územní omezení jako v případě voličského průkazu);
- korespondenčním hlasováním (poprvé ve volbách do Poslanecké sněmovny 2025; platí pouze pro voliče, kteří budou zapsáni ve zvláštním volebním okrsku při zastupitelském úřadu v zahraničí)
 - volič musí pro každé volby zažádat příslušný zastupitelský úřad o zaslání dokumentace pro korespondenční hlasování;
 - volič si vytiskne příslušný hlasovací lístek ze stránek Ministerstva vnitra;
 - vytištěný hlasovací lístek vloží do obdržené úřední obálky;
 - podepíše obdržený identifikační lístek a spolu s úřední obálkou jej vloží do obdržené „zpětné“ obálky, kterou odešle příslušnému zastupitelskému úřadu tak, aby obálka byla doručena do ukončení hlasování;
 - na příslušném zastupitelském úřadu je zachována i možnost prezenční volby.

13.4.2 Právo být volen v jednotlivých druzích voleb (=pasivní volební právo)

Každý může v týchž volbách kandidovat pouze jednou.

1) Poslanecká sněmovna

- každý občan ČR, který má právo volit a alespoň druhý den voleb dosáhl věku 21 let a nemá ve dnech voleb omezenou svéprávnost k výkonu volebního práva.

2) Senát

- každý občan ČR, který má právo volit a alespoň ve druhý den voleb dosáhl věku 40 let a nemá ve dnech voleb omezenou svéprávnost k výkonu volebního práva.

3) Zastupitelstva krajů a obcí

- členem může být zvolen každý volič, který není ve výkonu trestu odnětí svobody nebo zabezpečovací detence.

4) Prezident ČR

- občan, který je volitelný do Senátu;
- nesmí být zvolen více než dvakrát za sebou.

5) Evropský parlament

- na území ČR může být zvolen každý občan ČR a každý občan jiného členského státu EU, který je na území ČR nejpozději druhý den voleb po dobu nejméně 45 dnů přihlášen k trvalému pobytu nebo k přechodnému pobytu, alespoň druhý den voleb dosáhl věku 21 let;
- jde-li o občana jiného členského státu EU, nesmí být v členském státě, jehož je státním občanem, zbaven práva být volen do Evropského parlamentu; je-li zároveň občanem více členských států, nesmí být zbaven práva být volen do Evropského parlamentu ani v jednom z nich.

13.5 Co jsou a jaká je struktura volebních orgánů v ČR?

Blíže viz např.:

- *Zákon č. 88/2024 Sb., o správě voleb (zejména § 6 - § 21)*

Volební orgány zajišťují přípravu, organizaci, provádění, zjišťování a vyhlášení výsledků voleb.

Činnost volebních orgánů je **výkonem státní správy**. Výdaje volebních orgánů spojené s volbami se **hradí ze státního rozpočtu**. Zaměstnanci kraje zařazení do krajských úřadů a zaměstnanci obce zařazení do pověřených obecních úřadů mohou některé činnosti podle volebních zákonů vykonávat, pouze pokud mají **osvědčení o způsobilosti na úseku voleb**.

Taxativní vymezení volebních orgánů a jejich hlavní, stěžejní úkoly:

- **Státní volební komise**
 - stálý volební orgán zřízený zákonem o volbách do zastupitelstev krajů pro všechny druhy voleb;
 - koordinuje přípravu, organizaci, průběh a provedení voleb;
 - vyhláší celkové výsledky voleb.
- **Ministerstvo vnitra**
 - metodicky řídí, zajišťuje a kontroluje organizační a technickou přípravu, průběh a provedení voleb;
 - registruje kandidátní listiny pro volbu prezidenta republiky a ve volbách do Evropského parlamentu;
 - zajišťuje výrobu volebních materiálů (např. sad hlasovacích lístků);
 - spravuje Informační systém správy voleb.

- **Ministerstvo zahraničních věcí** (pro volby do Poslanecké sněmovny a volbu prezidenta republiky)
 - metodicky řídí, zajišťuje a kontroluje organizační a technickou přípravu, průběh a provedení voleb mimo území ČR.
- **Český statistický úřad**
 - zajišťuje systém zjišťování výsledků voleb i jejich zpracování.
- **krajský úřad**
 - registruje kandidátní listiny pro volby do Poslanecké sněmovny a zastupitelstev krajů;
 - provádí kontrolní činnost ve svém správním obvodu.
- **pověřený obecní úřad v sídle volebního obvodu pro volby do Senátu**
 - registruje kandidátní listiny pro volby do Senátu.
- **pověřený obecní úřad**
 - registruje kandidátní listiny pro volby do zastupitelstev obcí;
 - zajišťuje školení vybraných členů okrskových volebních komisí.
- **obecní úřad**
 - vytváří volební okrsky;
 - zajišťuje volební místnosti;
 - zajišťuje distribuci hlasovacích lístků voličům;
 - vydává voličské průkazy.
- **starosta obce**
 - jmenuje zapisovatele okrskové volební komise
 - jmenuje další členy okrskové volební komise, není-li okrsková volební komise naplněna delegovanými členy od kandidujících subjektů.
- **zastupitelský úřad a konzulární úřad ČR, s výjimkou konzulárního úřadu vedeného honorárním konzulárním úředníkem**
 - informuje voliče v zahraničí;
 - vydává voličské průkazy;
 - zřizuje volební místnosti (pro volby do Poslanecké sněmovny, volbu prezidenta republiky a volby do Evropského parlamentu).
- **okrsková volební komise**
 - zajišťuje hlasování, sčítá hlasy.
- **zvláštní okrsková volební komise** (pro volby do Poslanecké sněmovny, volbu prezidenta republiky a volby do Evropského parlamentu)
 - zajišťuje hlasování, sčítá hlasy mimo území ČR.

Informační systém správy voleb

- zákon o správě voleb zakotvil do správy voleb Informační systém správy voleb, který zejména výše uvedeným volebním orgánům, ale též kandidujícím subjektům, voličům a obecně veřejnosti, zajistí efektivnější přístup ke správě voleb a výkonu volebního práva;
- vznik systému je plánován podle zákona o správě voleb **od roku 2026**;
- ISSV má zahrnovat 4 hlavní součásti (moduly):
 - **Jednotný seznam voličů.** Seznam bude splňovat požadavky na agendový informační systém komunikující se základním registrem obyvatel. Nahradí cca 6500 „stálých seznamů voličů“, zjednoduší práci obcím a umožní voličům žádat kterýkoli obecní úřad o vydání voličského průkazu nebo online o změnu volebního okrsku;
 - **Registr kandidátních listin.** Registr bude postaven na elektronickém formuláři kandidátní listiny. Registr bude databází údajů z kandidátních listin a prezentačním prostředím dokumentů registračního řízení. Spisová služba bude vedena mimo tento systém. Bude umožňovat účastníkům řízení prostřednictvím jejich uživatelského profilu elektronické nahlížení do dokumentů registračního řízení;
 - **Registr okrskových volebních komisí.** Tento nástroj usnadní komunikaci kandidujících subjektů s obcemi při sestavování okrskových volebních komisí. Delegování členů komisí a jejich následné obesílání obecním úřadem bude elektronické;
 - **Nástroj ePetice** na podporu kandidatury ve volbách. Informační systém fakultativně umožní také fakultativní online zakládání a podporu elektronických petic pro nezávislé kandidáty s využitím zaručené elektronické identity.

13.6 Co jsou politické strany a politická hnutí?

Blíže viz:

- *Ústavní zákon č. 1/1993 Sb., Ústava České republiky* (zejména čl. 5),
- *Usnesení předsednictva České národní rady č. 2/1993 Sb., o vyhlášení Listiny základních práv a svobod* (zejména čl. 20 odst. 2),
- *Zákon č. 424/1991 Sb., o sdružování v politických stranách a v politických hnutích* (zejména § 1 – 4).

Politické strany a politická hnutí jsou (dále též „strana a hnutí“) **právníckými osobami, které vznikají registrací Ministerstvem vnitra.**

Podle **Ústavy ČR** je politický systém ČR založen na svobodném a dobrovolném vzniku a volné soutěži politických stran respektujících základní demokratické principy a odmítajících násilí jako prostředek k prosazování svých zájmů.

Podle **Listiny** mají občané zaručené právo sdružovat se ve stranách a hnutích včetně jejich zakládání. **Zákon o sdružování v politických stranách a v politických hnutích** charakterizuje stranu a hnutí jednak tím, že jsou sdružením fyzických osob, a jednak posláním strany a hnutí, čímž je výkon politického sdružovacího práva, který slouží občanům k jejich účasti na politickém životě společnosti, zejména pak na vytváření zákonodárných sborů a orgánů krajů a obcí. Cíle strany a hnutí jsou povinnou náležitostí jejich stanov.

Podle § 4 zákona o sdružování v politických stranách a v politických hnutích **nemohou vznikat a vyvíjet činnost strany a hnutí:**

- které porušují ústavu a zákony nebo jejichž cílem je odstranění demokratických základů státu,
- které nemají demokratické stanovy nebo nemají demokraticky ustanovené orgány,
- které směřují k uchopení a držení moci zamezujícím druhým stranám a hnutím ucházet se ústavními prostředky o moc nebo které směřují k potlačení rovnoprávnosti občanů,
- jejichž program nebo činnost ohrožují mravnost, veřejný pořádek nebo práva a svobodu občanů.

13.6.1 Kdy je možné pozastavit činnosti a rozpustit politickou stranu a politické hnutí?

Blíže viz *Zákon č. 424/1991 Sb., o sdružování v politických stranách a v politických hnutích* (zejména § 13 odst. 5 a § 14 odst. 1).

Činnost strany a hnutí může být pozastavena nebo mohou být rozpuštěny toliko **rozhodnutím Nejvyššího správního soudu**, a to z důvodů taxativně stanovených v zákoně č. 424/1991 Sb.:

- porušení základních principů sdružování se ve stranách a hnutích vyjádřených v § 1 až 3 zákona (např. umožnění členství občanům mladším 18 let či nucení ke členství),
- vyvíjení nedovolené činnosti specifikované v § 4 zákona,
- porušení zásady oddělení strany a hnutí od státu, nerespektování zákazu jejich ozbrojení a zřizování ozbrojených složek, jakož i zákazu zakládání a organizování činnosti stran a hnutí na pracovištích (§ 5 zákona),
- neustavení statutárního orgánu v zákonné lhůtě 6 měsíců od vzniku strany a hnutí (§ 6 odst. 5 zákona),
- porušení zákonných ustanovení týkajících se hospodaření strany a hnutí (§ 17, 17a, 17b, 18 a 19h zákona), upravujících mimo jiné povinnost strany a hnutí předložit Úřadu pro dohled nad hospodařením politických stran a politických hnutí každoroční výroční finanční zprávu v termínu do 1. 4.,
- vyvíjení činnosti v rozporu se stanovami strany a hnutí.

Při pozastavení činnosti může strana a hnutí činit pouze úkony zaměřené na odstranění stavu, který byl důvodem k rozhodnutí soudu o pozastavení jejich činnosti, a to **nejdéle po dobu jednoho roku**.

Návrh na pozastavení činnosti nebo rozpuštění strany a hnutí **podává vláda ČR** a neučiní-li tak do 30 dnů od doručení podnětu, může návrh podat **prezident republiky**. Dojde-li rozhodnutím **Nejvyššího správního soudu** k pozastavení činnosti strany nebo hnutí, mají stanovenou jednorozhodnutí lhůtu k tomu, aby odstranily stav, který byl důvodem pro pozastavení jejich činnosti. Jestliže i po uplynutí lhůty stanovené v rozhodnutí soudu o pozastavení činnosti strany nebo hnutí trvají skutečnosti, pro které byla jejich činnost pozastavena, mohou být strana nebo hnutí zrušeny rozhodnutím soudu o jejich rozpuštění.

13.6.2 Co je Rejstřík politických stran a politických hnutí?

Blíže viz *Zákon č. 424/1991 Sb., o sdružování v politických stranách a v politických hnutích* (zejména § 9).

Rejstřík politických stran a politických hnutí (dále jen „rejstřík“) **je veřejným seznamem, do kterého se zapisují nebo vyznačují zákonem stanovené údaje** týkající se stran a hnutí. Je každému přístupný a každý má právo do něj nahlížet, pořizovat si z něj kopie a výpisy. Jeho součástí je i sbírka listin, která obsahuje:

- stanovy,
- usnesení o ustavení orgánů,
- usnesení o změně stanov,
- usnesení o zrušení strany a hnutí.

Rejstřík vede Ministerstvo vnitra od 1. ledna 2001. Elektronická aplikace rejstříku je zveřejněna na webových stránkách [Ministerstva vnitra](#)

Do rejstříku stran a hnutí se zapisují tyto údaje:

- název, zkratka a sídlo strany a hnutí s uvedením dne a čísla registrace,
- den registrace změny stanov,
- zánik strany a hnutí s uvedením dne a právního důvodu výmazu,
- identifikační číslo strany a hnutí,
- jméno, příjmení, datum narození a adresa místa pobytu osob, které jsou statutárním orgánem nebo jeho členy, s uvedením způsobu, jakým jednají jménem strany a hnutí,
- pozastavení činnosti strany a hnutí,
- zrušení strany a hnutí,
- vstup do likvidace vč. jména, příjmení, data narození a adresy místa pobytu likvidátora,
- zahájení insolvenčního řízení, rozhodnutí o (způsobu řešení) úpadku, rozhodnutí ukončující insolvenční řízení, jméno, příjmení (obchodní firma) a sídlo insolvenčního správce,
- do rejstříku se zapíše nebo vyznačí také **změna** nebo **zánik** skutečností výše uvedených.

REKAPITULACE

Druhy voleb v ČR:

- Komory Parlamentu (Poslanecká sněmovna, Senát), zastupitelstva, prezident ČR, Evropský parlament)

Volební systém = způsob, jakým jsou přidělovány kandidujícím subjektům mandáty s ohledem na výsledek hlasování. Na způsobu jeho určení pak v podstatné míře závisí konečný volební výsledek.

- systém poměrného zastoupení (Poslanecká sněmovna, zastupitelstva krajů/obcí a Evropský parlament)
- většinový volební systém (Senát a volba prezidenta ČR)

Ústavní principy = všeobecnost, rovnost, tajnost a přímost.

Právo volit (= **aktivní volební právo**); právo být volen (= **pasivní volební právo**).

Volební orgány zajišťují přípravu, organizaci, provádění, zjišťování a vyhlášení výsledků voleb (např. Státní volební komise, MV, MZV, ČSÚ, krajský úřad, pověřený obecní úřad v sídle volebního obvodu, pověřený obecní úřad, obecní úřad, starosta obce, zastupitelský úřad ČR, okrsková volební komise)

Politické strany a politická hnutí jsou právníckými osobami, které vznikají registrací Ministerstvem vnitra.

Nemohou vznikat a vyvíjet činnost strany a hnutí:

- které porušují ústavu/zákony/jejichž cílem je odstranění demokratických základů státu,
- které nemají demokratické stanovy nebo nemají demokraticky ustanovené orgány,
- které směřují k uchopení a držení moci zamezujícím druhým stranám a hnutím ucházet se ústavními prostředky o moc, nebo které směřují k potlačení rovnoprávnosti občanů,
- jejichž program nebo činnost ohrožují mravnost, veřejný pořádek nebo práva a svobodu občanů.

Politickou stranu a politické hnutí **je možné na návrh vlády (prezidenta republiky) rozpustit rozhodnutím Nejvyššího správního soudu**, a to z důvodů **taxativně stanovených v zákoně č. 424/1991 Sb. o sdružování v politických stranách a v politických hnutích**.

Při pozastavení činnosti může strana a hnutí činit pouze úkony zaměřené na odstranění stavu, který byl důvodem k rozhodnutí soudu o pozastavení jejich činnosti, a to **nejdéle po dobu jednoho roku**.

Rejstřík politických stran a politických hnutí **je veřejným seznamem, do kterého se zapisují nebo vyznačují zákonem stanovené údaje** týkající se stran a hnutí. Je každému přístupný a každý má právo do něj nahlížet, pořizovat si z něj kopie a výpisy.

Okruh údajů vedených v rejstříku odpovídá okruhu údajů o právníckých osobách zapsaných v ostatních rejstřících.

Zavedením rejstříku stran a hnutí byl vytvořen prostor pro uplatnění veřejné informovanosti o zásadních skutečnostech týkajících se stran a hnutí. Uplatňuje se tak princip obdobný v případě jiných právnických osob. Okruh údajů vedených v rejstříku odpovídá okruhu údajů o právnických osobách zapsaných v ostatních rejstřících.

AKTUÁLNÍ VÝVOJ

V roce 2024 byl schválen komplex změn v oblasti správy voleb v zákonech č. 87/2024 Sb. (novela Ústavy), 88/2024 Sb. (zákon o správě voleb) a 89/2024 Sb. (změnový zákon). Smyslem této změny účinné od 1. 1. 2026 je sjednotit společná pravidla do jednoho právního předpisu (zákon o správě voleb) a v zákonech upravujících jednotlivé druhy voleb ponechat jen „speciality“ (např. podmínky výkonu volebního práva, neslučitelnost, důvody pro zánik mandátu apod.).

Zákon o správě voleb přinese do volebních procedur i významnější prvky digitalizace, kdy předpokládá vznik Informačního systému správy voleb (zavedení centrálního seznamu voličů, digitální podoby registrace k volbám, digitální formu ustanovování okrskových volebních komisí a možnost podpořit podání kandidátní listiny prostřednictvím „elektronického podpisu“ petice na podporu kandidatury). Informační systém správy voleb nezasahuje do úpravy volebních systémů a nezavádí elektronickou podobu hlasování ve volbách.

DOPLŇUJÍCÍ STUDIJNÍ MATERIÁLY

- mv.gov.cz/volby/
- www.mvcr.cz (Služby pro veřejnost – Rady a služby – Občanské aktivity – bod 6. Registrace politických stran a politických hnutí)

14. MATRIKA, VIDIMACE A LEGALIZACE

Základní právní předpisy:

- [Zákon č. 301/2000 Sb.](#), o matrikách, jménu a příjmení a o změně některých souvisejících zákonů, ve znění pozdějších předpisů
- [Zákon č. 89/2012 Sb.](#), občanský zákoník, ve znění pozdějších předpisů
- [Vyhláška č. 207/2001 Sb.](#), kterou se provádí zákon č. 301/2000 Sb., o matrikách, jménu a příjmení a o změně některých souvisejících zákonů, ve znění pozdějších předpisů
- [Zákon č. 115/2006 Sb.](#), o registrovaném partnerství a o změně některých souvisejících zákonů, ve znění pozdějších předpisů
- [Zákon č. 21/2006 Sb.](#), o ověřování shody opisu nebo kopie s listinou a o ověřování pravosti podpisu a o změně některých zákonů (zákon o ověřování), ve znění pozdějších předpisů
- [Vyhláška č. 36/2006 Sb.](#), o ověřování shody opisu nebo kopie s listinou a o ověřování pravosti podpisu, ve znění pozdějších předpisů

Obsah:

Po nastudování následujících pasáží budete schopni odpovědět na otázky:

1. Co se rozumí pod pojmem matrika?
2. Jak se provádějí zápisy do matričních knih?
3. Co se rozumí pod pojmem matriční doklad?
4. Co je to manželství/partnerství a jak vzniká?
5. Co se rozumí pod pojmy jméno a příjmení v matriční praxi?
6. Co znamenají pojmy vidimace a legalizace, jak se provádějí a vyznačují?
7. Jaké subjekty jsou oprávněny vidimaci a legalizaci provádět?

14.1 Co se rozumí pod pojmem matrika?

Blíže viz:

- *Zákon č. 301/2000 Sb., o matrikách, jménu a příjmení a o změně některých souvisejících zákonů (zejména § 1 – 3),*
- *Vyhláška č. 207/2001 Sb., kterou se provádí zákon č. 301/2000 Sb., o matrikách, jménu a příjmení a o změně některých souvisejících zákonů (zejména § 1).*

Matrika je státní evidence

- narození, uzavření manželství/partnerství, vzniku registrovaného partnerství a úmrtí fyzických osob na území ČR,

- narození, uzavření manželství/partnerství, vzniku registrovaného partnerství a úmrtí, k nimž došlo v cizině, jde-li o státní občany ČR (dále jen „občan“), a
- uzavření manželství/partnerství, k nimž došlo v cizině, byl-li život snoubence přímo ohrožen a nejde-li o občany, bylo-li manželství/partnerství uzavřeno před velitelem námořního plavidla plujícího pod státní vlajkou ČR nebo velitelem letadla zapsaného v leteckém rejstříku v ČR.

Od 1. 1. 2025 nelze v České republice vstoupit do registrovaného partnerství, existence registrovaného partnerství je však zachována i po 1. 1. 2025. Osoby, které do 31. 12. 2024 vstoupily do registrovaného partnerství, mohou od 1. 1. 2025 uzavřít partnerství podle občanského zákoníku.

Působnost na úseku matrik vykonávají:

- Ministerstvo vnitra,
- krajské úřady, v hlavním městě Praze, ve městech Brně, Ostravě a Plzni magistráty těchto měst (dále jen „krajský úřad“),
- obecní úřady obcí s rozšířenou působností (dále jen „úřad s rozšířenou působností“),
- matriční úřady (viz dále),
- zastupitelské úřady České republiky, s výjimkou konzulárních úřadů vedených honorárními konzulárními úředníky (dále jen „zastupitelské úřady“).

Matričními úřady jsou obecní úřady, v hlavním městě Praze **úřady městských částí**, v územně členěných statutárních městech **úřady městských obvodů** nebo **úřady městských částí** a pro území vojenských újezdů **újezdní úřady**, které určí a jejich správní obvody vymezí Ministerstvo vnitra prováděcím právním předpisem.

Seznam všech matričních úřadů v ČR a vymezení jejich správních obvodů je uveden v příloze č. 1 vyhlášky č. 207/2001 Sb., ve znění pozdějších předpisů.

14.2 Jak se provádějí zápisy do matričních knih?

Blíže viz:

- *Zákon č. 301/2000 Sb., o matrikách, jménu a příjmení a o změně některých souvisejících zákonů (zejména § 5 – 7),*
- *Vyhláška č. 207/2001 Sb., kterou se provádí zákon č. 301/2000 Sb., o matrikách, jménu a příjmení a o změně některých souvisejících zákonů (zejména § 3 – 16).*

Zápisy se provádějí **rukopisně dokumentním inkoustem do předem svázaných knih**.

Matriční události, matriční skutečnosti, změny a opravy se od **1. 1. 2006 souběžně** vedou pomocí **výpočetní techniky**.

Údaje v matričních knihách jsou **neveřejné**.

Z provedených zápisů v matričních knihách jsou vydávány **rodné, oddací nebo úmrtní listy, a doklady o registrovaném partnerství.**

V případě, že matriční událost občana nastala v cizině, k zápisu do matriční knihy je příslušný Úřad městské části města Brna, Brno-střed (**zvláštní matrika**).

14.3 Co se rozumí pod pojmem matriční doklad?

Matriční doklad obsahuje údaje zapsané v matriční knize uvedené podle stavu ke dni vydání matričního dokladu, vydává se na **předepsaném tiskopise** a je opatřen zvláštními zajišťovacími prvky proti jeho padělání a pozměnění.

Rodným listem se prokazuje narození, **oddacím listem** se prokazuje uzavření manželství a partnerství, **dokladem o registrovaném partnerství** se prokazuje vznik registrovaného partnerství a **úmrtním listem** se prokazuje úmrtí.

Vzory matričních tiskopisů jsou uvedeny v příloze č. 2 vyhlášky č. 207/2001 Sb., ve znění pozdějších předpisů.

Za vydání stejnopisu matričního dokladu se hradí **správní poplatek** ve výši 300,- Kč.

Na žádost lze vydat k matričnímu dokladu vícejazyčný standardní formulář, za jehož vydání se hradí **správní poplatek** ve výši 100 Kč.

Ukázky matričních dokladů:

14.4 Co je to manželství/partnerství a jak vzniká?

Blíže viz:

- *Zákon č. 89/2012 Sb., občanský zákoník (zejména část druhá, hlava první),*
- *Zákon č. 301/2000 Sb., o matrikách, jménu a příjmení a o změně některých souvisejících zákonů (zejména díl 4).*

Manželství je **trvalý svazek muže a ženy** vzniklý způsobem, který stanoví zákon č. 89/2012 Sb., občanský zákoník, ve znění pozdějších předpisů. **Hlavním účelem manželství je založení rodiny, řádná výchova dětí a vzájemná podpora a pomoc.**

Partnerství je **trvalý svazek dvou lidí stejného pohlaví**, který se uzavírá stejným způsobem jako manželství. Nestanoví-li zákon nebo jiný právní předpis jinak, vztahují se na partnerství a práva a povinnosti partnerů ustanovení o manželství, právech a povinnostech manželů, vdovách a vdovcích obdobně (§ 655 odst. 2 občanského zákoníku).

Manželství **vzniká svobodným a úplným souhlasným projevem** vůle muže a ženy, kteří hodlají vstoupit do manželství (dále jen „snoubenci“), že spolu vstupují do manželství.

Partnerství **vzniká svobodným a úplným souhlasným projevem** vůle dvou osob stejného pohlaví, které hodlají vstoupit do partnerství, že spolu vstupují do partnerství. V případě partnerství se rovněž hovoří o snoubencích.

Sňatečný obřad je veřejný a slavnostní a činí se v přítomnosti dvou svědků.

Snoubenci mohou projevit vůli, že spolu vstupují do manželství/partnerství v ČR, před **orgánem veřejné moci** (občanský sňatek v přítomnosti matrikáře nebo i bez přítomnosti matrikáře) nebo před **orgánem oprávněné církve nebo náboženské společnosti** (církvní sňatek, v případě partnerství pouze v případě, že to připouští předpisy dané církve).

Občanský sňatek se uzavírá v místě a v čase určeném obcí pro konání slavnostních obřadů, matriční úřad však může povolit na žádost snoubenců uzavření manželství/partnerství na kterémkoli vhodném místě ve svém správním obvodu a ve kteroukoli vhodnou dobu.

Církvní sňatek se uzavírá na místě a čase určeném vnitřními předpisy oprávněné církve.

Od 1. 1. 2024 je možné uzavřít manželství/partnerství i před poslancem nebo senátorem.

Má-li být uzavřen církvní sňatek, musí snoubenci nejprve předložit oddávajícímu **osvědčení**, že splnili všechny požadavky pro uzavření sňatku, vystavené příslušným matričním úřadem, v jehož správním obvodu má být manželství/partnerství uzavřeno. Od vydání tohoto osvědčení do sňatečného obřadu nesmí uplynout více než šest měsíců. Byl-li uzavřen církvní sňatek, je oddávající povinen do tří pracovních dnů od uzavření manželství/partnerství doručit matričnímu úřadu, v jehož správním obvodu bylo manželství/partnerství uzavřeno, **protokol o uzavření manželství/partnerství** s uvedením skutečností podle jiného právního předpisu.

Od 1. 1. 2024 je možné uzavřít občanský sňatek i **bez přítomnosti matrikáře**. Oddávající však musí splňovat odbornou způsobilost matrikáře. **Má-li být uzavřen občanský sňatek** bez přítomnosti matrikáře, musí snoubenci předložit oddávajícímu **osvědčení**, že splnili všechny požadavky pro uzavření sňatku, vystavené příslušným matričním úřadem, v jehož správním obvodu má být manželství/partnerství uzavřeno. Od vydání tohoto osvědčení do sňatečného obřadu nesmí uplynout více než šest měsíců. Byl-li uzavřen občanský sňatek bez přítomnosti matrikáře, je oddávající povinen

do tří pracovních dnů od uzavření manželství/partnerství doručit matričnímu úřadu, v jehož správním obvodu bylo manželství/partnerství uzavřeno, **protokol o uzavření manželství/partnerství** s uvedením skutečností podle jiného právního předpisu.

O provedení sňatečného obřadu snoubenci požádají orgán veřejné moci (matriční úřad), v jehož správním obvodu má být manželství/partnerství uzavřeno, a předloží doklady osvědčující jejich **totožnost a způsobilost** k uzavření manželství/partnerství. Zákon o matrikách stanoví, jaké doklady je třeba předložit. Orgán veřejné moci **může předložení stanovených dokladů prominout**, je-li jejich opatření spojeno s těžko překonatelnou překážkou. Doklad není třeba matričnímu úřadu předložit, pokud si skutečnost v něm uvedenou matriční úřad může ověřit:

- z jím vedené matriční knihy,
- ze základního registru obyvatel,
- z informačního systému evidence obyvatel,
- z informačního systému cizinců,
- z informačního systému evidence občanských průkazů nebo
- z informačního systému evidence cestovních dokladů.

Snoubenci při sňatečném obřadu o užívání příjmení po uzavření manželství prohlásí, že

- příjmení jednoho z nich bude jejich příjmením společným,
- si oba svá příjmení ponechají, nebo
- příjmení jednoho z nich bude jejich příjmením společným, a ten, jehož příjmení nemá být příjmením společným, bude ke společnému příjmení na druhém místě připojovat své dosavadní příjmení.

Správní poplatky na úseku uzavření manželství/partnerství

Uzavření manželství nebo partnerství není zpoplatněno s výjimkou níže uvedených situací a úkonů:

- uzavření manželství/partnerství mezi snoubenci, kteří **nemají trvalý pobyt na území ČR: 5 000 Kč;**
- uzavření manželství/partnerství mezi snoubenci, z nichž pouze **jeden má trvalý pobyt na území ČR: 3 000 Kč;**
- vydání povolení uzavřít manželství/partnerství **mimo stanovenou dobu nebo mimo určené místo: 3 000 Kč;**
- **přítomnost matrikáře** u prohlášení snoubenců, že spolu vstupují do manželství/partnerství, před starostou, místostarostou nebo pověřeným členem zastupitelstva obce, městské části hlavního města Prahy, městského obvodu nebo městské části územně členěného statutárního města, které nejsou matričním úřadem, není-li ani jeden ze snoubenců přihlášen k trvalému pobytu ve správním obvodu této obce, městské části hlavního města Prahy, městského obvodu nebo městské části územně členěného statutárního města: **1 000 Kč;** (tento poplatek se nevybere, jestliže je dán důvod pro vybrání poplatku za povolení uzavřít manželství/partnerství mimo stanovenou dobu nebo mimo úředně určenou místnost);
- vydání **vysvědčení o právní způsobilosti k uzavření manželství/partnerství v cizině: 500 Kč;**
- vydání **osvědčení, že snoubenci splnili všechny požadavky pro uzavření církevního sňatku: 500 Kč.**

14.5 Co se rozumí pod pojmy jméno a příjmení v matriční praxi?

Zákon o matrikách rozlišuje mezi **jménem** a **příjmením**. Fyzická osoba, které byl matričním úřadem vydán matriční doklad, má povinnost užívat v úředním styku jméno, popřípadě jména, a příjmení, která jsou uvedena na tomto matričním dokladu. Jménem se rozumí osobní jméno podle občanského zákoníku.

Do matriční knihy lze zapsat existující **jméno** ve správné pravopisné podobě. Nelze zapsat jména zkomolená. Fyzické osobě mužského pohlaví nelze zapsat jméno ženské a naopak. Nelze zapsat jméno, jež užívá žijící sourozenec společných rodičů. V případě zápisu narození dítěte mají právo určit jméno rodiče, v případě sporu jméno určí soud. Jméno zapsané v matrice je možné změnit. Zákon o matrikách umožňuje užívání dvou jmen.

Ministerstvo vnitra vede seznam ženských, mužských a rodově neutrálních jmen, který zveřejňuje a pravidelně aktualizuje na svých internetových stránkách, přičemž zde uvedená jména zapíše matriční úřad bez dalšího ověřování.

V případě zápisu narození dítěte se zapíše **příjmení**, které užívá jeden z rodičů. Jsou-li rodiče manželé, musí dohodu o příjmení společných dětí uzavřít při uzavření manželství. Příjmení, které osoba užívá a které má zapsané v matrice, je možné změnit. Zákon o matrikách umožňuje užívání dvou příjmení.

Příjmení žen se tvoří v souladu s pravidly české mluvnice, přičemž na základě žádosti ženy lze uvést její příjmení v mužském tvaru anebo v jiné podobě, kterou pravidla české mluvnice umožňují (např. Krejčí nebo Krejčová).

14.6 Co znamenají pojmy vidimace a legalizace, jak se provádějí a vyznačují?

Blíže viz:

- *Zákon č. 21/2006 Sb., o ověřování shody opisu nebo kopie s listinou a o ověřování pravosti podpisu a o změně některých zákonů (zejména § 6 – 13),*
- *Vyhláška č. 36/2006 Sb., o ověřování shody opisu nebo kopie s listinou a o ověřování pravosti podpisu (zejména § 2 – 5).*

Vidimací se ověřuje, že opis nebo kopie (dále jen „vidimovaná listina“) se doslova shoduje s předloženou listinou.

Legalizací se ověřuje, že žadatel před ověřující osobou listinu vlastnoručně podepsal nebo podpis na listině uznal za vlastní, nebo elektronický podpis na dokumentu v elektronické podobě uznal za vlastní.

Vidimace a legalizace se provádí **na žádost**.

Žadatel o legalizaci, popřípadě svědci, předloží k prokázání své totožnosti

- a. občanský průkaz, nebo cestovní doklad, jde-li o státního občana České republiky,
- b. cestovní doklad, průkaz totožnosti občana členského státu Evropské unie, smluvního státu Dohody o Evropském hospodářském prostoru nebo Švýcarské konfederace nebo doklad opravňující k pobytu na území České republiky podle zvláštního právního předpisu, jde-li o cizince, nebo
- c. identifikační průkaz vydaný Ministerstvem zahraničních věcí podle zvláštního právního předpisu, jde-li o osobu požívající výsad a imunit podle mezinárodního práva.

Doklad uvedený pod písm. b) nebo c) lze k prokázání totožnosti použít pouze tehdy, obsahuje-li fotografii držitele.

Evidence vidimací a legalizací se vede ve svázané **ověřovací knize**.

Vidimací ani legalizací se **nepotvrzuje správnost ani pravdivost údajů** uvedených na listině, která je vidimována nebo na které je legalizován podpis, ani jejich soulad s právními předpisy. **Úřad za obsah listiny neodpovídá.**

Vidimace se vyznačí na vidimované listině formou ověřovací doložky na každém listu. Neopatří-li ověřující osoba ověřovací doložkou každý list vidimované listiny, spojí tyto pevně do svazku sešitím, které se přelepí. Přelepka se opatří otiskem úředního razítka z obou stran tak, že část otisku úředního razítka je otištěna na vidimované listině. Způsob vyznačení vidimace stanoví vyhláška č. 36/2006 Sb., o ověřování shody opisu nebo kopie s listinou a o ověřování pravosti podpisu, ve znění pozdějších předpisů.

Legalizace se vyznačí formou **ověřovací doložky**. Jestliže se soubor listin při legalizaci pevně spojuje do svazku, spojí se sešitím, které se přelepí. Přelepka se opatří otiskem úředního razítka z obou stran tak, že část otisku úředního razítka je otištěna na listině. Způsob vyznačení legalizace stanoví vyhláška č. 36/2006 Sb., o ověřování shody opisu nebo kopie s listinou a o ověřování pravosti podpisu, ve znění pozdějších předpisů. Náležitosti ověřovací doložky pro vidimaci stanovuje § 8 a náležitosti ověřovací doložky pro legalizaci § 12 zákona č. 21/2006 Sb., o ověřování shody opisu nebo kopie s listinou a o ověřování pravosti podpisu a o změně některých zákonů. Vzory ověřovacích doložek jsou uvedeny v příloze č. 2 až 4 vyhlášky č. 36/2006 Sb., o ověřování shody opisu nebo kopie s listinou a o ověřování pravosti podpisu, ve znění pozdějších předpisů.

Správní poplatky za provedení vidimace a legalizace

- za **provedení vidimace se vybere správní poplatek ve výši 30,- Kč**, za každou i započatou stránku, přičemž každou započatou stránkou se rozumí vydaná stránka formátu A4 a menší (položka č. 4 písm. a) Sazebníku správních poplatků uvedeného v příloze zákona č. 634/2004 Sb., o správních poplatcích, ve znění pozdějších předpisů).
- za **provedení legalizace se vybere správní poplatek ve výši 50,- Kč**, za každý podpis nebo otisk razítka na dokumentu nebo na jeho stejnopisu (položka č. 5 písm. a) Sazebníku správních poplatků uvedeného v příloze zákona č. 634/2004 Sb., o správních poplatcích, ve znění pozdějších předpisů).

14.7 Jaké subjekty jsou oprávněny vidimaci a legalizaci provádět?

Blíže viz *Zákon č. 21/2006 Sb., o ověřování shody opisu nebo kopie s listinou a o ověřování pravosti podpisu a o změně některých zákonů* (zejména § 1 – 5).

Dle zákona č. 21/2006 Sb., o ověřování shody opisu nebo kopie s listinou a o ověřování pravosti podpisu a o změně některých zákonů, ve znění pozdějších předpisů, mohou provádět vidimaci a legalizaci:

- krajské úřady,
- úřady s rozšířenou působností,
- obecní úřady (úřady městských částí, úřady městských obvodů) – seznam všech obecních úřadů, které mohou provádět vidimaci a legalizaci, je stanoven v příloze č. 1 vyhlášky č. 36/2006 Sb., o ověřování shody opisu nebo kopie s listinou a o ověřování pravosti podpisu, ve znění pozdějších předpisů,
- újezdní úřady,
- držitel poštovní licence (Česká pošta, s. p.),
- Hospodářská komora České republiky.

Zmiňované subjekty mohou provádět i legalizaci na dokumentu v elektronické podobě, přičemž z obecních úřadů vykonávají tuto agendu pouze ty, které jsou kontaktními místy veřejné správy.

Působnost stanovená krajskému úřadu, úřadu s rozšířenou působností, nebo obecnímu úřadu, je výkonem **přenesené působnosti**.

REKAPITULACE

Matrika je státní evidence

- narození, uzavření manželství/partnerství, vzniku registrovaného partnerství a úmrtí fyzických osob na území ČR nebo v cizině (jde-li o občany) a
- uzavření manželství/partnerství, k nimž došlo v cizině, byl-li život snoubence přímo ohrožen a nejde-li o občany, bylo-li manželství/partnerství uzavřeno před velitelem námořního plavidla plujícího pod státní vlajkou ČR nebo velitelem letadla zapsaného v leteckém rejstříku v ČR.

Působnost na úseku matrik vykonávají:

- Ministerstvo vnitra,
- krajské úřady,
- úřady s rozšířenou působností,
- matriční úřady (obecní úřady/úřady městských částí/úřady městských obvodů/újezdní úřady),
- zastupitelské úřady.

Zápisy do matričních knih se provádějí **rukopisně dokumentním inkoustem do předem svázaných knih** a souběžně se vedou **elektronicky**. Údaje jsou neveřejné.

Z provedených zápisů v matričních knihách jsou vydávány **rodné, oddací nebo úmrtní listy, a doklady o registrovaném partnerství**.

Matriční doklad obsahuje údaje zapsané v matriční knize, vydává se na **předepsaném tiskopise** a je opatřen zvláštními zajišťovacími **prvky proti jeho padělání a pozměnění**:

- rodný list
- oddací list
- doklad o registrovaném partnerství
- úmrtní list

Manželství je trvalý svazek muže a ženy, jehož hlavním účelem je založení rodiny, řádná výchova dětí a vzájemná podpora a pomoc.

Partnerství je trvalý svazek dvou lidí stejného pohlaví, který se uzavírá stejným způsobem jako manželství.

Druhy sňatků:

- občanský sňatek
- církevní sňatek (osvědčení, protokol o uzavření manželství/partnerství).

Jméno, popř. jména, a příjmení uvedené na matričním dokladu musí fyzická osoba užívat v úředním styku. Příjmení žen se tvoří v souladu s pravidly české mluvnice, přičemž na žádost lze ženské příjmení uvést v mužském tvaru nebo v jiné podobě, kterou pravidla české mluvnice umožňují.

Ministerstvo vnitra vede, aktualizuje a zveřejňuje **seznam jmen**, která lze zapsat bez dalšího ověřování.

Vidimací se na žádost ověřuje, že vidimovaná listina se doslova shoduje s předloženou listinou.

- vyznačí se ověřovací doložkou a otiskem úředního razítka

Legalizací se na žádost ověřuje, že žadatel listinu před ověřující osobou vlastnoručně podepsal nebo podpis na listině uznal za vlastní, nebo elektronický podpis na dokumentu v elektronické podobě uznal za vlastní.

- je nutné předložit platný doklad totožnosti
- vyznačí se ověřovací doložkou a otiskem úředního razítka

Vidimací ani legalizací se **nepotvrzuje správnost ani pravdivost údajů** ani jejich soulad s právními předpisy.

Úřad za obsah listiny neodpovídá.

Vidimaci a legalizaci mohou provádět:

- krajské úřady,
- úřady s rozšířenou působností,
- obecní úřady (úřady městských částí, úřady městských obvodů) – seznam všech obecních úřadů, které mohou provádět vidimaci a legalizaci, je stanoven v příloze č. 1 vyhlášky č. 36/2006 Sb., ve znění pozdějších předpisů
- újezdni úřady,
- držitel poštovní licence (Česká pošta, s. p.),
- Hospodářská komora České republiky.

Zmiňované subjekty mohou provádět i legalizaci na dokumentu v elektronické podobě, přičemž z obecních úřadů mohou tuto agendu vykonávat pouze ty, které jsou kontaktními místy veřejné správy.

Působnost stanovená krajskému úřadu, úřadu s rozšířenou působností, nebo obecnímu úřadu, je výkonem **přenesené působnosti**.

DOPLŇUJÍCÍ STUDIJNÍ MATERIÁLY

- Zákon č. 500/2004 Sb., správní řád, ve znění pozdějších předpisů
- Zákon č. 634/2004 Sb., o správních poplatcích, ve znění pozdějších předpisů
- Zákon č. 91/2012 Sb., o mezinárodním právu soukromém, ve znění pozdějších předpisů
- Vyhláška č. 300/2006 Sb., kterou se provádí zákon č. 115/2006 Sb., o registrovaném partnerství a o změně některých souvisejících zákonů, a kterou se mění vyhláška č. 207/2001 Sb., kterou se provádí zákon č. 301/2000 Sb., o matrikách, jménu a příjmení a o změně některých souvisejících zákonů, ve znění pozdějších předpisů
- Zákon č. 358/1992 Sb., o notářích a jejich činnosti (notářský řád), ve znění pozdějších předpisů
- Vyhláška č. 272/2000 Sb., o ověřování pravosti podpisu nebo shody opisu nebo kopie s listinou velitelem lodě
- HENYCH, Václav. *Zákon o matrikách s komentářem*. Plzeň: Aleš Čeněk, 2015. ISBN 978-80-7380-525-8.
- Hrušáková, Králíčková, Westphalová a kol.: *Občanský zákoník II, Rodinné právo (§ 655 – 975)*, Nakladatelství C. H. Beck, 2. vydání 2020
- DAUBNEROVÁ, Alena. *Matriční činnost po účinnosti nového občanského zákoníku*. Praha: Linde, 2013. ISBN 978-80-7201-930-4.
- JEŽKOVÁ, Jaroslava. *Matrika v praxi*. Liberec: AZ KORT, s.r.o.
- Praktický průvodce základy matričního práva pro ZOZ: studijní pomůcka pro přípravu matriční zkoušky zvláštní odborné způsobilosti při správě matrik a státního občanství (zpracováno podle právního stavu platného k 1. 1. 2024), Ministerstvo vnitra České republiky, Praha 2023
- Vidimace a legalizace: Praktický průvodce a rádce ke zkouškám podle zákona č. 21/2006 Sb., o ověřování shody opisu nebo kopie s listinou a o ověřování pravosti podpisu a o změně některých zákonů (zákon o ověřování), ve znění pozdějších předpisů. Ministerstvo vnitra České republiky, Praha 2021

Užitečné webové stránky:

- <http://www.mvcr.cz/clanek/obcan-na-urade-82997.aspx>
- <http://www.brno-stred.cz/zvlastni-matrika-zapis-matricni-udalosti>
- <http://www.mvcr.cz/clanek/obcan-na-urade-82997.aspx?q=Y2hudW09Mw%3d%3d>
- <http://www.mvcr.cz/clanek/obcan-na-urade-82997.aspx?q=Y2hudW09MTQ%3d>

15. EVIDENCE OBYVATEL, RODNÁ ČÍSLA, (INFORMAČNÍ SYSTÉM EVIDENCE OBYVATEL, TRVALÝ POBYT – VZNIK, MÍSTO, ZMĚNA, ZRUŠENÍ, UKONČENÍ A ADRESA PRO DORUČOVÁNÍ, RODNÉ ČÍSLO – STRUKTURA, ZMĚNA, VYUŽÍVÁNÍ A VÝDEJOVÁ MÍSTA)

Základní právní předpisy:

- Zákon č. 133/2000 Sb., o evidenci obyvatel a rodných číslech a o změně některých zákonů (zákon o evidenci obyvatel), ve znění pozdějších předpisů
- Vyhláška č. 296/2004 Sb., kterou se provádí zákon o evidenci obyvatel, v platném znění

Kontrolní otázky

Po nastudování následujících pasáží budete schopni odpovědět na otázky:

1. Co je informační systém evidence obyvatel a jaké údaje jsou v něm vedeny?
2. Jaké subjekty provádějí zápis údajů do ISEO?
3. Jak vzniká trvalý pobyt a jak se určuje místo trvalého pobytu?
4. Jakým způsobem je možné provést změnu a ukončení trvalého pobytu?
5. Z jakých důvodů může být veden trvalý pobyt na adrese úřadu a může úřad trvalý pobyt na adrese úřadu zrušit?
6. Co se rozumí adresou pro doručování písemností?
7. Jaká je struktura rodného čísla, kterými doklady jej lze prokázat a je možné jej změnit?
8. Jaká výdejová místa rodné číslo přidělují?

15.1 Co je informační systém evidence obyvatel a jaké údaje jsou v něm vedeny?

Blíže viz *Zákon č. 133/2000 Sb., o evidenci obyvatel a rodných číslech a o změně některých zákonů* (zejména § 3).

Informační systém evidence obyvatel (ISEO) je jedním ze **základních informačních systémů veřejné správy**. Údaje v něm vedené využívá většina státních i samosprávných orgánů působících v ČR.

Agendový ISEO je jedním z pěti editačních informačních systémů zapisujících údaje o fyzických osobách do základního registru obyvatel. Správce agendového ISEO je **Ministerstvo vnitra**.

V informačním systému evidence obyvatel se vedou údaje o:

- státních občanech ČR,
- osobách, které pozbyly státní občanství ČR,

- cizincích, kteří jsou matkou/otcem/jiným zákonným zástupcem, manželem/registrovaným partnerem nebo dítětem občana ČR vedeného v ISEO, tato skupina fyzických osob je označována jako **vedlejší osoby**.

Údaje vedené v informačním systému evidence obyvatel lze rozdělit do tří skupin.

1) Osobní údaje subjektu údajů, tedy občana ČR, o němž jsou údaje vedeny, jedná se především o:

- jméno, popřípadě jména, příjmení, rodné příjmení,
- datum narození,
- pohlaví,
- místo a okres narození a u občana, který se narodil v cizině, místo a stát narození,
- rodné číslo,
- státní občanství (i více) a datum jeho/jejich nabytí/pozbytí,
- adresa místa trvalého pobytu, včetně předchozích adres, případně též adresa, na kterou mají být doručovány písemnosti podle zvláštního právního předpisu; v případě adresy místa trvalého pobytu na adrese sídla ohlašovny/sídla zvláštní matriky je tento údaj označen jako adresa úřadu,
- počátek trvalého pobytu, popřípadě datum zrušení údaje o místě trvalého pobytu nebo datum ukončení trvalého pobytu na území ČR,
- zákaz pobytu, místo zákazu pobytu a doba jeho trvání,
- jméno/jména, příjmení, rodné příjmení a rodné číslo otce, matky, popřípadě jiného zákonného zástupce,
- rodinný stav, datum, místo a okres uzavření manželství/partnerství,
- jméno, popřípadě jména, příjmení, rodné příjmení a rodné číslo manžela/partnera a dítěte,
- záznam o poskytnutí údajů,
- datum, místo a okres úmrtí; jde-li o úmrtí občana mimo území ČR, vede se datum úmrtí, místo a stát, na jehož území k úmrtí došlo,
- agendový identifikátor fyzické osoby pro agendu evidence obyvatel.

U některých osob jsou vedeny i další údaje jako např. skutečnost, že bylo vydáno **rozhodnutí o omezení svéprávnosti** nebo o zrušení rozhodnutí o omezení svéprávnosti, **rozhodnutí soudu o schválení nápomoci nebo zastoupení členem domácnosti**. Dále údaje o skutečnosti, že fyzická osoba byla **osvojena**. Tento údaj zpravidla není předmětem výdeje jiným subjektům.

2) Údaje o tzv. vedlejších osobách, jedná se především o:

- jméno, popřípadě jména,
- příjmení, rodné příjmení, je-li známo,
- rodné číslo, bylo-li přiděleno,
- datum narození,
- místo a okres narození, v případě narození v cizině, místo, je-li známo, a stát narození,
- státní občanství,
- rodinný stav nebo partnerství,
- datum úmrtí, je-li známo,
- agendový identifikátor fyzické osoby pro agendu evidence obyvatel, pokud mu byl přidělen.

3) Provozní údaje informačního systému evidence obyvatel v rozsahu:

- záznamu o poskytnutí údajů, konkrétně o datu a hodině výdeje a komu byly údaje poskytnuty,
- záznamy o přístupech do ISEO, obsahující kód agendy, uživatelské jméno oprávněné osoby vykonávající agendu a označení subjektu, pro jehož účel se údaje poskytují, den, měsíc, rok a čas zpracování, agendový identifikátor fyzické osoby pro agendu evidence obyvatel, obyvatele, jehož údaje jsou poskytovány, nebo jiný údaj, který je pro vyhledání tohoto obyvatele rozhodující, přičemž vyhledání příslušného obyvatele se uskuteční prostřednictvím dalších obyvatel, pro něž je rozhodující údaj společný, důvod a konkrétní účel přístupu do informačního systému.

V informačním systému se o všech v něm vedených údajích **zpracovávají a vedou rovněž jejich změny**, a to včetně dat, ke kterým tyto změny nastaly, jsou-li správci informačního systému známa. Rovněž jsou vedeny **poznámky** ke zpracovávaným údajům.

15.1.1 Jaké subjekty provádějí zápis údajů do ISEO?

Blíže viz *Zákon č. 133/2000 Sb., o evidenci obyvatel a rodných číslech a o změně některých zákonů* (zejména § 3a – 7, § 9).

Zapisovatelé údajů do informačního systému evidence obyvatel jsou:

- **krajský úřad**, který zapisuje údaje o fyzických osobách, u nichž došlo k nabytí státního občanství nebo k pozbytí státního občanství,
- **obecní úřad obce s rozšířenou působností**, který zapisuje u vedlejších osob údaje u občanů, kteří nabyli státní občanství, provádí zjišťování správnosti údajů a opravu údaje, jestliže byl údaj nesprávný,
- **matriční úřad**, který zapisuje většinu základních údajů k subjektu údajů, zejména v souvislosti s narozením/úmrtním občana, uzavřením sňatku/registrovaného partnerství,
- **obecní úřad základního typu**, někdy též označovaný jako **ohlašovna**, zapisuje údaje související s trvalým pobytem, doručovací adresou a zákazem pobytu,
- **soud prvního stupně**, který zapisuje do informačního systému údaje, jde-li o:
 - rozhodnutí soudu o zákazu pobytu,
 - rozhodnutí soudu o rozvodu manželství nebo zrušení partnerství,
 - rozhodnutí soudu o neplatnosti či neexistenci manželství nebo partnerství,
 - rozhodnutí soudu o prohlášení za mrtvého nebo neznámého.

Zapisovatelé jsou povinni zapsat údaje do ISEO **bez zbytečného odkladu**, nejpozději do 3 pracovních dnů ode dne, kdy se o vzniku nebo změně skutečnosti související se zapsaným údajem dozví.

Zapisovatel údajů do ISEO **odpovídá za správnost zapisovaného údaje.**

Údaje v informačním systému se uchovávají po dobu **75 let ode dne úmrtí občana nebo prohlášení osoby za mrtvou**. U osob, které pozbyly státní občanství ČR, se vedou údaje v samostatné části informačního systému ve stavu ke dni pozbytí státního občanství a jsou v informačním systému uchovávány po dobu 75 let **ode dne pozbytí státního občanství**.

Záznamy o poskytnutí údajů z informačního systému se uchovávají po dobu **10 let**.

15.2 Jak vzniká trvalý pobyt a jak se určuje místo trvalého pobytu?

Blíže viz *Zákon č. 133/2000 Sb., o evidenci obyvatel a rodných číslech a o změně některých zákonů* (zejména hlava druhá).

Současná právní úprava vychází z práva občana na trvalý pobyt na území ČR.

Občan ČR může mít jen **jedno místo trvalého pobytu** na našem území, a to v objektu, který je určen pro bydlení, ubytování nebo individuální rekreaci a označen číslem popisným nebo evidenčním, popřípadě orientačním.

Údaj o místě trvalého pobytu je veden v agendovém ISEO. Do uvedeného systému je změna adresy trvalého pobytu zapisována příslušnou ohlašovnou neprodleně, nejpozději však do 3 pracovních dnů ode dne, kdy se o dané skutečnosti dozví (ohlášení změny trvalého pobytu).

Adresa pobytu občana v ČR je vedena v základním registru obyvatel ve formě referenční vazby (**kódu adresního místa**) na referenční údaj o adrese v základním registru územní identifikace, adres a nemovitostí.

Místem trvalého pobytu občana v době jeho narození nebo v době nabytí právní moci rozhodnutí soudu o osvojení nezletilého je **místo trvalého pobytu jeho matky nebo osvojitelky**. Nemá-li matka nebo osvojitelka na území ČR trvalý pobyt nebo není-li matka nebo osvojitelka občanem, je místem trvalého pobytu dítěte v době jeho narození nebo v době nabytí právní moci rozhodnutí soudu o osvojení nezletilého **místo trvalého pobytu otce nebo osvojitele**. Získá-li občan státní občanství ČR určením otcovství, je místem jeho trvalého pobytu trvalý pobyt otce v době nabytí státního občanství.

V případě, že nelze zjistit místo trvalého pobytu občana, rozumí se místem trvalého pobytu tohoto občana sídlo obecního úřadu, v hlavním městě Praze a v územně členěných statutárních městech úřadů městských částí nebo městských obvodů, pokud tak stanoví statuty těchto měst (dále jen „ohlašovna“), v jehož územním obvodu se občan narodil, **nebo sídlo zvláštní matriky** v případě, že se narodil v cizině.

Místo trvalého pobytu si také **může občan zvolit sám**, zpravidla je to v místě, kde má občan rodinu, rodiče, byt nebo zaměstnání.

15.2.1 Jakým způsobem je možné provést změnu a ukončení trvalého pobytu?

Změnu místa trvalého pobytu občan **ohlašuje na ohlašovně v místě nového trvalého pobytu**.

Z přihlášení občana k trvalému pobytu nevyplývají žádná práva k objektu ani k vlastníkovu nemovitosti, má **pouze evidenční charakter**.

Změnu trvalého pobytu ohlašuje:

- občan starší 15 let,

- pověřený zmocněnec občana staršího 15 let, na základě zvláštní plné moci s úředně ověřenými podpisy,
- zákonný zástupce za občana mladšího 15 let nebo fyzická osoba, které bylo dítě svěřeno do péče rozhodnutím soudu,
- zákonný zástupce za občana, jehož svéprávnost byla omezena tak, že není způsobilý ohlásit změnu místa trvalého pobytu,
- člen domácnosti, jehož oprávnění k zastupování občana bylo schváleno soudem, nebo jím pověřený zmocněnec na základě zvláštní plné moci s úředně ověřenými podpisy.

Průběh ohlášení změny místa trvalého pobytu:

- občan se dostaví na ohlašovnu v místě nového trvalého pobytu,
- je povinen vyplnit a podepsat přihlašovací lístek k trvalému pobytu (vzor formuláře, stejně jako vzor potvrzení o změně trvalého pobytu stanoví vyhláška č. 5/2015 Sb., kterou se mění vyhláška č. 296/2004 Sb., kterou se provádí zákon o evidenci obyvatel, ve znění pozdějších předpisů) a prokáže totožnost občanským průkazem nebo, nemá-li platný občanský průkaz, jiným obdobným dokladem, který je veřejnou listinou (například cestovním pasem).

Občan je při změně povinen:

- doložit vlastnictví bytu nebo domu, nebo
- doložit oprávněnost užívání bytu (smlouva o užívání bytu nebo domu), anebo
- předložit úředně ověřené písemné potvrzení oprávněné osoby o souhlasu s ohlášením změny místa trvalého pobytu (potvrzení se nevyžaduje v případě, že oprávněná osoba potvrdí souhlas na přihlašovacím tiskopisu k trvalému pobytu před zaměstnancem ohlašovny; za oprávněnou osobu se považuje osoba starší 18 let, svéprávná, která je oprávněna užívat objekt nebo jeho vymezenou část, anebo je provozovatelem ubytovacího zařízení, kde se občan hlásí k trvalému pobytu),
- uhradit správní poplatek 50 Kč, který je příjmem obce (občan mladší 15 let je od správního poplatku osvobozen).

Vlastník objektu nebo jeho vymezené části nebo oprávněná osoba **nedokládá** ohlašovně při ohlášení změny místa trvalého pobytu své vlastnické právo nebo jiné užívací právo, **pokud** si existenci tohoto práva může ohlašovna **ověřit bezúplatně veřejným dálkovým přístupem v katastru nemovitostí**.

Pokud občan při změně místa trvalého pobytu prokazuje totožnost občanským průkazem, **oddělí ohlašovna vyznačenou část občanského průkazu a současně občanovi vydá potvrzení o změně místa trvalého pobytu**.

Ohlašovna je také povinna oznámit vlastníku objektu změnu v počtu přihlášených osob k trvalému pobytu u oprávněné osoby ve lhůtě 15 dnů od zaevidování změny; ohlašovna uvede jméno, popřípadě jména, příjmení a datum narození oprávněné osoby.

Podle zákona o evidenci obyvatel je občan oprávněn ukončit trvalý pobyt na území ČR. Rozhodne-li se tak, **sdělí tuto skutečnost písemně ohlašovně** podle místa trvalého pobytu **nebo zastupitelskému úřadu**.

Sdělení o ukončení trvalého pobytu v listinné podobě musí obsahovat úředně ověřený podpis občana; to neplatí v případě, kdy občan podepíše sdělení před zaměstnancem ohlašovny nebo zastupitelského úřadu. Za občana může sdělit ukončení pobytu na území ČR rovněž jím pověřený zmocněnec na základě zvláštní plné moci s úředně ověřenými podpisy.

Dnem ukončení trvalého pobytu na území ČR se rozumí den, kdy občan předal sdělení o této skutečnosti příslušné ohlašovně, popřípadě pozdější den, který je uveden v tomto sdělení jako den ukončení trvalého pobytu na území ČR.

Podání žádosti o ukončení pobytu na území ČR je **zpoplatněno správním poplatkem**. Pokud je žádost podána na ohlašovně, uhradí občan správní poplatek ve výši 100 Kč; pokud je žádost podána na Zastupitelském úřadu ČR v zahraničí, je správní poplatek hrazen ve výši 300 Kč.

15.2.2 Z jakých důvodů může být veden trvalý pobyt na adrese úřadu a může úřad trvalý pobyt na adrese úřadu zrušit?

Trvalý pobyt na adrese úřadu při narození nebo při osvojení:

- v případě, že nelze zjistit místo trvalého pobytu občana, rozumí se místem trvalého pobytu tohoto občana sídlo ohlašovny, v jejímž územním obvodu se občan narodil, nebo sídlo zvláštní matriky v případě, že se narodil v cizině; obdobně se postupuje také v případech, kdy žena s trvalým pobytem na území ČR porodila dítě, jež je občanem ČR, písemně požádá o utajení své osoby v souvislosti s porodem,
- v případě osvojení občana do zahraničí se adresou místa trvalého pobytu osvojeného dítěte stává sídlo ohlašovny, v jejímž územním obvodu mělo osvojené dítě poslední místo trvalého pobytu, a současně se trvalý pobyt ukončí.

Trvalý pobyt na adrese úřadu po nabytí státního občanství nebo po ukončení pobytu v cizině:

Po nabytí státního občanství ČR nebo nemůže-li občan po ukončení pobytu v cizině předložit doklady opravňující užívání objektu či jeho části, je místem jeho trvalého pobytu sídlo ohlašovny, v jejímž územním obvodu na území ČR měl občan poslední místo trvalého pobytu nebo hlášené místo pobytu podle zvláštních právních předpisů. Neměl-li občan pobyt na území ČR nebo jej nelze zjistit, je místem jeho trvalého pobytu sídlo ohlašovny, v jejímž územním obvodu se narodil, nebo sídlo zvláštní matriky v případě, že se narodil v cizině.

Trvalý pobyt na adrese úřadu při zrušení trvalého pobytu:

Je-li údaj o místě trvalého pobytu zrušen, je místem trvalého pobytu sídlo ohlašovny, v jejímž územním obvodu byl občanovi trvalý pobyt úředně zrušen.

O zrušení trvalého pobytu rozhodne ohlašovna ve správním řízení:

- a) z úřední povinnosti
 - byl-li zápis proveden na základě pozměněných, neplatných, neúplných nebo padělaných dokladů nebo nepravdivě nebo nesprávně uvedených skutečností,
 - byl-li objekt, na jehož adrese je občan hlášen k trvalému pobytu, odstraněn nebo zanikl nebo je podle zvláštních právních předpisů nezpůsobilý k užívání za účelem bydlení, nebo

b) na návrh oprávněné osoby

- zaniklo-li užívací právo občana k objektu nebo vymezené části objektu, jehož adresa je v evidenci obyvatel uvedena jako místo trvalého pobytu občana a neužívá-li občan tento objekt nebo jeho vymezenou část.

Navrhovatelem může být **vlastník objektu** nebo jeho vymezené části nebo oprávněná osoba; existenci důvodů pro zrušení trvalého pobytu musí navrhovatel prokázat.

Navrhovatel uhradí správní poplatek ve výši 100 Kč za každou osobu uvedenou v návrhu na zrušení trvalého pobytu.

15.2.3 Co se rozumí adresou pro doručování písemností?

Na písemnou žádost občana lze v ISEO vést údaj o adrese, na kterou mu mají být doručovány písemnosti podle zvláštního právního předpisu (dále jen „doručovací adresa“).

Doručovací adresu, její změnu nebo zrušení **ohlásí občan ohlašovně v místě svého trvalého pobytu nebo v místě svého posledního trvalého pobytu na území České republiky.**

Žádost v listinné podobě musí obsahovat úředně ověřený podpis občana; to neplatí v případě, když občan žádost podepíše před zaměstnancem ohlašovny.

Žádost může rovněž obsahovat **datum**, od kterého občan žádá, aby na doručovací adresu byly písemnosti doručovány; v opačném případě se jedná o datum podání žádosti.

Doručovací adresa je referenčním údajem, který je využíván oprávněnými subjekty ze základního registru obyvatel pro účely doručování.

15.3 Jaká je struktura rodného čísla, kterými doklady jej lze prokázat a je možné jej změnit?

Blíže viz Zákon č. 133/2000 Sb., o evidenci obyvatel a rodných číslech a o změně některých zákonů (zejména hlava třetí).

Rodné číslo (RČ) v původní podobě bylo osobním číslem, které se zapisovalo do občanského průkazu jako jeho číslo. Proto se také RČ do roku 1953 přidělovala pouze osobám starším 15 let, a to v souvislosti s vydáním prvního občanského průkazu. Zároveň však bylo RČ využíváno pro účely kartotéky sociálního zabezpečení. Rodné číslo se tak stalo jedinečným identifikátorem fyzické osoby a v současné době je v elektronické podobě využíváno ve všech důležitých informačních systémech, jimiž jsou například registr pojištěnců vedený Českou správou sociálního zabezpečení nebo registr vedený Všeobecnou zdravotní pojišťovnou. RČ je také součástí agendového ISEO, agendového informačního systému evidence občanských průkazů a agendového informačního systému evidence cestovních dokladů, které jsou vedeny Ministerstvem vnitra.

Od 1. ledna 2003 jsou rodná čísla vedená v **registru rodných čísel**, jehož správcem je Ministerstvo vnitra.

Pokud se jedná o **strukturu RČ**, pak v části před lomítkem obecně platí, že první dvojčíslí vyjadřuje poslední dvě číslice roku narození, druhé dvojčíslí vyjadřuje měsíc narození, u žen zvýšený o 50, a třetí dvojčíslí vyjadřuje den narození.

Pokud by došlo k vyčerpání všech koncovek za lomítkem pro daný kalendářní den v příslušném kalendářním roce, budou Ministerstvem vnitra vygenerována nová rodná čísla ve struktuře před lomítkem v následující podobě: první dvojčíslí vyjadřuje poslední dvě číslice roku narození, druhé dvojčíslí vyjadřuje měsíc narození, u mužů zvýšené o 20 a u žen zvýšené o 70, a třetí dvojčíslí vyjadřuje den narození.

RČ přidělená fyzickým osobám narozeným **před 1. lednem 1954 jsou devítimístná**, přičemž **koncovka** rodného čísla za lomítkem je **třímístná**. Takto přidělovaná RČ nemají žádný kontrolní mechanismus. Z těchto důvodů byla zavedena **nová struktura RČ**, a to v tom smyslu, že **koncovka** za lomítkem je **čtyřmístná**, tedy rodné číslo je **desetimístné** a splňuje podmínku dělitelnosti jedenácti beze zbytku.

Třímístná/čtyřmístná koncovka je rozlišujícím znakem fyzických osob narozených v tomtéž kalendářním dnu.

Platí, že RČ **nesmí být přiděleno více fyzickým osobám**, fyzická osoba je nositelem nejvýše jednoho RČ.

RČ podle zákona o evidenci obyvatel se rozumí také RČ přidělené na území **Slovenské republiky před 1. lednem 1993**, pokud svojí strukturou odpovídá definici RČ podle zákona o evidenci obyvatel a je jedinečné, tzn., že nebylo přiděleno více fyzickým osobám.

RČ je jedním ze **základních osobních údajů**, a tudíž je nutné při jeho využívání postupovat v souladu s platnou právní úpravou. **Zákon o evidenci obyvatel stanoví, že RČ lze využít jen:**

- jde-li o činnost ministerstev, jiných správních úřadů, orgánů pověřených výkonem státní správy, soudů, vyplývající z jejich zákonem stanovené působnosti, nebo notářů pro potřebu vedení Centrální evidence závětí,
- pokud tak stanoví-li zvláštní zákon, anebo
- pokud je to nezbytné pro vymáhání soukromoprávních nároků nebo pro předcházení vzniku nesplácených pohledávek, jsou-li přijata konkrétní opatření k ochraně práv a svobod subjektu údajů, která odpovídají stavu techniky, nákladům na provedení, povaze, rozsahu, kontextu a účelům zpracování i různě pravděpodobným a závažným rizikům pro práva a svobody fyzických osob, nebo
- se souhlasem nositele RČ nebo jeho zákonného zástupce (souhlas se doporučuje vyžadovat písemně, a to pro případ následného prokazování oprávněnosti využívání rodného čísla).

Zákon dále stanoví, že pro využívání RČ se rodným číslem rozumí i jakákoliv kombinace čísel vyjadřující den, měsíc, rok narození a třímístnou nebo čtyřmístnou koncovku rodného čísla, z níž je možné dovodit identifikaci fyzické osoby.

Rodné číslo lze prokazovat dokladem o přiděleném rodném čísle, kterým je

- rodný list, oddací list, doklad o registrovaném partnerství nebo úmrtní list, na němž je uvedeno rodné číslo nositele rodného čísla,
- samostatný doklad o přiděleném RČ vydaný a potvrzený příslušným výdejovým místem nebo doklad o přiděleném RČ vydaný Českou správou sociálního zabezpečení před 1. lednem 2003,
- občanský průkaz,
- cestovní doklad, pokud je v něm uvedeno rodné číslo, anebo
- doklad vydaný podle zvláštního právního předpisu, pokud je v něm RČ uvedeno (průkaz o povolení k pobytu cizince, potvrzení o přechodném pobytu na území, pobytová karta rodinného příslušníka občana EU, průkaz o povolení k trvalému pobytu, průkaz o povolení k pobytu pro cizince, průkaz žadatele o udělení mezinárodní ochrany).

Změnou RČ se rozumí přidělení nového RČ. Změnu provádí výdejové místo, které přidělilo původní RČ. Změny RČ přidělených před 1. lednem 2003, tj. před účinností zákona o evidenci obyvatel, provádí Ministerstvo vnitra.

Změna rodného čísla se v souladu se zákonnou úpravou provede v případě, že

- totožné rodné číslo bylo přiděleno dvěma nebo více nositelům rodného čísla,
- bylo přiděleno chybné rodné číslo,
- došlo k osvojení nezletilé fyzické osoby, nebo
- došlo ke změně pohlaví.

Zákonná úprava však připouští výjimky, kdy se neprovede změna RČ, a to v následujících případech:

- u osvojení zletilé fyzické osoby a u osvojení nezletilé fyzické osoby, jestliže se u téhož osvojence a týchž osvojitelů mění pouze stupeň osvojení,
- pokud 2 nebo více fyzických osob téhož pohlaví, narozených téhož dne, měsíce a roku téže matce, užívá namísto přiděleného RČ devítimístné nebo desetimístné číslo, které podle definice RČ uvedené v zákoně o evidenci obyvatel odpovídá datu jejich narození, a jehož číselná podoba byla vytvořena nesprávným přepisem RČ do osobních a úředních dokladů a dalších listin, provedeným orgány veřejné moci vzájemnou záměnou RČ těchto fyzických osob; musí být však splněna podmínka toho, že každá z fyzických osob písemně prohlásí, že nežádá provedení změny užívaného čísla na nové RČ,
- z důvodu osvojení zletilé osoby,
- užívá-li fyzická osoba namísto RČ desetimístné nebo devítimístné číslo, které podle definice RČ uvedené v zákoně o evidenci obyvatel odpovídá datu jejího narození, o němž však vznikly pochybnosti, zda jeho číselná podoba nebyla vytvořena nesprávným přepisem RČ provedeným orgány veřejné moci do osobních a úředních dokladů a dalších listin, a to, pokud jsou současně splněny níže uvedené podmínky:
 - neprokáže se, že užívané číslo je rodným číslem jiné fyzické osoby,
 - fyzická osoba písemně prohlásí, že nežádá provedení změny užívaného RČ na nové.

15.3.1 Jaká výdejová místa rodné číslo přidělují?

Rodná čísla přidělují výdejová místa, kterými jsou

- **matriční úřad**, který přiděluje rodná čísla všem fyzickým osobám narozeným na území ČR,

- **zvláštní matrika se sídlem v Brně**, která přiděluje RČ státním občanům ČR narozeným v zahraničí,
- **Ministerstvo vnitra**, které přiděluje rodná čísla
 - cizincům s povolením k pobytu na území ČR podle zákona o pobytu cizinců,
 - cizincům, kterým byla na území ČR udělena mezinárodní ochrana formou azylu nebo doplňkové ochrany podle zákona o azylu,
 - cizincům, kteří o přidělení RČ požádají pro splnění podmínek podle zvláštních právních předpisů, tj. například cizincům, kteří nemají na území ČR povolenou žádnou formu pobytu, avšak na území České republiky pracují nebo studují,
 - státním občanům České republiky, kteří dosud rodné číslo neměli,
 - fyzickým osobám, pro které o přidělení RČ požádá Česká správa sociálního zabezpečení nebo okresní správa sociálního zabezpečení,
 - pro potřeby Policie ČR, celní správy a zpravodajských služeb podle zvláštních právních předpisů.

REKAPITULACE

V informačním systému evidence obyvatel se vedou údaje o:

- státních občanech ČR,
- osobách, které pozbyly státní občanství ČR,
- tzv. vedlejších osobách.

Údaje vedené v informačním systému evidence obyvatel lze rozdělit do tří skupin:

- osobní údaje subjektu údajů, tedy občana ČR, o němž jsou údaje vedeny,
- údaje o tzv. vedlejších osobách,
- provozní údaje informačního systému evidence obyvatel.

Zapisovateli údajů do informačního systému evidence obyvatel jsou:

- krajský úřad,
- obecní úřad obce s rozšířenou působností,
- matriční úřad,
- obecní úřad základního typu, někdy též označovaný jako **ohlašovna**,
- soud prvního stupně.

Místem trvalého pobytu může být:

- v době narození dle místa trvalého pobytu matky nebo osvojitelky,
- v době narození dle místa trvalého pobytu otce nebo osvojitele,
- ohlašovna (nebo sídlo zvláštní matriky).

Místo trvalého pobytu si může občan **zvolit sám**. **Změnu ohlašuje na ohlašovně v místě nového trvalého pobytu.**

Občan je oprávněn ukončit trvalý pobyt na území ČR. Rozhodne-li se tak, **sdělí tuto skutečnost v listinné podobě ohlašovně** podle místa trvalého pobytu **nebo zastupitelskému úřadu.**

Na písemnou žádost občana lze v ISEO vést údaj o adrese, na kterou mu mají být doručovány písemnosti podle zvláštního právního předpisu (= doručovací adresa).

Rodné číslo = jedinečný identifikátor fyzické osoby, **nesmí být přiděleno více fyzickým osobám**. Od 1. ledna 2003 jsou RČ vedená v **registru rodných čísel**, jehož správcem je Ministerstvo vnitra.

Rodná čísla jsou **desetimístná**, za lomítkem mají **čtyřčíslí** a splňují podmínku **dělitelnosti jedenácti** beze zbytku. Rodná čísla fyzických osob narozených před 1. lednem 1954 jsou **devítimístná**, za lomítkem mají **trojčíslí** a **nejsou dělitelná jedenácti beze zbytku**.

Zákon o evidenci obyvatel stanoví, že RČ lze využít jen:

- jde-li o činnost ministerstev, jiných správních úřadů, orgánů pověřených výkonem státní správy, soudů, notářů pro potřebu vedení Centrální evidence závětí,
- pokud tak stanoví-li zvláštní zákon, anebo
- pokud je to nezbytné pro vymáhání soukromoprávních nároků nebo pro předcházení vzniku nesplácených pohledávek, nebo
- se souhlasem nositele RČ nebo jeho zákonného zástupce.

Rodné číslo lze prokazovat dokladem o přiděleném rodném čísle, kterým je

- rodný, oddací nebo úmrtní list, doklad o registrovaném partnerství,
- samostatný doklad o přiděleném RČ vydaný a potvrzený příslušným výdejovým místem/doklad o přiděleném RČ vydaný ČSSZ před 1. lednem 2003,
- občanský průkaz,
- cestovní doklad, pokud je v něm uvedeno rodné číslo, anebo
- doklad vydaný podle zvláštního právního předpisu, pokud je v něm RČ uvedeno (průkaz o povolení k pobytu cizince, potvrzení o přechodném pobytu na území, pobytová karta rodinného příslušníka občana EU, průkaz o povolení k trvalému pobytu, průkaz o povolení k pobytu pro cizince, průkaz žadatele o udělení mezinárodní ochrany).

Změna RČ = přidělení nového RČ, provádí ji výdejové místo, které přidělilo původní RČ nebo MV (změny RČ přidělených před 1. lednem 2003, tj. před účinností zákona o evidenci obyvatel).

Změna rodného čísla se v souladu se zákonnou úpravou provede v případě, že

- totožné rodné číslo bylo přiděleno dvěma nebo více nositelům rodného čísla,
- bylo přiděleno chybné rodné číslo,
- došlo k osvojení nezletilé fyzické osoby, nebo
- došlo ke změně pohlaví.

DOPLŇUJÍCÍ STUDIJNÍ MATERIÁLY

- Nařízení Evropského parlamentu a Rady (EU) 2016/679 ze dne 27. dubna 2016 o ochraně fyzických osob v souvislosti se zpracováním osobních údajů a o volném pohybu těchto údajů a o zrušení směrnice 95/46/ES (Obecné nařízení o ochraně osobních údajů)
- Zákon č. 110/2019 Sb., o zpracování osobních údajů
- Zákon č. 500/2004 Sb., správní řád, v platném znění
- Zákon č. 634/2004 Sb., o správních poplatcích, v platném znění
- Zákon č. 111/2009 Sb., o základních registrech, v platném znění
- Zákon č. 250/2016 Sb., o odpovědnosti za přestupky a řízení o nich
- Směrnice MV č.j. MV-27690-25/SC-2018 ze dne 13. června 2018, k zákonu č. 133/2000 Sb. o evidenci obyvatel a rodných číslech a o změně některých zákonů (zákon o evidenci obyvatel), ve znění pozdějších předpisů, zákonu č. 269/2021 Sb., o občanských průkazech, ve znění pozdějších předpisů, a zákonu č. 329/1999 Sb., o cestovních dokladech, ve znění pozdějších předpisů

16. OBČANSKÉ PRŮKAZY (VYDÁVÁNÍ OBČANSKÝCH PRŮKAZŮ – KDO, KDE A V JAKÉ LHŮTĚ MŮŽE PODAT ŽÁDOST A NÁSLEDNĚ PŘEVZÍT, PRÁVO NEBO POVINNOST MÍT OBČANSKÝ PRŮKAZ, DOBY PLATNOSTI A ÚDAJE ZAPISOVANÉ DO OBČANSKÉHO PRŮKAZU)

Základní právní předpisy:

- Zákon č. 269/2021 Sb., o občanských průkazech,
- Vyhláška č. 281/2021 Sb., k provedení zákona o občanských průkazech a některých ustanovení zákona o cestovních dokladech a zákona o základních registrech

Kontrolní otázky

Po nastudování následujících pasáží budete schopni odpovědět na otázky:

1. Co je občanský průkaz a jaké jsou jeho varianty?
2. Kdo může podat žádost o vydání občanského průkazu?
3. Kde můžete podat žádost o vydání občanského průkazu?
4. Jaké jsou lhůty pro vydání občanského průkazu a kde si ho lze vyzvednout?
5. Kdo může občanský průkaz převzít?
6. Existuje povinnost nebo právo mít občanský průkaz?
7. Jaká je doba platnosti občanských průkazů?
8. Jaké údaje se zapisují do občanského průkazu?
9. Co dělat při ztrátě nebo odcizení občanského průkazu?

16.1 Co je občanský průkaz (OP) a jaké jsou jeho varianty?

Blíže viz:

- *Zákon č. 269/2021 Sb., o občanských průkazech (zejména §2 a §42),*
- *Vyhláška č. 281/2021 Sb., k provedení zákona o občanských průkazech a některých ustanovení zákona o cestovních dokladech a zákona o základních registrech.*

Občanský průkaz občana České republiky je **veřejná listina**, kterou občan prokazuje údaje v něm zapsané, zejména jméno a příjmení, datum a místo narození, rodné číslo, adresu trvalého pobytu a v neposlední řadě skutečnost, že je státním občanem ČR. Z hlediska prokazování totožnosti je významnou součástí uvedeného dokladu podoba držitele.

Občan může s občanským průkazem prokazovat totožnost při všech úředních jednáních i při vyřizování osobních záležitostí (v bance, pojišťovně, na poště při přebírání doporučených zásilek apod.). Občanský průkaz mu slouží i jako cestovní doklad k cestám do států Evropské unie a k cestám do dalších států, které uznaly občanský průkaz jako cestovní doklad.

Občanský průkaz se strojově čitelnými údaji slouží také ke vzdálenému prokázání totožnosti. Pokud si občan aktivuje identifikační certifikát v občanském průkazu, může si pohodlně vyřídit řadu záležitostí online, kdykoli a odkudkoli. Může se jednoduše přihlásit k dostupným online službám na Portálu občana, ale i k řadě dalších portálů a online služeb.

V rámci České republiky jsou vydávány občanské průkazy ve 2 variantách, a to:

- 1) **OP se strojově čitelnými údaji (s kontaktním elektronickým čipem a biometrickými údaji)**, který je vyráběn nejmodernějšími technologiemi centrálním způsobem personifikace (vyplňování údajů) a z důvodu ochrany před paděláním obsahuje řadu ochranných prvků.
- 2) **dočasný OP (bez strojově čitelných údajů)**, který je personifikován (vyplňován) přímo na příslušném obecním úřadu obce s rozšířenou působností. Tento typ občanského průkazu obsahuje vlepovanou fotografii a vydává se pouze v zákonem stanovených případech, a to jestliže
 - došlo k technické závadě na zařízení zabezpečujícím zpracování a přenos dat nebo na výrobní technologii trvající déle než 7 kalendářních dnů, nebo v důsledku katastrofy nebo jiné mimořádné události nelze vydávat občanské průkazy se strojově čitelnými údaji,
 - došlo k technické závadě na zařízení zabezpečujícím vydávání občanských průkazů se strojově čitelnými údaji a s kontaktním elektronickým čipem nebo v důsledku katastrofy nebo jiné mimořádné události nelze tyto občanské průkazy vydávat,
 - občan požádá o vydání občanského průkazu bezprostředně po nabytí státního občanství.

16.2 Kdo může podat žádost o vydání občanského průkazu?

Blíže viz zákon č. 269/2021 Sb., o občanských průkazech (zejména §8, §67 a §68).

O občanský průkaz žádá **občan starší 15 let osobně**.

- Za občana, jehož svéprávnost je omezena tak, že není způsobilý požádat o vydání OP, podává žádost **opatrovník nebo jiný zákonný zástupce**, pokud mu nebyl opatrovník ustanoven.
- Další osobou, která může za občana staršího 18 let požádat o vydání OP je **člen domácnosti**, a to za předpokladu, že oprávnění k zastupování občana bylo schváleno soudem.

Vydat občanský průkaz lze i **občanu České republiky mladšímu 15 let**.

- O tento OP je oprávněn požádat **zákonný zástupce** (zpravidla jeden z rodičů). Vedle zákonného zástupce může o vydání občanského průkazu požádat též **pěstoun nebo osoba, které byl občan mladší 15 let svěřen do péče, anebo ředitel zařízení pro výkon ústavní výchovy**. Obdobně může požádat též ředitel zařízení pro děti vyžadující okamžitou pomoc, které pečuje na základě soudního rozhodnutí o občana mladšího 15 let.
- K podání žádosti nelze zmocnit jinou osobu.

16.3 Kde můžete podat žádost o vydání občanského průkazu?

Blíže viz zákon č. 269/2021 Sb., o občanských průkazech (zejména §9 a §22).

16.3.1 OP se strojově čitelnými údaji

O vydání OP se strojově čitelnými údaji může občan požádat **u kteréhokoliv obecního úřadu obce s rozšířenou působností (v hlavním městě Praze u kteréhokoliv úřadu městské části Prahy 1 až 22)**. Není zde vyžadována místní příslušnost podle adresy trvalého pobytu.

V případě vydání **občanského průkazu ve zkrácené lhůtě** (v pracovních dnech do 24 hodin nebo do 5 pracovních dnů) lze požádat o vydání občanského průkazu také **u Ministerstva vnitra** (Praha 4, Na Pankráci 72).

Rovněž lze podat žádost u pověřeného zastupitelského úřadu, který je zveřejněn na webových stránkách Ministerstva zahraničních věcí.

Žádost lze podat pouze osobně.

16.3.2 Dočasný OP (bez strojově čitelných údajů)

V případě žádosti o vydání dočasného OP má občan možnost podat žádost **rovněž u kteréhokoliv obecního úřadu obce s rozšířenou působností**.

16.4 Jaké jsou lhůty pro vydání občanského průkazu a kde si ho lze vyzvednout?

Blíže viz zákon č. 269/2021 Sb., o občanských průkazech (zejména §23, §26, §50 a §51).

16.4.1 OP se strojově čitelnými údaji

Zákonné lhůty pro vydání OP se strojově čitelnými údaji jsou:

- do 30 dnů od podání žádosti,
- do 5 pracovních dnů,
- v pracovních dnech do 24 hodin a
- do 120 dnů od podání žádosti.

Občan si může při podání žádosti o vydání OP se strojově čitelnými údaji vydávaným **ve lhůtě 30 dnů zvolit obecní úřad obce s rozšířenou působností**, u kterého občanský průkaz převezme (za správní poplatek). Pokud tak neučiní, převezme občanský průkaz **u obecního úřadu obce s rozšířenou působností, u kterého podal žádost** o vydání občanského průkazu.

OP vydávaný **ve zkrácené lhůtě do 5 pracovních dnů** lze převzít **u obecního úřadu obce s rozšířenou působností, u kterého občan podal žádost** nebo **u Ministerstva vnitra**.

Občanský průkaz vydávaný **do 24 hodin** lze převzít **pouze u Ministerstva vnitra**.

V praxi se vyskytují případy, kdy se občan nemůže dostavit k převzetí OP osobně, například z důvodu výkonu vazby, výkonu trestu odnětí svobody, soudem nařízeného ústavního léčení, ústavní výchovy nebo ze závažných dlouhodobých zdravotních důvodů. **V těchto případech předání OP zabezpečuje**

obecní úřad obce s rozšířenou působností, v jehož správním obvodu se zdržuje (pomocí „mobilního pracoviště“, které umožňuje pořídit fotografii občana, jeho podpis i předat OP mimo pracoviště úřadu).

V případě převzetí OP u pověřeného zastupitelského úřadu se OP **vydává ve lhůtě 120 dnů**.

16.4.2 Dočasný OP (bez strojově čitelných údajů)

Přebírá se **pouze u obecního úřadu obce s rozšířenou působností, u kterého občan podal žádost**. Zákonná lhůta pro jeho **vydání je 5 pracovních dnů** ode dne podání žádosti.

16.5 Kdo může občanský průkaz převzít?

Blíže viz *zákon č. 269/2021 Sb., o občanských průkazech* (zejména §27, § 67 a §68)).

Občanský průkaz přebírá **žadatel starší 15 let na pracovišti správního orgánu příslušného k předání OP**.

Za občana, jehož **svéprávnost je omezena** tak, že není způsobilý požádat o vydání občanského průkazu, přebírá a převzetí občanského průkazu svým podpisem potvrzuje **opatrovník**.

OP může rovněž převzít **člen domácnosti, jehož oprávnění k zastupování občana bylo schváleno soudem**.

Za občana mladšího 15 let přebírá OP **zákonný zástupce, pěstoun, popřípadě osoba, které byl občan mladší 15 let svěřen do péče**. Je-li občan mladší 15 let umístěn v zařízení pro výkon ústavní výchovy nebo v zařízení pro děti vyžadující okamžitou pomoc, kam byl umístěn na základě soudního rozhodnutí, převezme občanský průkaz **ředitel takového zařízení**.

OP může též převzít zmocněnec, který předloží zvláštní plnou s úředně ověřeným podpisem žadatele.

16.6 Existuje povinnost nebo právo mít občanský průkaz?

Blíže viz *zákon č. 269/2021 Sb., o občanských průkazech* (zejména §3 a §4).

Kdo má povinnost mít občanský průkaz?

OP je povinen mít občan České republiky, který dosáhl 15 let, má trvalý pobyt na území ČR a nebyla omezena jeho svéprávnost.

Kdo má právo mít občanský průkaz

OP má právo mít občan České republiky mladší 15 let. Dále pak občan, který na území ČR nemá trvalý pobyt a má zájem být držitelem tohoto dokladu, což je praktické zejména v situacích, kdy pobývá ve státech Evropské unie. Rovněž právo mít občanský průkaz, aniž by zákon stanovil takovou povinnost, má občan, jehož svéprávnost byla omezena.

16.7 Jaká je doba platnosti občanských průkazů?

Blíže viz *zákon č. 269/2021 Sb., o občanských průkazech* (zejména §33).

16.7.1 OP se strojově čitelnými údaji

OP se strojově čitelnými údaji má obecnou **platnost 10 let ode dne jeho vydání**.

Z této obecné lhůty jsou však vyloučeny:

- OP občanů, kteří ke dni vydání občanského průkazu **nedovršili věk 15 let**. V těchto případech je doba **platnosti 5 let**.
- Další výjimku tvoří občané, kteří ke dni vydání OP **dovršili věk 70 let**. Těmto občanům se vydává občanský průkaz s dobou **platnosti 35 let**.
- Poslední výjimku tvoří občané, jimž není dočasně možné pořídit otisky prstů. Těmto občanům se vydává občanský průkaz s dobou platnosti 1 roku.

Dobu platnosti OP nelze prodloužit, ale naopak ze zákonem stanovených důvodů skončí doba platnosti před uplynutím doby vyznačené v dokladu (např. ohlášením ztráty, odcizení, pozbytím státního občanství, rozhodnutím o zrušení trvalého pobytu). Dále může platnost skončit na základě rozhodnutí příslušného obecního úřadu obce s rozšířenou působností (např. z důvodu poškození občanského průkazu nebo z důvodu podstatné změny podoby držitele). Platnost občanského průkazu skončí též po uplynutí 45 dnů, a to například po změně trvalého pobytu.

16.7.2 Dočasný OP (bez strojově čitelných údajů)

Doba platnosti OP bez strojově čitelných údajů je **stanovena různě v závislosti na důvodech jeho vydání**.

- Dobu **platnosti 5 měsíců** má OP, který se vydá z důvodu, že došlo k technické závadě na zařízení zabezpečujícím výrobu občanských průkazů po dobu delší než 7 kalendářních dnů, nebo z důvodu katastrofy nebo jiné mimořádné události, kdy nelze vydávat OP se strojově čitelnými údaji.
- **Platnost 2 měsíce** je u občanských průkazů vydávaných v případě, kdy občan žádá o vydání OP bezprostředně po nabytí státního občanství (občan nemá dosud všechny doklady potřebné pro vydání OP se strojově čitelnými údaji – výpis ze zvláštní matriky).

16.8 Jaké údaje se zapisují do občanského průkazu?

Blíže viz *zákon č. 269/2021 Sb., o občanských průkazech* (zejména §5).

Zapísovanými údaji jsou jednak **údaje identifikující držitele dokladu**, kterými jsou zejména jméno, popřípadě jména, příjmení, státní občanství, datum, místo a okres narození, rodné číslo, adresa místa trvalého pobytu a pohlaví.

U občanů, kteří **nejsou hlášeni k trvalému pobytu na území ČR**, se trvalý pobyt do OP nezapisuje.

Dále se zapisují **údaje vztahující se k vlastnímu dokladu**, jimiž jsou číslo OP, datum vydání, datum skončení platnosti a označení úřadu, který jej vydal.

U **OP se strojově čitelnými údaji** se dále zapisují do strojově čitelné zóny následující strojově čitelné údaje: kód dokladu, kód vydávajícího státu, číslo dokladu, kontrolní číslice, datum narození, pohlaví, datum platnosti, státní občanství, celková kontrolní číslice, příjmení, jméno, popřípadě jména držitele dokladu. Tyto OP dále obsahují 2D kód, ve kterém je uvedeno číslo OP. Do kontaktního elektronického čipu se uvádí identifikační certifikát, který obsahuje číslo OP a identifikační údaje držitele (*jedná se pouze o údaje uvedené na občanském průkazu*). Přístup k těmto údajům v kontaktním elektronickém

čipu je chráněn **identifikačním osobním kódem držitele** (4–10 číslic), který si občan zvolí při převzetí OP. **Občan se však může sám rozhodnout, zda si čip při převzetí dokladu aktivuje. Může si ho aktivovat i později u kteréhokoliv obecního úřadu obce s rozšířenou působností. Občanský průkaz dále obsahuje biometrické údaje (zobrazení obličeje a otisky prstů).**

Nepovinným údajem zapisovaným do OP je údaj o **rodinném stavu** nebo **registrovaném partnerství**.

Pokud nelze do OP z důvodu nedostatku místa zapsat druhé jméno, zapíše se první jméno uvedené v rodném listě a místo druhého jména se zapíše první písmeno s tečkou. Obdobně se postupuje v případě zápisu složeného příjmení. Do úředních záznamů se pak zapíše nezkrácená podoba jména, popřípadě jmen a příjmení. Dále občanský průkaz obsahuje **podobu a podpis občana**.

16.9 Co dělat při ztrátě nebo odcizení občanského průkazu?

Blíže viz zákon č. 269/2021 Sb., o občanských průkazech (zejména §37).

Držitel občanského průkazu je povinen neprodleně ohlásit ztrátu nebo odcizení občanského průkazu **kterémukoliv obecnímu úřadu obce s rozšířenou působností** nebo **Policii České republiky**. **Ministerstvu vnitra** může ohlásit ztrátu nebo odcizení občanského průkazu v případě, že současně podává žádost o vydání občanského průkazu ve zkrácené lhůtě (do 5 pracovních dnů nebo v pracovních dnech do 24 hodin). **V případě, že dojde ke ztrátě či odcizení v zahraničí, je povinen ohlásit skutečnost u zastupitelského úřadu.**

Držitel občanského průkazu je povinen ohlásit ztrátu či odcizení osobně, prostřednictvím své datové schránky nebo na adresu elektronické pošty příslušného správního orgánu.

Ohlásit ztrátu či odcizení může za držitele jeho zmocněnec, který disponuje zvláštní plnou mocí s úředně ověřeným podpisem držitele.

Ohlášením ztráty nebo odcizení občanského průkazu **skončí jeho platnost**. Údaje o ztrátě nebo odcizení jsou zaevidovány do informačního systému evidence občanských průkazů.

Čísla ztracených a odcizených občanských průkazů jsou vedena na internetových stránkách Ministerstva vnitra **v databázi neplatných dokladů**. Tuto databázi využívají především banky a jiné finanční instituce a tím je ztíženo zneužívání ztracených nebo odcizených dokladů.

Občan má dále povinnost do 15 pracovních dnů požádat o vydání nového občanského průkazu.

REKAPITULACE

Občanský průkaz občana České republiky je **veřejná listina**.

V rámci České republiky jsou vydávány občanské průkazy ve 2 variantách:

- OP se strojově čitelnými údaji,
OP bez strojově čitelných údajů.

O občanský průkaz žádá:

- občan starší 15 let osobně,
- opatrovník nebo jiný zákonný zástupce,
- člen domácnosti,

Vydat OP lze i občanu ČR mladšímu 15 let na žádost zákonného zástupce, pěstouna nebo osoby, které byl občan mladší 15 let svěřen do péče, anebo ředitele zařízení pro výkon ústavní výchovy.

O vydání OP lze **žádat u kteréhokoliv obecního úřadu obce s rozšířenou působností** (v hlavním městě Praze u kteréhokoliv úřadu městské části Prahy 1 až 22). Pokud se jedná o vydání občanského průkazu ve zkrácené lhůtě (do 24 hodin v pracovních dnech, do 5 pracovních dnů), lze podat žádost i u Ministerstva vnitra. V zahraničí je o OP možné požádat u pověřeného zastupitelského úřadu.

Lhůty pro vydání občanského průkazu

- OP se strojově čitelnými údaji
 - do 30 dnů od podání žádosti,
 - do 5 pracovních dnů,
 - v pracovních dnech do 24 hodin a
 - do 120 dnů od podání žádosti.
- OP bez strojově čitelných údajů:
 - 5 pracovních dnů ode dne podání žádosti.

OP může převzít:

- občan České republiky starší 15 let vždy osobně,
- opatrovník (za občana, jehož svéprávnost je omezena),
- člen domácnosti, jehož oprávnění k zastupování občana bylo schváleno soudem,
- za občana mladšího 15 let přebírá OP zákonný zástupce, pěstoun, osoba, které byl občan mladší 15 let svěřen do péče, anebo ředitel zařízení pro výkon ústavní výchovy,
- zmocněnec.

OP je povinen mít občan ČR starší 15 let, který má trvalý pobyt v ČR, nebyla-li mu omezena svéprávnost.

OP má **právo** mít občan ČR mladší 15 let, občan, jehož svéprávnost byla omezena, a také občan, který na území ČR nemá trvalý pobyt a má zájem být držitelem tohoto dokladu.

Platnost OP:

- OP se strojově čitelnými údaji a s kontaktním elektronickým čipem - 10 let (u OP mladších 15 let je doba platnosti 5 let; u starších 70 let 35 let);
- OP bez strojově čitelných údajů – stanovena různě v závislosti na důvodech jeho vydání (6 měsíců, 3 měsíce a 1 měsíc).

DOPLŇUJÍCÍ STUDIJNÍ MATERIÁLY

- Nařízení Evropského parlamentu a Rady (EU) 2019/1157 ze dne 20. června 2019, o posílení zabezpečení průkazů totožnosti občanů Unie a povolení k pobytu vydávaných občanům Unie a jejich rodinným příslušníkům, kteří vykonávají své právo volného pohybu
- Nařízení Evropského parlamentu a Rady (EU) 2016/679 ze dne 27. dubna 2016 o ochraně fyzických osob v souvislosti se zpracováním osobních údajů a o volném pohybu těchto údajů a o zrušení směrnice 95/46/ES (Obecné nařízení o ochraně osobních údajů)
- Zákon č. 329/1999 Sb., o cestovních dokladech, ve znění pozdějších předpisů
- Zákon č. 500/2004 Sb., správní řád, ve znění pozdějších předpisů
- Zákon č. 634/2004 Sb., o správních poplatcích, ve znění pozdějších předpisů
- Zákon č. 133/2000 Sb., o evidenci obyvatel a rodných číslech a o změně některých zákonů (zákon o evidenci obyvatel), ve znění pozdějších předpisů
- Zákon č. 111/2009 Sb., o základních registrech, ve znění pozdějších předpisů
- Zákon č. 250/2016 Sb., o odpovědnosti za přestupky a řízení o nich
- Směrnice MV č.j. MV-136664-24/SC-2021 ze dne 29. prosince 2021, k upřesnění postupů příslušných úřadů na úseku cestovních dokladů, občanských průkazů a evidenci obyvatel
- Sdělení Ministerstva zahraničních věcí č. 288/2016 Sb., o zveřejnění seznamu států, do nichž lze překročit vnější hranici s občanským průkazem
- Zákon č. 110/2019 Sb., o zpracování osobních údajů

Užitečné webové stránky:

- <https://www.mvcr.cz/clanek/osobni-doklady>

17. CESTOVNÍ DOKLADY (DRUHY CESTOVNÍCH DOKLADŮ, PRÁVO NEBO POVINNOST MÍT CESTOVNÍ DOKLAD, VYDÁVÁNÍ CESTOVNÍCH DOKLADŮ – KDO, KDE A V JAKÉ LHŮTĚ MŮŽE PODAT ŽÁDOST A NÁSLEDNĚ PŘEVZÍT)

Základní právní předpisy:

- Zákon č. 329/1999 Sb., o cestovních dokladech, v platném znění
- Nařízení Rady (ES) č. 2252/2004, o normách pro bezpečnostní a biometrické prvky v cestovních pasech a cestovních dokladech vydávaných členskými státy (přímo aplikovatelný předpis Evropské unie), ve znění Nařízení EP a Rady (ES) č. 444/2009
- Vyhláška č. 415/2006 Sb., kterou se stanoví technické podmínky a postup při pořizování a dalším zpracování biometrických údajů obsažených v nosiči dat cestovního dokladu, v platném znění
- Vyhláška č. 281/2021 Sb., k provedení zákona o občanských průkazech a některých ustanovení zákona o cestovních dokladech a zákona o základních registrech
- Sdělení MZV č. 288/2016 Sb., o zveřejnění seznamu států, do nichž lze překročit vnější hranici s občanským průkazem

Kontrolní otázky

Po nastudování následujících pasáží budete schopni odpovědět na otázky:

1. Co je cestovní doklad a jaké druhy cestovních dokladů se vydávají?
2. Jaké údaje se zapisují do cestovního dokladu?
3. Jaké cestovní doklady obsahují strojově čitelné a biometrické údaje a které úřady je vydávají?
4. Jaké cestovní doklady neobsahují strojově čitelné a biometrické údaje a které úřady je vydávají?
5. Za jakých podmínek lze použít občanský průkaz jako cestovní doklad?
6. Je právem nebo povinností občana ČR mít cestovní doklad?
7. Kdo, kde a v jaké lhůtě může podat žádost o vydání cestovního pasu?
8. Kdo a kde může cestovní pas převzít?

17.1 Co je cestovní doklad a jaké druhy cestovních dokladů se vydávají?

Blíže viz *Zákon č. 329/1999 Sb., o cestovních dokladech, v platném znění* (zejména § 2, 5, § 12–16).

Cestovní pas občana ČR je **veřejná listina**, která **umožňuje občanovi překračovat státní hranice ČR**.

Cestovní pas **rovněž slouží k prokazování údajů zapsaných v něm**, zejména jména a příjmení držitele, jeho rodného čísla, data narození a státního občanství ČR. Z hlediska prokazování totožnosti pak je významnou součástí uvedeného cestovního dokladu i podoba držitele vytištěná na datové stránce a biometrické údaje uložené v nosiči dat (čipu) cestovního pasu. Z důvodu ochrany před paděláním cestovní pas obsahuje řadu ochranných prvků.

Občanům ČR je vydáváno **několik druhů cestovních dokladů, k jejichž vydání jsou příslušné různé úřady, a i jejich územní a časová platnost je rozdílná**. Jedná se o následující cestovní doklady:

- cestovní pas,
- diplomatický pas,
- služební pas,
- cestovní průkaz,
- náhradní cestovní doklad Evropské unie,
- jiný cestovní doklad na základě mezinárodní smlouvy.

Tyto cestovní doklady se dělí na cestovní doklady obsahující strojově čitelné údaje a nosič dat, v němž jsou uloženy biometrické údaje, a na cestovní doklady bez strojově čitelných údajů a bez biometrických údajů.

17.2 Jaké údaje se zapisují do cestovního dokladu?

Blíže viz *Zákon č. 329/1999 Sb., o cestovních dokladech, v platném znění* (zejména § 6).

Cestovní doklad obsahuje údaje stanovené zákonem o cestovních dokladech, podpis držitele a jeho fotografii. Cestovní doklady se strojově čitelnými a biometrickými údaji obsahují digitální zpracování fotografie držitele a jeho podpisu.

Zapisují se osobní údaje:

- jméno, popřípadě jména, příjmení, datum a místo narození, rodné číslo a pohlaví,
- státní občanství,
- údaje o časové a územní platnosti cestovního dokladu,
- číslo, datum vydání a označení vydávajícího úřadu.

17.3 Jaké cestovní doklady obsahují strojově čitelné a biometrické údaje a které úřady je vydávají?

Blíže viz *zákon č. 329/1999 Sb., o cestovních dokladech, v platném znění* (zejména § 6, § 11–14).

Cestovní doklady obsahující strojově čitelné údaje a nosič dat s biometrickými údaji jsou vydávány v souladu s normami pro bezpečnostní a biometrické prvky v cestovních dokladech vydávaných členskými státy EU.

Ve strojově čitelných údajích jsou především **údaje o vydávajícím státu, typu dokladu, jménu a příjmení držitele, číslo dokladu včetně doby platnosti a kontrolní číslice.**

Biometrickými údaji uloženými v nosiči dat je **údaj o zobrazení obličeje a o otiscích prstů rukou.**

Do této kategorie cestovních dokladů patří:

- cestovní pas,
- diplomatický pas, který je určen zejména pro prezidenta republiky, poslance a senátory, členy vlády, soudce Ústavního soudu, předsedy Nejvyššího soudu a Nejvyššího správního soudu, prezidenta Nejvyššího kontrolního úřadu a dále diplomatické pracovníky Ministerstva zahraničních věcí,
- služební pas, jehož držiteli mohou být podle zákona zejména nejvyšší státní zástupce, náměstci ministrů a ostatní náměstci představitelů oprávněných být držiteli diplomatického pasu a dalším zaměstnancům při plnění pracovních úkolů v zahraničí.

Tyto cestovní doklady se vydávají s dobou **platnosti na 10 let**, občanům **mladším 15 let** s dobou platnosti **na 5 let**.

Jejich **územní platnost** je do **všech států** světa.

Cestovní pas vydává obecní úřad obce s rozšířenou působností, v Praze **úřad městské části Praha 1 až 22**, u něhož byla podána žádost o jeho vydání. Byla-li žádost podána u zastupitelského úřadu ČR v zahraničí, vydává cestovní pas obecní úřad obce s rozšířenou působností podle místa trvalého, popřípadě posledního trvalého pobytu v ČR. Pokud občan neměl trvalý pobyt v ČR, nebo pokud jej nelze zjistit, vydá cestovní pas **Magistrát města Brna**. Cestovní pas vydává také **Ministerstvo vnitra**, pokud u něj občan podal žádost o vydání cestovního pasu **ve zkrácené lhůtě do 24 hodin pracovního dne nebo do 5 pracovních dnů**.

Diplomatický pas a služební pas vydává Ministerstvo zahraničních věcí.

17.4 Jaké cestovní doklady neobsahují strojově čitelné a biometrické údaje a které úřady je vydávají?

Blíže viz *zákon č. 329/1999 Sb., o cestovních dokladech, v platném znění* (zejména § 15–15 a).

Do kategorie cestovních dokladů bez strojově čitelných a biometrických údajů zahrnujeme:

- **cestovní průkaz**, který vydává občanovi ČR v zahraničí **zastupitelský úřad** za splnění podmínky, že **nemá k dispozici jiný cestovní doklad** (například při ztrátě nebo odcizení cestovního dokladu v zahraničí); uvedený cestovní doklad **slouží k jednotlivé cestě**,

zpravidla k návratu do ČR. Vydává se například i **občanovi, který je vyhoštěn** z území jiného státu. Časová platnost cestovního průkazu je **nejvýše 6 měsíců**,

- **náhradní cestovní doklad** Evropské unie vydává v zahraničí **zastupitelský úřad jiného členského státu EU** občanovi, který **nemá k dispozici jiný cestovní doklad a nachází se ve státě, v němž není zastupitelský úřad ČR**; tento cestovní doklad se **vydává k návratu do ČR nebo do jiného státu, v němž občan trvale zdržuje**.

17.5 Za jakých podmínek lze použít občanský průkaz jako cestovní doklad?

Blíže viz *zákon č. 329/1999 Sb., o cestovních dokladech, v platném znění* (zejména § 3).

Občanský průkaz lze použít jako cestovní doklad **k cestám do států, které patří do Evropské unie nebo do Schengenského prostoru**.

K cestám **do dalších států lze občanský průkaz použít, pokud občanský průkaz uznaly jako cestovní doklad**, například k cestě do Albánska, Republika Bosna a Hercegovina, Česká republika, Gruzie, Makedonská republika, Moldavská republika a Srbská republika. Seznam těchto států uveřejňuje ve Sbírce zákonů svým sdělením Ministerstvo zahraničních věcí.

17.6 Je právem nebo povinností občana ČR mít cestovní doklad?

Blíže viz *usnesení předsednictva České národní rady č. 2/1993 Sb., o vyhlášení Listiny základních práv a svobod* (zejména čl. 14).

Být držitelem cestovního pasu **je právo každého občana ČR**, které je **zaručeno ústavou**, konkrétně Listinou základních práv a svobod v čl. 14, který říká, že „svoboda pohybu a pobytu je zaručena“ a dále že „každý, kdo se oprávněně zdržuje na území České a Slovenské Federativní Republiky, má právo svobodně je opustit“. Není tedy povinností být držitelem platného cestovního pasu.

Právo být držitelem cestovního pasu **může být omezeno pouze na základě zákona**, a to v případě, bylo-li občanovi na základě trestněprávních předpisů uloženo omezení spočívající v zákazu vycestování do zahraničí a vydání cestovního pasu bylo občanovi odepřeno nebo bylo rozhodnuto o odnětí již vydaného cestovního pasu.

17.7 Kdo, kde a v jaké lhůtě může podat žádost o vydání cestovního pasu?

Blíže viz *zákon č. 329/1999 Sb., o cestovních dokladech, v platném znění* (zejména § 5 odst. 2 a 3, §17).

Cestovní pas se **vydává ve správním řízení na žádost občana**, která obsahuje osobní údaje občana, jeho fotografii a podpis. Fotografie, podpis a biometrické údaje se pořizují při podání žádosti. Správnost údajů na žádosti a oprávněnost k jejímu podání je občan povinen prokázat příslušnými doklady (např. občanským průkazem nebo matričními doklady).

Za vydání cestovního pasu se platí **správní poplatek**.

Žádost o vydání cestovního pasu může podat:

- **občan starší 15 let;** do zletilosti musí připojit k žádosti písemný souhlas zákonného zástupce s jeho ověřeným podpisem.
- **Za občana mladšího 15 let podává žádost jeho zákonný zástupce,** v některých případech může podat žádost rovněž **pěstoun, osoba, které byl občan mladší 15 let svěřen do péče, nebo ředitel zařízení pro výkon ústavní výchovy.** Byl-li občan mladší 15 let na základě soudního rozhodnutí svěřen do péče zařízení pro děti vyžadující okamžitou pomoc, může podat žádost ředitel tohoto zařízení. V případě, že nežadá zákonný zástupce, ale pěstoun nebo ředitel uvedeného zařízení, je třeba připojit k žádosti souhlas zákonného zástupce s jeho ověřeným podpisem. Z povinnosti připojit souhlas zákonného zástupce existuje výjimka, a to v tom případě, že opatření tohoto souhlasu je spojeno s překážkou těžko překonatelnou. Pokud se jedná o souhlas zákonného zástupce, postačuje souhlas jednoho z rodičů.
- **Za občana, jehož svéprávnost je omezena na základě rozhodnutí soudu** a toto omezení je v takovém rozsahu, že není způsobilý k podání žádosti, podává žádost soudem určený opatrovník.
- **Za občana staršího 18 let** může žádost podat **člen domácnosti, jehož oprávnění k zastupování občana bylo schváleno soudem.**

Cestovní pas se vydává v těchto **lhůtách**:

- 30 dnů, ve zkrácených lhůtách do 24 hodin pracovního dne nebo do 5 pracovních dnů,
- 120 dnů, je-li žádost podána u zastupitelského úřadu.

Žádost o vydání cestovního pasu se podává **u kteréhokoliv obecního úřadu obce s rozšířenou působností a v hlavním městě Praze u úřadu městské části Praha 1 až 22.** Žádost o vydání cestovního pasu ve zkrácené lhůtě do 24 hodin pracovního dne nebo do 5 pracovních dnů lze podat také u **Ministerstva vnitra.**

V zahraničí lze podat žádost o vydání cestovního pasu **u zastupitelského úřadu,** s výjimkou konzulárního úřadu vedeného honorárním konzulárním úředníkem a vydávajícím úřadem je obecní úřad obce s rozšířenou působností podle místa trvalého pobytu občana nebo jeho posledního trvalého pobytu na území ČR. **Žádost o vydání cestovního pasu ve zkrácených lhůtách nelze u zastupitelského úřadu podat.**

17.8 Kdo a kde může cestovní pas převzít?

Blíže viz zákon č. 329/1999 Sb., o cestovních dokladech, v platném znění (zejména § 22).

Cestovní pas přebírá:

- **občan České republiky starší 15 let osobně** u příslušného úřadu.
- **Za občana mladšího 15 let** může cestovní pas převzít zákonný zástupce, pěstoun, popřípadě osoba, které byl občan mladší 15 let svěřen do péče. Je-li občan mladší 15 let umístěn

v zařízení pro výkon ústavní výchovy nebo v zařízení pro děti vyžadující okamžitou pomoc, kam byl umístěn na základě soudního rozhodnutí, převezme cestovní pas ředitel takového zařízení. Zákon rovněž umožňuje převzetí cestovního pasu u osoby mladší 15 let Úřadem pro mezinárodněprávní ochranu dětí.

- Je-li **držitel cestovního pasu omezen na základě rozhodnutí soudu ve své svéprávnosti** v rozsahu neumožňující převzetí cestovního pasu, převezme cestovní pas soudem určený opatrovník.
- Cestovní pas může rovněž převzít i **člen domácnosti vybavený soudem schváleným oprávněním k zastupování občana.**
- Z důvodu zvláštního zřetele hodného může cestovní pas převzít i **zmocněnec** na základě plné moci s úředně ověřeným podpisem zmocnitele.

Vyhotovený cestovní pas lze převzít **u úřadu, u kterého občan podal žádost o jeho vydání.**

Cestovní pas vydaný **ve lhůtě 30 dnů** může občan převzít **u jiného obecního úřadu obce s rozšířenou působností, který uvedl v žádosti.**

Cestovní pas vydaný ve lhůtě **do 5 pracovních dnů** lze převzít **u obecního úřadu obce s rozšířenou působností, u kterého byla žádost o vydání cestovního pasu podána, nebo u Ministerstva vnitra.**

Cestovní pas vydaný ve lhůtě **do 24 hodin** pracovního dne lze převzít pouze u **Ministerstva vnitra.**

Pokud občan podal žádost **u zastupitelského úřadu,** může cestovní pas převzít i **u obecního úřadu obce s rozšířenou působností podle míst trvalého pobytu nebo posledního trvalého pobytu** anebo **prostřednictvím vedoucího honorárního konzulárního úřadu.**

REKAPITULACE

Cestovní pas občana ČR je **veřejná listina,** která **umožňuje občanovi překračovat státní hranice ČR.**

Cestovní doklady se strojově čitelnými a biometrickými údaji a které úřady je vydávají:

- **cestovní pas** (úřad obce s rozšířenou působností/úřad městské části Praha 1 až 22/Magistrát města Brna/Ministerstvo vnitra),
- **diplomatický pas** (Ministerstvo zahraničních věcí),
- **služební pas** (Ministerstvo zahraničních věcí).

Ve strojově čitelných údajích jsou především **údaje o vydávajícím státu, typu dokladu, jménu a příjmení držitele, číslo dokladu včetně doby platnosti a kontrolní číslice.** Biometrickými údaji uloženými v nosiči dat je **údaj o zobrazení obličeje a o otiscích prstů rukou.**

Tyto cestovní doklady se vydávají s dobou **platnosti na 10 let,** občanům **mladším 15 let** s dobou platnosti **na 5 let.**

Jejich **územní platnost** je do **všech států světa.**

Cestovní doklady bez strojově čitelných a biometrických údajů a které úřady je vyřizují:

- **cestovní průkaz** (zastupitelský úřad); slouží k jednotlivé cestě, zpravidla k návratu; vydává se např. i občanovi, který je vyhoštěn; časová platnost je nejvýše 6 měsíců,
- **náhradní cestovní doklad EU** (vydává v zahraničí zastupitelský úřad jiného členského státu EU občanovi, který nemá k dispozici jiný cestovní doklad a nachází se ve státě, v němž není zastupitelský úřad ČR); vydává se k návratu do ČR/do jiného státu, v němž občan trvale zdržuje.

Občanský průkaz lze použít jako cestovní doklad k cestám do států, které patří do **Evropské unie nebo do Schengenského prostoru** a dále do zemí, **kteřé občanský průkaz uznaly jako cestovní doklad.**

Být držitelem cestovního pasu **je právo každého občana ČR**, které je **zaručeno ústavou a může být omezeno pouze na základě zákona.**

Žádost o vydání cestovního pasu může podat/pas může převzít:

- **občan starší 15 let**; do zletilosti musí připojit k žádosti písemný souhlas zákonného zástupce s jeho ověřeným podpisem,
- za občana mladšího 15 let podává žádost jeho **zákonný zástupce/pěstoun/osoba, které byl občan mladší 15 let svěřen do péče/ředitel zařízení pro výkon ústavní výchovy,**
- za občana, jehož svéprávnost je omezena na základě rozhodnutí soudu a toto omezení je v takovém rozsahu, že není způsobilý k podání žádosti, podává žádost soudem určený **opatrovník,**
- za občana staršího 18 let **člen domácnosti, jehož oprávnění k zastupování občana bylo schváleno soudem.**

Cestovní pas se vydává v těchto **lhůtách**:

- 30 dnů, ve zkrácených lhůtách do 24 hodin pracovního dne nebo do 5 pracovních dnů,
- 120 dnů, je-li žádost podána u zastupitelského úřadu.

DOPLŇUJÍCÍ STUDIJNÍ MATERIÁLY

- Nařízení Evropského parlamentu a Rady (EU) 2016/679 ze dne 27. dubna 2016 o ochraně fyzických osob v souvislosti se zpracováním osobních údajů a o volném pohybu těchto údajů a o zrušení směrnice 95/46/ES (Obecné nařízení o ochraně osobních údajů)
- Zákon č. 250/2016 Sb., o odpovědnosti za přestupky a řízení o nich
- Zákon č. 269/2021 Sb., o občanských průkazech, ve znění pozdějších předpisů
- Zákon č. 500/2004 Sb., správní řád, ve znění pozdějších předpisů
- Zákon č. 111/2009 Sb., o základních registrech, v platném znění

- Zákon č. 133/2000 Sb., o evidenci obyvatel a rodných číslech a o změně některých zákonů (zákon o evidenci obyvatel), ve znění pozdějších předpisů
- Zákon č. 634/2004 Sb., o správních poplatcích, ve znění pozdějších předpisů
- Zákon č. 110/2019 Sb., o zpracování osobních údajů
- Směrnice MV č.j. MV-136664-24/SC-2021 ze dne 29. prosince 2021, k upřesnění postupů příslušných úřadů na úseku cestovních dokladů, občanských průkazů a evidenci obyvatel

Užitečné webové stránky:

- <https://www.mvcr.cz/clanek/osobni-doklady-322589.aspx?q=Y2hudW09NQ%3D%3D>

18. STÁTNÍ OBČANSTVÍ

Základní právní předpisy:

- Ústavní zákon č. 1/1993 Sb., Ústava České republiky
- Evropská úmluva o státním občanství (76/2004 Sb.m.s.)
- [Zákon č. 186/2013 Sb.](#), o státním občanství České republiky a o změně některých zákonů (zákon o státním občanství České republiky), ve znění pozdějších předpisů

Obsah:

Po nastudování následujících pasáží budete schopni odpovědět na otázky:

1. Co je státní občanství?
2. Jakými způsoby je možné nabýt státní občanství České republiky?
3. Kdy dochází k nabytí státního občanství České republiky ze zákona, tzv. automaticky?
4. Za jakých podmínek je možné nabýt státní občanství České republiky udělením?
5. Kdy může dojít k nabytí státního občanství České republiky prohlášením?
6. Jak je možné pozbýt státní občanství?
7. Jakým způsobem se státní občanství prokazuje?

18.1 Co je státní občanství?

Blíže viz *Ústavní zákon č. 1/1993 Sb., Ústava České republiky* (čl. 12).

Žádný stát nemůže existovat bez svých státních občanů.

Státní občanství je **vztah státu a fyzické osoby**, který je **trvalý** a **neomezený místem**. Zakládá **práva a povinnosti** mezi státem a fyzickou osobou, která je státním občanem tohoto státu, jako je právo volební nebo právo na diplomatickou či konzulární ochranu.

Ústava ČR říká: „Nabývání a pozbývání státního občanství České republiky stanoví zákon“ a dále „Nikdo nemůže být proti své vůli zbaven státního občanství“.

18.2 Jakými způsoby je možné nabýt státní občanství České republiky?

Blíže viz *Zákon č. 186/2013 Sb. o ;státním občanství České republiky* (zejména § 3).

Fyzická osoba nejčastěji nabyde státní občanství České republiky tak, že se **narodí českým rodičům**. Existují ale i další způsoby nabytí českého státního občanství:

- ze zákona,
- udělením,
- prohlášením.

18.3 Kdy dochází k nabytí státního občanství České republiky ze zákona, tzv. automaticky?

Blíže viz *Zákon č. 186/2013 Sb. o státním občanství České republiky* (§ 4 – 10, § 38).

Pokud jsou naplněny právní skutečnosti stanovené zákonem, nabývá fyzická osoba státní občanství České republiky **automaticky**.

Dané situace se týkají **pouze dětí** a převážně vychází z **principu tzv. práva krve**, kdy se státní občanství odvozuje od rodičů.

Nevede se žádné správní řízení a nehradí se žádné správní poplatky.

Existují tyto způsoby „automatického“ nabytí státního občanství:

- narozením,
- určením otcovství,
- osvojením státním občanem České republiky,
- nalezením na území České republiky,
- v souvislosti se svěřením do náhradní péče.

18.4 Za jakých podmínek je možné nabýt státní občanství České republiky udělením?

Blíže viz *Zákon č. 186/2013 Sb. o státním občanství České republiky* (§ 11 - 30).

Cizinci, kteří mají **jiné státní občanství**, nebo jsou **státoobčanskými bezdomovci**, mohou požádat o udělení státního občanství České republiky.

O udělení státního občanství rozhoduje **Ministerstvo vnitra**. Na udělení **není právní nárok**.

Žadatelé o udělení státního občanství musí splnit **10 zákonných podmínek**:

- musí mít po určitou dobu povolen trvalý pobyt,
- musí se po určitou dobu skutečně zdržovat na území České republiky,
- musí být trestně bezúhonní,
- musí prokázat znalost českého jazyka,
- musí prokázat znalost českých reálií,
- musí prokázat, že neporušují veřejnoprávní povinnosti v České republice,
- musí prokázat zdroje a výši svých příjmů,
- nesmí být závislí na sociálních dávkách,
- nesmí ohrožovat bezpečnost státu,
- musí být integrováni do české společnosti.

Zákon zná důvody, na základě kterých je možné žadatelům o udělení státního občanství České republiky některé z podmínek **prominout** (např. chybějící délku trvalého pobytu v případě vedení společné domácnosti s manželem, státním občanem České republiky).

Dále existují **zvláštní způsoby udělení státního občanství** pro osoby, které představují **významný přínos pro Českou republiku a pro některé skupiny dětí**.

Pokud je žádosti o udělení státního občanství České republiky vyhověno, vystaví Ministerstvo vnitra **listinu o udělení státního občanství České republiky** a osoby starší 15 let musí složit **státoobčanský slib**, ve kterém slíbí věrnost České republice. K nabytí státního občanství udělením dojde složením státoobčanského slibu.

Správní poplatek za přijetí žádosti o udělení státního občanství činí 2 000,- Kč, u dětí a azylantů pak 500,- Kč. Správní poplatek lze snížit z důvodů hodných zvláštního zřetele.

18.5 Kdy může dojít k nabytí státního občanství České republiky prohlášením?

Blíže viz *Zákon č. 186/2013 Sb. o státním občanství České republiky (§ 31 - 37)*.

Některé skupiny cizinců mohou nabytí státního občanství České republiky zjednodušenou formou, tzv. prohlášením. O prohlášení rozhodují **krajské úřady/v Praze úřady městských částí Praha 1-22**. Prohlašovatelé mají po splnění podmínek nárok na nabytí státního občanství.

V současnosti mohou za splnění podmínek stanovených v zákoně činit prohlášení tyto osoby:

- bývalí čeští a českoslovenští státní občané (tedy osoby, které v minulosti pozbyly české nebo československé státní občanství) a jejich potomci druhé a třetí generace (tj. jejich děti a vnuci),
- osoby, které byly k 31. 12. 1992 státními občany Československé federativní republiky a nebyly státními občany České republiky ani Slovenské republiky,
- osoby, jimž byl neoprávněně vydán doklad prokazující české státní občanství, ale které byly v dobré víře, že státními občany České republiky jsou,
- osoby ve věku 18 – 21 let, které na území České republiky žijí alespoň od 10 let věku a po určitou dobu se zde zdržují.

Prohlášení je také možno činit **za děti**, které jsou svěřené do některé z forem **náhradní péče**. O jejich prohlášení rozhoduje **Ministerstvo vnitra**.

18.6 Jak je možné pozbytí státního občanství?

Blíže viz *Zákon č. 186/2013 Sb. o státním občanství České republiky (§ 40)*.

V současnosti mohou státní občané pozbytí státního občanství pouze jediným způsobem a sice tak, že **se vzdají státního občanství České republiky**.

Mohou tak učinit pouze tehdy, kdy je záruka, že po pozbytí státního občanství České republiky se z nich nestanou osoby bez státního občanství (tzv. **státoobčanští bezdomovci neboli apatridé**).

Pro učinění prohlášení je proto třeba, aby státní občan České republiky splnil zároveň všechny následující podmínky:

- trvale se zdržoval v cizině,
- nebyl v České republice přihlášen k trvalému pobytu
- a zároveň byl státním občanem jiného státu nebo žádal o nabytí cizího státního občanství a prohlášení o vzdání se státního občanství České republiky učinil v souvislosti s nabytím tohoto cizího státního občanství.

Prohlášení o vzdání se státního občanství České republiky se činí **před zastupitelským úřadem** nebo **krajským úřadem/v Praze před úřadem městské části Praha 1-22**.

18.7 Jakým způsobem se státní občanství prokazuje?

Blíže viz *Zákon č. 186/2013 Sb. o státním občanství České republiky (§ 41 - 49)*.

Státní občanství České republiky lze prokázat těmito doklady:

- občanským průkazem České republiky,
- cestovním dokladem České republiky,
- osvědčením o státním občanství České republiky, které není starší než 1 rok (toto osvědčení vydá na žádost krajský úřad/v Praze úřad městské části Praha 1-22),
- listinou o nabytí nebo udělení státního občanství České republiky ne starší 1 roku.

REKAPITULACE

Státní občanství je **vztah státu a fyzické osoby**, který je **trvalý** a **neomezený místem**. **Zakládá práva a povinnosti** mezi státem a fyzickou osobou, která je státním občanem tohoto státu, jako je právo volební nebo právo na diplomatickou či konzulární ochranu.

Státní občanství České republiky je možné nabyt:

- ze zákona,
- udělením,
- prohlášením.

Nabytí státního občanství ČR **ze zákona, tzv. automaticky** (týká se pouze dětí a převážně vychází z principu tzv. práva krve):

- narozením (je-li alespoň jeden z rodičů dítěte českým státním občanem),
- určením otcovství českého státního občana k dítěti,
- osvojením státním občanem České republiky,
- nalezením na území České republiky,
- v souvislosti se svěřením do náhradní péče.

Nabytí státního občanství ČR **udělením, o kterém rozhoduje MV** (pro cizince s jiným státním občanstvím nebo o tzv. státoobčanské bezdomovce/zvláštní způsoby udělení státního občanství pro osoby, které představují významný přínos pro Českou republiku a pro některé skupiny dětí). Žadatelé o udělení státního občanství musí splnit **10 zákonných podmínek**.

Nabytí státního občanství ČR **prohlášením**, o jehož udělení rozhodují **krajské úřady/v Praze úřady městských částí Praha 1-22**.

V současnosti mohou za splnění podmínek stanovených v zákoně činit prohlášení tyto osoby:

- bývalí čeští a českoslovenští státní občané (tedy osoby, které v minulosti pozbyly české nebo československé státní občanství) a jejich potomci druhé a třetí generace,
- osoby, které byly k 31. 12. 1992 státními občany Československé federativní republiky a nebyly státními občany České republiky ani Slovenské republiky,
- osoby, jimž byl neoprávněně vydán doklad prokazující české státní občanství, ale které byly v dobré víře, že státními občany České republiky jsou,
- osoby ve věku 18 – 21 let, které na území České republiky žijí alespoň od 10 let věku a po určitou dobu se zde zdržují.

Prohlášení je také možno činit **za děti**, které jsou svěřené do některé z forem **náhradní péče**. O jejich prohlášení rozhoduje **Ministerstvo vnitra**.

Státního občanství ČR se může občan ČR **vzdát**, pokud je záruka, že se z něj nestane osoba bez státního občanství (tzv. **státoobčanští bezdomovci neboli apatridé**) a to za současného splnění podmínek:

- občan se trvale zdržoval v cizině,
- nebyl v České republice přihlášen k trvalému pobytu
- a zároveň byl státním občanem jiného státu nebo žádal o nabytí cizího státního občanství a prohlášení o vzdání se státního občanství České republiky učinil v souvislosti s nabytím tohoto cizího státního občanství.

Státní občanství České republiky lze prokázat těmito doklady:

- občanským průkazem České republiky,
- cestovním dokladem České republiky,
- osvědčením o státním občanství ČR, které není starší než 1 rok (vydá na žádost krajský úřad/v Praze úřad městské části Praha 1-22),
- listinou o nabytí nebo udělení státního občanství České republiky ne starší 1 roku.

DOPLŇUJÍCÍ STUDIJNÍ MATERIÁLY

- Vyhláška Ministerstva školství, mládeže a tělovýchovy v dohodě s Ministerstvem vnitra č. 433/2013 Sb., o prokazování znalosti českého jazyka a českých reálií pro účely udělování státního občanství České republiky.
- Vyhláška Ministerstva vnitra č. 191/2014 Sb., o vzorech dokladů podle zákona o státním občanství České republiky (tiskopisy dokladů jsou přísně zúčtovatelnými tiskopisy se zajišťovacími prvky).

Užitečné webové stránky:

- <https://mv.gov.cz/clanek/obcan-na-urade-82997.aspx?q=Y2hudW09OQ%3d%3d>

19. PŘESTUPKOVÁ AGENDA (ZÁKLADY ODPOVĚDNOSTI ZA PŘESTUPEK) A VEŘEJNÉ SBÍRKY

Základní právní předpisy:

- [Zákon č. 250/2016 Sb.](#), o odpovědnosti za přestupky a řízení o nich, ve znění pozdějších předpisů
- [Zákon č. 251/2016 Sb.](#), o některých přestupcích, ve znění pozdějších předpisů
- [Zákon č. 500/2004 Sb.](#), správní řád, ve znění pozdějších předpisů
- [Zákon č. 117/2001 Sb.](#), o veřejných sbírkách a o změně některých zákonů, ve znění pozdějších předpisů

Obsah:

Po nastudování následujících pasáží budete schopni odpovědět na otázky:

1. Jak lze definovat přestupek?
2. Jaké existují formy zavinění?
3. Kdo může přestupek spáchat?
4. Jak lze charakterizovat správní tresty?
5. Co je to „veřejná sbírka“ a kdo je oprávněn ji konat?
6. Co je a k jakému účelu slouží osvědčení o konání veřejné sbírky?
7. Jakými formami se konají veřejné sbírky?
8. Jak je prováděna kontrola nad vykonáváním veřejných sbírek?

19.1 Jak lze definovat přestupek?

Bližší viz zákon č. 250/2016 Sb., o odpovědnosti za přestupky a řízení o nich (zejména § 5), zákon č. 251/2016 Sb., o některých přestupcích.

Definice přestupku je vymezena v § 5 zákona č. 250/2016 Sb., o odpovědnosti za přestupky a řízení o nich. Přestupek je zde vymezen **pozitivně** (jaké jednání je přestupkem) a **negativně** (kdy se nejedná o přestupek): „*Přestupkem je společensky škodlivý protiprávní čin, který je v zákoně za přestupek výslovně označen a který vykazuje znaky stanovené zákonem, nejde-li o trestný čin.*“

19.1.1 Pozitivní vymezení přestupku

V pozitivním vymezení je pojem přestupku vyjádřen **formálním** a **materiálním znakem**.

Formální znak přestupku zahrnuje jak **obecné zákonné znaky**, tak **typové znaky**.

Mezi **formální obecné zákonné znaky** řadíme:

- **protiprávnost** - jednání je v rozporu s právem a porušuje povinnost vyplývající ze zákona nebo uloženou na jeho základě,
- **trestnost** - se spácháním přestupku zákon spojuje hrozbu správního trestu,
- **přestupková způsobilost** - fyzická, právnická nebo podnikající fyzická osoba je způsobilá být pachatelem přestupku; v případě fyzické osoby mezi obecné zákonné znaky řadíme věk, přičetnost a zavinění; na podnikající fyzickou osobu se vztahuje jednak přestupková způsobilost fyzické osoby a splnění dalších podmínek stanovených zákonem; v případě právnické osoby vzniká přestupková způsobilost zpravidla jejím zapsáním do veřejného rejstříku,
- **výslovné označení za přešupek v zákoně.**

Formální typové znaky přestupku představují znaky skutkových podstat přestupků.

Materiálním znakem se rozumí společenská škodlivost, tj. nebezpečnost činu pro společnost.

Aby se jednalo o přešupek, musí být formální a materiální znak splněn současně (tzv. materiálně-formální pojetí přestupku).

19.1.2 Negativní vymezení přestupku

Negativním vymezením přestupku stanovuje zákon č. 250/2016 Sb. vztah k trestným činům. **O přešupek se nejedná, jde-li o trestný čin.**

Pro odlišení přestupků a trestných činů je **určující stupeň společenské škodlivosti** – přešupek představuje méně škodlivou kategorii protiprávního činu než trestný čin.

Zákon č. 250/2016 Sb. obsahuje kromě obecného vymezení pojmu přešupek též definici pojmu pokračování v přestupku, trvajícím přešupek a hromadný přešupek (viz § 7 - § 9). Jedná se o přestupky, k jejichž spáchání se vyžaduje větší časový prostor. Tato skupina přestupků bude vždy posuzována jako jeden přešupek.

Aby se jednalo o pokračování v přestupku, musejí být splněny vždy tyto 4 základní znaky:

- jednotlivé dílčí útoky naplňují skutkovou podstatu stejného přestupku;
- existence stejného nebo obdobného způsobu provedení;
- časová souvislost a souvislost v předmětu útoku;
- jednotný záměr.

Příklad pokračování v přestupku: Pan Jiří T. dne 16. 8. 2023 v prodejně Tesco, Plzeňská 8, Praha 5, způsobil škodu na cizím majetku krádeží v hodnotě 420 Kč. Dne 27. 8. 2023 v prodejně Albert, Klappkova 26, Praha 8, způsobil škodu na cizím majetku krádeží v hodnotě 398 Kč.

Trvající přestupek je přestupek, jehož znakem je:

- jednání pachatele spočívající ve vyvolání a následném **udržování** protiprávního stavu (např. neoprávněné podnikání, zábor)
- nebo jednání pachatele spočívající v **udržování** protiprávního stavu, který nebyl pachatelem vyvolán - např. přestupek spočívající v neodstranění předmětů zachycené či ulpělé na stavbě nebo zařízení podle § 120 odst. 4 zákona č. 254/2001 Sb., o vodách a o změně některých zákonů (vodní zákon).

Hromadný přestupek je takový přestupek, u kterého zákon vyžaduje pro vznik odpovědnosti více útoků spojených společným záměrem (např. podle § 119 odst. 1 písm. a) zákona č. 127/2005 Sb., o elektronických komunikacích a o změně některých souvisejících zákonů (zákon o elektronických komunikacích), ve znění pozdějších předpisů) se fyzická osoba dopustí přestupku tím, že uskutečňuje **zlomyslná volání**.

Pojem přestupek ve smyslu zákona č. 250/2016 Sb. zahrnuje:

- přestupky nepodnikajících fyzických osob,
- přestupky právnických a podnikajících fyzických osob.

Zákon č. 250/2016 Sb. se nevztahuje na:

- disciplinární delikty,
- pořádkové delikty,
- delikty proti platební disciplíně (platební delikty), ty představují speciální kategorii.

Zákon upravuje také spolupachatelství jako úmyslné společné jednání dvou nebo více osob, kterým byl spáchán přestupek, za který odpovídá každá z těchto osob, jako by přestupek spáchala sama. U fyzické osoby se vyžaduje úmysl spáchat přestupek ve spolupachatelství.

Stanoví-li tak zákon, je trestný také pokus přestupku.

Skutkové podstaty přestupků jsou upraveny v **tzv. sankčních ustanoveních zákonů upravujících výkon veřejné správy na jednotlivých úsecích**, resp. v zákonech obsahujících právní povinnosti, jejichž porušení je znakem skutkových podstat přestupků.

V některých případech to nebylo možné, a tyto přestupky byly zařazeny do **zákona č. 251/2016 Sb., o některých přestupcích**, ve znění pozdějších předpisů. Jedná se o:

- přestupky proti pořádku ve státní správě vyskytující se na více úsecích státní správy
- přestupky na úseku všeobecné vnitřní správy
- přestupky proti pořádku ve státní správě a přestupky proti pořádku v územní samosprávě
- přestupky proti veřejnému pořádku
- přestupek porušení povinnosti mlčenlivosti v souvislosti s trestním řízením
- přestupek křivého vysvětlení
- přestupky proti občanskému soužití
- přestupky proti majetku
- přestupky na úseku podnikání

- přestupky na úseku porušování práv k obchodní firmě
- přestupky na úseku zdravotnictví

19.2 Jaké existují formy zavinění?

Blíže viz zákon č. 250/2016 Sb., o odpovědnosti za přestupky a řízení o nich (zejména § 15).

Zákon č. 250/2016 Sb. rozlišuje dvě formy zavinění:

- zavinění úmyslné
 - **úmysl přímý**
 - **úmysl nepřímý**
- zavinění z nedbalosti
 - **nedbalost vědomá**
 - **nedbalost nevědomá**

Zavinění je jedním ze základních znaků odpovědnosti za přestupek fyzické osoby; je subjektivním předpokladem odpovědnosti fyzické osoby za přestupek. Zavinění můžeme definovat jako **vnitřní psychický stav pachatele k protiprávnímu jednání a jeho následku**.

K odpovědnosti za přestupek **postačí zavinění z nedbalosti**, nestanoví-li zákon výslovně, že je třeba úmyslného zavinění.

19.2.1 Zavinění úmyslné

Úmysl přímý = pachatel **chtěl** svým jednáním porušit nebo ohrozit zájem chráněný zákonem. Např.: pan T. ukradne v obchodě knihu. Pachatel ví, že se dopustí krádeže a chce tak učinit.

Úmysl nepřímý = pachatel **věděl**, že svým jednáním může porušit nebo ohrozit zájem chráněný zákonem, a pro případ, že jej poruší nebo ohrozí, s tím byl **srozuměn**. Např.: pan T. uhodí pana K. do obličeje a při tom mu rozbije brýle. Pan T. chtěl dát facku panu K., přičemž věděl, že když pan K. nosí brýle, může důsledkem úderu do obličeje dojít k jejich rozbití a byl s tím srozuměn.

19.2.2 Zavinění z nedbalosti

Nedbalost vědomá = pachatel **věděl**, že svým jednáním může porušit nebo ohrozit zájem chráněný zákonem, ale bez přiměřených důvodů **spoléhal** na to, že tento zájem neporuší nebo neohrozí. Např.: pan T. ví, že jeho pes je agresivní povahy a napadá lidi, nicméně spoléhá na to, že pes tentokrát na vycházce nikoho nepokouše a nedá mu náhubek, načež pes pokouše kolemjdoucího.

Nedbalost nevědomá = pachatel **nevěděl**, že svým jednáním může porušit nebo ohrozit zájem chráněný zákonem, ač to vzhledem k okolnostem a svým osobním poměrům **vědět měl a mohl**. Např.: pan T. venčí svého psa, který se za běžných okolností chová krotce, bez náhubku, přičemž pes v důsledku úleku pokouše kolemjdoucího. Pan T. nevěděl, že psa na dnešní procházce něco vyděsí a dojde k pokousání, ač jako majitel psa měl a mohl vědět, že se pes v jistých situacích chová nepředvídatě, tudíž měl psovi dát z preventivních důvodů náhubek.

19.3 Kdo může přestupek spáchat?

Blíže viz zákon č. 250/2016 Sb., o odpovědnosti za přestupky a řízení o nich (zejména § 5 – 28, § 55 – 59).

Zákon č. 250/2016 Sb. upravuje podmínky odpovědnosti za přestupek fyzické osoby, právnické osoby a podnikající fyzické osoby.

19.3.1 Fyzická osoba (FO)

Fyzická osoba je pachatelem, jestliže svým zaviněným jednáním naplnila znaky přestupku nebo jeho pokusu, je-li trestný. FO může být pachatelem přestupku pouze tehdy, splňuje-li předpoklady věku, přičetnosti a zavinění:

Věk:

- věková hranice odpovědnosti za přestupek je stanovena dovršením patnáctého roku věku FO, resp. na den, který následuje po dni jejích patnáctých narozenin,
- FO, která v době spáchání přestupku dovršila 15 let, a nepřekročila 18 rok věku, se označuje termínem mladistvý, přičemž zákon č. 250/2016 Sb. obsahuje **speciální úpravu pro postih mladistvých pachatelů** (jedná se zejm. o mírnější pokuty, kratší dobu trvání správního trestu zákazu činnosti).

Přičetnost:

- způsobilost (schopnost) být z hlediska duševního stavu osobou odpovědnou za přestupek, tj. být schopen rozpoznat škodlivost svého jednání nebo své jednání ovládat,
- § 19 zákona č. 250/2016 Sb. definuje přičetnost negativně, když se vychází z toho, že **za pravidelný stav se považuje stav přičetnosti**.

Zavinění:

- je obligatorním znakem přestupku,
- k odpovědnosti za přestupek **postačí zavinění z nedbalosti**, nestanoví-li zákon výslovně, že je třeba úmyslného zavinění.

Za pachatele přestupku se považuje i **tzv. nepřímý pachatel**, tedy FO, která ke spáchání přestupku užila jiné (fyzické či právnické) osoby jako **živého nástroje**. Nepřímé pachatelství připadá v úvahu jen tehdy, když pachatel není za přestupek sám odpovědný. Za nepřímého pachatele se tedy považuje ten, kdo ke spáchání přestupku užil jiné FO, jež není odpovědná za přestupek pro nedostatek věku nebo nepřičetnost anebo proto, že svým jednáním naplnila podmínky nutné obrany nebo krajní nouze nebo jiné okolnosti vylučující protiprávnost, nebo ten, kdo ke spáchání přestupku užil právnické osoby, která není za přestupek odpovědná.

Pachatelem přestupku je, stanoví-li tak zákon, též FO, která zosnovala nebo řídila spáchání přestupku (**organizátor**), vzbudila v jiném rozhodnutí spáchat přestupek (**návodce**), nebo umožnila nebo usnadnila jinému spáchání přestupku (**pomocník**). U organizátora, návodce a pomocníka se **vyžaduje úmyslné jednání**, přičemž odpovědnost za přestupek vznikne pouze tehdy, jde-li o dokonaný přestupek nebo jeho pokus, je-li trestný.

U FO je upravena též **odpovědnost zákonného zástupce a opatrovníka**. Jestliže zákon stanoví, že pachatelem může být jen FO, která má zvláštní vlastnost, způsobilost nebo postavení, a jednal-li nebo měl-li jednat za tuto osobu její zákonný zástupce nebo opatrovník, odpovídá za přešupek zákonný zástupce nebo opatrovník, i když on sám tuto zvláštní vlastnost, způsobilost nebo postavení nemá.

19.3.2 Právnícká osoba (PO)

Právnícká osoba (PO) je pachatelem, jestliže k naplnění znaků přešupku došlo jednáním fyzické osoby, jejíž jednání je přiřitatelné právnícké osobě a která porušila právní povinnost uloženou právnícké osobě, a to při činnosti právnícké osoby, v přímé souvislosti s činností právnícké osoby nebo ku prospěchu právnícké osoby nebo v jejím zájmu.

Zákon č. 250/2016 Sb. vychází z objektivní odpovědnosti PO s možností se jí zprostit při prokázání zákonem stanoveného liberačního důvodu. **Předpokladem odpovědnosti PO za přešupek tedy není zavinění, neposuzuje se.**

Zákon č. 250/2016 Sb. stanoví taxativní výčet osob, které se pro účely posuzování odpovědnosti PO za přešupek považují za osoby, jejichž jednání se právnícké osobě přiřítá. Jsou jimi:

- a) statutární orgán nebo člen statutárního orgánu,
- b) jiný orgán právnícké osoby nebo jeho člen,
- c) zaměstnanec nebo osoba v obdobném postavení při plnění úkolů vyplývajících z tohoto postavení,
- d) fyzická osoba, která plní úkoly právnícké osoby,
- e) fyzická osoba, kterou právnícká osoba používá při své činnosti, nebo
- f) fyzická osoba, která za právníckou osobu jednala, jestliže právnícká osoba výsledku takového jednání využila.

Vzniku odpovědnosti PO nebrání, nepodaří-li se zjistit, která konkrétní FO jednala protiprávně.

Odpovědnost PO za přešupek vznikne i v případech, kdy k jednání FO došlo před vznikem PO, soud rozhodl o neplatnosti PO, nebo pokud právní jednání, které mělo založit oprávnění k jednání za PO, je neplatné nebo neúčinné.

Odpovědnost PO za přešupek a odpovědnost FO, která se považuje za osobu, jejíž jednání je přiřitatelné PO, za přešupek jsou na sobě vzájemně nezávislé, tedy odpovědností PO za přešupek není dotčena odpovědnost za přešupek FO a naopak.

Obdobně jako je tomu u odpovědnosti FO za přešupek, může se i v případě odpovědnosti PO za přešupek dopustit též tzv. **nepřímý pachatel**.

PO se odpovědnosti za přešupek zprostit, pokud prokáže, že vynaložila veškeré úsilí, které bylo možno požadovat, aby přešupku zabránila - tzv. **liberační důvod**. Současně je **stanoveno, v jakých případech se PO odpovědnosti za přešupek zprostit nemůže, tj. jestliže z její strany nebyla vykonávána**

povinná nebo potřebná kontrola nebo nebyla učiněna nezbytná opatření k zamezení nebo odvrácení přestupku (viz § 21 odst. 1 a 2 zákona č. 250/2016 Sb.).

19.3.3 Podnikající fyzická osoba

Podnikající FO je pachatelem, jestliže k naplnění znaků přestupku došlo při jejím podnikání nebo v přímé souvislosti s ním a podnikající FO svým jednáním porušila právní povinnost, která je uložena podnikající FO nebo FO.

Podnikající FO je pachatelem přestupku i v případě, kdy k naplnění znaků přestupku došlo jednáním FO, jejichž jednání je přičitatelné podnikající FO. Těmito osobami jsou:

- zaměstnanec nebo osoba v obdobném postavení při plnění úkolů vyplývajících z tohoto postavení,
- FO, která plní úkoly podnikající FO,
- FO, kterou podnikající FO používá při své činnosti,
- FO, která za podnikající FO jednala, jestliže podnikající FO výsledku takového jednání využila.

Zákon č. 250/2016 Sb. upravuje se stanovenými výjimkami obdobnou úpravu odpovědnosti a trestání právnické a podnikající fyzické osoby. I v případě podnikajících FO se bude jednat o **objektivní odpovědnost s možností se jí zprostit prokázáním liberačního důvodu.** Stejně tak **odpovědnost podnikající FO a osoby, jejíž jednání je podnikající FO přičitatelné, jsou na sobě vzájemně nezávislé.**

Pokud podnikající FO přestane být podnikatelem, její odpovědnost za přestupek nezaniká.

19.4 Jak lze charakterizovat správní tresty?

Blíže viz zákon č. 250/2016 Sb., o odpovědnosti za přestupky a řízení o nich (zejména hlava sedmá a osmá druhé části).

Správní trest je **právním (sankčním) následkem přestupku. Může být uložen pouze na základě zákona za spáchaný přestupek jeho pachatelem.**

Správní tresty **mají preventivně-represivní charakter, tj. mají pachatele potrestat a zabránit mu v budoucím páchaní přestupků.** Napomenutí má výchovnou povahu. Zákon č. 250/2016 Sb. stanoví **pět druhů správních trestů, jež lze uložit za spáchaný přestupek:**

- napomenutí,
- pokuta,
- zákaz činnosti,
- propadnutí věci nebo náhradní hodnoty,
- zveřejnění rozhodnutí o přestupku.

Správní trest lze uložit samostatně nebo spolu s jinými správními tresty; napomenutí nelze uložit spolu s pokutou.

Při určení **druhu** správního trestu a jeho **výměry** správní orgán **přihlédne k demonstrativně uvedeným okolnostem** (viz § 37 zákona č. 250/2016 Sb.). Tedy se přihlédne zejména:

- a) k povaze a závažnosti přestupku,
- b) k tomu, že o některém z více přestupků, které byly spáchány jedním skutkem nebo více skutky, nebylo rozhodnuto ve společném řízení,
- c) k přitěžujícím a polehčujícím okolnostem,
- d) u pokusu přestupku k tomu, do jaké míry se jednání pachatele přiblížilo k dokonání přestupku, jakož i k okolnostem a důvodům, pro které k jeho dokonání nedošlo,
- e) u spolupachatelů k tomu, jakou měrou jednání každého z nich přispělo ke spáchání přestupku,
- f) u fyzické osoby k jejím osobním poměrům a k tomu, zda a jakým způsobem byla pro totéž protiprávní jednání potrestána v jiném řízení před správním orgánem než v řízení o přestupku,
- g) u právnické nebo podnikající fyzické osoby k povaze její činnosti,
- h) u právního nástupce k tomu, v jakém rozsahu na něj přešly výnosy, užitky a jiné výhody ze spáchaného přestupku, a v případě více právních nástupců k tomu, zda některý z nich pokračuje v činnosti, při které byl přestupek spáchán,
- i) u pokračujícího, trvajícího a hromadného přestupku k tomu, zda k části jednání, jímž byl přestupek spáchán, došlo za účinnosti zákona, který za přestupek stanovil správní trest mírnější než zákon, který byl účinný při dokončení tohoto jednání.

Vybrané okolnosti, k nimž správní orgán přihlíží, tj. **povaha a závažnost přestupku, polehčující a přitěžující okolnosti**, jsou pak blíže rozvedeny demonstrativním výčtem v § 38 - § 40 zákona č. 250/2016 Sb. Povaha a závažnost přestupku je dána zejména:

- a) významem zákonem chráněného zájmu, který byl přestupkem porušen nebo ohrožen,
- b) významem a rozsahem následku přestupku,
- c) způsobem spáchání přestupku,
- d) okolnostmi spáchání přestupku,
- e) u fyzické osoby též druhem a mírou jejího zavinění, popřípadě pohnutkou,
- f) délkou doby, po kterou trvalo protiprávní jednání pachatele nebo po kterou trval protiprávní stav udržovaný protiprávním jednáním pachatele,
- g) počtem jednotlivých dílčích útoků, které tvoří pokračování v přestupku.

Jako k polehčující okolnosti se přihlédne zejména k tomu, že pachatel

- a) spáchal přestupek ve věku blízkém věku mladistvých,
- b) spáchal přestupek, aby odvrátil útok nebo jiné nebezpečí, aniž byly zcela naplněny podmínky nutné obrany nebo krajní nouze, nebo překročil meze jiné okolnosti vylučující protiprávnost,
- c) napomáhal k odstranění škodlivého následku přestupku nebo dobrovolně nahradil způsobenou škodu,
- d) oznámil přestupek správnímu orgánu a při jeho objasňování účinně napomáhal, nebo
- e) spáchal přestupek pod vlivem hrozby nebo nátlaku anebo pod tlakem podřízenosti nebo závislosti na jiném.

Jako k přitěžující okolnosti se přihlédne zejména k tomu, že pachatel

- a) spáchal přestupek tak, že využil něčí bezbrannosti, podřízenosti nebo závislosti na jiné osobě,
- b) spáchal více přestupků,
- c) spáchal přestupek opakovaně,

- d) zneužil ke spáchání přestupku svého zaměstnání, postavení nebo funkce,
- e) spáchal přestupek jako člen organizované skupiny, nebo
- f) spáchal přestupek na dítěti, osobě těhotné, nemocné, zdravotně postižené, vysokého věku nebo nemohoucí.

Současně je **upraven postup správního orgánu při ukládání správních trestů za více přestupků téhož pachatele projednaných ve společném řízení** (viz § 41 zákona č. 250/2016 Sb.). Správní orgán v takovém případě ukládá úhrnný správní trest.

Zákon č. 250/2016 Sb. dále zakotvuje možnost **podmíněného upuštění od uložení správního trestu, upuštění od uložení správního trestu a mimořádné snížení výměry pokuty** (§ 42 - § 44).

Vedle správního trestu lze za přestupek jeho pachateli uložit i **ochranné opatření**. **Hlavním účelem** ochranných opatření je jeho **preventivní úloha** s cílem odstranit nebo alespoň omezit nebezpečí dalšího porušení nebo ohrožení zájmů chráněných zákonem. Zákon č. 250/2016 Sb. upravuje dva základní druhy ochranných opatření:

- omezující opatření a
- zabránění věci nebo náhradní hodnoty.

19.5 Co je to „veřejná sbírka“ a kdo je oprávněn ji konat?

Blíže viz zákon č. 117/2001 Sb., o veřejných sbírkách a o změně některých zákonů (zejména § 1 – 3).

Veřejnou sbírkou je **získávání a shromažďování dobrovolných peněžních příspěvků od předem neurčeného okruhu přispěvatelů pro předem stanovený veřejně prospěšný účel**, zejména humanitární nebo charitativní, rozvoj vzdělání, tělovýchovy nebo sportu, nebo ochranu kulturních památek, tradic nebo životního prostředí.

Sbírku není možné pořádat k účelu, který je v rozporu s bezpečností státu, ochranou veřejného pořádku, ochranou majetku nebo ochranou práv a svobod druhých.

O veřejnou sbírku pak nejde v případech shromažďování peněžních prostředků, které

- a) konají politické strany nebo politická hnutí, spolky, společnosti, svazy, hnutí, jakož i odborové organizace mezi svými členy za účelem dosažení prostředků k plnění svých úkolů,
- b) konají církve a náboženské společnosti k církevním a náboženským účelům v kostelech, modlitebnách a jiných místech určených k provádění náboženských úkonů,
- c) jde-li o shromažďování peněžních příspěvků na bankovním účtu, tj. pouze bezhotovostně, pokud nebylo jako sbírka podle zákona o veřejných sbírkách dobrovolně oznámeno a její konání osvědčeno.

Veřejnou sbírkou **také není shromažďování věcných darů**, ačkoliv jsou určeny pro předem stanovený veřejně prospěšný účel.

Veřejnou sbírku je **oprávněna konat** za podmínek stanovených zákonem o veřejných sbírkách **pouze obec, kraj, městská část hlavního města Prahy** nebo **jiná právnická osoba (PO)**. **PO** může konat sbírku

v případě, že **má na území ČR sídlo**, nebo, jde-li o PO, jejíž sídlo je na území jiného členského **státu EU**, jiného smluvního **státu Dohody o Evropském hospodářském prostoru** nebo **Švýcarské konfederace**, **má-li na území ČR umístěnou organizační složku**.

Nadto je třeba doplnit, že **žádný zákon nezakazuje FO přijímat finanční dary za jakýmkoliv účelem**, avšak v takovém případě se **nejedná o veřejnou sbírku** podle zákona o veřejných sbírkách.

19.6 Co je a k jakému účelu slouží osvědčení o konání veřejné sbírky?

Blíže viz zákon č. 117/2001 Sb., o veřejných sbírkách a o změně některých zákonů (zejména § 4, § 6 – 7).

Osvědčení o konání veřejné sbírky **vydává krajský úřad** příslušný podle sídla PO, v hlavním městě Praze **Magistrát hlavního města Prahy**, a v případě konání veřejné sbírky krajem **Ministerstvo vnitra**.

Místně příslušný krajský úřad **posoudí oznámení o konání veřejné sbírky**. Pokud oznámení splňuje všechny náležitosti stanovené zákonem a nejsou-li shledány důvody pro to, že sbírku nelze konat, **osvědčí PO datum přijetí jejího oznámení**. Na základě tohoto osvědčení **je možno začít propagovat a konat** veřejnou sbírku. **Osvědčení se vydává do 30 dnů ode dne splnění náležitostí oznámení**.

V případě důvodů hodných zvláštního zřetele (například zmírnění následků ozbrojeného konfliktu, živelní pohromy nebo ekologické nebo průmyslové havárie) **lze navrhnout zahájení sbírky i ve lhůtě kratší než 30 dnů od přijetí oznámení**, v takovém případě krajský úřad tyto důvody přezkoumá, osvědčením právnické osobě potvrdí datum přijetí jejího oznámení a stanoví den zahájení sbírky s přihlédnutím ke lhůtě navržené právnickou osobou.

V případě, kdy příslušný krajský úřad zjistí, že **účel oznámené sbírky je v rozporu se zákonem** o veřejných sbírkách nebo že PO, která konání sbírky oznámila, **nesplnila jiné podmínky** stanovené tímto zákonem, popřípadě byla v posledních 5 letech **opakovaně uznána vinnou** ze závažného přestupku na úseku veřejných sbírek, rozhodne rozhodnutím ve správním řízení, že **sbírku nelze konat**.

19.7 Jakými formami se konají veřejné sbírky?

Blíže viz zákon č. 117/2001 Sb., o veřejných sbírkách a o změně některých zákonů (zejména § 9).

Sbírky se konají jedním nebo více z těchto způsobů:

- shromažďováním příspěvků na předem vyhlášeném zvláštním bankovním účtu zřízeném pro tento účel u banky, a to po dobu uvedenou v oznámení o konání sbírky;
- sběracími listinami;
- pokladničkami;
- prodejem předmětů, kdy příspěvek je zahrnut v jejich ceně;
- prodejem vstupenek na veřejná kulturní nebo sportovní vystoupení anebo jiné všeobecně přístupné akce, kdy příspěvek je zahrnut v jejich ceně;
- dárcovskými textovými zprávami (dms);
- složením hotovosti do pokladny zřízené právnickou osobou;

- jiným způsobem na žádost PO, o tomto jiném způsobu rozhoduje příslušný krajský úřad, který posoudí navrhovaný jiný způsob z hlediska transparentnosti získávání příspěvků do sbírky a zabezpečení jejich využití.

19.8 Jak je prováděna kontrola nad vykonáváním veřejných sbírek?

Blíže viz zákon č. 117/2001 Sb., o veřejných sbírkách a o změně některých zákonů (zejména § 24 – 25, § 26).

Každá PO **předloží ke kontrole vyúčtování veřejné sbírky po skončení** jejího konání, kdy správní orgán, který sbírku osvědčil (krajský úřad, Magistrát hl. města Prahy, Ministerstvo vnitra) kontroluje využití příspěvků na účel veřejné sbírky.

Průběžně se kontrolují sbírky, které jsou konány po dobu **delší než jeden rok**, kdy je povinností PO předkládat průběžné vyúčtování jednou za rok, k předem stanovenému termínu.

Ministerstvo vnitra vede centrální evidenci veřejných sbírek, kterou zveřejňuje na svých internetových stránkách.

REKAPITULACE

Přestupkem je společensky škodlivý protiprávní čin, který je v zákoně za přestupek výslovně označen a který vykazuje znaky stanovené zákonem, nejde-li o trestný čin.

Pozitivní vymezení přestupku:

- mezi **formální obecné zákonné znaky** řadíme protiprávnost, trestnost, přestupkovou způsobilost a výslovné označení za přestupek v zákoně,
- **formální typové znaky** přestupku představují znaky skutkových podstat přestupků,
- **materiálním znakem** se rozumí společenská škodlivost.

Aby se jednalo o přestupek, musí být formální a materiální znak splněn současně.

Negativní vymezení přestupku: o přestupek se nejedná, jde-li o trestný čin.

Zákon č. 250/2016 Sb. rozlišuje dvě formy zavinění (= vnitřní psychický stav pachatele k protiprávnímu jednání a jeho následku):

- zavinění úmyslné
 - **úmysl přímý** – pachatel chtěl
 - **úmysl nepřímý** – pachatel byl srozuměn
 - zavinění z nedbalosti
 - **nedbalost vědomá** – pachatel věděl, spoléhal
 - **nedbalost nevědomá** – pachatel nevěděl, vědět měl a mohl
- ke spáchání přestupku postačuje zavinění z nedbalosti (nevyžaduje-li zákon úmysl).

Kdo může přestupek spáchat?

- fyzická osoba (věk, přičetnost a zavinění)
- právnická osoba (neposuzuje se zavinění), zákon č. 250/2016 Sb. stanoví taxativní výčet fyzických osob, které se pro účely posuzování odpovědnosti PO za přestupek považují za osoby, jejichž jednání se právnické osobě přičítá
- podnikající fyzická osoba (neposuzuje se jako u PO zavinění), za přestupek odpovídá sama, nebo prostřednictvím jednání taxativně vypočtených fyzických osob, které se pro účely posuzování odpovědnosti podnikající FO za přestupek považují za osoby, jejichž jednání se podnikající FO přičítá

Správní trest je **právním následkem přestupku**. **Může být uložen pouze na základě zákona za spáchaný přestupek jeho pachatelem v případě uznání jeho viny**. Správní tresty mají represivní, výchovný i preventivní charakter:

- napomenutí,
- pokuta,
- zákaz činnosti,
- propadnutí věci nebo náhradní hodnoty,
- zveřejnění rozhodnutí o přestupku.

Ochranná opatření - mají zejména preventivní charakter

- omezující opatření a
- zabránění věci nebo náhradní hodnoty.

Správní trest lze uložit **samostatně nebo spolu s jinými správními tresty**; napomenutí nelze uložit spolu s pokutou.

Veřejnou sbírkou je získávání a shromažďování dobrovolných peněžních příspěvků od předem neurčeného okruhu přispěvatelů pro předem stanovený veřejně prospěšný účel.

Veřejnou sbírku je **oprávněna konat pouze obec, kraj, městská část hlavního města Prahy nebo jiná právnická osoba**.

Osvědčení o konání veřejné sbírky **vydává krajský úřad** příslušný podle sídla PO, v hlavním městě Praze **Magistrát hlavního města Prahy**, a v případě konání veřejné sbírky krajem **Ministerstvo vnitra**. Na základě osvědčení **je možno začít propagovat a konat** veřejnou sbírku, vydává se **do 30 dnů ode dne splnění náležitostí oznámení** (sbírku lze zahájit z důvodů hodných zřetele dříve).

Kontrolu veřejné sbírky provádí správní orgán, který ji osvědčil.

Centrální evidenci veřejných sbírek vede Ministerstvo vnitra.

DOPLŇUJÍCÍ STUDIJNÍ MATERIÁLY

- Jemelka, L, Vetešník, P. Zákon o odpovědnosti za přestupky a řízení o nich, Zákon o některých přestupcích. Komentář. 3. vydání. Praha: C.H. Beck, 2025
- Prášková, H. Přestupkové právo. 2. vydání. Praha: Leges, 2022
- Bohadlo, D., Brož, J., Kadečka, S., Průcha, P., Rigel, F. a Šťastný, V. Zákon o odpovědnosti za přestupky a řízení o nich. Komentář. 2. vydání. Praha: Wolters Kluwer ČR, 2022

Užitečné webové stránky:

- <https://mv.gov.cz/prestupky.aspx>
- <https://aplikace.mv.gov.cz/seznam-verejnych-sbirek>

20. STÁTNÍ HRANICE ČESKÉ REPUBLIKY, STÁTNÍ SYMBOLY ČESKÉ REPUBLIKY

Základní právní předpisy:

- Ústavní zákon č. 1/1993 Sb., Ústava České republiky
- [Zákon č. 312/2001 Sb.](#), o státních hranicích, ve znění pozdějších předpisů (zákon o státních hranicích)
- Smlouva mezi Českou republikou a Slovenskou republikou o státních hranicích ze dne 9. listopadu 2023 (č. 246/2024 Sb.)
- Smlouva mezi Českou republikou a Polskou republikou o společných státních hranicích ze dne 17. ledna 1995 (č. 181/1996 Sb.)
- Smlouva mezi Českou republikou a Spolkovou republikou Německo o společných státních hranicích ze dne 3. listopadu 1994 (č. 266/1997 Sb.)
- Smlouva mezi Československou socialistickou republikou a Rakouskou republikou o společných státních hranicích ze dne 21. prosince 1973 ve znění smlouvy ze dne 26. října 2001 a smlouvy ze dne 3. listopadu 2011 (č. 95/1975 Sb., č. 83/2004 Sb.m.s., č. 96/2012 Sb.m.s.)
- [Zákon č. 3/1993 Sb.](#), o státních symbolech České republiky, ve znění zákona č. 154/1998 Sb.
- [Zákon č. 352/2001 Sb.](#), o užívání státních symbolů České republiky a o změně některých zákonů, ve znění pozdějších předpisů

Obsah:

Po nastudování následujících pasáží budete schopni odpovědět na otázky:

1. Jak upravuje téma státních hranic Ústava?
 2. Co jsou státní hranice – pojem a historický vývoj
 3. Jaké pravomoci byly Ministerstvu vnitra svěřeny zákonem o státních hranicích?
 4. Jak probíhají státní hranice v terénu a co je tvoří, co jsou nepohyblivé a pohyblivé státní hranice a jak jsou vyznačeny?
 5. Které zákony upravují užívání státních symbolů ČR?
 6. Dokážete vyjmenovat státní symboly ČR a podat jejich základní popis?
 7. Jaká jsou základní pravidla používání státních symbolů?
 8. Jaká jsou základní pravidla užívání státní vlajky ČR?
 9. Jaká jsou základní pravidla užívání úředního razítka?
-

20.1 Jak upravuje téma státních hranic Ústava?

Blíže viz *Ústavní zákon č. 1/1993 Sb., Ústava České republiky*

„Území ČR tvoří nedílný celek, jehož státní hranice mohou být měněny jen ústavním zákonem.“

Toto ustanovení vyjadřuje **princip nedílnosti státního celku** a současně **podmiňuje** případnou **změnu státních hranic** přijetím ústavního zákona. Ústavní úprava změn státních hranic respektuje skutečnost, že státní hranice jsou jedním ze základních atributů státnosti a současně vyjadřují i kontinuitu české státnosti.

Změna státních hranic nikdy nemůže být jednostrannou záležitostí, ve vztahu k sousednímu státu může být přijata pouze příslušnou mezinárodní smlouvou. Realizace změny průběhu státních hranic České republiky vždy vyžaduje:

- a) schválení smlouvy o změnách průběhu státních hranic s konkrétním sousedním státem,
- b) přijetí ústavního zákona, který schvaluje změnu průběhu státních hranic podle schválené smlouvy.

K ratifikaci mezinárodní smlouvy je třeba souhlasu Parlamentu, nestanoví-li ústavní zákon, že k ratifikaci je třeba souhlasu daného v referendu.

K přijetí ústavního zákona a souhlasu k ratifikaci mezinárodní smlouvy je třeba souhlasu třípětinové většiny všech poslanců a třípětinové většiny přítomných senátorů.

Vyhlášené mezinárodní smlouvy, k jejichž ratifikaci dal Parlament souhlas a jimiž je Česká republika vázána, jsou součástí právního řádu; stanoví-li mezinárodní smlouva něco jiného než zákon, použije se mezinárodní smlouva.

20.2 Co jsou státní hranice – pojem a historický vývoj

Blíže viz: *Zákon č. 312/2001 Sb., o státních hranicích, ve znění pozdějších předpisů (zákon o státních hranicích).*

Podle zákona o státních hranicích „státní hranice oddělují výsostně území České republiky od území sousedních států jak na zemském povrchu, tak svislým směrem ve vzdušném prostoru i pod zemským povrchem, v nadzemních i podzemních stavbách a zařízeních. Státní hranice jsou stanoveny mezinárodní smlouvou nebo ústavním zákonem. Jejich polohu lze určit z hraničního dokumentárního díla nebo z vyznačení státních hranic v terénu“.

Kromě zákona o státních hranicích je tato definice zakotvena také ve smlouvách o společných státních hranicích uzavřených se sousedními státy.

Současné státní hranice České republiky jsou pokračovatelem zemských hranic Českého království a Československé republiky. Když v roce 1918 vznikla Československá republika, bylo, mimo jiné, potřeba

stanovit a v terénu vyznačit státní hranice. Tyto hranice byly stanoveny mírovými smlouvami uzavřenými v roce 1919. Nejdůležitější ze šesti mírových smluv uzavřených na pařížské mírové konferenci byla Versailleská mírová smlouva. VII. oddíl smlouvy se týkal nově ustanoveného Československa a byly v něm přesně definovány hranice s Německem a Rakouskem.

Dalším historicky významným úsekem historie a vývoje hranic Československa bylo období po podpisu Mnichovské dohody v září 1939, kdy bylo Československo donuceno postoupit značnou část pohraničního území, tzv. sudetské oblasti, Německu. Republika tak ztratila podstatnou část dosavadních hranic a bylo nutné stanovit nové hranice.

Po skončení 2. světové války a osvobození Československa došlo na všech úsecích československých státních hranic k obnově právního a „fyzického“ stavu státních hranic z roku 1938. Výjimkou byla Podkarpatská Rus, která byla postoupena Sovětskému svazu.

Samostatnou kapitolou je rozdělení Československa v roce 1993. Demokratický vývoj po roce 1989 směřoval postupně k rozdělení federálního státu. Dnem 1. ledna 1993 vznikly Česká republika a Slovenská republika a byly stanoveny státní hranice mezi oběma státy.

Nové státní hranice se Slovenskou republikou vznikly v terénu v průběhu tří let. Jako pracovní podklad posloužila hraniční dokumentace z let 1939-1944, kdy byly vyznačeny hranice mezi Slovenským státem a Německem (protektorát Čechy a Morava).

V současnosti je **délka státních hranic** České republiky **2327 km**. Státní hranice jsou vyznačeny cca 38 600 hraničními znaky.

20.3 Jaké pravomoci byly Ministerstvu vnitra svěřeny zákonem o státních hranicích?

Blíže viz:

- *Zákon č. 2/1969 Sb., o zřízení ministerstev a jiných ústředních orgánů státní správy České republiky*, tzv. **Kompetenční zákon**,
- *Zákon č. 312/2001 Sb., o státních hranicích*, ve znění pozdějších předpisů.

Podle Kompetenčního zákona (§ 12 odst. 1 písm. j):

„Ministerstvo vnitra je ústředním orgánem státní správy pro vnitřní věci, zejména pro státní hranice, jejich vyměřování, udržování a vedení dokumentárního díla...“

Blíže je působnost Ministerstva vnitra rozvedena v zákoně č. 312/2001 Sb., o státních hranicích, ve znění pozdějších předpisů (**zákon o státních hranicích**).

Ministerstvo vnitra dle zákona o státních hranicích zejména **zabezpečuje vytyčování, vyznačování, zaměřování a údržbu vyznačení státních hranic**, s výjimkou zeměměřických činností na státních hranicích, které zajišťuje Český úřad zeměměřický a katastrální. Agenda zahrnuje rozsáhlý komplex

kancelářských činností (např. geodeticko-technické práce realizované specifickými grafickými programy), a také **práce v terénu** (např. osazování hraničních znaků a jejich údržba). Cílem je, aby státní hranice byly vyznačeny hraničními znaky podle hraničního dokumentárního díla (pojem hraniční dokumentární dílo je vysvětlen níže) a aby tento stav byl průběžně udržován.

Ministerstvo vnitra **zabezpečuje čištění a údržbu hraničního pruhu** (pás o šířce 1 m po obou stranách státních hranic) a **volných kruhových ploch** (plocha o poloměru 1 m kolem hraničního znaku nepřímo vyznačující státní hranice – viz níže). Smyslem je zajištění jasného a zřetelného průběhu vyznačení státních hranic (tzv. viditelnost z jednoho hraničního znaku na znak následující).

Dále **spravuje hraniční dokumentární dílo státních hranic** ČR, které je tvořeno rozsáhlým souborem geodeticko-technických dokumentů (dat) určujících průběh a vyznačení státních hranic. Hraniční dokumentární dílo zpravidla zahrnuje seznam souřadnic průběhu státních hranic, popis průběhu státních hranic, zobrazení průběhu státních hranic na mapě odpovídajícího měřítka a další dokumenty, jako např. seznam hraničních vod nebo hraničních cest.

Ministerstvo vnitra údaje z hraničního dokumentárního díla poskytuje organizacím a institucím, např. Českému úřadu zeměměřickému a katastrálnímu, Policii ČR, složkám Integrovaného záchranného systému atd. Dále poskytuje údaje pro stavební činnost v bezprostřední blízkosti státních hranic (vzdálenost do 50 m od státních hranic).

Ministerstvo vnitra **je rovněž garantem plnění úkolů za Českou republiku vyplývajících ze smluv o státních hranicích uzavřených se sousedními státy**. Jde především o **vyměřování a vyznačování státních hranic a ochranu a udržování vyznačení státních hranic**.

Specifickým společným orgánem pro společnou správu státních hranic jsou **stálé hraniční komise vytvořené na základě smluv o státních hranicích**. Tyto smlouvy stanoví i působnost stálých hraničních komisí, jejich složení a základní principy jejich činnosti. Ministerstvo vnitra zabezpečuje činnost českých delegací těchto hraničních komisí (především personálně, organizačně, materiálně).

Nepominutelná je rovněž **koordinační úloha Ministerstva vnitra** ve věcech týkajících se státních hranic (např. koordinace s Ministerstvem životního prostředí, Ministerstvem zemědělství a se správci jednotlivých povodí při správě hraničních vodních toků).

Ministerstvo vnitra je dotčeným orgánem státní správy v územním a stavebním řízení, týká-li se toto řízení území nebo stavby v bezprostřední blízkosti státních hranic. Ministerstvo vnitra **se vyjadřuje ke stavbám, stavebním, technickým a jiným opatřením na státních hranicích nebo v jejich bezprostřední blízkosti**, zejména z hlediska jejich vlivu na vyznačení a průběh státních hranic. Zvláštností správy státních hranic je „přesah“ této agendy na území sousedního státu. Přeshraniční projekty (např. stavby silnic a dálnic, mostů nebo opravy hraničních vodních toků) je proto nezbytné projednat ve stálých hraničních komisích, příp. s příslušnými orgány sousedního státu.

Další významnou kompetencí MV je **oprávnění zabezpečovat umístění zařízení upozorňující na průběh státních hranic**. Tato „zařízení“ nejsou součástí vyznačení státních hranic podle hraničního dokumentárního díla a mají pouze informativní charakter.

Oválná tabule se státním znakem se umísťovala před vstupem České republiky do schengenského prostoru v místech hraničních přechodů nebo v místech pro zjednodušené překračování státních hranic (např. turistických stezkách).

Zařízení upozorňující na průběh státních hranic – textová tabule

Přestupky na úseku správy státních hranic upravuje ustanovení § 18 zákona o státních hranicích.

20.4 Jak probíhají státní hranice v terénu a co je tvoří, co jsou nepohyblivé a pohyblivé státní hranice a jak jsou vyznačeny?

Bližší viz: *Zákon č. 312/2001 Sb., o státních hranicích, ve znění pozdějších předpisů.*

Průběh a vyznačení státních hranic

Státní hranice České republiky jsou v současné době z podstatné části shodné s hranicemi vzniklými v rámci rozhraničovací práce po první světové válce a po rozdělení Československa v roce 1993.

Průběh státních hranic je vyznačen buď **přímo**, kdy jsou hraniční znaky umístěny přímo v čáře státních hranic anebo **nepřímo** v místech, kdy státní hranice probíhají významnými topografickými prvky jako např. vodními toky, cestami, příkopy apod. V tomto případě jsou hraniční znaky umístěny podél vodních toků, cest a příkopů zpravidla střídavě na území České republiky a sousedního státu.

Nejčastějším topografickým prvkem jsou **vodní toky**. Státní hranice probíhají zpravidla jejich střednicí. Průběh státních hranic na hraničních vodních tocích je **pohyblivý nebo nepohyblivý**.

Dalším nejčastějším topografickým prvkem, kterým probíhají státní hranice, jsou **cesty**. Jedná se o cesty lesní, polní, ale i silnice s různými povrchy a různých kategorií. V hraničních dokumentech jsou označeny jako „hraniční cesta“ nebo „hraniční silnice“, případně „společná hraniční cesta“, „společná hraniční silnice“. Státní hranice probíhají osou těchto cest a jsou **nepohyblivé**.

Státní hranice mohou být dále tvořeny hraničními **příkopy a hraničními stržemi**. Hraniční příkopy a strže jsou definovány především tím, že jsou převážně suché, avšak občas (na jaře nebo za silného deště) se v nich může vyskytovat voda a jsou **nepohyblivé**.

Státní hranice probíhají výjimečně i po jiných topografických prvcích jako jsou např. **břeh hraničního vodního toku, po okraji cesty nebo po kamenné zdi**.

Pohyblivé a nepohyblivé státní hranice

Nepohyblivé státní hranice můžeme rozdělit do dvou kategorií. První kategorie jsou státní hranice probíhající **od jednoho hraničního znaku ke druhému** (viz přímé vyznačení).

Druhou kategorií jsou **nepohyblivé státní hranice na hraničních vodních tocích, v cestách, příkopech a stržích**. V tomto případě jsou vyznačeny nepřímo.

Pohyblivé státní hranice na hraničních vodních tocích jsou definovány tak, že při přirozené změně menšího rozsahu koryta hraničního vodního toku státní hranice tuto změnu následují. Při přirozené změně většího rozsahu probíhají státní hranice jako před nastalou změnou. Zda se jedná o změnu většího nebo menšího rozsahu rozhodují stálé hraniční komise na základě svých prohlídek v terénu.

20.5 Které zákony upravují užívání státních symbolů ČR?

Blíže viz:

- *Ústavní zákon č. 1/1993 Sb., Ústava České republiky (čl. 14),*
- *Zákon č. 3/1993 Sb., o státních symbolech České republiky, ve znění zákona č. 154/1998 Sb.,*
- *Zákon č. 352/2001 Sb., o užívání státních symbolů České republiky a o změně některých zákonů, ve znění pozdějších předpisů.*

Ústava ČR v čl. 14 vyjmenovává státní symboly ČR a zároveň uvádí, že podmínky jejich užití stanoví zákon. To znamená, že **užívání státních symbolů ČR má být regulováno právním předpisem na úrovni zákona**. V podzákoných předpisech lze užívání státních symbolů upravovat jedině v případě, že jde v podstatě o bližší „technickou“ specifikaci jejich užití, přičemž základní pravidla užití státních symbolů ČR v určitých situacích stanoví zákon.

Zákon o státních symbolech přesně **vymezuje jednotlivé státní symboly ČR**. V přílohách k tomuto zákonu jsou symboly vyobrazeny; v případě státní hymny je uveden notový záznam s textem.

Zákon o užívání státních symbolů upravuje základní způsoby užívání státních symbolů ČR a stanovuje okruh osob oprávněných k jejich užívání.

20.6 Dokážete vyjmenovat státní symboly ČR a podat jejich základní popis?

Blíže viz:

- *Ústavní zákon č. 1/1993 Sb., Ústava České republiky (čl. 14),*
- *Zákon č. 3/1993 Sb., o státních symbolech České republiky, ve znění zákona č. 154/1998 Sb.*

Státní symboly ČR jsou:

- velký státní znak,
- malý státní znak,
- státní barvy,
- státní vlajka,
- vlajka prezidenta republiky (tzv. prezidentská standarda),
- státní pečeť,
- státní hymna.

20.6.1 Velký státní znak

Velký státní znak tvoří čtvrcený štít, v jehož prvním a čtvrtém červeném poli je stříbrný dvouocasý lev ve skoku se zlatou korunou a zlatou zbrojí. Ve druhém modrém poli je stříbrno-červeně šachovaná orlice se zlatou korunou a zlatou zbrojí. Ve třetím zlatém poli je černá orlice se stříbrným půlměsícem zakončeným jetelovými trojlístkami a uprostřed s křížkem, se zlatou korunou a červenou zbrojí.

Poznámka: Pro účely zkoušky postačí následující vymezení: **Velký státní znak tvoří čtvrcený štít, v jehož prvním a čtvrtém červeném poli je tzv. český lev, ve druhém poli je tzv. moravská orlice (stříbrno-červeně šachovaná) a ve třetím poli tzv. slezská orlice (černá).**

Vyobrazení velkého státního znaku:

20.6.2 Malý státní znak

Malý státní znak tvoří červený štít, v němž je stříbrný dvouocasý lev ve skoku se zlatou korunou a zlatou zbrojí (zbrojí se z heraldického hlediska ve vztahu k českým státním znakům rozumí zejména drápy, jazyk a zobák).

Vyobrazení malého státního znaku:

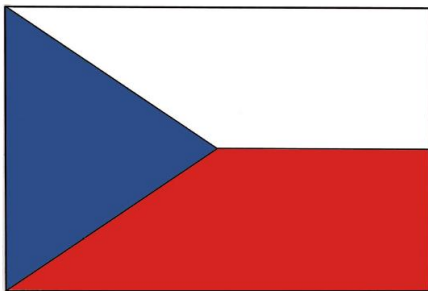
20.6.3 Státní barvy

Státní barvy jsou bílá, červená, modrá v uvedeném pořadí.

20.6.4 Státní vlajka

Státní vlajka se skládá z horního pruhu bílého a dolního pruhu červeného, mezi něž je vsunut žerďový modrý klín do poloviny délky vlajky. Poměr šířky vlajky k její délce je 2:3.

Vyobrazení státní vlajky

20.6.5 Vlajka prezidenta republiky

Vlajka prezidenta republiky (neboli prezidentská standarta) je bílá, s okrajem skládajícím se z plamének střídavě bílých, červených a modrých. Uprostřed bílého pole je velký státní znak. Pod ním je bílý (stříbrný) nápis PRAVDA VÍTĚZÍ na červené stuze podložené žlutými (zlatými) lipovými ratolestmi.

Vyobrazení vlajky prezidenta republiky

Poznámka: Pro účely zkoušky není nutno znát popis vlajky prezidenta republiky.

20.6.6 Státní pečeť

Státní pečeť tvoří velký státní znak podložený lipovými ratolestmi po stranách, kolem něhož je opis "ČESKÁ REPUBLIKA". Pečetidlo státní pečeti uchovává prezident republiky.

Vyobrazení státní pečeti

Poznámka: Pro účely zkoušky není nutno znát popis státní pečeti.

20.6.7 Státní hymna

Státní hymnu tvoří první sloka písně Františka Škroupa a Josefa Kajetána Tyla "Kde domov můj".

20.7 Jaká jsou základní pravidla používání státních symbolů?

Blíže viz *Zákon č. 352/2001 Sb., o užívání státních symbolů České republiky a o změně některých zákonů, ve znění pozdějších předpisů.*

Podle zákona o užívání státních symbolů platí, že **státní znaky** mohou užívat jen **tzv. oprávněné osoby** (zjednodušeně řečeno vykonavatelé veřejné/státní moci), a to **za podmíněk a způsobem stanoveným tímto zákonem.**

Státní vlajku a státní hymnu mohou **užívat i všechny ostatní subjekty, činí-li tak vhodným a důstojným způsobem.** Při užívání **státní vlajky** je přitom nutno respektovat pravidla upravená tímto zákonem (blíže k tomu viz níže v samostatném oddílu).

Vlajku prezidenta republiky může užívat toliko **prezident republiky, a to jen zákonem stanoveným způsobem.**

Státní pečeť se užívá zejména k pečetění plných mocí, ratifikačních listin a jiných listin vydávaných v souvislosti se sjednáváním nebo ukončováním platnosti mezinárodních smluv.

Poznámka: Užívání státních symbolů ČR upravuje i mnoho dalších právních předpisů na vnitrostátní i mezinárodní úrovni.

Pokud jde o užívání **státních barev**, nalezneme v zákoně o užívání státních symbolů pouze obecné pravidlo týkající se všech státních znaků ČR, a to, že je lze užívat jen **vhodně a důstojně**. Nic podrobnějšího tento ani jiný zákon ve vztahu ke státním barvám nestanoví. Státní barvy nejsou ani vyobrazeny v zákoně o státních symbolech.

20.8 Jaká jsou základní pravidla užívání státní vlajky ČR?

Blíže viz *Zákon č. 352/2001 Sb., o užívání státních symbolů České republiky a o změně některých zákonů, ve znění pozdějších předpisů* (zejména § 7 – 9).

Státní vlajka se užívá v některých situacích **povinně**, jindy **dobrovolně**. V obou těchto případech je však nutno dodržovat pravidla pro vyvěšování vlajky (umístění, orientace barev atd.).

Státní vlajku vyvěšují **povinně** oprávněné osoby (zjednodušeně – jde o většinu vykonavatelů veřejné správy, vč. škol) na budovách, v nichž sídlí, při příležitosti **státních svátků** a **při příležitostech celostátního významu**, zejména v den smutku nebo v den státního smutku, **vyhlášených vládou**. Vlajková výzdoba začíná zpravidla v 16 hodin dne předcházejícího a končí v 8 hodin dne následujícího po dni vymezeném v předchozí větě. Při právě uvedených příležitostech lze namísto státní vlajky použít její napodobeninu s odlišným vzájemným poměrem šířky a délky.

Vyvěšení státní vlajky při jiných příležitostech je **dobrovolné**.

Vyvěšují-li se současně se státní vlajkou státní vlajky jiných států či vlajky krajů, podnikové, prapory apod., umístí se **státní vlajka vždy na nejčestnější místo**; to je z čelního pohledu na objekt

- vlevo při vyvěšení 2 státních vlajek,
- uprostřed při vyvěšení lichého počtu státních vlajek,
- v prostřední dvojici vlevo při vyvěšení sudého počtu státních vlajek,
- první zleva, případně i poslední v řadě, při vyvěšení většího počtu vlajek než 5.

Při užívání státní vlajky musí být dodržena tato pravidla:

- **při vodorovném umístění směřuje modrý klín vpravo při čelním pohledu na objekt, na němž je vlajka umístěna; bílá barva je vždy nahoře,**
- **při svislém umístění je při čelním pohledu na objekt, na němž je státní vlajka umístěna, bílá barva vždy vlevo a modrý klín směřuje vždy dolů,**
- státní vlajka se vyvěšuje **jen na čelní straně budovy,**
- státní vlajka se umísťuje vždy v předsednictvu shromáždění, žerd' pro státní vlajku se umísťuje vlevo od řečnického pultu při čelním pohledu na tento pult,
- státní vlajka **nesmí být použita k zahalení pomníku nebo desky,** jež mají být odhaleny,
- vlajková žerd' nesmí být opatřena žádnými ozdobami a kromě státní vlajky na ni nesmí být upevněna žádná jiná vlajka,
- státní vlajka se vztyčuje a snímá bez přerušování; při vztyčování a při snímání se nesmí dotýkat země,
- při užití státní vlajky na znamení smutku se státní vlajka spustí na půl žerdi,
- při smutečních obřadech nesmí být spouštěna spolu s rakví do hrobu nebo žároviště,

- na státní vlajce nesmí být žádný text, vyobrazení, obraz, znak nebo odznak, kytice, smuteční závoj a nesmí být svazována do růžice,
- státní vlajka nesmí být používána v poškozeném nebo znečištěném stavu.

20.9 Jaká jsou základní pravidla užívání úředního razítka?

Blíže viz Zákon č. 352/2001 Sb., o užívání státních symbolů České republiky a o změně některých zákonů, ve znění pozdějších předpisů (zejména § 5 a 6).

Úřední razítko je **razítko, na němž je vyznačen malý státní znak**, je kulatého tvaru o průměru **20 mm, 25 mm nebo 36 mm**; malý státní znak je vyobrazen uvnitř kruhu, na jehož **obvodu je označení oprávněné osoby**, popřípadě i označení její **organizační součásti a sídla**. Otisk úředního razítka je **jednobarevný**. Barva otisku není platnými právními předpisy stanovena.

Úřední razítko **mohou používat pouze oprávněné osoby**, ovšem i tyto osoby jsou v užití úředního razítka poměrně významně limitovány.

Otisk úředního razítka se užívá především na **rozhodnutích a jiných listinách** osvědčujících důležité skutečnosti, vydávaných oprávněnými osobami při výkonu státní moci, který jim byl svěřen zákonem nebo na základě zákona; případně na jiných listinách/dokumentech, o nichž tak stanoví zákon.

Otisk úředního razítka **nepatří zejména na obecně závazné vyhlášky obcí, různé samosprávné dokumenty** (faktury, korespondence, soukromoprávní smlouvy apod.), ani **na běžnou úřední korespondenci typu odpovědi na dotazy** apod.

REKAPITULACE

Území ČR tvoří nedílný celek, jehož státní hranice mohou být měněny jen ústavním zákonem.

- princip nedílnosti státního celku
- případná změna státních hranic pouze přijetím ústavního zákona
- v nezměněné podobě platí již od první československé ústavy.

Stát může správu státních hranic vykonávat samostatně jen ve věcech, které nemají bezprostřední dosah na suverénní práva sousedního státu.

MV na základě zákona o státních hranicích:

- zabezpečuje vytyčování, vyznačování, zaměřování a údržbu vyznačení státních hranic,
- zabezpečuje čištění a údržbu hraničního pruhu a volných kruhových ploch,
- spravuje hraniční dokumentární dílo státních hranic,
- zabezpečuje činnost českých delegací hraničních komisí,
- plní koordinační úlohu MV ve věcech týkajících se státních hranic,
- vyjadřuje se ke stavbám, stavebním, technickým a jiným opatřením na státních hranicích nebo v jejich blízkosti, z hlediska jejich vlivu na vyznačení průběhu státních hranic,
- zabezpečuje umístění zařízení upozorňující na průběh státních hranic.

Mezinárodní smlouvy o státních hranicích uzavřené s jednotlivými sousedními státy:

- ČR a Slovenská republika (leden 1996),
- ČR a Polská republika (leden 1995),
- ČR a Spolková republika Německo (listopad 1994),
- ČSSR a Rakouská republika (prosinec 1973).

Zákony upravující užívání státních symbolů ČR:

- Ústava ČR,
- zákon o státních symbolech,
- zákon o užívání státních symbolů.

Státní symboly ČR jsou:

- velký a malý státní znak (mohou používat jen oprávněné osoby za podmínek a způsobem stanoveným v zákoně),
- státní barvy (používat vhodně a důstojně),
- státní vlajka (mohou používat všichni, činí-li tak vhodným a důstojným způsobem),
- vlajka prezidenta republiky (může používat jen prezident republiky, a to jen zákonem stanoveným způsobem.),
- státní pečeť (k pečeti plných mocí, ratifikačních a jiných listin vydávaných v souvislosti se sjednáváním nebo ukončováním platnosti mezinárodních smluv),
- státní hymna (mohou používat všichni, činí-li tak vhodným a důstojným způsobem).

DOPLŇUJÍCÍ STUDIJNÍ MATERIÁLY

- Zákon č. 2/1969 Sb., o zřízení ministerstev a jiných ústředních orgánů státní správy České republiky, ve znění pozdějších předpisů (kompetenční zákon)
- Zákon č. 254/2000 Sb., o státních svátcích, o ostatních svátcích, o významných dnech a o dnech pracovního klidu, ve znění pozdějších předpisů
- Jaroslav Sovinský: Státní hranice Československa a České republiky, Všehrad, Praha 2005
- Zdeněk Šmída: Vývoj českých státních hranic, Fortuna 2016
- Pavel Mikeš: Vývoj státních hranic Československé republiky a české republiky, Tiskárna MV, Praha 2018
- Pavel Mikeš: Hranice v průběhu století, Tiskárna MV, Praha 2021
- Pavel Mikeš: Hranice v období politické nesvobody, Tiskárna MV, Praha 2024

Užitečné webové stránky:

- <http://www.statnihranice.eu>
- <https://www.mv.gov.cz/clanek/statni-hranice.aspx>

- <https://mv.gov.cz/clanek/odbory-odbor-vseobecne-spravy.aspx?q=Y2hudW09Nw%3d%3d>
- <https://www.zdeneksmida.cz>
- <https://mv.gov.cz/clanek/statni-symboly-ceske-republiky.aspx>